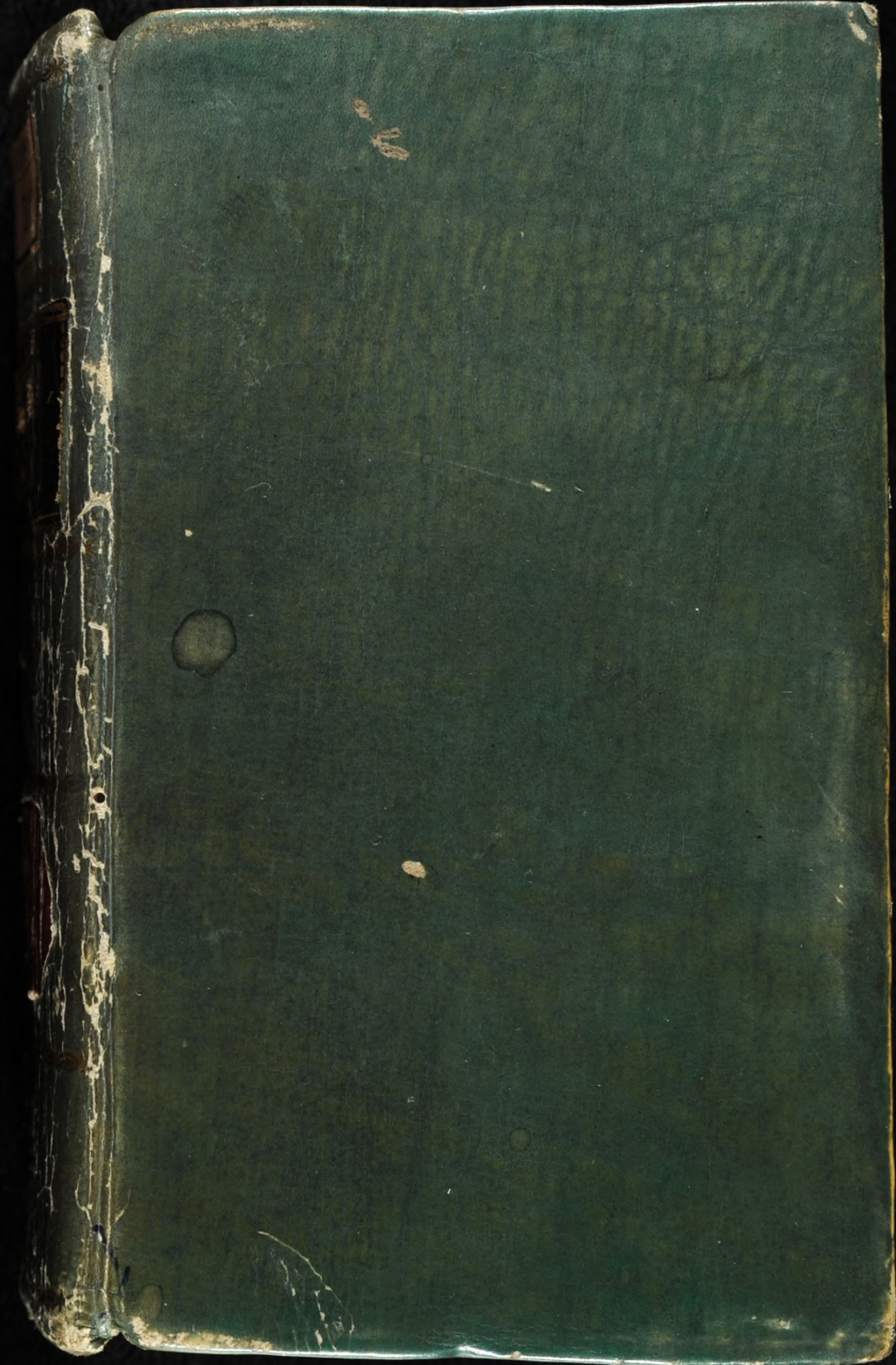

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

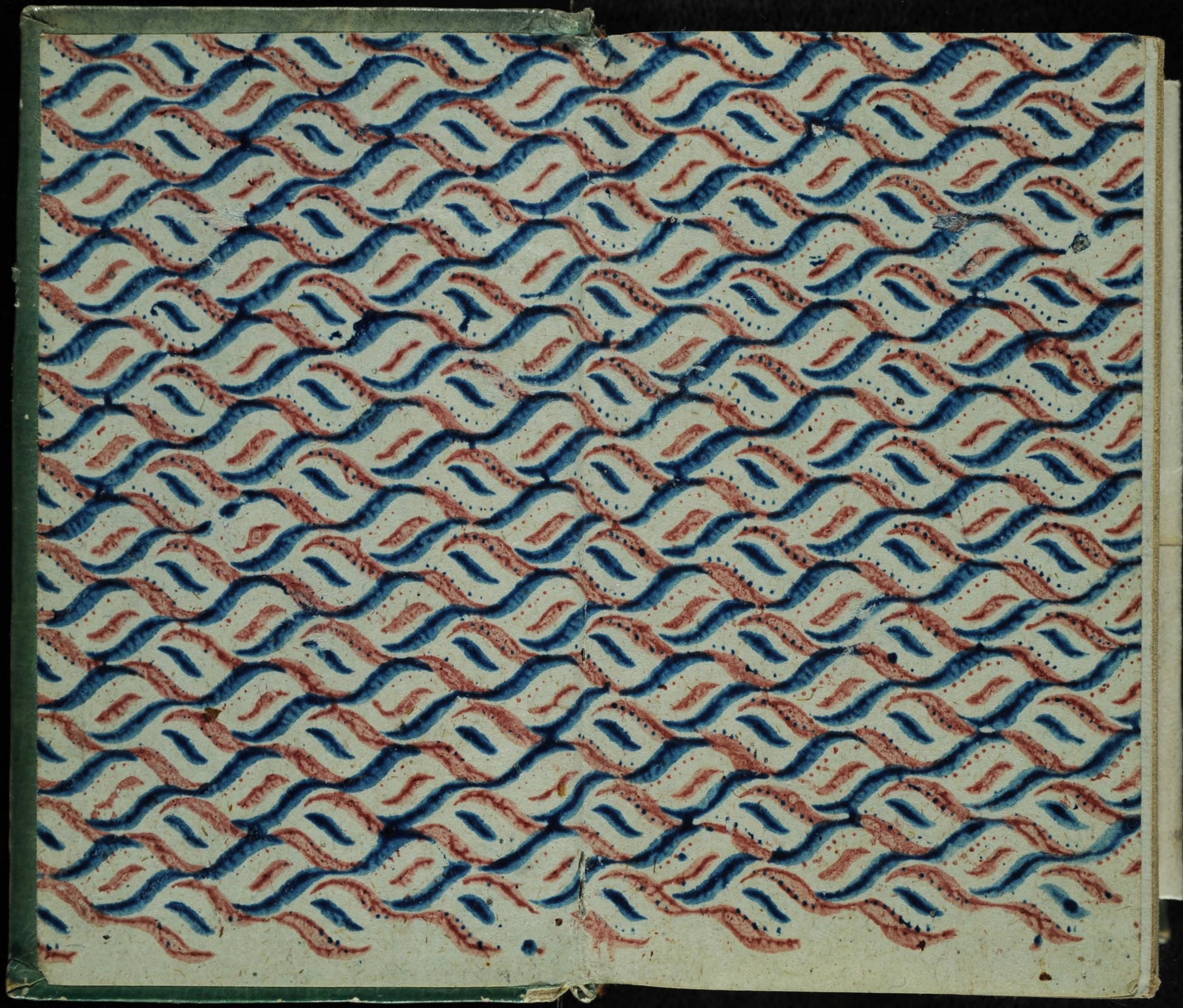
RMK. I.

718

PERKINSUS

MUNKÁJI

IV. RÉSZ.
TRATÓSI
TITEL

R.M.K.I. 718.
(Hianyx. a Bz. lev.)

log.

how.

B. Libr. S. Theolog.
Bibl. Hungar. Jan. Kow.
L. od. 10.

718

AZ EMBER
ELETENEK

Bódogúl való Igazga-
tásának módgyáról.

Es ismét

PATIKA
SZERZAMOS BOLT.

Melyben sok-féle halaloknak
nemei és természeti: Es az Bódo-
gúl való meg-halásnak igaz
módgya: világoson
tanittatik.

VILHELMUS PERKINSUS

Bücs Angliai Theologus által. *Francia*

*Deák*ből Magyarra fordittator

IRATOSI. T. JANOS Pap által.

Löcsén, Nyomt. Br.L. által. 1641.

B. Litt. S. Theol. A. J. J. J.

Et Libris Andrea
L. Kemetli

Mpic

KMK 718.

AZ MAGYAR
NEMZETBEN LEVŐ,
ECCLESIA

NAK, IGAZ TAGAINAK,
Christus Jésus vérével meg-szen-
tetet hiveknek: az Attya Istentől
kegyelmet és békeséget
kérának!

HA valamely nemzet
az égh alatt, tartozik Isten-
nek szüből származo sok
hála-adással, hitbéli engedelmes-
tisztelettel, az ő igaz Isteni isméreti
és tiszteleti mellett, az alhatatosság-
ban végiglen való meg-allással, az

mi nemzetünk, ez Magyar nemze-
mezővel, kin minden-féle gabona-
az. Kinek az Isten annijót adott nagy bővőn termet, barmoknak
mind testi, s-mind lelki jókat, hogy nagy sokasága legeltettetet, borai
egy nemzettel az egész föld színen főek mayd mindē részeiben, jó vizi
annyijavat nem közlőtte, mint az elégség, olly vadaknak sokaságával,
Magyar nemzettel. mellyeknek husokkal élnek az em-

Jóllehet találunk ez földnek ré-
berek, és egyéb házi madarak, ugy
szeiben, olly Országokat, tartomá-
bővölköttek, s-bővölködnek mo-
nyokat, szigetöket, az mellyek bő-
stán-is, hogy akarmely nemzetnek
drága erő marhák kelnek-ki: De o-
Orzága meg nem dúlta, s-most sem
azok az jók nincsenek, az mellyel
dúllyá.
itt vadnak.

Mert mikoron Scythiából, az mi
Nemzetünk ki jött vőlt, az Tanais-
Holot az mi Országunk olly jók
kal bővölködik, mellyek egyéb te-
vizen által kelvén, Orosz Ország-
ra fti jóknál mind fellyeb valók, az em-
és onnét Lengyel Ország-
ra érköz-
bernek testének taplalására; Es a-
vén, Látván azt hogy az Lengyelek
mellyekért minden-féle fő szer-
szákertben szántanának: fel-
kiáltanak
mokat, drága selyem arukat, drá-
gezt mondván; Isten, Isten, igaz
erő posztokat, gyöngyöket, drá-
galsten, valaki vagy te, ne adgy né-
köveket, mind érette adnak. Miv-
künk illy szűk földet, hanem me-
az mi Országunk bővölködöt
bővölködő földet adgy mi-
mező

nékünk. Noha akkor az mi nemze-
tünk elei, pogányok voltak, az
igaz Istent nem ismérték, mindazál-
tal a természetnek világosságából is
értették, hogy legyen egy igaz Isten,
annak *supplicáltak*: Meg-halgatta az
kegyelemre haylando Isten, és ezt
az Pannoniat, az bő kenyérű Or-
szágot, mutatta és adta nékiek. Es
mivel-hogy ő tőlle kértek, nagyob-
bat-is adot annál nem sokára, mert
hadi okos fortéllval élvén, arron-
váltak-meg az földet Polus Her-
cegtől, Egy Arányas-fekű, nyergű
fejér lovon, és az után fegyverekkel
is övekkel tettek: ki-űzvén arról az
Gottusfokat, le-telepettenek az Alsó
Pannonian. Nagyobbat-is adot
ISTEN, mondom, mert noha nem-
szintén világoson de mindazálta-
az vak pogányfágból, az ő ismérti

re

re hoza, az Ecclesiának akkori álla-
pattya szerént, az Papistafágban,
Geyza és Sz. István Király által. Es
az ő nevekről ez Ország Ungariá-
nak, Magyar Országának neveztetek;
mert őket osztán innét, semmi nem-
zet ki-nem verhetette, bírtak ezt ő-
rökösön, Német Országának, Fran-
cia Országának, Görög Országának
kéncseivel meg-gazdagulván.

Adot ISTEN nékiek hatalmas Ki-
rályokat-is, kik között nevezetősők
voltanak, Sz. István, szent László,
Négy Bélla nevű Királyok. András,
Lajos, s-az többi, kik birodalmok-
nak hatarat ki vetettek Macedonia-
ig, Velenczeig, Cseh országig, Az
Nefzter vizeig. Jóllehet Sigmond
Király az Birodalomnak nagy ré-
szét el-vesztötte, az Török kezében
eytötte. Mely kegyetlen ver-ontó

A 4

nem-

nemzetet, Hunyadi János Vayda,
Erdélynek jó emlekezetű Fejedel-
me, Magyar országnak is Guberna-
tora, sokáig tartoztatta, hogy az
Magyar Corona alá való tartomá-
nyok, Pogányok birodalma alá ne
esnének: Annak az fia H O L L O S
M A T T Y A S volt az Magyar Királ-
lyoknak feje, mert annak hadának
egy nap két Császárral volt harcza,
mind kettőn győzedelmet vő. Es
hogy ennek az bódog emlekezetű
hires neves Mattyás Királynak, töb-
nevezetes dolgairól ne szóllyak,
meg mostan-is nyelvén forog ez az
közmondás, az szegény kösségnek.
Meg-hólt Mátyás Király, s-el-költ
az igasság. Illyen hatalmas, igasság
szerető, kegyes Királyokkal-is meg-
ajándékozta volt Isten az mi nem-
zetünket. Ezők mellet vóltanak
hires

hires neves vitéz emberek, mind U-
ri nemzetből támattak, s-mind sze-
gény legényekből. Régen Péterfi
Miklos, az régi Losonci István,
Ivatsko, Tholdi Miklos, Bathori
István, Kenesi Pál, Török Bálint,
Prini Péter, Maylat István, s-többek.
Régi Enekekben-is celebráltatta-
nak az Alflődi hősök: Ezők testi
áldási vóltanak Istennek az mi nem-
zetünkön.

De mivel az Christus Ecclesijá-
ra közönséges Apostasia követkő-
zöt vala, és az emberi találmány el-
annyira hatalmat vő vala, hogy az
Christus Jესusnak ismérleti és tiszte-
leti meg-fogyatkozván, az meg-
hólt szentőknek és bálvány képek-
nek adatot vala. Isten Ő Felsége igaz
itiletiből, el-vőve az birodalmat az
Görögöktől, és az Pogány Török-

nek ada, hogy az balvanyozó Tem-
plomokból, az kő és fa balvanyo-
kat ki tisztitana; El-érközzék az mi
Országunkra-is, az mi nemzetünk-
nek iszszonyu nagy romlásával.
Mert meg-vővé az Török Nándor,
Fejér várat, Christus Urunk születé-
se után 1520. esztendőben. Meg-
veré Szuliman Császár az Mohács
mezejen, az Iffiu Lajos Király hadat,
ő maga-is ot vesze az Király. *Anno*
Domini, 1526. Mely dolognak e-
lőtte nem sok esztendővel, ugy-
mint, *Anno Domini, 1517.* Kezde
Luther Marton az tizedik Leo ne-
vű Papának *Indulgentiait oppugnálni.*
Es ottan hamar bocsáttatot volt-ki
Nemet Országban egy könyv, De-
ák nyelven, az balvanyozás vétké-
nek rettenetességéről, és annak I-
stentől való kemény büntetéséről:
Mel-

Mellyet sokak még olvasván, lőn
nagy változás az Religioban Ne-
met Országban, az emberi talalmá-
nyok meg-vettetenek, kezdek az
Evangeliumot tanítani sok tudos
emberek Luther Martoñal edgyüt.
Nagy hamarfággal része lőn ebben
az mi szegény nemzetünknek-is.

Mert mikor az Török Nándor,
Fejér-várat 1520. esztendőben meg-
vőtte volna, ben vőlt immár Ma-
gyár Országban az *Evangelica Religio,*
mely dolog meg-bizonyosodik Bu-
dán és az Rakos mezején az ellen-
szerzet articulufokból. Holot min-
gyárt *A. D. 1523.* Budán illyen arti-
culust íranak. *Omnes Lutheranos &*
eorū fautores, & factioni ipsi adherētes
tanquam publicos Hæreticos, hostesq; sa-
cratissima virginis Mariae, pœna capita-
li & ablatio omnium bonorum, majestas
Regia,

Regia, veluti catholicus princeps, punire dignetur.

Vallyon s-kik ellen lőn ez? Kopatfi István, Siklyosi Mihály, Sáros-Pataki és Uyhelyi tanítók, és azoknak Patronusa Prini Péter ellen. Gál Pap, s-Radán Balás Debreczenben, azoknak Patronúsa Török István ellen. Ozorai Imre Békesen, annak *fautori* az Ladáni és Massai Urak ellen. Kalmantfi Márton Munkácsban, és annak *fautora* Petruit Péter ellen.

Jsmét *A. D. 1525.* gyűlése lőn az Országnak, az Rakos mezején, és (noha mikor oda gyűltek úgy mentek oda mint Táborra, ot sem felcaythetek el-ügyöket az *Spiritualis* fok) ott-is illyen articulust íranak az többi közöt. *Lutherani omnes de Regno extirpentur, & ubicunq; reperti fue-*

fuerint non solum per Ecclesiasticos, verum etiam per seculares personas, libere capiantur & comburantur. Az melly esztendőben ezt ki-adtak, mingyárt az következő esztendőben meg lőt az Mohátfi veszedelem. És né talantan még azon esztendőben, szörnyűképen meg-rablotta az Tár Alföldseget, hogy mint az Tsordát úgy haytotta az népét az rabfágra. Követközöt utánna az Mohátfi veszedelem, ki olly nagy vólt, hogy az fegyver-fogható Magyar Uraság és Nemesség, ot vagatot-le az Királlyal. Kít Isten bocsáta szegény nemzetünkre az balványozásért, Vallást tőn arról az balványozásból megtért és az pogánfág fegyveretől megmaradot Ecclesia amaz Énekben. Tekénts reánk i már nagy Ur Istē &c Onnét az melly Urak háza jöhetnek,

tenek, ugy-mint Príni Gabor, Príni Péter fia, ez csináltatta az Pataki Templomot. Forgács Jmre, Simónak az Attya Gyulafi János, Keretseni László, Bebek György, Az Zrini, Nadasdi, és Buttyáni Urak, Az Turzo Urak. Báthori György, Etsedi Ur, ennek fia volt amaz hires neves Etsedi Báthori István. &c.

Látván ot az Püspököknek, s-nevezet-szerént Tomori Pál Báratnak, nagy veszedelem szerzését, Istennek-is az balványozásért való nagy büntetését, egy egy Evangelicus Prædikátort kerestetenek magoknak. Tekénts-meg itt-is az Ur. Istennek az mi Nemzetünkhez való nagy szeretetét! Az gonoszból-is jót hozza-ki mert az setétségből, ki-kezde nemzetüket szabadítani, az Evangelic' prædikátorok meg-töb-büle-

bülenek ezekkel.⁸ Sztarai Mihály, Dobai András, Batizi Demeter, Devai Mattyás, Galszetsi Thamás, Abadi Benedek, Székel István, segít-segekre lőnek az elsőnek többekkel edgyűt; Az Misenek ellene mődanak, meg-házasulának, kezdek az Evangeliumot hirdetni az maga nyelven szegény nemzetünknek: Az Missaléből és Breviariumból-is, kezdenek Énekeket, Hymnuszokat, Atiphonakat, Magyarra fordítani: kezdek az Istent születet nyelveken tisztelni. Kezdenek minden rendek szivekben örvendezni, az balványozást utálni, az Isten kegyelmét az Evangeliumból érteni, azt szibéli örvendezéssel venni. Uyhély, Patak, első. Debreczen mindgyárt követi. Kis-várada, Szekely-hid. Berék-száz, Munkáts, &c. Várad nagy soka-

sokaig az Papistásban marada,
míglen osztán Nyakozó Antál ki-
űzé az szent László Papjait, az Vá-
radi várban, levő Templomból,
melly dolog itilem hogy Melius Pé-
ter idejében lőtt *circa Annos 1557.*
Avagy 58. Es az mint hallottam,
űdős emberektől, nem adták kön-
nyen az *Reformatiót*, meg-haboro-
dot azon az Pap Uraság és az Bára-
tok társasága; sokat meg-öltek az-
okban a kik az Christus Evangelio-
mat bé-vőttek, és az Papai tévölgést
meg-vetőttek, kít fegyverrel, kít
tűzzel, némellyeket sákban buytat-
ván az mély vizekben öltek. De mi
lőtt az vége?

Lassán lassán az Mohátsi veszed-
lem után szaporodék az Christus'
Ecclesiája, romlani kezdenek az Bá-
rátok Clasztromi: ki nyilatkozáék sok
fertel-

fertelmességek és gyilkosságok, mel-
lyek vóltanak az föld alatt való rey-
tek helyekben.

Es noha az Ur Isten az mi nem-
zetünket egy felől meg-kefergete,
az pogányok fegyvere által, testi
ajándékinak-is nagy részét tőlle el-
vővé, Azokért Ő Szent Felsége na-
gyobbakat ada, tudni-illik az Evan-
geliumot, az Evangeliumban az
Christust, az Ő Isteni ismeretit, hitet
és örök életet az Christusban.

Ezt pediglen méltó jól eszünk-
ben vennünk, miképpen cselekedet
mi velünk Magyarokkal az Ur Isten,
szintén mind az Sidókkal. Azokkal
igy cselekedék. Valamig az Ő pol-
gári társaságok fen állá, és Őket ma-
gok nemzetéből rámadot Fejedel-
mek birák. Az meg-váltó Ur Jesus
Christus, addig el-nem jöve, de mi-
nek-

nek-utánna idegen nemzetsegek
bírnak, és az adót-is pogány Fejede-
lemnek adnak, akkor jöve hozzájuk
lelkőknek vigasztalására, és meg-
szabadítására. Így az erős Magyar-
nemzetnek ereje meg fogyatko-
zék, szablyájának ély ki-vonyatta-
ték, szép Országának nagyob része
az Pogányak adaték: Az Ur Jesus^s
Christus az Evangeliomnak általa,
az mi szegény meg-keferedet, nyo-
morodot nemzetünknek sziveiben
akkor születtek. Itt-is jegyőzd-meg
az Istennek az mi nemzetünket va-
ló jó tétét! Az erő, az ellenségen
való győződelem, hatalom, meg-
fogyatkozék de az helyet, más,
fokkal nagyob ajándéka adaték,
mert az Felséges Isten az mi szegény
nemzetünket-is részesíte az men-
nyei igaz bölcseségben. *Philippus*
Melan-

Melanctonnak keze alól az *Viteber-*
gai Academiából, ide-is származa-
nak nemzetünkől való bölcs tu-
dos emberek. Hogy az mint az előt
az egész Keresztyén világon, az Ma-
gyár nemzetnek az vitézségért,
mind ismereti s-mind hire neve
nagy vala.

Az Lelki vitézségnek kapuját,
sem töve bé Isten az mi nemzetünk
előt: Ada az Ur Isten és támaszta
hatalmas bölcs embereket-is. Ol-
lyanok voltak az fellyül meg neve-
zet reformatori az Ecclesiának az
Papistafágból az Apostoli vallásra.
Kikhőz ad oda ezőket-is. Molnár
Gergely, Thuri Pál, Szegedi István,
Karoli Péter, ezők az Scholákban
az Arsoknak és Linguáknak serini-
tanitói vóltanak. Jó János Váradi
Schola Mester, ez disputált vólt
meg-

meg Váradon közönséges synat-
ban, amaz hires Jesuitával Arator.
Istvánna. Szikszai Fabricius Balás,
Sáros-Pataki Scholának fő Mestere,
mind halálaig, és többek. Karoli
Péter, Derecskei Ambrus, Gyulai
János, &c. Váradi tanítók. Melius
Péter, Gönczi György, Felegy. Há-
zi Thamás, Száraz Ferencz, Debre-
czeni Prædikátorok. Batizi András,
Béllyei Fabián, Szinir-várallyai Mi-
hály, Tokai tanítók. Szántai Pál,
Siderius János, Szepsi Mihály, Tar-
czali lelki pasztorok. Tardi György,
Szántai. Taraszk János, Milotai
István, Margitai Péter, Szakmari.
Bánfi Hunyadi Benedek, Szárnyás
Thamás, Patkó Mihály, Nagy Bá-
nyai.

Czegledi Ferencz, Tholnai Tha-
más, Alexis János, Suri Mihály. Sá-
ros-

ros-Pataki Ecclesiának tanító. Er-
sek András, Tihemeri Mathe, Uly-
héli tanítók. Vedani Ferencz, Al-
vinczi Péter, Cassai tanítók. Hello-
pæus Bálint, Egri. Székely István,
Karoli Gáspár, Gönczi. Kallai Al-
bert, Balogi János, Zombori Péter,
Ungvari lelki tanítók. Gyarmati
Miklos, Bakai Péter, &c. Király Hel-
meczi, Gyökő János, Thuri János,
&c. Berexasi Ungvari János, Rette-
gi János, Keferűi János. Gyula Fejer-
vari. Heltai Gaspar régen: Nem ré-
gen Szárnyás János Colosvári tani-
tók. Decsi Gáspár, Scaricza Mathe.
Ráczkővi tanítók. Es többek so-
kák.

Ezök által Isten a mi Országunk-
ban. 1. Az tiszta Aranyat az sze-
metből ki keresé, meg-választván az
igaz Keresztyéni vallást az emberi
talal-

talalmányoktól. 2. Az Evangéliomnak igaz magyarázattját helyben állatta. 3. Az balvanyozást minden ahoz tartozó eszközökkel, ki-tisztita az Templomokból. 4. Az Papistafágot mint valami sümölcsüt vagy gelyvát, le-mecze az Ecclesiának ép testéről.

Nem keves hazonnal forgolodék Mattyus földő körül, Huszar Gal,s-Bor-nem-iszsa Péter-is, az Papistafágnak két kemény pörölye. Es azok után Patai István-is, Papai bölcs tanító.

Azért az Ur Isten az mi szegény nemzetünket, valamint erős firfiakkal, jó hírű nevű vitéz emberekkel: Szintén ugy szent életű, nagy elmeű bölcs emberekkel megáldotta volt.

Eszében vőtte volt ezt, egy bölcsület.

csületes jó emlékezetű Urunk, Pétrus Lascai ki az ő nevet illyen distichonban foglalta vőlt. *circa Annos Domini, 1586.*

*Pannon Eras Terra Robur Victorq³ Salona
Lassa Anima Surgunt, Corporis Acta Jacent.*

Holot csak az előt való száz esztendő forgasában, mással dicsekedik vala JANUS PANNONIUS, szemeive latván, az Magyar Nemzetnek ellenfegem való győzödelmet.

*Sub crucis inscripta gens militet Ungara signo:
Ergo manus hostis non timet illa sui.*

Az régi jó vitézségnek haszna vala, Országunk határának megszű való térjedése Országunkban való békefeges lakás, minden földi jókkal való bővölködés. El-kélenek ezek, helyekben lelki jók szállanak. Mert Deák nyelven az *Orthodoxa Re-*

ligio

ligio elégseges fegyverrel otalmazta-
tik. Magunk születet nyelven az Sz.
Biblia, egynéhány formán ki nyom-
tattatott. Költek-ki ez mellet sok
szép könyvek, sok szép Isteni dicsi-
retek. Ezök meg-bőcsülhetetlen
ajándéki az Felseges Istennek!

Azért nem álhatanak ellen az E-
vangeliom folyásának, sem Olasz
Miklos, sem Várdai Pál, Esztergami
Érsekek, több *secularis* hatalmas U-
rakkal egyetemben, de sőt úgy meg-
szaporodék az Christus Ecclesiája
Magyar Országban, hogy minden
Vármegyékben egy-egy *Senior* va-
lasztaték, az Evangeliomi szolgál-
nak eleikben, mind az Tisza két-fe-
lén, s-mind az Török bírtokában,
s-mind Mattyus földében, s-mind
a Dunántúl való tartományokban.
Nem sokára az meg-nevezet tarto-
mányok.

mányokban, Pispókok-is erigálta-
tanak, mind az Török bírtokában,
s-mind Mattyus földében, s-az Du-
nántúl-is. Jól-lehet az Tiszának
Cassa-felől való részének tartomá-
nyi, úgy-mint Bereg, Ungvármé-
gye, Zemptlin, Uyvár, Borsod, ahoz
tartozo tartományokkal edgyütt,
Pispók gyanánt mindenik az ő Es-
perestievel meg-elegődék. De az
Tiszának Debreczen-felől való ré-
szében, 14. Vármegye tulaydon Se-
niorjokkal egyetemben, egy Pispó-
ket valasztanak gondviselefedre.
Lőn ez *circa Annos Domini 1560*. Me-
lius Péter, Debreczeni Prædicator,
lőn első Pispók; ennek successioja
mostan-is fen ál. Második Pispók
Karoli Péter, Váradi Prædicator.
Harmadik Bánfi Hunyadi Benedek,
Nagy Bányai. Negyedik Gőnczi
B György,

György, Debreczeni. Ötödik, Mo-
nai János, Etsedi. Hatodik, Hoda-
fzi Lukács, Debreczeni. Hétedik,
Milotai István, Szakmári; ki ő maga
jó akarattyaából, le-töve az Pispók-
séget, Erdélyben méne-bé, az Felse-
ges és jó emlekezeti Betlen Gabor-
nak, Erdélynek Fejedelmének *Ud-
vári* Prædikátora lőn mind halá-
laig. Nyolczadik, Gőnczi Joseph,
Nagy Bányai. Kilenczedik Margitai
Péter, Szakmári. Tizedik, Kereszt-
szegi István, Debreczeni Prædicator
ez mostán, kit élteffen sok eszren-
deig.

Es így az Ur Isten az mi nemze-
tünknek anni jót adot, mellyeket
sokaknak nem adot.

Es noha az gonosz Satany, ezt az
Reformatiót meg irigylette vala
circa Annos D. 1558. látván hogy
el-

¹⁴
el-fogyna az ő tiszteleti, iszonyu ká-
romló tudománt plantála Erdély-
ben, Dávid Ferencz és több közösi
által, az melly igen el-hatalmazot
vala Erdélyben, sőt Magyar Ország-
ban-is az Alföldsegen. Melly Eret-
nekseg az Christus Istensegét, és az
Szent Lélek Istensegét-is tagadgya,
De az Töröknek és Tatárnak ször-
nyű pusztulása miat (az Pétsieknél
meg maradvan) Magyar Országból
ki tisztula: Erdélyben-is csak alig
akadot. Kit kétség-nélkül Isten ő
Felsege, igaz iteletiből, az választot-
tattaknak gyakoroltatásokra ha-
gyot fen..

Az Romai valláson levő Fejedel-
mek és Urak, az clerussal egyetem-
ben, noha eleitől fogva azon vól-
tak, mind az Attyaink, s mind az
mi üdönkben, hogy az Evangelica

Religiot, Országunkból ki gyöm-
lálnak, az Papajét uyjonnan erigul-
nak: Mint Losonci István Tömös-
vári Kapitán, Nyári János, Palphi
Miklos, Jakab János, és többek is
töreköttek abban, végben nem
vihettek: De sőt Anno D. 1606.
Bécsben el-végeztetett, hogy ez há-
rom Religio fen álljon. *Papistica,
Lutherana, Helvetica, cum libero exer-
citio Divini cultus & Templorum usu.*

Es most-is ottan ottan, azon kö-
vés mozgattyák. Hejában. Mert
nincs tanács az Ur ellen. Es az Ur-
nak igie meg-marad örökké. *Pro-
verb. 24. Esa. 41.*

Meg-is azt mondom azért hogy
mivel az Ur Isten, az mi nemzetün-
ket sok drága javaival áldotta-meg
(noha némely részében meg-is ke-
sergette) nagy buzgoságos tisztele-
tire,

felelmére, és az Ő tiszta vallá-
sán való alhatatosságra, köteles an-
nyival inkább egyebeknél, mennyi-
vel töb s-nagyob ajándékat vőtte I-
stennek, sok nemzeteknél. 15

Előttem viselvén azért én-is, az
régi Prophetak és Apostolok példá-
ját, kik elő nyelvekkel-is hirdettek
az Istennek igiet, és azt írásokban-is
bé töttek, és holtok után-is tanit-
tyák írások által az halandó és idvő-
zülendő embereket.

Én-is mondom mivel méltatlan
vóltomra Evangéliom hirdető
szolgálya vagyok az mi Urunk Jesus
Christusnak, immár Isten kegyel-
méből, harmincz negy esztendő
fordulásában, azt az nekem adot a-
jándék-szerént fejtőgettem és az
halgatóknak eppületekre egy-en-
gettem az én erőm szerént: Két

könyvecskét, melyet én gyönyörűséggel olvasgattam, több foglalatosságim között, az én nemzetemhez való szeretetem-től viseltetvén, Magyar nyelvre fordítottam, Deákbold.

Az könyvecskék magok commendályak magokat azoknál, az kik meg-olvaszák; lelki buzgósággal, és kívánsyak életeknek folyását, az igaz hitben Isten tisztességére viseltetni. Halálokat-is bódogúl és üdvösségekre szolgálni. Vedd jó néven azért sok haborúság alá-vette-
ret, szegény Keresztyén Magyarfág, ez én munkamat, és hogy ez drága könyvecskéknek másodszéri ki-bocsátásara-is az Urtúl fel-indittattam, vedd jó néven, s-ne mondgy gonosz érette. Az Ur Isten tartsa-meg az Ő Anyaszent-egyházat minden

den nemzetekben, s-az mi szegény nemzetünkben-is, Amen. 16

ELŐL-JARÓ SZÓ,

Az Második editiora.

*M*inek-utánna Istennek kegyelmes segítsége által, ez bódogúl való életnek igazgatásának: Es az bódog ki-múláshoz való készületnek Tractatusát, úgy az mint Perkissus írta vólt, meg-fordítván Caputokra való osztás, és paragraphusokra való rendelés nélkül, ki-bocsátottuk vólt. Látván azt, hogy az jóknál, nem csak azoknál kik Magyar irást-tudnának olvasni, de sőt nagy bölcs emberek-nél-is kedves vólna. Tolnay István Uram, Pataki fő Prædikator; Es Simandi János Uram Uyhelyi fő Pap; Az Mészáros

tóságos Miskolczi István Urunknak fő
Eszperestünknek inspectója alatt, ez Zem-
ptlin vármegyében lévő Orthodoxa
Ecclesiának két tündöklőt csillága által
indíttatván, újjonnan Caputokra osztot-
tam, paragraphusok szerént, az Tábla-
ját-is mindenik könyvecskének, az Ty-
pusával edgyüt eleiben rendelvén:
Hogy az ki-olvassa jobban tudgya hól
járjon, és né legyen az kegyes olvasónak
ollyan állapotja, mint akki nagy erdő-
ben jár út nélkül. Vedd jó neven ke-
gyes olvasó, és könyörögy az Ur Isten-
nek, tartsa-meg közöttünk az ő igaz is-
méretit és tiszteletit, firől fira, nemzet-
ről nemzetre, Amen.

TYPUS

— 55 —

T A B L A J A
Az első Tractatusnak.

AZ ELSŐ RESZ-
BEN.

Négy dologról vagyon ta-
nitás. 1. Mit kel érteni
az igazon. 2. Minémű é-
letről legyen ot emleke-
zet. 3. Micsodás az az
Hit, akkiről ot szó va-
gyon. 4. Az sententiá-
nak constructioja.

AZ MASODIK
RESZ-BEN.

Annak az hitnek honnét,
legyen fogontatása: Tu-
dni-illik hinni az Isten.

B 6 igic-

igienek : Es ahoz engedelmesnek lenni : Melly engedelmefféghöz haddológ kívántatik.

A Z H A R M A D I K - B A N.

1. Mint vészi maganak az birodálmát az Hit. 2. Miképpen léssen igazgatója az lelki életnek, tudni illik ōt nevezetes munkai által, kik között első, Hogy Istennél meg békéltesse. Es ot meg bizonyittatik, hogy az Evangelium ISTENI és igaz tudomány legyen.

A Z N E G Y E D I K - B E N.

Az

18
Az Hitnek az Lelki életben való második munkája ; Az Lelki isméretnek csendessége : Az harmadik az Szent Lélekben való öröm. Az negyedik az meg uyjulas. Jarúl ehez ötödik az nyomorúságokban három nevezettes munkája az Hitnek.

A Z Ö T Ö D I K - b e n .

3. Testi avagy üdő szerént való életet is, miképpen bírja az Hit az embernek: Aholot hivatallyat is meg mutattya kicsodásnak kell lenni, és az mellet lévő kereszttit is meg-könnyebbiti.

B 7 Az

AZ HATODIK- BAN.

Ufus I. Az hitnek haszna mi lé-
gyen az Keresztyéni *Praxisbā* cselekedetnek gya-
korlásában. Ahól az Pa-
Probatio. pasok értelme meg csa-
foltatik, az igaz értelem
helyben hagyatik, és éle-
tünk meg probálásának
módgya meg mutato-
dik: Es minémű két do-
logállyon ellene, az meg
probalásnak. 1. Az bűn-
nek az emberben való
Uralkodása. 2. Hámis'
Reguláknak követése
rendel bé-hozattatik.

AZ HETEDIK- BEN.

Az

Az hihetetlenységnek sok-
fele ártalmassági, és azo-
kat hogy hogy kell meg-
orvosolni: tudni-illik az
Isten igie felől való nem
ketelkedéssel: Ahól is-
mét az Szent Írásnak e-
rős bizonyfági hozattat-
nak-bé. Az után az Sz.
Írásnak céllya mi legyen.
Es ahoz való engedel-
messegnek igaz módgya,
tanittatik.

AZ NYOLCZA- DIK-BAN.

Harmadik haszna az Hit-
nek: Hogy éllyük az ál-
tal. Ot illyen dolog jö-
nek-bé. 1. Hogy ércsük
az Isten akarattját min-
den.

*III.
Ufus.*

B 8

den agái szerént. 2. Miſt
viſellyük magukat nagy
veſzedelmes ügyben.
3. Hogy kinek kinek tu-
laydon hiti légyen.
4. Az Aprogyermekcsek
hűtiről mit ércsünk.
S-mind az Papistak ide-
gen hiti, és egyebek e-
lég-tetele által való üd-
vözüleſről.

AZ

20
AZ AUTHORNAK
Elöl-Jaró beſzéde az olvasó-
nak intéſére.

ISTEN felő keresztyén olvasó, ha az
Christusban való hited által idvözül-
ni akarsz halálod után, illik az hitben
élned halálod előtt.

Mert az Hitnek ez életben két nagy
haszna vagyon: Annak edgyik ez, hogy
minden idő-szerént való bánatot és gon-
dot el-végyen.

Szokás ez az embereknél, hogy az ő
gondviſeléseket feletteb meg-sokasittják,
és azzal az ő életüket igen keſerűvé té-
szik.

Mert először az ő szükséges gond-
viſelések felet, hejában való munkákat
veſznek magokra. Másodszor, nem csak
az munkának végben vételére szorgal-
matosok, de sőt annak végéről és jó ki-
me-

meneteleről-is, hogy ő nekik mindenkor jó követközzék gonosz ne soha. Mely gond csak egyedül Istenre illik.

Harmadszor, nem elégősznek-meg az ő sorsokkal és állapottyokkal; hanem állapottyoknak nagyobra való térjedését és gazdagságokat sok-féle eszközökkel keresik.

Utólszor nem csak az jelen-valóról szorgalmatosok, de sokképpen gondolkodnak, és az jövődő dologról tanácskoznak.

De az Hit azt cselekeszi, hogy minekutanna tisztünknek meg-feleltünk, az Isten igienek igazgatása szerént, annak áldását és jó ki-menetetit, könyörgésünkkel Istennek ajánlyuk, és az hitnek az ő igiretire nézzünk nem kételkedvén, semmit, mert nekünk mindenszükséges javainkat meg-adgya. Es ha az áldást, s-az remellet jó ki-menetetit, el-nem-veszszük, az Hit cselekedti azt hogy testünk

stünk kívánságát meg-tagadgyuk²¹, és hogy szíveink az Isten jól tetszésében, csendesz halgatással meg nyugodgyanak. Es így az sokféle szorgalmatofságok egyszer s-mind el-meczetnek.

Másik haszna, mikor az ember tanács nélkül vagyon, az egész világon sem talállya-fel mit cselekedgyék, és mikor az nyomoruságnak tengeren hanyat-tatik, az Hit mutattya-meg az üdvességes ki-menetetit, és meg-csendesíti embernek elmejét. Mikor semmi üdő szerént való áldások nincsenek, az Hit tart-tya-meg bennünk, az Isten kegyelmében és irgalmasságában való bizodalmat, s-mind az örök életnek reménységét.

At Hit mutattya-meg nekünk az el-reytet dolgokat, mellyek mi nálunk ö-kosságunk-szerént nem lehetnek isméré-tesek. Meg-vagyon ugyan ígírve az örök élet, de mind meg-halunk: Halljuk úgy

va-

²²
vagyón hogy fel-támadunk; Azonban
azért meg-rothadunk az koporsóban.
Bóldogoknak módátunk, de mindazáltal
véghetetlen nyavalyákkal meg nyomtük.
Mindenféle jónak bősége vagyon nekünk
igirve, mindazáltal gyakorlatossággal
éhséget és szomjúságot szenvedünk. Igir
nekünk Isten meg-halgaatást, és hogy min-
denkor velünk vagyon; Mindazáltal az
mi könnyörgésünkről láttatik fűleit nagy
gyakorta el-fordítani. De az hit cseleke-
szi azt hogy (substant) jelenlegyenek
azok, az mellyeket reméllyünk, és az mi
elmeinket az egész világon-is fellyül e-
melly, hogy ot fel-talállyunk láthatatlan
s-mi tőlünk ki-beszélhetetlen dolgokat,
kiket meg-jelentet Isten és meg-is igirt.
Ezek bővebben vadsnak meg-írva az kö-
vetközendő Tractatusban azt úgy ol-
vasd hogy cselekedetteddel-is kövesd üd-
vösségedre.

V.P.

HABA-

HABACUC 2. §. 4.

A Z Habacuc Pro-
pheta az ő irasá-
nak első részébē,
Isten előtt azon pana-
szolkodik, miért lé-
gyen ez, hogy az Isten
népe, az Sidoság, az
Isten ellensegítő az
Chaldæusoktól nyo-
morgattatnék. Meg-
felel Isten az Prophe-
tának ez második
résznek elein ilyen
módon. Bizonyoson
meg-

2 meg-szabadulnak arra rendeltetett időbē, de semmi nélkül (ostor nélkül) nem maradnak. Ismég-is így szól arról az Propheta. Az nyomoruságh alatt mint fog élni az az Isten népe? Meg felel Isten így. *Impius turget inani fiducia. At justus fide sua vivet. H. e.* Az Istentelen fel fualkodik héjában való bizodalmaival, de az igaz az ő hitive él.

EL-

ELSŐ RESZ. 3

Hogy ezöket jobban megérthessük, rendel őt dolgokat kell meg magyaráznunk.

1. Mit kell érteni az Igazon?
2. Minémű életéről vagyon itt emléközet?
3. Micsodás az az Hit akkiről itt szó vagyon?
4. Ez sententiának Justus fide sua vivet, az szóknak folyása szerént minémű értelme legyen.
5. Miképpen kell az embernek az Hit által élni?

ELőszőr; Az Szent irás két fele igazságról emléközik; tudni illik Törvényre tartozó, és Evangéliomi igazságról.

Az

1.
Justitia duplex.

4 *Legalis.* Az Törvény igazság, az Igasságnak minden részeit és azoknak tökéletességét magában foglalja. Es az egy emberben sincs. Adamon míg el-nem esék, és az Christuson kívül.

Evangelica. 2. Az Evangéliomi Igasság, az igazan való igazságnak, minden részeit bé foglalja, de azoknak tökéletessége hejával vagyon, mint az kicsinded gyermekcsének, noha minden emberi tagai, meg legyenek, de magassága és öreg állapotja testének nincsen.

3. Es ez igazság semmi nem egyéb, hanem az bűnös embernek meg-térése, és

és oly igyeközet hogy rendöllye életet, Isten akaratya szerént, az mint Isten kívánnya az tiz parancsolatban. Igy mondatának Igaznak, Noe, Sz. Job, Zacharias és Ersebet. Itt-is ugy vetetik ez ige IGAZ, az Istenhez tért emberért, és az ki az Ő kegyelme által kedvében igyeközik lenni, engedelmes lévén Istennek minden törvényéhez az Ő hivatallyában.

4. Második dolog: Micsoda életől legyen it emleközet: Mert az mint az Halál két-féle, első és második. Igy az élet-is kettő. Az első élet, az testnek és az Léleknek edgyesülése.

Az

II.
Vita duplex.

Corporis & anima.

6 Az második az egész embernek Istennél való edgyesülésé. Az első természet-szerűen való életnek mondatik: Az másik Lelki és örök élet. Mert Szent Pál ez *Rom. I. 17.*
Gal. 3. 11. sententiát hozza-bé mikor meg akarja bizonyítani, az bűnös embernek hit által való meg-igazítását.

Justificatio pars vite spiritualis. 5. Az meg-igazulás pediglen része az Lelki életnek, mivel az által részesül, az bűnös ember az örök életben. Azért mondgya az Propheta az igazat élni hitből, meg vizsgálván elmejével, nem csak az jelen-való és jövőendő haboruságos üdöket, de az örök életet-is egyszer-s-mind.

6. Har-

6. Harmadik, minémű 7
légyen az Hit, akkoról it szó *III.*
vagy on. Tudni-illik, Az *Fides justificans.*
meg-igazító avagy üdvözítő hit. Mert az melly hit által kel üdvözülnünk, ugyan azon hit által kell élnünk. Mert az Hitnek gyümölcse vagy on nem csak ez élet után, hanem ez életben-is.

7. Először rahat illik Hit-tel élnünk, minek-előtte azzal üdvözülnénk. Azért mondgya ezt Szent Pál, mikor ez sententiát maga példájával így magyarázza. *Vitam quam vivo in carne, vivo Gal. I. 6. 20.*
per fidem filij Dei, qui me dilexit, & semetipsum pro me tradidit. Az az: Az melly életet az testben élek, az Isten

C

fiá-

8 fiában való Hit által élem,
az ki szeretet engem, és ő
magat-is érettem adta.

IV
*Sensus sen-
sentia.*

8. Negyedik ez senten-
tiában lévő szónak Con-
structioja (egy más után il-
lédő móddal való helyhez-
tetése) két-féle. Az első így
vagyon. *Justus per fidem vi-*
vet. Azaz: Az igaz hit által
él. Értelme: A' ki igaz, az ő
hiti által él, *h. e.* Añak örök
élete vagyon. Az másik cō-
structio ismét ez. *Justus vi-*
vet fide sua. Az igaz az ő hi-
tivel él. Értelme. Az igaz
míg ez világon él, az ő hiti
által él. (bírja az örök éle-
tet) Ez utolsó értelmet őre-
mesben veszem. Mivel-
hogy Pál Apostol-is ez Tex-

tus

tus ilyen értelemmel hoz-
za-bé, az örök életnek meg-
bizonyítására; és annak-is
meg-mutatására, hogy az
meg igazulás nem az törvé-
nyek cselekedetiből, ha-
nem hitből adatik az em-
bernek. Es meg különböz-
teti, az Hit által való, és az
cselekedetek által való éle-
tet.

Ötödik: Miképpen kell
az embernek az Hit által él-
ni? Ez utolsó, mivel-hogy
igen terhes, ennek magya-
razattyában kell valami ű-
dőt foglalni.

V
*Conceptio
fides.*

MASODIK RESZ.

1. **H**Ogy az ember az ő
Hiti által élhesse,

C 2 két

10 két dologra kell vigyázni. Elsőben hogy az Hit igazan fogonodgyék és fundaltassék a szűben: Második, hogy minek-utánna az szűben fogontatot, birodalma és uralkodása legyen ott.

*Conceptio
fidei.*

*1.
Nosse it D.*

Eph. 2. 10.

2. Az hitnek jól fogonodására, két dolog kívántatik. Első az Isten igienek ismereti. Mert az Hit az Isten igienek megtartásában függ. Es az ige az mi hitűnknek egyedül való fundamentoma. Azért mondatik az Ige, az Prophetáknak és Apostolóknak fundamentomának.

3. Természetünk szerint való okosságunknak világasságával tudgyuk, hogy

hogy ez világnak kezdeti 11 légyen, és hogy Istentől teremtetet légyen. De az okosság annak bizonyos voltát mi belénk nem ölthattya, hanem csak az Isten igijének bizonyság tétéle. Azért mondgya Szent Pál. Hittel értryük ez világot Istentől teremtetőnek. Innét mondgya vala Dávid is. Istenben dicsirem az ige. *qua sunt*

*Hebr. 11.
v. 3.*

Ps. 16. v. 1

4. Továbba az igében ismét három dologra kell vigyázni. Először az parancsolatokra, mellyek engedelmességet kívánnak. Másodszor az fenyegetésekre, kik meg zábolazzák az engedetlenséget. Harmadszor az igiretekre, kik

*aut pra-
cepta,*

aut mina,

C 3 meg-

12 meg-erősitenek minket az engedelmessegre.

*aut pro-
missio-
nes.*

5. Az igiretek ismegin-
tő avagy fő. Avagy az fő után
valók. Az fő igiretek ol-
lyak, mellyekben Isten meg-
jelenti és ajánlya nekünk
à Christus által az igazságot
és örök életet. Azokban
foglaltatik fundamentuma
az bűnöknek meg-bocsá-
tásának, az tűrésnek, az Sz.
Lélek segedelmének, és
mindē ajándékoknak, mel-
lyek az hittel el-válthatla-
núl kötötteknek egyben.

*et ea
aut prin-
cipales*

*aut minus
principa-
les.*

6. Az fő után való igire-
tek ezek: Az kcsértetekből
való ki-szabadításról, az ve-
szedelembe való bátorság-
ról, egészségről, szabadság-
ról,

13 ról, békeségről, s-több effe-
lekről. Mert mindezek fe-
lől úgy kell érteni, hogy bé-
tellyesednek rajtunk, de
nem az kereft és Istentől-
való meg-sanyargatás nél-
kül. És az menyben az Isten
dűcsőségére s-az hívők üd-
vőségére szolgálnak.

Illyen részeit az Isten igi-
enek, mind egyig meg kell
tartani, helyével és mód-
gyával, hogy kiki az ő hiti-
szerént élhesen.

7. M A S O D I K dolog,
melly az Hitnek fogonodá-
ra kívántatik ez: Hogy mi-
nekutánna tudgyuk az Isten
igiet, Istenben bizzunk az
ő igie-szerént, és ő hozza-
ragazkodgyunk; Mert ez az

*II.
Obedire
Deo.*

14 elő és fő munkája az Hit-
nek, és Pál Apostoltól *obe-*
dientia fidei, az Hitnek en-
gedelmességének módatik:
Ugyan ez, az Evangeliom-
nak prædikálásának céllya,
igen méltan. Mert az, az I-
stennek főképpen való tisz-
teleti, pusztán az Ő igienek
hinni: és úgy Istent igaznak
vallani. Tudra azt az Őr-
dög, és leg-elsőben is a mit
Adomtól el-akara fosztani,
az Isten igieben való Hit va-
la. Es első kesértése is kivel
az Christust ostromla, arra
viseletetik vala, hogy Őtet
az Atya Istenben való bi-
zodalomtól meg-űresítene,
mikor azt monda: Ha Isten-
nek fia vagy, parancsol ez
kővek-

kőveknek legyenek kenyé- 13
rekke: De mivel (mond) *Matt. 4.3*
azt nem cselekedheted, hát
nem vagy Istennek fia.

8. Hogy pedig ez enge- *Obedien-*
delmesség, kivel Istennek *tia quan-*
akarunk kedveskedni, az Ő *lis.*
igiehez ragazkodván iga-
zan való engedelmség lé-
gyen hat dolog kívántatik
ahoz.

Elsőben hogy legyen. *1.*
(*absoluta*) olly egy általljá- *sir abso-*
ban való, hogy némű-né- *luta.*
mű-képpen bé-hunván sze-
münket, csak egyedül Istē-
ben bizzunk csak tisztan az
Ő igie-szerént, és annak bi-
rodalma alá adgyuk magū-
kat.

9. Az természet-szerént
Cs való

16 való dolgokban elől jár az *experientia*, az proba, az után következik az Hit. Tamas Apostol az természetet követvén, elsőben az Christust megilletni, az után akar valahinni. De elsőben hinni kell, ha szintén az okossággal és érzékenységgel ellenkezik-is à mit mond.

Rom. 4. 14. Így hűn Istennek Abraham az természet ellen.

II. 10. Második, hogy tiszta
Pura. legyen az engedelmesseg, mert az Isten igiének magaszerént kell hinni, mivelhogy Isten igie, hatra tévén az testnek minden elmélkedésit. Az kik hasonlók az kőves földhez, örömel vé-

Luc. 8. 13. szik az Istennek igiét, de az késér.

késértésnek idején el-állá 17
nak. Oka, mert vészik az Isten igiét szeretettel, nem tulaydon az igiért, hanem az tisztelességért, az nyereségért, az testi gyönyörűségért, az mellyeket abból várnak. Keresztelő János égő *Joh. 5. 53.* lampás vala az Sidók az ő világánál Örvendeznek vala, annak úysagajért. Azért mondgya az Sz. Lélek hogy annál csak ideig Örvendeztek legyen.

11. Harmadszor, Istenben kell bizni, nem csak részből, hanem mindentől az ő igié-szerént. Azért tévednek meg sokan az ő hitőkben, kik hisznek ugyan Istenben az életre és

III.
Deo fidenti

18. Ődveffégre tartozo igireti-
szerént, de nem győnyör-
ködnek hinni ő néki az ő
parancsolati és fenýőgetési
szerént.

IV.

Jac 1. 28.

*Verbo per-
fectè in-
mens.*

12. Négyedik dolog, hiñi
kell Istennek az ő igiében,
tellyes sziből, hogy az mi
bennünk erőssen meg gyű-
kerezzék. Nem elég az I-
stennék jó igiét meg-kostol-
ni, ha szintén azt felelemel
veszszik-is, hogy ha töké-
letesen és mindenestől ab-
ban nem bizunk, és ahoz
nem ragazkodunk.

V.

*Fruít^o pro-
ferens.*

13. Ötödik dolog, hogy
az, à bizodalom tisztességes
sziből legyen úgy hogy
erős és el-tekéllet szándéka
legyen attrá, hogy né-vét-
kez-

kezzék, de sőt minden cse- 19
lekederiben az Isten akarat-
tyát követse. Az jó halgarok
azok, az kik vészik az igít, *Luc. 8.*
jó és tisztességes szivel. Az
nélkül senki az hit által
nem élhet.

14. Az ki az jó lelki is-
méretet el-veszti, botrán-
kozása és romlása leszzen-
annak az ő hitiben, mert
csak egyedül az kegyesség- *1. Tim. 3.*
nek vagyon igireti erre, s-
mind az következendő é-
letre. Es senki nem élheti
az Hirnek életet, hanem
csak az ki igaz. Báran az
emberek jó indulatot töt-
tenek-is, az igiről vallást té-
gyenek, vegyek azt, abban
örvendezzenek, és valami
C7 gyű-

20 gyűlölcset báran terem-
jék-is; mindazáltal ha az Ő
szívek nem jó, azt cseleke-
szi hogy Istentől el-hason-
lyanak végtére, az Ő benne
való nem bizás és az hihe-
tetlenség miát.

VI. 15. Hatodik dolog: Hogy
Perseve- az Hitnek engedelmessege
rans. legyen, meg változhatatlan
és alhatatos. Ide néz az Ur
mikor azt mondgya: valaki
Heb. 10. 38 én tőlem el-partól, gyűlöli
azt az én lelkem. Ollyanok
azok, az kik hisznek ideig
Istenben, az után viszszá-
fordulnak és az hittől el-
szakadnak.

16. Mivel azért hogy az
legyen igaz út az Hitnek
fogonottjának, tudni-illik

az

az Isten igiét ismerni, és an- 21
nak az szerént hinni; Min-
denek valakik az Hit által
akarnak élni, fel gerjedet
szívőknek kell lenni, olly
igyekezettél, hogy az fel-
lyúl meg-mondor dolgo-
kat cselekedgye, fő-képpen
ebben, hogy Istennek min-
den beszédének hidgyen.

Declara-
tio

17. Istent hátra nem kell
hadnunk semmi teremtetet *superiorā.*
állatért: De hátra hadgyuk
Őtet akkor, mikor Ő néki
uem hiszünk, az Ő igiében.
Továbba Istennek nem hin-
ni, az az Istentelenség, mert
azzal Isten hazugga tétetik,
és az Ő dicsősége és felleget
vólta meg-rontatik. De
nagy része az mi dicsősé-
günk-

22 gúnknak, hinni Istennek
az mint az Christus is
mondgya: Akki az Ő bi-
zonyfág-tételét vészi, az
meg-pecsétli, hogy az Isten
igaz mondó legyen. Az az,
Istennek mint egy bizony-
fág-tévő levelet ad, az Ő i-
gaz mondásáról, job kezé-
vel s pecsetivel meg-erős-
sítvén. Mi lehet pediglen
ennél nagyobb dicsőség
mint mikor az teremtet-
állat, az Ő teremtetőjének
lészen tanubizonyfág-té-
vője.

HARMADIK RESZ.

1. **E**ddig az Hitnek fogó-
nodásáról, követkő-
zik annak birodalmáról és
ural-

uralkodásáról, mely az 23
hogy az Hit legyen mint Őr
álló és vigyázó, az ember-
nek szűvében és életében.
Mert ahol az Hit vagyon
nem uralkodik ott az em-
berigondolat, akarat, indu-
lat, sem az gonosz kívány-
fág, hanem egyedül csak az
Hit.

2. Uralkodik pedig ket-
tőt cselekedvén. Először
azt cselekedőzi hogy mi kö-
vessük az hívő Istent, és ma-
gunkat az Ő hatalma ala-
bocsassuk minden Ő paran-
csolatiban. Azt mondgya
Pál Apostol, hogy az Hit *Rom. 3.38.*
meg-erősíti az törvényt, és
ez az oka, mert azt csele-
kedőzi, hogy az mi az tör-
vény-

24 vényben vagyon írva azt
cselekedgyük. Ugyan ő
mondgya ezt is, hogy az ő
fegyverei lelkiek légyenek,
és hatalmasok mindē gon-

Heb. 10. 4. dolatokat Istenhöz hayto-
gatni.

3. Ez hatalmas fegyve-
1. Joh. 3. rő kaz prædikáltatot és hit-
tel bé vetetőt Isten igie. Az
ki Istentől vagvő nem vét-
kezik, mert az Istennek
Hebr. 11. magva ő benne lakozik, és
az is nem egyéb hanem az
hittel edgyesült Isten igie.

Gen. 8. Az Noë hiti cselekedti vala,
hogy BARKÁT éppitene az
Isten parancsolattya sze-
rént, és hogy meg készüle
abban bé-menne, ki sem-
menne abból míg Isten azt
meg

meg nem engedne. Az A. 25
braham hiti cselekedti vala,
hogy házajár és rokonlát
el-hadna, és az helyre men-
ne, kit nem tud vala.

4. Hogy pediglő serény *Fides Do-*
engedelmesség mutattassék *minium*
az Isten igiéhez, két munká- *accipit.*
jalészen mi bennünk az
Hitnek, meg-emlekezés és
Réá figyelmezés.

Az meg-emlekőzés az, *1.*
mikor az Istennek igie le- *Recordati-*
tételik az sziben hogy azt *one.*
elő végyük az mikor szük-
ség. Az réá figyelmezés
ismét az, mikor az Hit azt
cselekeszi, hogy hidgyük és
valóban el-tökéllyük azt I-
sten parancsolattyának lē-
ni, nem tetzés-szerént csak;
de

62 de ugyan bizonyában mely
mi reánk nézendő.

Ennek példáját fel-talál-
lyuk Josephben, mikoron
szorgalmaztatnék az Puti-
phár feleségétől az bolond-
ságra ezt mondgya vala. En
cselekednémé olly nagy
gonsságot, és az Ur Isten el-
len verének? Itt igen jól
végyetek észetekben, mert
az ő elméje bé volt tellye-
södvén az Isten parancsola-
tiról való meg-emlekezés-
sel és azokra való figyelme-
zéssel.

2.
Attentio-
ne.

5. Második munkája az
Hitnek, az mellyel az izü-
ben való uralkodást magá-
nak vészi, ismét ez: Hogy
az hívőket az Istenhez való
enge-

engedelmességben meg e- 27
rőssítse: Mellyet végben vi-
szen azzal, hogy az Isten igi-
retit, az mi értelmünknek
eleiben hozza. Az Isten igi-
retinek osztán, négy hasz-
nait és gymölcseit nemzi
az szűben. 1. Azt cseleke-
szi, hogy csak az egy Isten-
hez folyámjunk, akkinék
ővei azok az igiretek. 2.
Azt igéri nekünk, hogy Istē
meg-is segíthet, és meg-is
segít minket az mi háboru-
ságinkban. 3. Azt cseleke-
szi hogy remellyük az ő se-
gitseget, az az jó szerencsét
az kedves állapotban, avagy
meg-szabaditást vagy meg-
könnyebbitést az veszedel-
mes állapotban. 4. és utol-
szor,

28 szor, ha az idő szerént való áldásokban meg fogyatkózunk, az cselekedj, hogy minden időben Isten nélkülünk pályunk, kö várunk, erős kösziklánk és bástjánk legyen. Es ezekből immár meg-értettük mind azt mint vészti magának az szűben való uralkodást az Hit, és ot mint visellye birodalmat köszönségeffen.

II. 6. Mennyünk tovább tehát immár. Az igaz ember két-féle életet él-lelki és testi életet, mind kettőnek az Hit igazgatója, kit világon meg-mutatok.

*Dirigendo
Sicutam
spiritualem.*

Az lelki élet, melly kezdeti az örök életnek, főképpen ez négy dologban,

ban, tudni illik az Istennél 29 való meg-békélésben; az lelki ismértnak csendességében: Az Sz. Léleknek örömében, és az uy életben.

7. Az mi néz, az Istennél az Christus által való meg-békélésre, meg-jelentetet az, s-nékünk-is ajándékoztatik, az Evangeliomnak főfő igiretiben, és az szent-segekben.

Deo reconciliando.

Es az ez világon más móddal nem leszzen miénk semmiképpen, nálunk sem maraszthattyuk különbé, hanem csak az mi hitünk-által. Es az mi Istennél való meg-békélésünkben kettőt cselekeddik az Hit. Edgyket hogy azt el-végyük: Mási-

30 Másikat, hogy minket arról bizonyosokká tegyen...

Fides communis. 8. Az mi az első illeti, az Hit meg-fogja és el-vészi az meg-békélést, illyē módon. I. Az Sz. Lélek közösséges hitét nemz az törvénynek és abban való fenyegetéseknek, és az módatik szolgáltnak lelkének az felelemre. Mert szerez mi bennünk az mi bűneinknek meg-tekéngetéséből, az Isten haragjától való felelmét, és az meg érdemlét kárhozatnak felelmét, és magunk-felől kétségben esést, arra nézve az mi mi bennünk vagyon.

Fides iustificans. 9. Az után meg más Hitőt nemz, tudni illik az meg-

meg-igazított és idvőzítő, 31
melly meg-fogja az Christust az ő javaival, bizonyos gradusokban, határookban, kik között fő három. II. Az 1.
meg törettetés által, meg érezvén az mi nyomorúságinkat, kiből származik osztán az mi elménkben, az kegyelem igiretinek és abban adandó jóknak meg-tekéngetése, és az mondatik fűleknek meg-nyitásának.

10. Az után következik 2.
másodszor, az parancsoló Istennek való hitelre, szándék, akarat és igyeközet, hogy hidgvünk, és az ő igiretit magunkra illessük. Továbba ez az igyeközet,

D meg

32 megmutattya magát, való-
ságos és álhataros könyör-
gésivel, mellyel az törvény
átkát el-tavoztattya, és
magat az kegyelem székie-
lőt az kegyelömben állat-
tja.

3. 11. Harmadszor, ezek
után idővel követkőzik az
elmének csendessége, az
Christusról való bizonyos
értelemért, és az ő jó tété-
mények, az Isten lelke ere-
jétől, szivünkben való ólta-
sáért; melly harmadik gra-
dus, és mondatik, el-vége-
zet gondolatnak.

12. És illy okkal, mint
egy grádicson megyünk-fel
az Christushoz, hogy Őtet
hittel meg-fogyuk, és ő ál-
tala

33 tala Istennél meg békél-
lyünk; mert mikor halljuk
az parancsolatot, kivel ar-
ra intetünk hogy az Chri-
stusban hidgyünk, és vala-
menyre hiszszük hogy az
Christus mi Christusunk
légyen, akkor minden bi-
zonnyal miénk az Christus
az Evangeliomi frigynek
sententiája szerént. Ha az
Hit az Christust így meg-
fogja, az mi Istennél való
meg-békéllésünkre, akkor
lészen az Hit gyödelmes az
Satanyon, az törvényen, az
poklon, halálon és kárho-
zaton, és minden mi lelki
ellenseginken. És így lé-
szen minden hívő ember,
ez életben, az törvénynek,
bűn-

34 bűnnek, pokolnak és halálnak meg-győzője.

13. Második munkája az Hitnek, az mi Istennél való meg-békélésünkben. ez, hogy minket lelkünk ismértiben meg-erősítsen abban: Melly illyen Syllogismus-sal lészzen, kit az Hit formál az mi értelmünkben, illyetén módon.

A' ki az Evangéliomnak hiszen, annak mind Ővci azok az jók és áldások, à melyek abban Istentől meg-vannak ígérve.

De én hiszek az Evangéliomnak és az Christusbán.

Azért minden abbá meg-ígért jók enyimek. Ennek az Syllogismusnak propositio-

fitioja az Evangéliomnak 35 szava.

Assumptioja az hívő embernek szívenek szava, melly mind akarattyában, mind indulattyábá az Isten parancsolatinak alája adta magát, melly azt parancsolja, hogy az Christusbán hidgyünk. Nem-is kell azt vélni, hogy az hívőnek szívének, az az szava, hejában való zörgés volna: Mert az igazán való hívőnek szíve, természet felet meg-világosíttatot, annak meg-valasztására az mit hiszen.

Az Harmadik rész, avagy az Conclusio. Minden mi örömünknek és vigasztalásunknak fundamentuma.

D 3 Mert

36 Mert magában foglalja ki-
váltképpen való bizonyos-
vóltat az mi fiuval való fo-
gattatásunknak és üdvössé-
günknek, az melly ez élet-
ben eshetik, úgy mint a Hit-
nek bizonyos vóltat, kiből
mint egy alsó gradicsból
következik második bizo-
nyosság, az ki léssen az cseleke-
detekből.

És így bizonyos téssen
az Hit minden igazán hívő-
ket hogy Istennek fiai lé-
gyenek.

14. Ez előtt való Syllo-
gismusból, avagy az meg-
elevenítő hitnek bizonyos
vóltából, következik az E-
vangéliomi tudománynak
tökélletes és meg-eleveni-
tő

tő bizonyos vóltat, kit mel- 37
tő jól eszünkben vennünk.

Az Evangéliomról való
meg-bizonyosodás három-
féle.

Első az okossága, 17
avagy az közönséges Hite,
mikor az ember az argumē-
tomok (okoskodások) ere-
jével meg-győztetett, és
hogy az Sz. Írás Isten igie lé-
gyen arról vallást téssen..

Azt annak ismérni, az go-
nosz tévőkön, és hitetlene-
ken-is meg-esik, noha nin-
csen hitek az Christusban.

Követi ezt az választot-
takban, az Sz. Léleknek ki-
váltképpen való erejéből,
az Christusban való Hit, és
az Isten előtt meg-igazulá-
sról való meg-bizonyoso-
dás.

15. Harmadszor, ezt az meg bizonyosodást követi más, melly az igaz Hitnek tetterés munkája, úgy mint, az írásnak igazságának tetterése és tapasztalható bizonyosága, mellyet az Hit igi erősít.

Az az tudomány melly minket bizonyosokká teszi, hogy Istennek fiai vagyunk, minden bizonynyál Istentől vagyunk.

De az Evangéliomnak tudományát ha hittel veszik, minket bizonyosokká teszi, hogy Istennek fiai vagyunk.

Azért az az tudomány Istentől vagyunk.

Az Argumētomnak első

39
ső része mindenektől helyben hagyatik. Az második része erejével, az előtt való syllogismusnak conclusioja lesz, és az-is helyésnek hagyatik, abból származot lelki vigasztalás által, mellyet meg-érzenek az hivesek az ő szivekben.

Az harmadik része az Argumentomnak avagy conclusioja, meg-mutattya az Írásnak bizonyos vóltat, mélyeb fundamentommal hogy sem mint avagy az emberi okosság, avagy tudomány fel-érné, az kegyetlennek lelke nélkül: tudni illik, az mi Istennél való meg-békélésünknek belső bizonyos volta nélkül. Er-
D s ről

40 ról à meg-bizonyosodásról
mondgya az mi üdvözítőnk.
Ioh. 7. 17. Ha ki az én Atyámnak akarat-
tatyát akarja cselekedni,
(az az, annak hinni, és an-
nak magát alaja vetni) az
meg-isméri (tudni-illik az
vigasztalásból, mellyet meg-
ért az öengedelmeffégéből)
az meg-érti ez tudományt,
ha Istentől légyene, avagy
magamtól szöllyák. Szent
Pál-is azt mondgya hogy az
lelki ember, tudni-illik à ki
*I. Cor. 1.
v. 14.* az Isten lelkétől úyja szület-
tetet, mindenket meg-ítél.

16. Innét következik
hogy az kik az ö vallásokkal
fundamētomához akarnak
ragazkodni, és az Isteni tu-
dományban, jó tanítvá-
nyok

nyok akarnak lenni, első. 41
bē meg kell tanulnyok ma-
gokat alazni, és az ö szivek-
ben azon igyekezni, hogy
valóságosan hidgyenek az
Christusban. Mert ebből
következik az meg-bizo-
nyosodásnak fő módon va-
ló meg-érzese; és amonnét
à Bibliának ki-mondhatat-
lan méltósága származik.

17. Itt imár láttuk mint
vehettyük-el, s-mint tart-
hattyuk magunknál, az mi
Istennél való meg-békélle-
sünket Christus által, és az-
zál élni: Tudni-illik. Mert
azt magunktól el-sem ve-
hettyük, nem-is bírhat-
tyuk, véle sem élhetünk, ha-
nem csak egyedül à Hitnek

42 általa. Azért illik főképpen ezen légyünk szorgalmatosok, hogy az Istentől rendelt ezekkel éllyünk, Hogy az igaz Hitben részesek lehessünk. A'holot mindgyárt két dologra léssen szükségünk: Elsőben arra kell gondot viselni, hogy lelkünk ismértiben meg-győzettesünk az Sz. Írásnak bizonyos volta felől. Osztán hogy az mi akaratunkat az Isten parancsolattyának alája vészünk, ki azt parancsollya, hogy az Christusban hidgyünk: az mi hihetetlenségünkről panaszkodgyunk, annak ellenetufakodgyunk, és Istennek könyörögjünk hogy az mi

mi hitünket őregbítse, az 43 mi sziveinket meg-erősítse az ő szeretetiben.

NEGYEDIK RESZ.

1. **A** Lelki életnek másod-^{II.} *Pax con-*
dik része, lelkünk is-^{scientia}
mértinek békesége, melly semmi nem egyéb, hanem a mi élménknek, tőkélletes és álhatatos csendessége, ahol az lelki ismért nem vadol, de meg-ment, és az mikor az pokoltól, haláltól, kárhozattól és egyéb veszedelmektől nem igē felünk. Illyen békeség vala Dávidban, mikor ezt mondgya vala. *Decumbo & dormio, & resurgo denuò, etiam in summis* *ps. 3. 6. 5.*
varisq; periculis. *Phil. 4. 7.* Le-fekszem

D 7.

és

44 és el-aluszom, és ismét fel-
kelek, még szintén az nagy
és sok-féle veszedelmekben
is.

Rom. 14.
6. 17.

2. Igen nagy méltósága
vagyō ez békeségnek, mert
Isten békesége, az meñyek-
nek országának része, melly
fellyől halad minden értel-
mēt; és vagyon őriző sereg-
gyanánt, az mi sziveinket
és edgyefesünket meg őriz-
vén az Christusban. Ez pe-
diglen az békeség az mi hi-
tünk ből származik, mikor
hiszszik az mi Istennél való
meg békélesünket. Rom. 5.
v. 1. Meg igazulván hitből,
békeségünk vagyon Isten-
től. Chron. 20. v. 20. *Confidi-
te Domino & tuti eritis.* Bizza-
tok

45 tok az Urban és bátorfágo-
sok léfztek. És mennél na-
gyob a mi hitünk annál na-
gyob az mi békeségünk. A-
hól az hit semmi, az béke-
ség-is semmi. Az elevenítő
hit, elevenítő békeség; Az
tökélletes Hit, tökéletes
békeség: Az hit az halálban
nem egyéb, hanem béke-
ség, úgy hogy ezt mondhat-
tyuk az vén Simeonál. Mo-
stan bocsátod-el a te szolgál-
dat békeségben Ur Isten.

3. Harmadik része az
Lelki életnek: Az Szent
Léleknek öröme; tudni il-
lik örvendőzni Istenben,
hogy mi Istenünk, és az
Christusbā, hogy mi Chri-
stusunk. És ez örömnek il-
lyen

III.
*Gaudium
in sp. s.*

46 Ilyen neme el-nem vetetik
mi tőlünk, még sem kisebb.
bedik még az nyomorúsá-
gokban-is, de sőt öregbit-
tetik. *Rom. 5. v. 3.* Dicséke-
dünk az nyomorúságokbā.
Es ismét: *Heb. 10. v. 34.* Az
ti márhaitoknak el-prædal-
lásat örömmel szenvette-
tek. Esa' mi Hitünk ez élet-
nek igiretire, Annya ennek
az örömnek, az mely szár-
mazik imez idvösséges és
áldot okoskodásból, mel-
lyet így formál az Hit az mi
elménkben. En hiszek, a-
zért az Istennek Evangeli-
ombéli igireti, Enyimek.

Igy szól Szent Péter-is.
Az ő hitiben örvendőztők
dicsiretes és ki beszélhetet-
len.

len vigasággal. Továbba 47
az mi Hitünknek öregbe-
dése, és nálunk való meg-
maradása, ennek az öröm-
nek egyszer-s-mind való
meg-örégbedése.

4. Utolsó része az Lelki
életnek az meg-újulás,
ahol újja születtetünk és
új teremtet állatokká lé-
szünk, nem úgy hogy az mi
testünknek avagy lelkünk-
nek substantiája (állattya)
el-változzék, de az Isten a-
brázattya állattatik helyé-
re. Ez újjonnan való szü-
letés egészen, és az ő részei
szerént-is, az Hit által lé-
szen.

Egészlen-is mert az em-
bereknek az menyben új
terem-

IV.
*Renova-
tio.*

*Fit hoc
aut
totaliter.*

48 teremptet állatok, kezdé-
tők vagyon, az igiretneki-
giétől, tudni-illik az meg-
feszítettőt Christustól, az
ki az életnek igiében e-
lőnkben mutattatik, ahol
osztán az Ige és az Hit által
nékünk adatik. *Act. 15.v.9.*
Meg tisztulnak az ti szivei-
tek az Hit által. *1. Joh. 3.v.3.*
A' kinél ez reménység va-
gyon ő magát meg-tisztít-
tya. *1. Pet. 1.v.22.* Az ti hi-
tetek meg-tisztulnak az i-
gasságnak engedelmeffége-
jért. És ismét. A' kik újja
születtettek az ígének hal-
hatatlan magvából.

*aut per
partes.*

Eff. 6a

*vera sapi-
entia.*

5. Részzeire nézvén az
új életnek három részci
vadnak: Az igaz bölcseség,
jó

jó indulatok, jó cselekedé- 49
tek. Az igaz bölcseség ez,
jót gondolni, jó eszközök-
kel élni, az jól el-gondolt
dolgoknak jól ki jelentése-
re az cselekedetekkel. Ez
az bölcseség származik, az
mi Isten igiében való hi-
tünkől. Erről mondgya-
Dávid, hogy ő az ő doctori-
nál, és az véneknél-is böl-
cseb lőt légyen, mellyet
meg bizonyít az ő Hitinek
beszédivel ezt mondván.
Az te tanu-bizonyfág-téte-
lid velem vadnak minden-
kor, és azok az én elmélke- *Ps. 119. 9.*
désim.

6. Azon kút főből szár-
maznak minden jó indula-
tok. Az szeretet, mellyel
Istent

2.
*Bona in-
clinatio-
nes.*

50 Istent szerettyük az mi Hit-
tünkben származik, el-hi-
vén az Istennek szeretetét,
mellyel minket szeret. Az
Luc. 7.47. aszszonyi-állatban való sok
bűnöknek meg-bocsátásá-
nak bizonyos volta, ki az
Christus lábait könyhulla-
tásával mossa vala, bizony-
ságot télsen vala az Chri-
stusban való nagy szereteti-
ről. Az Istent szerént való
szomorúság-is, mikor tud-
ni-illik az szű meg neheze-
dik, az Isten ellen való bűn
miat, az-is az Hitből szár-
mazik, magához kapcsol-
ván és hívén az Isten ke-
gyelmét az Christusban.

3.
Bona opa. 7. Minden jó cseleke-
detben, az Hitnek három-
féle munkája kívántatik.

Elsőben kívántatik az 51
közönséges Hitnek mun-
kája, mellyez, hogy az az
munka az ő nemében ked-
ves legyen Istennél. *Rom. 14.*
v. 23. Minden az mi hit nél-
kül vagyon, bűn.

Az másik az meg-igazító
Hitnek munkája, mely ez,
hogy az szű meg-tisztul-
lyon és úgy végezedgyék-
el az jó, mellyet cselekedni
kell. *Psal. 116.v. 10.* Hittem
és azért szóllottam.

Harmadik-is ugyan az
meg-igazító Hitnek mun-
kája, az-is illyen, Hogy az
dolgot végben vivén, az
Christust hozzánk kapcsol-
lyuk, ki az ő érdemével az
mi munkánkban való fo-
gyat.

32 gyatkozást el-fedezi, mert
nékünk semminémű dol-
gaink Istennél kedvesek nem
lehetnek az bűnöknek
meg-bocsátása nélkül.

8. Így az új élet minden
ő részeivel az Hitből szár-
mazik. Sőt valamikor az
ember egyszer új teremtet
állattalót. Ottan az Hit ad
ő néki életet és érzékense-
get : Az Hit az elmének
szőme, mellyel az Christust
meg-nézzük az igiben és
Sacramentomokban. *Ioh. 8.*
v. 56. Ezzel az hittel látta
Abraham az Urnak napját
és örvendőze. Illyen szőm-
mel az Christust meg-nézni
elégseges mi nékünk. Testi
látása az Christusnak nem
szük-

*Declara-
tio supio-
rum.*

szükséges ez életben. Azért 33
monda ezt a Christus Böl-
dogok az kik nem látnak és
hisznek. *Joh. 20. v. 25.* Az
hit az Léleknek keze-is,
mellyel az Christust meg-
fogjuk, és magunkhoz szo-
rittyuk minden ő javaival.
Az Hit az szűnek szaja,
mely által tapláltatunk,
meg-évén az Christus te-
stét, és meg iván az ő vérét, *Gen. 8.*
az örök életre. Az Lélek-
nek lába, azt cselekedvén,
hogy mi Istennél járjunk.
Végezetre oly eszköz,
mely minket az Istennél
való közösségre viszen.
Mert fűll, mellyel meg-hal-
gattyuk az nékünk szoló I-
stent az ő igiében. És az Lé-
leknek

54 leknek nyelve, kivel Isten,
nél beszéllünk, mikor az Ő
Sz. nevét segítségül hijuk.

9. Es hogy tovább men-
nyünk, az Lelki élet, igen-
fő módon meg-jelenti ma-
gát, az nyomorúságokban.
Mert az Hit cselekedti, az Ő
három-fele munkája sze-
rént, hogy azt el-viselhes-
sük. Kik közöttül edgyik
ez. Mert azt cselekezi,
hogy mi egészen az Isten-
igiretitől függünk, és Ő bē-
ne bizzunk, semmi módot
Ő eleiben nem rendelvén.

*Fidei Ope-
ria in af-
fectionib.*

Es. 18. 16. Istennek commendál. Akki
hiszen nem siet.

Pro-

Prophéta, hetven eszten- 55
deig várja az Babilloniából
való meg-szabadulást, és
látván azt immár közel
lenni, könyörge azért az Ur
Istennek. Mert az Hit nem
írja Isten eleiben az meg-
szabadításnak eszközeit.
Isten Abrahamnak meg-
igirte vala az áldot magot,
hogy azt bé tellyesítene, né-
ki adá Isákot vénségében, és
azt parancsola hogy azt
meg-áldozná Ő néki. Melly
igen kemény haboruság va-
la, mert így az áldot mag-
nak minden reménsege fel-
ben meczerik vala, mindaz-
által el-hiszi Abraham, azt
az igiretet bé tellyesődni,
ha szintén fiát meg-áldoz-
na. is. E Utól-

Utólszor, az Hit nem
rédeli eleiben Istennek az
nyomorgatásnak módgyát;

Job. 13. 15. Azért mondgya Szent Job,
hogy Istenben biznék, ha
szintén meg ōlettetnek-is.
Nehéz dolog vala, mikor
Dávid országából ki ker-
gettetőt vala, de a budosáf-
ban ezt mondgya vala. Ha

2. Sam. 15.

6. 14.

azt mondángya az Ur, nem
kellez ennékem, ihon va-
gyok, s-légyen énnékem.
dolgom az ō akarattya sze-
rént,

2.

10. Az másik munkája
az Hitnek ot ez, azt csele-
kedni hogy hidgyünk az I-
sten igiének, még szintén
ahól azzal ellenkőzöt ér-
tünk-is, hogy az ellenkező

do-

dologban még-is mást az-
zal ellenkőzöt hidgyünk,
az Isten igireti szerént.

Ahol éreszszük az mi nyo-
morúságinkat, azt cseleke-
di hogy hidgyünk mert mi
bóldogok vagyunk. Ahol
halálnál egyebet semmit,
sem érzünk, azt cselekedni
hogy hidgyük ōrök idvős-
ségünket. Ahol éreszszük
az Isten haragját, és láttat-
tik Isten nekünk ellense-
günk lenni, az Hit cseleke-
di hogy meg-fogjuk az ō ir-
galmasságát, és hidgyük At-
tyai jó vóltat. Mikor az
Christus láttatik vala Isten-
től el-hagyattatotnak len-
ni, ugyan akkor az ō hiti-
vel, Istent ō Istenének hiszi
vala.

E 2

11.

11. Harmadik munkája
 az Hitnek az nyomorúsá-
 gokban ez, minket bizo-
 nyossá tenni, mert Isten vé-
 lünk vagyon, és hogy meg-
 nézzük Őtet hitünknek sze-
 r^s 16. 18. meivel. Azért szól így Dá-
 vid: Mindenkor én velem
 vagyon az Ur, jobb kéz felől
 ál én mellettem. Moyses el-
 hagyta Ægyptust, nem-is
 Hebr. 11. fély vala az Király haragját,
 6. 27. mert láttya vala azt a' ki lát-
 hatatlan. Mikor az Elysæus
 szolgája, az Siriai Királynak
 seregétől igen meg-ijedet
 2. Reg. 6. vala, mikoron Dothan Vá-
 6. 15. rását környül fogta vala, az
 Prophéta Istennek azon kö-
 nyörög vala, nyitna-meg
 szemeit, látna-meg az An-
 gya-

gyaloknak tűzes szekerit. 59
 Így kell mostan-is Istennek
 könyörgeni, nissa-meg el-
 meinknek szemeit, hogy
 hihecsük s-meg ismerhecs-
 sük Istennek ilyen ótalma-
 zását. Így élhetnek az em-
 berek az Ő nyomorúságok-
 nak közepiben-is'.

12. Mind ezekből arra
 intetünk. 1. Hogy mi ma-
 gunkat az Isten igiretiben
 igen jól gyakorollyuk, az
 mint azok meg vannak ir-
 ván az Prophetáknál és A-
 postoloknál. 2. Az mi hi-
 tünket mindenkör azokon
 fondálljuk és azoktól ma-
 gunkat semmi okkal el-ne
 hadgyuk szakadni, ha szin-
 tén Istennek minden ideig

L. C.

60 való áldási, minket el-had-
nának-is, sőt meg egéssé-
günk és életünk-is. Így öl-
tőzi fel ember magára az
Hitnek paisát, az ördög-
nek tüzes nyilai ellen; Így
veszi körül az erős fegy-
ver derék, szivünket és éle-
tünket, ha szintén az nyo-
morúságokban keményen
háborgattunk-is.

ÖTÖDIK RESZ.

III.
*Vita tem-
poralis fide
dirigitur.*

I **E**ddig vagyon a Lelki é-
letről. Hogy ideig való
életünk-is az Hit által igaz-
gattassék, így bizonyitom
meg.

Az ideig való élet, taplál-
tatik tiszteffeges hivatallal:
Minden hivatalnak meg
vad-

vadnak az ő munkái: Min- 61
den hivatalnak munkainak
úti társa, az sok-féle nyo-
morúság. Mind azokban az *Vocatio*
Hit urálkodik, és meg van-
nak annak munkai az hi-
vőkben..

Az elsőre az mi néz, ké-
vántatik hogy hivatalt va-
laszszunk és azt meg tart-
csuk jó lelki isméréttel;
Ot az hitnek két-féle hafz-
na kívántatik; mert szük-
ség elsőben hogy az mi hi-
vatalunk tiszteffeges és
törvény-szerént való lé-
gyen ő magában az mint
Szent Pál-is mondgya. Va-
lami hitből nincsen, bűn
az: Hogy az Hit meg-erős-

1.

1.
*sit legiti-
ma.*

Rom. 14.

62 fitteſſék, ezt az Regulát
meg kell tartani.

^{2.}
ſit utilis. Az tiſzt és az Hivatal
ſzolgálynak jó állapottyá-
ra, az házi edgyeſſégnek, az
Eccleſiának és Polgári tár-
ſaſágnak meg-tartására, tör-
vény-ſzerént való legyen.
és Iſtentől, mert minden ál-
lapat Iſtentől rendeltette-
tet, és meg is confirmálta-
tot az Tiz-parancsolatban,
fő-képpen az ötödik és ha-
todik parancsolatban.

2. Továbba az Hit ké-
vántatik, mellyel minden
ember ezt hidgye, hogy az
hivatal az melyben ő va-
gyon, oly kivált-képpen va-
ló hivatal legyen, akkiben
Iſten akar ő magának ſzol-
gál-

gáltatni. Mert ha az Lelki 63
iſméret ebben meg nem e-
rőſſitetik, csak egy hiva-
talban-is egy jó cselekedet
ſem mehet véghöz.

Hogy pedig az Lelki iſ-
méret meg-erőſſitteſſék,
meg iſmét más illyen Regu-
lát kell meg-tartani: Hogy
legyenek ſzükséges ajándé-
ki az hivatalra, és arrá való
válaſztások és hivatallyok
legyen az emberektől, az
kikre néz az hívás. Ak-
koron tudgyuk bizonynyál
hogy IſTENTŐL hivattatták
legyen. Az Ephesumbéli
egyházi embereknek, az le-
geltetésre ajándékok lévén
nem ezköz nélkül Iſtentől,
de az emberek által valának

E 5 hiva-

3.
*habear do-
num.*

64 hivatalosok, mondatanak à
Mt. 20. 28 Sz Lélektől rendeltetett ör
álloknak. És Sz. Pál-is azt
mondgya, hogy Isten nem,
csak néki, de Timotheus-
nak-is parancsolta legyen à
meg-békéltetésnek tisztít,
noha Timotheus nem vala
eszköz nélkül Istentől hi-
vattatot, hanem az embe-
rek által. És így minden e-
gyéb állapotokban és tisz-
tekben-is, akkikben szükse-
ges ajándékok vannak, s-tör-
vény-szerűen hivattatot az-
októl az kikre néz az hívás,
bizonyos legyen mert ő I-
stentől hivattatot.

3. És ebből à két-féle
meg-bizonyosodásból és
Hitből, hogy az mi hivata-
lunk

lunk ő magában törvény- 65
szerént való legyen, és Istē-
nél-is kedves legyen, ismét
ilyen meg-bizonyosodás
származik, hogy I S T E N vé-
lünk vagyon és meg akar
minket óltalmazni valahól
s-valamikor elő mégyünk à
mi hivatalunkban.

4. Tisztunknek elő moz-
ditásában, à Hitnek két-féle
munkája kívántatik.

Az első ez, hogy az mi *Vergat in*
munkánk törvény-szerűen *gloriam*
viseltessék, az az, engedel- *Dei, &*
mességből és jó végre, az I- *Heb. 11.*
sten dicsőségére és az melly
emberekkel élünk azoknak *salutem*
idvőségére. Ezeknek meg- *hominum.*
tekéngetésére nézven mō- *6. 33. 34.*
datik, hogy Noë hitből fa-

66 ragta legyen az Barkát, és
Ibid. hogy az jó Fejedelmek az a-
lattok valókat hittel bírtak
legyen, és azoknak által-
mazására hadat-is viseltek
legyen az ellenség ellen. És
így illik hogy kiki az ō tisz-
tiben és akarmelly hivatal-
ban az ō rendit hitből visel-
lye.

5. Az Hitnek második
műkája ez, tudni-illik mely
vagyon az naponként való
munkákban, meg ellenzeni
az hejában való gondokat.

Sok emberek magokra
kétféle gondot szokták fel-
venni, edgyik ez, hogy hi-
vatallyok munkájában fog-
lallyák magokat. Az másik
hogy az ō munkájokra ál-
dás

dás következék, és idvős. 67
seges ki-meneteli legyen
azoknak. De ahól az Hit
regnál, az Isten igije által, ot
fel-serkēti az embernek szí-
vét csak az első gondra,
hogy az ō személyekre né-
zendő munkájokat végben
vigyék erejek-szerént, és
azoknak ki menetelit Isten-
nek commendályak: Melly
nem egyéb hanem a máso-
dik gondnak meg-ellenzé-
se. Mert ahól az emberek
azt cselekedték, az mit illő
cselekedni, az Hit azt cse-
lekedni hogy el-várjuk az I-
sten áldását. E' végre mond-
gya az Sz. Lélek. Vessétek
az Istenre az ti gondaitokat, *Ps 55. 23.*
Ō viseli néktek gondotokat.

68 Ísmét: Né légyetek szorgalmatosok semmi dologban, hanem minden időben kö-

Phil. 4. 6. nyörgés és esedezés által, az ti kívánságtok eleiben ményen Istennek. Istenre ves-
1. Pet. 1. 3. setek a ti gondaitokat.

6. Ez az Hit, mellyel Istenhöz kötöttünk, az mi munkainknak jó ki-menetlinek imez meg-csalhatatlan fundamentomát bírja; Hogy Isten igen jól tudja mi nélkül szűkölködünk, és hogy meg-is adgya nekünk azokat, az mellyeket az ő bölcsesége-szerént szűkösegesnek ítél minékünk lenni. Az Christus-is
Matt. 6. 32 azt mondgya: Tudgya az ti mennyei sz. Attyátok, hogy
mind

mind azok nélkül szűkölkö- 69
köttök, úgymint eledel és ruházat nélkül, ő viseli nék- *1. Pet. 5. 7.*
tek gondotokat. És ísmét: Nem léssen annak semmi szűkösege, valaki feli az Istét. *ps. 34. 9.*

7. Hogy ha az emberek ez igiretekben jól volnának fundáltattatván, nem szűkösege volna, hogy mint ez világ rabjai, életeknek minden napjait, csak ez világi gondokban foglalnak, az mint cselekesznek, de sőt keveseb gondol több áldást vennének Istentől, csak hogy Istenben bizhatnának: és az menyeejekben több időt foglalnának.

8. Harmadszor és utolszor, minden hivatal az Adám,

*Cruce So-
cationis
patienter
toleretur.*

70 dām esetitől fogva mind
eddig, úti társul viseli maga
mellet az nyomorúságot és
háborúságot, mellyeket
hogyan békefegyveres tűréssel vi-
selhefsünk szükségünk va-
gyon az Hitre. Mert az Hit-
nek ereje szerzi az békefe-
gyes tűrést, bizonyos tévén
az mi elménket két dolog-
ról; kinek edgyik ez, hogy
Isten mi hozzánk meg-en-
geszteltet, és mi-is Isten-
nél meg-békéltünk à Chri-
stusban: Az másik ez: Hogy
az mi nyavalyáinkat az mi
jónkra és idvősségünkre i-
gazgattya. Aholot ez két
dologról való meg-bizo-
nyosodás jelen vagyon,

cse-

csendeszek lehetünk akar- 71
mi állapotban-is.

HATODIK RESZ.

1. EDDIG à Textusnak ér- *usus tri-
plex.*
telméről. Következik
haszna és annak réánk való
illetése. Annak első és fő
haszna nézi az mi itéletünk-
nek tanítását, idvősségünk-
nek fő-képpen való állapot-
tyában. Mert Pál Apostol-is
ebből tanította ki hozni,
hogy az bűnös meg-igazit-
tassék Isten előtt az Hit által,
az törvénynek cselekedeti
nélkül; mikor így disputál.
Ha az bűnös meg-igazit-
tatik hitből, nem iga-
zul az törvényből.

De

72 De az bűnös hitből igazul meg.

Hát nem az törvény által.

Ez Conclusio írva vagy. *v. 11. cap. 3. ad Galat.* Az első része így erőssítetik.

Az törvény meg-igazít cselekedetek-által, nem hit által. Az hit nem cselekedetek által, de hitellel.

Az másik része meg-erőssítetik *v. 11. Habacuk*-nak bizonyosság-tételével. Az igaz az ő hitivel él.

2. Ahol az Pápista Doktorok azt mondgyák, hogy Pál Apostol ot az helyön disputállyon csak az természetnek törvényének
cse-

cselekedetiről, és nem azokról az mellyek Isten kegyelméből lesznek: Tévelyőgnek s-meg esalatkoznak, mert nem állattya ellenben az természet törvényének cselekedetit, és az kegyelemnek cselekedetit, hanem az hitet és az cselekedeteket, hinni és cselekedni. Es az, Propheta-is nyilván mondgya, hogy az igaz ember ki az kegyelemnek cselekedetit cselekeszi, meg-igazittatik nem az cselekedet által, hanem az hit által.

Továbba, ahol két-féle igazulást csénálnak; Edgyiket, mellyel az bűnös igazza tétetik: Más, mellyel
az

74 az igaz annal-is igazabba-
tétetik, és azt taníttják,
hogy csak az első legyen az
Hit által, cselekedet nélkül:
Az másik, az Hit által és
cselekedet által egyszer-s-
mind: Ott-is tévőlyőgnek
hasonló képpen: Mert nem
csak az bűnös ki meg meg
nem tért, de az igaz ember-
is az Ő Hiti által igazíttatik-
meg, az cselekedetek nél-
kül. Pál Apostol mikor ez
sententiát béhoza csak egy
meg igazulást tud vala, akar
eleire, akar nevekődésére,
s-akar végére néznél annak.

*Modus
emenda-
tionis vi-
sa.*

3. Innét tanuljuk-meg
életünk még jobbitásának
igaz módját-is. Ahoz az
meg-jobbuláshoz, kettő
kéván-

kévántatik: Az meg probá- 75
lás és az el-változás. Ha az
mi életünket meg-hányuk ^{i.} *probatio*
vettyük ez T E X T U S sze- ^{nostra.}
rént (*Iustus ex fide sua vi-*
vet) két nagy fogyatkozást
találunk az emberek életé-
ben. Első ez, mert meg ve-
tik az Ő életek meg jobbitá-
sának reguláját, melly ak-
kor léssen mikor nem hisz-
nek, s-nem-is bíznak Isten-
ben az Ő igie szerént. Melly
hihetetlenség nem kicsin-
dolog, de minden bűnök-
nek Anyja, és az sötétiég
országának fő képpen való
törvénye, nem hinni Isten-
nek. Az mi ellenségünk az
Satan-is azért igyekszik
vala fő-képpen az mi első
szű-

76 szüléinknek elméjében.
önteni, az hihetetlenséget:
mellyet mihelt végben vi-
hete, az után azt cselekedé,
hogy az bűnők uralkodná-
nak az emberek életében.

*Cui
obstant.*

*peccati
effecta.*

4. Az bűn pedig uralko-
dik az bűnőknek hét gyű-
mölcssei által.

*1.
Impietas.*

Első az Istentelenség, mi-
kor az emberek Istent és az
ő igiét meg tagadgyák, an-
nak két részei vadnak, Epi-
cureusság és idő halogatás:
Az Epicureusság az, mikor
az emberek az Isten igiét,
fenyőgetésit és igiretit
meg utállyák, semmire sem
gondolnak, hanē csak ész-
nek isznak tobszodnak. Az
idő halogatás az, mikor az
embe-

emberek az igaz vallást bé 77
vészik, az menyiben az tör-
vényektől és az időtől arra
kényszerittetnek: külömbé
nem: Az illyen vétkek igen
uralkodnak az mi mostani
időnkben.

5. Az másik gyűmölcs
az Eretnekség mikor az
emberek kételkednek I-
stenben, az Hitnek vala-
melly ágazattya-szerént:
A' bűnnek illyen gyűmöl-
cse igen bővölködik mo-
stan ez világnak utolsó ide-
jében, mivel hogy az ōrdög
uyjonnan ki csiráztattya az
mostani időben, az előt va-
ló időnek Eretnekségit.

*2.
Heresis.*

*Peccati
effectus.*

6. Az harmadik gyű-
mölcs, az Hittől való el-
szaka-

*3.
Apostasia.*

78 szakadás, melly az mikor az emberek az ō hitőket és vallásokat el-változtattyák, melly akkor léssen, mikor az versenyős szű az ō hihetetlenségével azt cseleke-
Heb. 3. 12. fzi, hogy el-szakadgyon az élő Istentől. Az persecutió-
nak nehéz vólta hozza ezt akar-mely nemzetre.

4. 7. Negyedik gyümöl-
Hypocrisis. cse az Hypocritaság, mikor az emberek az hittel dicsé-
kednek, melynek semmi e-
reje nincs nállok: tudni il-
lik az tisztességes és jámbor
élet. Avagy az Hypocrita-
ság nem egyéb, hanem az
szűnek hihetetlensége, kit
az hitnek csalárd ál orczája
fedőzöt-bé. Ez-is igen u-
ral-

ralkodik ez mi mostani i- 79
dönkben, ahol az Ceremo-
niás Hit és poenitentia fo-
rognak elől. Mert sok em-
berek azt tarttyák, hogy ōk
az ō hitőknek fő gradusá-
nak éleget tőttek, ha az vég
vacsorához járútak, mind-
az-által az után, hogy min-
dent szabad légyen csele-
kedni, azt tarttyák magok-
felől.

8. Ötödik gyümölcs
az testi bátorság, mikor az
emberek meg-utalván az
Istennek fenyegetését és iti-
letit, eléb eléb mennek az
bűnben, hizelkődvén ma-
goknak. Így lőtt Patriarká-
nak két vey, mikor Sodo-
mának veszedelmét hallot-
tak

5.
*Securitas
carnalis.*

*Gen. 19.
6. 14.*

80 tak volna, meg-csufoltak
vala őtet érte. Így az Si-
Esa. 28.
G. 15. dók frigyöt kötven az po-
kollal és halállal, az Isten o-
storitól magokat szabad-
soknak alítottak vala lenni.
Ez világnak mostani utolsó
idejében-is, adgyák mago-
Matt. 24.
G. 37. kat az emberek mindene-
stől csak az nagy tobzodás-
nak és nagy kereskedésnek,
nyereségnek, nem vigyáz-
ván az Istennek itéletire,
míglen csak rájuk borul-
lyon az büntetés.

G.
Affectata
ignorantia. 9. Hatodik gyümölcse,
az Isten akarattyának és az
ő igiének szabad akarat sze-
rént való tudatlansága.
2. Cor. 4.
G. 4. Mert az ōrdög meg-vakit-
tya az hitetleneknek elmé-
jeket,

81 jeket, ne lássák az Evange-
liomnak tiszta világát. Meg
vagy on ez, az vétek az mi
szegény közösségünkben, ki
azt véli hogy nem néz ő re-
ja az Isten igiének tudomá-
nya, mert déákság nélkül
vagy on, s-más egyéb gond-
viselési vannak.

10. Utolsó gyümölcse,
ez világnak szereteti és an-
nak való szolgálat; mikor
az emberek csak ez világra
viselnek gondot. Melly do-
log származik, az I S T E N
gödviseléséről való hitnek
meg-fogyatkozásából.

Ezek az hihetetlenség-
nek fő-fő gyümölcsei, ki-
ből meg-ismérhetni s-meg-
is tudhatni, holot legyen.

82 az : Es ha valaki el-hiszfzi,
hogy ő néki tellyes és tö.
kéllertes hiti vagyon, à mint
ezt sokák el-hittek magok-
felől: Ez pedig helyés je-
lensége, hogy ő az hihetet-
lenségnek vérkében részes.
Mert ez az Hitnek első gra-
dusa, az hitnek fogyatkozá-
sát meg-ismérni magában.

*Error in
praxi.*

II. MASODIK FŐKÉPPEN
való tévöltség emberek éle-
tében vagyon, mikor ma-
goknak életekre hamis re-
gulákat rendelnek, mellyek
négy rendbéliek.

I.
*Lux na-
tura.*

Első az természetnek vi-
lágoftága mert sokan azt a-
littyák hogy elég legyen,
Istennek kedvében lenni, ha
polgári életet élnek, az az,
ha

83 ha mindenekhöz igazak és
békefegések lesznek, senkit
sem bántanak. Illyen ez vak
világnak Theologiaja, mi-
kor az emberek azt vélik,
hogy akar-melly bűnösök
légyenek, de ha magokat
így viselik, Isten előtt mago-
kat meg-menthetik. Tévé-
lyőgnek pediglen felette,
igen, mert az élethöz, ki
kedves Istennél, Hit kíván-
tatik. Az okosfágnak vilá-
goftága, ide nem elégseges.
Azért mondgya Sz. Pál-is, I. Cor. I.
hogy az testnek bölcsesége,
ellenkezés legyen Istennek
előtte, és az allati ember
meg nem ítélhetné az Isten-
nek dolgait. Az Pharisäu-
sok jók és igazak valának,
F 3 pól-

84 pólgári mód szerént, mind-
azáltal azt monda az Chri-
Mass. 5. stus. Hogy ha inkább nem,
bővölködéndik à ti igazság-
tok, hogy sem az irástudoké
és Phariseusoké nem me-
hettők-bé az mennyeknek
Országában.

^{2.}
Multitu-
dinis
exemplum. 12. Másik hamis regula-
ez, sok egyéb emberek éle-
tét regula gyanánt követ-
ni. Mikor az Istennek jó ál-
dásival élünk egeességben, jó
szerencsében, szabadság-
ban, békeességben, tisztesség-
ben, jó hírben névben; ak-
koron Istenben bizunk: De
ha meg-vonsza tőlünk az Ő
áldását, és üres kézzel jó mi
hozzánk, meg-sanyárgat,
ottan nem bizunk Ő benne,
hanem

hanem Zugolodunk, kétel- 85
kedünk és élünk Isteni fele-
lem nélkül törvény kívől
való eszközökkel, hogy az-
okkal segítsük magunkat.
És noha nálunk legyen az Ő
dragalatos szent igie, mind-
azáltal nem hiszünk Ő néki
az Ő pusztá beszéde szerént,
hanem-ha illendő zalogot
ad és minket éltet az Ő áldá-
sival.

13. Továbba ha az em-
berek között vagy egy bará-
tűk találkozendik, nekünk
segítségét és meg szabadi-
tást ígér, az veszedelemben
azonnal meg-bátorodunk
és csodálatos az mint meg-
örvendezünk: De az Isten
igieben való ígíreteket, az

86 mi segítségünk és meg-sza-
badulásunk felől, noha
szüntelen olvassuk, és elöt-
tünk prädikáltatni halljuk,
még-is azok az mi elmeinket
elégséges-képpen meg,
nem csendesztik.

14. Ha ki az Ő gyerme-
kit halálanak oráján, jó ba-
rattyának tutorfágára had-
gya, sokkal bátorfágosban
bocsátta magát az halálra,
hogy sem mint egy barát-
tyát sem szolítván oda, azo-
kat Istennek az Attyáknak
Attyának commendálta-
vólta. És edgyik ember az
másiknak néki hiszen, száz
forintot ad néki, esztende-
ig várja, mind az Derék,
sommának, s-mind az ufo-
rának

87 rának meg-fizetését: De az
Christus meg-nyomorodot
tagainak alig adná száz
pénzt; noha az Ur Ő maga
igirje annak viszsza adását,
és arra ugyan kötelezi ma-
gát, mondván: Az Urnak ad
usorára, valaki az szegény-
nek adakozik, és az Ő jó té-
tét Ő téríti vissza Ő néki. Es
mind ezek az-okáért lesz-
nek, mert az emberek in-
káb biznak azokban az ki-
ket látnak, hogy sem Isten-
ben az kit soha sem láttá-
nak.

Végezetre tulayfágok
ez azoknak az kik nem iga-
zán hisznek, az Ő értelme-
szerént itélni az Ő állapat-
tyáról. De meg-csalatkoz-
nak:
F 5

88 nak: Mert nekünk élnünk kell nem értelmünk-szerént, akki gyakorta megcsal, hanem az Hit által, mert az meg-nem csal.

3.
*Fides
falsa.*

15. Harmadik csalárd regula, az csalárd Hit, melly fogonodot az Isten igie kívül, avagy annak ellene.

Igy él az Török az Ő hamis hitivel; Igy élnek az Sídók s-az Papisták-is az Ő hitéből mert egy-aránt hisznek az emberi találmányoknak mint az Isten igiének, nem-is biznak egyedül Istenben, hanem az teremtetett állatokban-is ugyan mint az szent emberekben és Angyalokban. Igy az Mágusok és az kik Őrdőgi tudó-

tudományokat követnek, 89 mindent az Őrdőgi hit-által cselekeznek, mely hitők az Őrdőggel kötöt frigyhoz ragaszkodik.

16. Igy mind azok akkik tanácsot avagy segítséget keresnek az varásloknál és Mágusoknál, egyedül az magok hamis hitivel megelégtötenek. Mikor pedig élnek bajolásokkal és némű-némű igikkel, gyakorta az Őrdőgtől segítettnek, akki Őket az-szerént mint egy halójában rekesztötte. Mert az minémű ceremoniákat eleikben adnak az Mágusok, mikor azoknak tanítványi azokkal élnek, vak hittel fogják a-

F 6 zokat

90 zokat-meg; és azt az té-
velgő hitet követi osztán,
az Őrdögnek műkája, meg-
felelvén azoknak kívánsá-
gának: Mert az bű bajolások
mikoron csak szokból álla-
nak, Ő magokban semmi e-
rő nincs embereknek vagy
barmoknak meg-segítésére
avagy gyógyítására, akár az
teremptsére nézzünk, s-a-
kar az Isten végezésére az Ő
igéiben. Azért az mit cse-
lekesznek, lészén az Őrdög
erejéből, az ember hiti-sze-
rén.

Ezöket jól meg-hán-
nyák vessék az mi embe-
rink, az kik sokat dicséked-
nek az Ő Christusban való
hitökkel. Mindazáltal ahol
vala-

valami szükséggel avagy 91
nyavalyával háborgattat-
nak, gyakorta ezt az hitet
forgattyák.

17. Negyedik hamis re-
gula, az gonosz kívánság,
mellyre igazgattyák az em-
berek az Ő életüket fő-kép-
pen. Az, az mindenűt ural-
kodó kívánság, három-fé-
le; Az testnek gyönyörűsé-
gének kívánsága; Ez vilá-
gi gazdagságnak kívánsá-
ga; végezetre az tiszteffé-
nek kívánsága: Az mint
Sz. János mondgya: Vala-
mi ez világon vagyon, az
testnek kívánsága, az
szőmnek bujasága, ez élet-
nek kevélsége, nem az At-
tyától de ez világtól va-
gyon.

4.

*Concupi-
scentia
mala.*

*1. Joh. 2.
6. 16.*

F 7 HE.

*II.
Vita
transfor-
matio.*

1. **E**ddig az embernek magának meg-vizsgálásáról. Következik meg-változtatása: Hogy az mi életünket az hihetetlenségre nézvéen el-változtassuk, négy dolog kívántatik.

*Incredulitas in-
commoda*
1.

1. Hogy meg-ismérjük és sirássuk az mi hihetetlenségünket, annak sok-féle gyűmölcsseivel edgyűt, mert az Őrdög az hihetetlenség által éppiti az Ő Országát, az emberek sziveiben, és mi bennünk mi magunk által téfzen eleget az ő kívánságának.

2.

2. Másodszor, az hihetetlenség meg-vesztegeti és mocskollya, minden cselekedet

kedetinket, még szintén. 93

azokat-is az mellyek magokban jók és szabadofok. Az hihetetleneknek mindenek tisztatalanok; (azt mondgya Sz. Pál) sőt azoknak lelkek isméreti-is tisztatalan.

*Tit. 1.
6. 15.*

3. Az hihetetlenség harmadszor, meg-űresít, megfoszt minket az Isten áldásától, mellyekben részesek leszünk vala. Ha nem hisztek meg nem maradtok, azt mondgya az Prophéta. Az Christus-is nem sok csudát tehet Nazaretben, azoknak hihetetlenségekért.

Es. 7. 6. 5.

*Marc. 6.
6. 5.*

4. Utólszor, az hihetetlenség vonzza az emberré, az Istennek csapását és itélet

4.

94 tit Moyfes és Aron nem bocsattatának-bé, az Chanaan földére az hihetetlenségért. Egy némű némű fejedlem el-tapottaték az sokaságtól, mert nem akara az I S T E N szavát el-hinni, mellyet az Elisæus szaja által mondott vala. Zacharias néma lőn ideig, mivel hogy nem akarja vala az Angyalnak szavát el-hinni. Nagy sokan az mostani időben, mikor magokon az I S T E N ostromozását szenvedik, azt mondgyák hogy ōket megbajolták, és hól edgyik s hól másik ōreg Afzszonyt vadollyák, noha néha az-is meg-lészen, de azért sokszor meg-csalatkoznak.

Mert

Mert az, az nagy boszorkány, ki minden-féle kárt és nyavalyát szokot szerzeni, nem egyéb, hanem az szűnek hihetetlensége, mikor Istenben és az ō igiében kételkednek: Ez egyedül olly nagy bűn, ha soha csak egy boszorkány nem volna-is, hogy elégséges az Istent felindítani, hogy minket sokféle ostorival meg-sanyargasson.

Azért szívünk-szerént busúllunk az mi hihetetlenségünkön, sirassuk azt, és annál-is inkább, mert első grad^o az hitre (erközni) az Hitnek fogyatkozását meg-ismérni.

5. MASODIKAT, azt-is

11.

96 is kell cselekedni, hogy jól meg-hannyuk vessük, bizonyosok vagyunké az magunk Lelki ismémentiben az Isten igiének bizonyos volta-felől avagy nem. Ha kü-lőmben talállyuk arra kell igyekezni, hogy azt minden bizonynyál el-hidgyük. Mert ez természet-szerént való Istentelenség, ha kételkedünk az Prophéták és Apostolok írásit, Isten Igiének lenni, melly meg-bántya az Hitnek bizonyos voltát. Hogy pedig legyen mihez ragazkodni itt ez aránt a lelki ismémentnek: Jlyetén argumentomokkal (okoskodásokkal) kell azt meg-erősíteni.

6. Első

6. Első principium (fundamentum) az természetben 97 ez: Hogy vagyon Isten: Ha vagyon, tisztelni kell őtet, ugyan azon természet általtya. Ha pedig tisztelni kell, szükség hogy mind magát, s-mind akarattját meg-jelentőtte legyen az embereknek. Ése az meg-jelentés meg-vagyon az Prophéták és Apostolok írásiban azon kívül sohol nincs. Mert ugy vesszük észünkben, hogy az Sz. írásnak tudománya edgyez az természettel és az Istennek felséges voltával, mellyet semmi más tudományról nem mondhatunk.

7. Ez minden tudományok-

98 nyoknál régib, minden e-
gyéb vallások nem érköz-
nek annak régiségére, ez
magához mindenkor ha-
sonló, semmi változás alá
nem eset; Az Apostolok
edgyeznek az Prophéták-
kal, az Prophéták Móyses-
sel, és mind azok edgyez-
nek az első Istenijelenéssel,
melly az teremptsben lő.
Ki nyilatkoztattya az em-
bereknek titkos gondola-
tit: Mellyet semmi mester-
ség sem tudomány nem
cselekedhetik: Esez-is bi-
zonyfágot téfszen rólla,
hogy attól irattatot megà
ki minden sziveknek meg-
visgalója.

*Es. 10. 6. 6.
11. 13. 16.*

*Luc. 18.
6. 11. 12.*

8. Másik argumentuma
annak

annak bizonyos vóltának. 99
Mert abban az igazság tün-
dőklik, melly nincsen az e-
gész világon lévő irások-
ban-is, füg az fő-képpen
nyolcz dologban.

1. Annak irói, az magok
vétkei, bősegeffen és nyil-
ván meg-irták, noha tutták
hogy gyalázattyokra vól-
na, ha az okosság itiletivel
nyúlnának hozzá: Mely do-
log bizonyfága hogy őket
az igazságoknak lelke, igaz-
gatta az irásban.

*Num. 20.
6. 10.
Ps. 52. 116*

9. Második. Mert az Sz.
irások dolgot foglal magá-
ban, mellyek az emberi o-
kosságot fellyül haladgyák,
de az okosságot el-nem-
bontyák, holot az igazságot
meg-

2.

100 meg-ismérjük az okosság-
nak fundamentomának
munkájából.

3. Mert az Sz. írásnak
minden okai tökéletesen
és egy általlában, az Isten
dicsőségére vitetnek csak
egyedül, nem egyék apro-
lékokra. 4. Az Szent írás
tökéletes tudománt foglal
magában, az lelkek isméré-
tinek meg-csendesztésére,
és azoknak minden dol-
gokban igazgatására. 5. Az
Móyses törvényének szent-
sége és tisztasága, ki min-
den embert vádol az bűn-
nél és kárhozattal, és az ki
meg írja az tökéletes igaz-
ságot, fellyül halad minden
polgári társaságoknak és
ország-

országoknak rendelését, 101
még ugyā dicsireteteket-is.

10. Hatodik, az bölcse-
ség, melly tündöklik az
Móyestól meg irattatot,
Sidók polgári edgyességek-
nek igazgatására. 7. Az I-
sten igazságának és irgal-
masságának egybe békélte-
tése az Evangéliomban.
Mert az Christusban az Istē
igazsága és irgalmassága ed-
gyeznek, és némű-némű-
képpen enged az igazság az
irgalmasságnak. 8. Edgyik
írásnak az másikkal nagy
edgyessége, mert meg-felel
az tudomány az historiá-
nak, és mindenik rész az
más résznek.

Ez azért az igazságnak
tün-

102 tündöklése bizonyfágot té-
szen, hogy az Sz. irás Isten-
től származot legyen. Ha ki
azért azt mondgya, hogy ő
azt az világosságot az szent
írásban nem láttya, az maga
vétke miat vagyő azt mon-
dom. Mert ha az irást ol-
vasná, Istenhez való búzgó
könyörgéssel, nyilván ő né-
ki az az világosság fel-tün-
döklénék.

11. Harmadik *argumen-
tum* az, az Sz. irásnak bizo-
nyos voltanak; annak igié-
nek hathatósága: Melly így
mutattya magát meg. Az
emberek meg-romlot ter-
mészetinek, semmi nincs
oly ellensége, mint az Isten
igie, mindaz-által ha prædi-
kál-

áltatik meg-is feddi s. 103
meg-is győzi az embert az
bűnről, és azt úgy magához
ragadgya, hogy ahoz való
szeretetiben és engedel-
mességében nem kételke-
dik élni és halni. Azt pedig
soha nem cselekedhetne,
ha abban némű-némű Iste-
ni erő nem volna,

12. Negyedik argumen-
toma avagy bizonyfága ez:
Hogy az Prophétak és A-
postolok oly csodákat töt-
tenek, az ő tudományok-
nak meg-erőssítésére, mel-
lyek az természetnek min-
den erejét fellyül halattak,
mellyek Istentől lőttek: A-
zért hogy azokkal meg-e-
rőssitetet tudomány, Isten-

G től

104 től származot légyen, szű-
ség.

13. Ötödik és utolsó ez:
Mert az Prophéták és Apo-
stolok irási, olly követke-
zendő dolgoknak jövőndő
mondásit foglaltak bé ma-
gokban, az minéműeket
fenki, hanem csak Isten lát-
hatot meg eleve; s-mond-
hatot meg-is eleve. Mert
1. Reg. 13. Josias és az ő cselekedeti
6. 2. megmondatanak 130. esz-
tendővel születésének e-
lőtte. Cyrusról és az ő vi-
selt dolgairól, jövőndők
Ez 44. 28. mondatanak száz esztendő-
nél több idővel, minek-
előtte születet volna. Ezők
és ehez hasonló prophétiák
ez tudománt Istentől való-
nak

105 nak lenni. Azért ezekkel és
ezekhez hasonló bizonyfá-
gokkal kell azoknak lelkek
isméretit meg-erősíteni, á
kik kételkednek az Isten-
igie felől.

14. Ezek meg-lévén, ke-
vetkezik harmadik, melly
ez: hogy fel-keressik az irás-
nak valóságát és czéllyát. 111

Az egész szent irásnak
czéllya az Christ⁹, minden
ő jó tereménnyivel, ki né-
künk ajándékoztatik az i-
gének főképpen való igire-
tiben, mellyeknek somná-
ja ez; ISTEEN bűnöket meg-
bocsáttya és örök életet ad
mindazoknak, valakik hisz-
nek az Christusban.

15. Ez főképpen való
G 2 igiret

106 ígíret mellé, meg más fő-
képpen való parancsolatot
adot Isten, parancsolván,
hogy azt, és abban az Chri-
stust minden jó téteményi-
vel edgyűt magűkhöz kap-
csollyuk. Harmadik osztán
mit íztünk, hogy az mi szí-
veinket és akaratunkat az ő
parancsolati alá vessük;
mellyek azt parancsollyák
hogy az Christusban hid-
gyunk. Ez az hitnek enge-
delmessége, kiről kettőt ve-
gyünk jól eszünkben. 1.
Hogy ez légyen ez első en-
gedelmesség, mellyet ő ked-
vejért cselekeszünk, hogy
hidgyunk az ő ígíretinek,
bűnünk bocsánattya és ő-
rök életünk-felől. És eb-
böl

kől osztán az hitnek enge- 107
delmességéből származik az
Isten igiének egészlen való
alája vettetése.

Az Christusban vannak
minden igiretek, úgy va-
gyon és Amen. Az törvény 1. Cor. 1.
az ő parancsolatihoz való 6. 21.
engedelmességével a hit ál-
tal erőssítetik-meg de az
Christus nélkül semmi jót
nem cselekedhetik.

16. Másik ez. Hogy ez 2.
engedelmesség könnyű arra
nézvé, az mit az törvény
kévány. Holot az törvény-
nek tökéletes engedel-
messége mindennek lehe-
tetlen (az Christustól ki-
válva) még az uyja születet-
teknek-is noha arra seri-
nyen

108 nyen igyekeznek ez életben. De az Christusban való hit és az meg-térés, mindenknek könyű, valakik kíványnak. Az az, valóban kívány hinni, és meg-térni, Ha hiszen, Istenhez tér, Istennél kedves lesz; s-e sem vesz soha, ha szintén az hitnek elei kicsin, és az meg-térés-is gyenge légye, csak légyen igaz és nem szinnél való. *Esa. 1. v. 19.* Ha akarjátok és engedelmessek lesztek, az földnek javaival éltek. *Luc. 11. v. 13.* Az ti mennyei Attyátok Sz. Lelket ad az kérőknek. *Matt. 11. v. 30.* Az én igám nem néhez, és az én terhem könyű. Azért próbállyuk-
meg

meg magunkat, vagyone 109 mi bennünk az Isten igiének alája vettetésére való akarat, melly azt parancsolja hogy az Christusban hidgyünk. Nem-is kell azt alítani, hogy az hitelre való akarat a mi hatalmunkban légyen. Mert az Hit Istennek kivált-képpen való kegyelméből támad az választottaknak szivekben, az Szent Léleknek munkája által.

17. ^{17.} Négyedik és utolsó az meg-jobbulásban ez; Hogy az Christusban való Hitnek úgy kelleffek az sziben uralkodni, hogy vigye az egész embert, az Istennek minden igiéhez való engedel-
G 4 del.

110 delmefőgre, mellyet meg-
cselekeszik az Christusban
való Hit: Mert mikor im-
már egyszer az embernek
szívében gyűkeret verő,
osztán erős hitet formál az
Isten igejének minden ré-
szei ellen, az igiretek, pa-
rancsolatok és fenyogeté-
sek ellen.

18. Mi dolgunk azért
hogy mi magunkat az mi
hitünknek ereje által, alája
vessük, az Istennek egész-
len való igiének, és el se
szenvedgyük, hogy azon ki-
Col. 3. 6. 15 vül semmi-is mi bennünk
regnállyon. Ez az Isten a-
karattya hogy az Isten igie
bűséggel lakozzék ti ben-
Luc. 8. netek. Az jó föld bé vészti
az

az magot, helt ad annak, 111
hogy mélyen meg-gyűke-
rezhessék. Melly nagy bó-
dogság mikor az mi szive-
inkben az Isten országa ép-
pül, melly akkor leszén mi-
kor az Isten igie, testünk-
nek lelkünknek minden e-
reit, maga hatalma alá veti.
Igy mikor az mi Christusba
való hitünk, gondolatun-
kat, beszédünket, mozgá-
sunkat, cselekedetünket,
szenvedésünket, az Isten i-
giének alája veti, akkor é-
lünk hittel.

NYOLCZADIK RESZ.

1. **H**ARMADIK haszna *Fide Vi-*
ez; Mert nekünk hit- *gendum.*
G 5 rel 1.

112 tel kell élnünk arra inte-
tünk, hogy az Isten akarat-
tyának és igiének isméréti-
re törekedgyünk, és abban
nevedgyünk éppüllyünk,
fő-képpē pediglen az melly
parancsolati Istennek mi
réánk néznek, azokkal jó
isméretségünk legyen, s-
mind az igiretekkel, s-mind
az fenyogetésekkel. Mert
az Hit, az Léleknek élete,
és ismét az ige az Hitnek é-
lete. Meg gyulad pediglen
elsőben, az után tapláta-
tik és meg-is öregbítettik
az Isten igiének hallása ál-
tal. Az után az Isten igie i-
gazgattya az hitet, hogy
többet se hidgyünk, keve-
sebbet se, hanem csak az
mit

mit illik. Azért az melly i- 113
ge az mi hitünket meg ha-
tározza, azt mi nekünk tud-
nunk kell minden ő fő-fő
fejei és részei szerént.

2. Második dolog az jó
it bé, hogy meg-tanullyuk
miképpen kell magunkat
viselnünk az nagy veszedel-
mekben, dög halálban, éh-
ségben, hadban, vér-ontá-
sokban és halálos betegsé-
gekben. Akkoron nagy se-
gitsegre vagyó szűkségünk,
és ez egy eszköz vagy on e-
löttünk, hogy meg csendef-
szedgyünk és az mi hitün-
ket az Isten igiretiben meg
erössicsük. Ez vala akkor
az Istennek czéllya, mikor
az Sidokat az Babillonia-

11.
*Vis fidei in
maximis
periculis.*

114 béliek által fanyargattya-
vala, tudni-illik hogy gya-
korlaná, éppitene, erőssíte-
ne, &c. azokat az ō hitek-
ben. Dávid az veszedel-
mekben, az Christuf-is az
kén-szenvedésnek idejébē,
hirből az ō lelkeket az Istē
kezeiben ajánlottak. Az
Martéliok és Szentek köz-
zúl némelleyek tömlőczbē
vettettek, némelleyek meg-
feszítetttek, némelleyek meg-
köveztettek, mint lőt
hát segítségül az ō hitek?

1. 3. Az Hit az veszedel-
mes időkben feletteb hasz-
nos. Mert 1. az felélre meg-
holt embert-is, meg-eleve-
niti és uyittya: az mint Dá-
vid mondgya: Emlekezzél

ps 119.
v. 11.

meg

meg az te szolgádnak mon- 115
dot beszédédről, ki enge-
met reménsegre hozot, az,
az én vigasztalásom háboru-
ságimban, mert az te beszé-
ded engemet meg-uyjét. Itt
pediglen ércsed az hittel
egyben köttetet és tempe-
ráltatot igiet Istennek.

4. Továbba az Hit az 2.
haboruság idején óltalmaz
minket és környül-is vé-
szen az Isten igiretivel. Azt
meg-érthettyük, ezeknek
az szóknak az előttenjek-
hez való hasonlításával. Az
nem igaz ember magában
fel-fualkodik, azt mondgya
az Prophéta; magának e-
rősséget készít az maga o-
talmára. De az igaz csak hi-
szen

G 7

116 szen, és az Ő néki erős kő-
vár gyanánt vagyon az e-
gész világon, és viszen min-
ket az Istennek szárnyai és
ótalma alá, és azt cseleke-
szi hogy Isten legyen az mi
erős bástyánk és ótalmunk.
Ez tanuságot méltó né-
künk előttünk viselnünk,
mert noha mostan békef-
ségben vagyunk, és élünk
az Istennek ajándékival;
mindazáltal az mi közön-
séges bűneink, fő-képpen
pediglen az hihetetlenség,
mi réánk vonszak az égből,
az Istennek nagy és kefer-
ves büntetésit.

III.
*Fides sit
cuius pro-
pria.*

5. Harmadszor, arra-is
tanittatunk itt, hogy kinek
kinek maga tulaydon hiti-
nek

nek kell lenni: Az igaz az Ő 117
hitivel él azt mondgya az
Prophéta: és azt nem ok-
nélkül mondgya, mert
minden ember Istennek te-
rēptet állattya, azért hogy
hidgyen Ő néki tartozik vé-
le: osztán mindennek ma-
gára nézvén vagyon, szük-
sege az Christusra, azért
szükség hogy kinek kinek
magának legyen hiti, à mel-
lyel meg-fogja az Christust.
6. Mődhatna ez ellen valaki: 1. *Objek.*
Egyebek hitiis használt né-
mellyeknek, *Marc. 2. v. 5.*
Mikor látta volna Jész azok-
nak hitőket; monda az gut-
ta-űtet embernek, meg-bo-
csáttatanak tenéked à te bű-
neid. *Jac. 5.* Az hitből szár-
mazó

118 mazó könyörgés meg-gyogyittya az beteget. Meg-felelek.

Rx. Egyebeknek hitők ezek őz lehet, az testi egészségnek helyre állatására, és egyéb testi ajándékoknak meg-nyerésére; sőt meg hitet nyérni is egyebeknek. De az bűnek bocsánattya, és az örök életet senki nem veheti, hanem csak magának. Azért ahol az Evangelista ezt írja: Mikor látná volna azoknak hiteket, ott az Gutta űtet embernek hiti ki nem rekesztetik, sőt az-is oda foglaltatik. De az Sz. Jakáb mondása, csak az testi egészségről szól.

2. Obj. 7. Továbbá ezt-is mondhatna valaki. Hogy ha az idegen

idegen igazsággal igazította- 119 tunk-meg, tudni-illik az Christus igazságával. Miért nem idegen hittel is? Meg-felelek. Nem egyenlő ez két dolog; Mert az Christus engedelmeffége űve-is, miénk-is: űve mert ő benne vagyon; miénk mert Isten-től nekünk tulaydonittatott, és az mi hitünkkel veszszük-el, mellyet egyebek hitiről nem mondhatunk.

8. Harmadszor, ezt-is 3. Obj. mondhatnak. Az apro gyermekcsének sincs tulaydon hitek. Erre-is így felelek hogy az aprocskák hitek felől három értelem vagyon: Edgyik az hogy azok hisznek actu, mellyet az szent

Rx.

Rx.

I.

IV.
De fide in-
fantum

120 szent Lélek szerez ō beñek,
mert ezt monda az Christ⁹.

Matt. 18. Ha ki meg-botránkoztat
edgyerazok között, az kik
én bennem hisznek. De ez
vélekedés láttatik nem he-
lyésnek lenni. Mert az Hit
isméretből és értelemből
ál, de azok nélkül vadnak
az apro gyermekcsék.

2. Továbba ha az gyerme-
kek hitet vennének kisded-
korokban, kétség nélkül
meg-mutatnak azt ha meg-
őregűlnek; De hiteket meg
nem mutattyák, hanem mi-
kor arrá vitetnek szorgal-
matos tanítás által. És az
Christusnak az szent Matē-
nál való mondása, értetik az
őreg emberekről, akiknek
vagyon

vagyon meg-tőrettetet, en- 121
gedelmes és alázatos szi-
vek, mert azok gyermekek
az Christusban. De az ki-
cfin gyermek egy néhány
esztendő el-múlatván, jó
erkölcsben neveltetvén és
tanittatván, úgy érkezik az
isméretre, és onét az Hitre.
Igy Timotheus gyermekse-
getől fogván az írásban ne-
veltetet vala.

9. Az más értelem ez:
Hogy az írásnak minden
mondásit az Hitről, érteni
kellyen az őreg emberek-
ről, és hogy az aprocskák
üdvőzűlnek más eszközök
által, mellyeket mi nem tu-
dunk s-ki sem mondhatük,
de az Hit-nélkül.

Ezt

Ezt én tagadom: Mert
annak ellene szól az irás.

Marc. 16. Valaki nem hiszen, el-kárhozik. És ismét: Lehetetlen à hit nélkül Istennek kedvében lenni.

10. Az harmadik értelem ismét ez: az aprócskának semmi hitek nincs, mert az szülék az Isten kötésének

Gen. 17. igireti-szerént, Lészek te Istenned és az te magodé; hisznek magokért és az Ő gyermekekért, és így azoknak hitek nem csak magoké, hanem az Ő gyermekőke-is. Azért mondgya az irás, ha az gyűkér szent, az ágak-is szentek. És hogy az hivek gyermeki szentek. *Rom. 11. 6. 16.* Emberi törvény-szerént az

At-

Attya az Ő Fiával egy sze- 123
mély. Mert az Attya kötést köt magajért és az Ő gyermekjért: Mi állana tehát ellene, hogy ne hinne az Attya magajért és gyermekjért, és hogy az kisdéd gyermeknek ne volna része az Isten kötésében, Attyának hiti által?

11. De ez ellen így szól. *Objectio.*
lanak: Ez-szerént az aprócskának hiveknek kellene születtetnie, és az eredendő bűn nélkül fogantatni és ez világra lenni. *Bell. lib. 1. de bap. 1. 4*

Arra ezt felelem. Hogy *Rx.*
az szülék két személt viselnek; Edgyiket az melly szerént emberek, és így gyermekeket nemzenek, kiknek

124 nek emberi természetek
vagyon, meg-romlot álla-
pattyával. Mást, az melly
szerént szentek és hivek, és
erre nézvén. nemzenek
gyermekeket, kik nem csak
ő nekik ővék, de Istenek-is
fiai Es minékünk-is fiaink,
s-Istennek-is fiai, nem az
nemzés erejével, de az szü-
lék hitinek erejéből. Az
gyermek-is két személt
viselnek; Mert ha magok
szerént nézzük őket meg,
az eredendő bűnben fo-
gantattak és születettek.
De ismét ha őket az sze-
rént tekéngettyük-meg, az
menyben szentek és hisz-
nek szülejek hitivel, melly
hit ővék-is az ő szülejeke-
is,

is, és az menyben az által 125
közök vagy on az Christus-
hoz s-minden ő javaihoz,
a nyiban az eredendő bűn
el-fedeztetik és meg-bo-
csáttatik.

12. Ha mondaná valaki,
eszszerént minden hivek
gyermeki Istennek fiai?
Arra azt mondom; nekünk
arról ugy kell gondolkod-
nunk, az titkos dolgokat I-
stenre hagyván.

Erre az értelemre inkább
haylok, mert egy ok-vetet-
len ezt kell állatni. Hogy az
hiv szüléknek apro gyer-
mekcséjek, ha kicsinded
korokbā meg-hálnak, meg-
vadnak igazittatván. De az
meg igazítás nem léssen.
hit nélkül. Il-

Illyen értelmek vagyon
erről az régi Attyáknak.
Szent Agoston, *Ser. de verb.*
Apost. Quomodo (ait) cre-
dunt infantes? Per fidem pa-
rentum. Siquidem fide paren-
tum purificati sunt, peccatis pa-
rentum etiam maculati sunt.
Corpus illud peccati in primis
parentibus peccatores eos gene-
rabat. At Spiritus vita in po-
sterioribus parentibus regene-
ravit eos ut sint fideles. Az az:
Mi-képpen (mond) hisznek
az szólni nem tudó gyer-
mekcsék? Az szüléknek hi-
tek-által. Mivel-hogy az
szülék hitivel tisztultanak
meg, az mint az szülek bű-
neivel motskóltattak vala-
meg-is. Az bűnnek az az te-
ste,

ste, az első szülékben, ōket
bűnösökké nemzé, de az é-
letnek lelke az után való
szülejekben, uyja szülé ōket
hogy hivek légyenek.

I 3. *Bernhardus epist. 7.*
Quotquot erant in nationibus
credentes adulti, eos credimus
purgatos fide & sacrificio, &
parentum fidem profuisse libe-
ris, imò satis fuisse. Az az:
Valamennyi hívő emberek
találtattanak az nemzetek-
ben, azókat hiszszük meg-
tisztultaknak hittet és áldo-
zattal, és az szüléknek hi-
tek használt az gyermekek-
nek, sőt elégseges-is lőtt.
Ugyan ō ismét így szól:
Aequum est Deo q. gloriosum, ut
qui per aetatem non possunt cre-
dere,

128 *dere, gratia Dei largiatur be-
neficia per alienam fidem.* Az
az: Igasságos dolog és Isten-
nek-is dicsőségére vagyon,
hogy a kik idejek miat nem
hihetnek, az Isten kegyel-
me adgyon azoknak jót e-
gyebek hiti által.

*Refutatio
pontificio-
rum.*

14. Azért ezekből meg-
tetszik, hogy mindennek
tulaydon hitinek kell len-
ni. Es ez-okáért tévélyőg-
nek az Papiſta Doctörök,
mikor azt tanítták, hogy
akar ki-is meg-nyughatik
az ő tanitoinak hitiben,
ha hiszi azt, az mit az
Ecclesia hiszen, ha szintén
nem tudgya is mit hidgyen
az *Ecclesia*. Itt az Pápa bűn-
bocsátó levelei, semmivé
lész-

129
lésznek. Mert az kölcsok-
nak hatalmával, egyéb em-
bereknek érdemes cseleke-
deteket és szenvedéseket
haszontalanul ruházzak e-
gyéb emberekre, holot ki-
ki maga hiti-által idvőzíte-
sek. Az eszes szűzek azt
mondák, hogy ő nékiek nē
vólna több olájok, csak az
mi magoknak elégseges
vólna. Mert nem tudgyak
vala az Pápiſtai tudománt,
hogy az embereknek anni
jó cselekedetek lehetne,
hogy mind magoknak s-
mind egyebeknek elég vól-
na.

*Notab
Pro me
sentinere
ocasionem*

15. Nem ugy *Hilarius*. *In Matth.*
Ki azt mondgya. Hogy egy 25.
ember jó cselekedetit nem

H 2

le-

130 lehet máfra ruházni. Hiero-
mus-is azt mondgya, hogy
kiki el-vészí az jutalmat az
ő tulaydon cselekedetiért;
és egy embernek jó csele-
kedetivel másoknak bűnei
el-nem fedeztetnek, az iti-
letnek napján. Leo Pispök-
nek mondása, elégseges
minden Pápisták szájának
bé dugására, akki így szól.

*Quaquam mors Sanctorum
preciosa sit coram oculis Domi-
ni, non sufficit tamen innocen-
tium hominum cedes ad expi-
andum mundum. Iusti accepe-
runt coronas, at non dederunt.
Pietas credentis exempla præ-
bet patientia, at non iustifica-
tionis dona. Eorum enim omni-
um privata erat & particula-
ris,*

131 *ris, nemoq; horum suo obitu, ex-
piavit alterius delicta, solus
enim in Adami filiis Christus
repertus est, in quo omnes cru-
cifixi, mortui, sepulti sunt &
resurrexerunt. Az az: Jölle-
het az Szenteknek halála,
drágalatos az Urnak szemei
előt: Mindaz-által nem elég
az ártatlan embereknek
meg-ölettetések, ez világ
bűnének el-törlésére. Az
igazak coronákat vőnek,
de ők egyebeknek nem a-
dának. Az hívének jámbor-
sága példa az békeféges rü-
résre, de nem ad ajándékot
az meg-igazulásra. Mert
mind azoknak tulaydon-
magoké vala az szenvedés,
és senki azok között az ő
H 3 ha-*

132 halálával egyebek bűnöket
el-nem törölheté. Az A.
dam fiai között csak egye-
dül az Christus találtaték,
akkiben mindenenk meg-
feszítettének, meg-halá-
nak, el temettetének és
fel-támadának.

16. Azt mondgya jólle-
het Szent Pál-is az Corin-
tus-bélieknek, hogy ōröm-
mel adná magát az ō lelke-
kért, és hogy kéz volna
mindent szenvedni az vá-
lasztottakért: De ezt ō
mondgya az Apostoli tisz-
tre nézvén, és nem azért
hogy azzal egyebekért elé-
get tenne. Ezt-is ō mond-
gya: El viselem az én teste-
men, az Christus kénsszen-
vedé.

Gal. I.
v. 14.

gya: Elvilem az en te
men, az Christus kénzf

+ham
hogyn
vedeskih. P. Donjaval á'vá-
lafotr tálakot mngs. nőfő h'm.

vedésének maradékait : De 133
azok az maradékok oly
nyavallyák, az mellyeket
kinek-kinek maga testén
kell el-viselni. Mert szük-
ség az Christusnak minden
tanítványának viselni az Ő
rulaydon kereszttit, és ugy
tölcsé bé az egész lelki test-
nek háboruságit.

17. Végezetre innét *Alia re-*
 ezt-is tanullyuk: Hogy nem *futatio*
 kell egyebek ajándékában *Papistas-*
 és közben járásában bizni, *rum.*
 hanem arra kell igyeködni,
 hogy tuláydon élő hitünk
 legyen. Az balgatag szű-
 zeg alitván hogy ő nékiek
 elégséges volna, az eszes
 szűzeknek olajok, későn
 vővék eszőkben hogy meg

H 4 csa-

H 4

CSA-

134 családokoztanak. Héjában
való tehát az Pápisták o-
koskodása, hogy az élők-
nek könyörgési, böjtölési,
alamisnai, missei, használ-
nának az holtaknak három
képpen *merito congrui, ex o-*
pere operato, &c. Azokról
Bellarmin. lib. de indulgent.
cap. 14.

*Fides &
conscien-
tia bona
sint iuncta.*

18. Utólszor itt azt-is
tanultuk. Hogy az Hitnek
és jó lelki isméret igazságá-
nak mindenkor edgyüt kell
lenni. És ezokáért nem
mondatik hogy hitből él-
ne az ember, hanem az i-
gaz mondatik hitből élni.
Vayha ezt mind azok meg-
tartanak, az kik az Pápista-
ság szemetéből ki tisztitta-
tot

tot religiót vallyák, mert 135
Isten parancsolattya ez,
hogy meg-tarcsuk egyszer-
s-mind az Hitet és jó lelki
isméretet. És hejában di-
csékednek az Hittel, az kik
az jó lelki isméretnek ép
vóltát hátra hattak: Affélék
az gyengeket meg botrán-
koztattyak, az balvanyo-
zokat az Ő tévelygésekben,
az pogányokat az Ő hamis
vallásokban meg-keményi-
tenek. De talám vannak *obie-*
kik meg-is azt mondgyák.
Elég Ő nékiek ha mikor
meg-betegednek, akkor I-
stennek könyörgenek, és
ha jó hitben halnak meg.
De én arra azoknak azt *re-*
mondom. Nem csak meg-
H s hal-

136 halni és idvőzűlni, de ez vi-
lágon-is igaz hitben illik
mi-nékünk élnünk. Az Ő-
rökké való Istennek, lé-
gyen. Örökké va-
ló dicsőség.
Amen.

V E G E.

Enodatio sententiae Salomonis primis 4. versibus continetur.

TABLA-

PATIKA
SZERSZAMOS BÓLT.

Az az:
SOK-FELE HALA-
loknak természetek-
ről, és azoknak ne-
meiről.

ÉS ISMET,
Az jól és bódogúl való
meg-halásnak módgyá-
ról való tani-
tás.

WILHELMUS PERKINSUS;
Angliai Theologus irásából
Fordittator Magyarra.

I. T. J. P.
által.

EPIGRAMMA
In translationem Ungari-
cam Gvilhelmi Perkinsi, de
vita optimè instituenda, &
de arte benè mo-
riendi.

H*eu quis amas vitiis variatis di-
scere vitâ
Optatâ vitâ jungere ritè mori.
Hic tibi in exiguo datur non pauca libello.
Lecto quo possis vivere pulchre mori.
Suscipe secretis ergò sua carpito iussa,
Lector, ne possit rodere livor edax.
Sic celebris tandem tua sic viget æthere
fama.
Sic tibi succedunt dogmata dia Dei.*

MICHAEL SZENTPETERI,
p. t. Rector Scholæ Uyhelyinz.

ALIUD.

SI cupis optatam gens Ungara vivere
vitam.

Feliciter vitam claudere morte tuam.
En tibi PERKINSUS loquitur do-
ctissimus Anglūm.

Ore tuo felix quī moriāre docet.
Munere pro tanto DOMINUM ce-
lebrare memento.
Usūq; in proprium volve revolve
librum.

MICHAEL IRATOSI,
Filius interpretis:
A. Sch. S. P.

ELOGIUM FIDEI ad Lectorem.

IN fide (sola) merito Propheta
Vivere Habacuc cecinit fidelem:
Illa præsens simul & futura
Tempora vitæ

Diri-

Dirigit, Nemo hac sine vel sacra-
Jussu cognoscit Domini, vel illa
Efficit, Nunquam hac sine vel Tonanti
Conciliatur.

Sola turbatas animas quiete
Afficit, sola hac renovat, novatas
Gaudio replet, sed ad actiones
Excitat almas.

Hac duce in cunctis poteris periculis
Sistere, & hostes animæ nocentes
Vincere, hac quibus duce te polorum
Regna tenere.

Sed quid hic omnes fidei referre
Cogito fructus! liber FRATOSI
Singulos clare recitat JOANNIS
Ordine pulchro.

Fac legas ergò hunc sedulo libellum
Lector Authori bona compreceris.
Qui has opes nostrum vigili labori in-
Transtulit usum.

MARTINUS M. HELMETZI,
apposuit.

AD
TRANSLATOREM
libelli & alios pios Lectores.

1. **H**Ogy Deákbold Magyarát
Fordítasz mint igaszt
Nincs senki ártására.
Mert az ki Deákúl,
Nem tud csak Magyarúl
Lészen nagyob hasznára.
Vigasztalást abból
Meg-is vészen s-tanúl.
Élete jobbitásra.
Hogy ő-is naponként
Isten szerént innét
Hozza magát jo útra.
2. Mit árt, ha az ember
Nyelveket tud és ért
Hiszem inkább éppithet.
Lám az Tanítványok
És szent Apostolok
Tudományok éppitet.

Sok

- 4
- Sok nyelveken szólvan
Írást magyarázvan
Sokakat-is téritet.
Mellyen almélkodván
Sokan azt nem tudván,
Szent Péter igen feddet.
3. IRATOSI JANOS
Kiben ISTEN tudos
Ezért gonoszt nem hallasz.
Jstenes dologban.
Hogy forgasz illy jóban
Senki nem-is, szídalma.
Sőt Istentől vary jót.
Ki mennyei adót
Ad néked jóvendőben
Hogy enni üdőben
Vólt el-nem feledvén
Nyom coronát fejedben.
 4. Ökönyv meny-el szépen
Kinek jut kezében
Hadd olvasson édesden.

Hogy

Hogy életét szépen
 Viselhesse éppen
 Mint kívánnya az Isten.
 Kinek nincsen kedvesb
 S-nincsen-is job s-edesb
 Hanem csak hogy jól éllyen
 Ember ez világon,
 Hogy az más világon
 Mind örökké élhesse.
 5. Vedd jó néven azért
 Kihez jut ez kedvért
 Mondgy jót te-is érette
 Senkihez lám pénzért
 Semmi nyereségért
 Magát nem kötelezte,
 Hanem csak jó kedvért
 Az igaz vallásért
 Nemzetét fel-tisztelte
 Mondgyad mind ezekért
 Kedves jó tettejért
 Aldgya Isten érette.

Gregorius Balog Heveinus,

P. E. Terebesien.

AZ PATIKA

Szerzamos Bóltnak velünk közljéhez.

1. **N**incs hasznosb mesterfég az jól meg-hal-
 lafnál
 De nehezeb fintsen emberek közt annál
 Az ki azt nem tudgya vendég leszíz Plutonal
 De ki meg-tanúlta bódogab Cræfusal.
2. Dicsíretet tehát Perkinsus érdemlet
 Mert Nemzetének írt olyan mesterfeger
 Mellyel gyárló ember halálhoz készülhet
 S-jól meg-halván végre Christuffal is leher.
3. Ez jámbor irását fok népek kedveltek
 Spaniolok Franciák magokéva tötték
 Sőt Deák nyelven-is az után szerzették
 Dragalatos hasznát mert tudom érzették.
4. Csak az mi nemzetünk vólt ez könnyű nélkül
 Dehogy ne maradnánk itt-is részetlenül
 IRATOSI Uram cselekedéd szűből
 Magyarra fordítad mert ezt Deák nyelvből.
5. Jly jó teteledért vallyon s-mit érdemlesz
 Hogy te Nemzetünkkel ilyen kincsét közlesz
 Valamíg az égen Nap, Hold, Csillág, fen lesz.
 Nagy jó hired neved érte addig fen lesz.

6. Hat

6. Hat te ki olvasod ez jámbor írást
Tanúld-meg belőle életed mi vóltat,
Itt betegségedben találsz olly patikat
Kiből orvosollyad szivednek faydalmat
7. Halálod orájan mikor késértetel,
Szörnyű büntetéssel ha ijez gettetel,
Csak azt cselekedgyed mire itt intetel
Isten után attól ottán menekedel.
8. Többi között ez-is kívántatik tőlled
Haladatlanfágnak vékét el-kerüllyed
Ki ez szép tudománt muttatta böcsüllyed,
Hírét ne gyalazzadsót mesz/ze terjeszszed.
9. Minem könyű dolog könyveknek írása
Egy nyelvből más nyelvre ékes fordítása,
Ez könynek-is nálad ne legyen unása,
Tudván sok munkával lőt ő odálása.
10. I S T E N, authorának, sok napokat adgyon,
Iratosi ennél többet-is írhaszon,
Magyaroknak véle sokat használhaszon,
Erre akar ki-is bátor Ament mondgyon.

M. M. H. F.

Cardo

TABLAIA,

Az az:

Az Részeknek sommai.

AZ ELSŐ RESZ-ben.

Micsoda az Halál? Miért monda-
tik az élőtől való meg foszta-
tásnak? Miért büntetésnek? Az
büntetésben mík szókták lenni?
Miképpen oka Isten az ember hala-
lának s-miképpen nem? Az Adám
esetiről, s-abbban lőt haláláról.
Hanyféle az gonosz, s-mellyikre vi-
tetik az halál? Az ép állapotban az
ember mi-képpen vólt halando,
s-miképpen nem? Mit külömböz
az lelkes állatoknak halála és az
emberé? Mi legyen az Lélek halá-
la. Az ember halálának és az okta-
lan állatokénak külömbségének o-
ka.

ka. Az mint az halál két felének
ugy az élet-is két felének találtatik
lenni. És hogy az Lelki halálnak
három gradusi vannak.

A Z M A S O D I K R E S Z - b e n .

Az Bölcsnek be-hozot senten-
tiajában, nem az Lelki de az testi ha-
lálról vagyon emlekezet. Az kér-
dés ez: vallyon s-igazan mondatiké
az halálnak napja jobbnak az szüle-
tésnek napjánál? Azzál hat rend-
béli okok ellenköznek: 1. Az
Philosophusoké, kik azt tanították
hogy job soha nem születtetni a-
vagy leg hamaréb meg-halni.
2. Ahól az halál bűnnek soldgyá-
nak és büntetésnek mondatik.
3. Nevezetes fő embereknek pél-
dája, kik az halálnak el-tavozásáért
könyör-

könyörgettenek Istennek. 7 4. Sok
Isten-felő és jámborúl élő emberek-
nek siralmas és keserves halálok.
5. Valamenynel közeléb mégyen-
ember halálához, az Satan-is annál
keményben késergeti az embert.
6. Az erőszak szerént való és hirte-
lén halál, atok gyanánt vadnak az
emberen. Ezeknek mindenikre he-
lyes felelet adatik.

A Z H A R M A D I K R E S Z - b e n .

Az mi-némű okok meg erőssítik,
az halálnak napját jobbnak lenni, az
születésnek napjánál; Annak ne-
méllik közönséges, aholót meg mu-
tatodik, hogy az örök életnek álla-
pattya három kárban légyen. Ez
életben. Az halál után. És az bódog
fel-támadásban. Némellyek kivált-
kép-

képpen valók : ot az E L S Ő : minden nyavalyaktól való meg-menedés. Melynek edgyik ága az bűnnek szolgálattya alól való fel-szabadulás. 2. Az gonosz népek között való kiköltözés. 3. Az követközendő haboruságok előtt való el-reytezés. M A S O D I K. Az bodogságban való bé-menés. Aholot be-jő az Szent Pál példája. Sabanak Királyné-Afszonyajé, és az Móysesé.

A Z N E G Y E D I K-ben.

Illyen ellen-vetés jő-be: Az embernek teste az földben fetét helyre tetetik, az meg-rothadása: Erre meg-felelvén. Az Christusnak az hivekkel való incorporatiojának csodálatos nagy ereje bé-hozattatik, ki az halálban meg-rothat testet sem,

sem hadgya-el, de azt az Ő idejében meg-eleveníti: Mely, meg-erősítetik, az Christusnak és az élő fának példájokkal. Az hivek halála alom, és az Ő sivek ágyas ház. Intés-is adatik az Christussal való edgyesülésre; és az igaz poenitentia által arról való meg-bizonyosodásra.

A Z Ő T Ő D I K-ben.

Ez tractatusnak második része, úgy-mint az meg-értet dolgoknak hasznai. 1. Hogy vagyon egy bizonyos úta, az embernek bódogul való meg-halásának; kit nem másut, de az Isten igiéből kell ki keresni. Ahoz két dolog kívántatik. 1. Az halálhoz helyés készület. 2. Hogy ember magát foglallya az bódogki-muláshoz illendő állapotban. Mi légyen az halálhoz való készülés és

I hogy

hogy felettéb igen szükséges. Á ki
ismét avagy közönséges, avagy rész-
szerént való. Az közönséges ké-
születnek szükségleni, 1. az halál-
nak mind bizonyos s-mind bizony-
talan voltajért. 2. Mert ahoz nem,
készülni igen veszedelmes, ki meg-
bizonyittatik az Oroszlántól ker-
gettető embernek tettetés példajá-
val. Itt ilyen ellenkező okoskodás
jő-elő. Ha meg-betegülők osztán,
kőnyörgők, magamat szent életre
fogom, de addig mi haszna? F. Késő
az: Mert amint akkor az ember be-
teg, az poenitentia-is olyan: El-ha-
gyod az bűnt, nem egyebért, hanem
hogy el-kell hadnod ez világot. Az
kereszt-fára feszítettet tolvaynak
példa-is nem szolgál ide. 1. Mert ol-
lyát többet nem találunk az Írásban.
2. Mert csodálatos és rend-kivül lőt
dolog-

dologból, közönséges regulát nem
éppíthetünk.

Az HATODIK-ban.

Az közönséges készületnek ott
rendbéli tiszti közzül, az első jő elő.
Melly nem egyéb hanem az halál-
ról való elmélkedés. Példája Arima-
thiabéli Joseph. Módgya. 1. Az ha-
lálnak okáról ki az bűn. 2. Az Chri-
stus elégtételéről gődolkozni. 3. Az
halált jelen valónak tartván, magá-
tól mindennap számot venni. En-
nek első gyümölcse az alazatoság,
az Abraham példája-szerént. 2. Se-
gití az poenitentiát, mint az Nini-
vebéliek és az Achab példái meg-
bizonyitták. 3. Az *αὐταγνεία* az ma-
ga állapottyával való meg-elegedés,
Intés az első tisztre. 1. Mert senki az
halállal frigyét nem köthet, az E-
vangéliombéli gazdagnak példája-

szerént. Azért mint Jeronym⁹ Do-
ctornak, füleinkben zengjen az CH.
el-jövése. Es szüntelen könyörög-
jünk Daviddal és Moyseffel. Hogy
Isten az mi napjainknak számat ér-
tésünkre adgya. Ott egy ellenvetés-
re bölcsen való felelet adatik.

AZ HETEDIK-ben.

Az köszönséges készületnek má-
sodik tiszti, Hogy ki-ki az ő hala-
lának erejét napról napra meg-térje
és meg-erőtlenítse. Samsomot az
Philistæusok meg-nyiretek, ki ot-
tan meg-erőtlenedek. Ha mérges-
állattal kellene meg-vinod, elsőben
is az mérges tagját kellene el-vag-
nod. Az halálnak, fegyvere, mérge,
fulakja, az magad bűne. Hat az
kell el-meczeni. Kinek végben vi-
telére két maga gyakorlás szolgál.

1. Hogy

¹⁰
1. Hogy el-múlt vétkeink nevével
magunkat meg-alazzúk. 2. Hogy
magunkat nagy engedelemmel az
Isten igie alá adgyuk. Ott-is egy szép
intés à mérges Sarkányhoz és Scor-
piohoz hasonló halálnak mérgének
el-vételére, az 10. parancsolát-sze-
rént, az jónak gyakorlása, s-az go-
nosznak el-hagyása által. Oka, hogy
az Halál à mi bűnünkel árt nekünk;
ez: Mert mi azokat igen szerettyük:
Azért ember magát minden életé-
ben úgy viselleye, valamint halalá-
kor kellett magat tartani. Az ki
halála után akar élni, meg-hallyon-
míg él. Az igazaknak élete, és az
hamissak élete, minémű halált hoz-
zon emberre, az Balaam példája
mutattya-meg, mert az fő bölcse-
ség, nem az *theoria* de az *praxis*.

I 3

Az

AZ NYOLCZADIK-ban.

Az köszönséges készületnek harmadik tiszti: Hogy az hív ember, míg él, az örök életnek első gradusára fel álljon az bűnnek koporsójából az új életre fel-támadgyon. Lészen az, Istennek három ajándéka által. 1. Az Istennek idvösséges ismértei. 2. Az Lelki ismérvek csendessége. 3. Az Isten Lelkének vezérlése, mellyel viseltetik az embernek szívé és elete az Isten igie szerént. Ellenben két tevélygést el-keletavoztatni. Annakedgyik ez; Hogy az ember addig nem idvözül, míg meg-nem hál. 2. Hogy akar-ki mint éllyen, de csak halálakor könyörögjön, és fo-hazkodgyék szüből Istenhez, ottán idvözül. Nem jó edgyik-is mert idvözülni kell elsőben, s-ugy kell meg-

meg-hálni. Es nem az megyen be az mennyeknek országában, akki azt mondgya, Uram Uram, hanem akki az mennyei Attyának akarattya szerént-él. //

AZ KILENCZEDIK-ben.

Az köszönséges készületnek negyedik és ötödik tiszti. Negyedik, hogy tanuljunk minden-nap jobban jobban meg-hálni: Mint az pallya futok magokat gyakorollyak, és ugy készülnek az derék harcchoz: Mi-is Pál Apostol példaja szerént, mind lelki s-mind testi nyavalyákat csēdeszen s-nagy bēkesēges tűréssel szenvedgyük. Osztan az bűnöknek meg-kell hálni elsőben az arolék vetkőket meg-halálofitván, az nagy bűnöken-is győzōdelmet venni tanuljunk; Hogy hozza szokván ilyen

lyen meg-haláshoz, az nagy halált-
is, hogy el-jő csendessen szenved-
hesűk. *Bilnaus Martyr* példaja sze-
rént. Ötödik tisztít az közönséges
készületnek, Salamon és Pál Apo-
stol mutattyak-meg: tudni-illik ak-
kinek mi jó szándéka vagyon az Ec-
clesiahoz, vagy az polgári tarsáfag-
hoz, vagy az Isputalbéli szegények-
höz, siesse végben vinni, ne boncsa
el az halál.

AZ TIZEDIK-ben.

Az kivált-képpen való készület
akkor léssen mikor az ember meg-
betegedik. Akkor az betegtől az
Pápisták három dolgot kíványnak.
1. Hogy meg gyonnyek. 2. Hogy
az Urat hozza végye. 3. Hogy Sz.
olajál magat meg kenesse. Ezeknek
haszontalanfága világosan meg-
mutatodik.

AZ TIZENEDGYE-¹² DIK-ben.

Az halálra betegedőt keresztyén
embernek kivált-képpen való tiszti
három-felé agazik. 1. Istenre.
2. Magara. 3. Fele-barattyára.
Istenre néz ez; Hogy mennél hama-
rób véle meg-békéllyek. Ennek il-
lyen uta vagyon. 1. Mennyen vé-
gére honnét jött ő reá az nyavalya.
2. Miért győtri Isten el-annyira az
ő testét. Az mit fel-találunk azok-
ban meg nyugodgyunk, az titkos o-
koknak békét hádgyunk. Ezen ki-
vül még-is három dologban kell
magat foglalni az betegnek. 1. Hogy
elmejét és életét meg-visokallya.
2. Vétkeiről Isten előtt vallást té-
gyen. Uly könyörgéseket, buzgosá-
gosokat, lelki indulatokkal tellye-

seket formállyon, Mint Ezechias
David, Manasses, cselekedenek:
Hogy ugy hitek és poenitentia tar-
tasok meg-uyjéttassék. Ezek után
bejő mind az betegben; s-mind az
betegeket meg-látogatókban mi-
némű fogyatkozás szokot lenni:
Ahól mindenniknek helyés tanu-
ság adatik. Második tisztí az beteg-
nek bűneiről való vallaftétel. Az
beteg körül valóknak tiszték, hogy
könyörögjenek az beteggel edgyűr.

AZ TIZENKETTŐ- DIK-ben.

Az mivel az beteg magának tar-
tozik, az ismét kettőre vitetik:
Lelkére és testére. Lelkére néznek
ezek.. 1. Hogy magat az halál fé-
lélme ellen meg-erősítse, kettővel
cselekedettel és elmélkedéssel. Első
csele-

13
cselekedet ez, hogy az beteg néz-
zen azokra az jókra, az mellyekben
Isten őtet az halál után részesíti.
Mint az nagy vizen által gazoló em-
ber-is az tulsó partra szokot nézni.
2. Hogy az halált nem mint bűnte-
tést, hanem nézze ugy-mint áldást.
Az elmélkedés fő-képpen, négy.
Az első az Isten gondviselesét for-
gattya. Az másik jár az Isteni igire-
tek mellett. Ahól Isten az testnek
öltözetit le-téteti, s-Király ruhát,
vétet-fel. 3. Elmélkedés forog a-
zoknak állapottyokon, az kik az
Christusban vannak, vagy élnek
vagy hálnak. Nagy ereje vagyon en-
nek. 4. Elmélkedés, az Isten igire-
tiben forog, ahól Isten magat ke-
gyelmesen arra ajánlotta, hogy min-
den hívő meg-halo embernek jelen-
lenne az ő halálakor. Ahól az-is bé

jő, hany-képpen mutattya-meg I-
sten az ő jelen létet.

AZ TIZEN-HARMA- DIK-ban.

Az betegnek magára nézendő
második tiszti, melly az testét illeti,
ez. Hogy egészségét és életét otal-
mazza, vala-míg Isten az lelket az
testben tarttja. 1. Ezért mért éle-
tünk-is az Uré, halálunk-is Ővé.
2. Mert az életet, nem az testi győ-
nyörködésre, de az megtérésre en-
gette. Szabad azért az eszközökkel
élni és az igazan való orvosságok-
kal is mellyet mind az Ezechias Ki-
rály példája, s-mind az Evangeliom-
béli Samaritánusé, s-mind az Esaus
irása, és több dolgok is meg bizonit-
tyák. Az orvást igen meg kell válasz-
tani: Az vizeletből való itilet csa-
lard.

lard. Az Kalendariomtól ¹⁴ sem jó
mindenkor tanácsot kérdeni az or-
voslafra. Tilalmas eszközökkel él-
ni, nem-is szabad nem-is jó. Mellyet
az Istennek kemény tilalma, és az
Ochozias Király példája, meg erős-
sitenek.

AZ TIZEN-NEGYE- DIK-ben.

Az orvossággal való élésnek jó
módgya jó elő. Arra három Regu-
lák szolgálnak. 1. Hogy az bűnt az
betegségnek okanak lenni ismer-
vén, Istenhez térjen az beteg, Istent
követvén s-bűne bocsánattyaat kér-
vén. 2. Vala-mint az ételt italt ugy
az orvosságot-is könyörgés által
végye hozzája. 3. Igazan való hasz-
nát az orvosságnak érte, melly nem
az, hogy az haláltól meg-mentsen,

hanem hogy Istentől az halálig engedtetet üdö az igaz poenitentia tartásra szolgállyon. Ide való az Orvosnak-is két tiszti. 1. Ha más nincs arra való, ő maga az orvos a beteggel könyörögjön Istennek, annak bűnének bocsánatyaért. 2. Hogy ha látta az halálnak bizonyos jelenőségét az betegen, né titkollya, mert annak titkolása, veszedelmes.

A Z T I Z E N-Ö T Ö- D I K-ben.

Az betegnek harmadik tiszti, melly felebarattyára vitetik, kettőben fűg. 1. Hogy haragosíval megbékéllyék. 2. Hogy az ő házat és javait helyben hadgya: Ha az másfel az békéséget avagy nem akarja, avagy megszűze vagyon, mihőz kell ott az betegnek magát tartani. Az
Magi-

¹⁵
Magistratusok; az Ecclesiának pasztori, és az cselédés Attyák mi módal hadgyák az utánnok valókat. Aholot az Testamentum tételnek Sz: Irás-szerént való módgya négy regulákban foglaltatik. Es az hamis gyűytement hova kellyen tenni, arról-is tanuság adatik. 3. és utolsó tiszti, hogy az őveit az Istenes életre, és az igaz vallásban való megmaradásra szorgalmatoson intse.

A Z T I Z E N-H A T O- D I K-ban.

Az bódogúl való meg-halásnak második része fordul elő. Tudni illik; Embernek magát az halálban mint kell viselni. Az-is három dolognak el-követésében foglaltatik. 1. Hogy az ő halála az hitben és az Hit által légyen; melynek bizony-
sága,

sága, az Istenhez való könyörgés,
kit meg-erősít az Jacob példája és
az Job Patriárka feleségének mon-
dása; mert Isten akkor az szűbéli fo-
hazkodásokat is úgy vészi, mint az
őreg szóval való könyörgéseket.

Ezek után. Halálok idején, mit szól-
lottanak legyen, Jakob, Móyses, Dá-
vid, az UR Christus, Sz. István, Poli-
carpus, Ignatius, Ambrús D. Ago-
ston D. Bernárdus, D. Zuinglius,
Oecolampadius, Lutherus, Annas
Burgæus, Melanchton, Hopperus,
Calvinus, Petrus Martyr; elő-szám-
láttatnak. Némelleyek prophétáltak,
némelleyek igen ékeessen *peroráltak*
halálok idején. A' kik ellenben bo-
londoskodnak, hánkodnak, &c. azt
az betegségnek nehéz voltanak kell
tulaydonítani, idvesség-felől jó re-
ményességben kell lenni.

Az

AZ TIZEN-HETE-¹⁶ DIK-ben.

Az betegnek az halálban maga-
tartására nézendő második tiszti ez:
Hogy az meg halásban engedelmes-
ségét mutassa Istenhez, magát jó a-
karattal úgy-mint meg-áldozván I-
stennek. 3. És utolsó tiszti, hogy
lelkét Istennek ajánlya, az Ur Chri-
stusnak, Szent Istvánnak, Dávidnak
példai szerént. Ellen-vetés. Mi hasz-
na arra embernek tellyes életében
készülni, az mit halálakor-is az sze-
rént végben vihet. Felelet. Soha
az halálban ember azt jó móddal
végben nem viheti, ha az előt életé-
ben nem lészzen ahoz való készületi.
Az Tolvay példája ide nem illik: Az
Sz. Jobé oda tartozik. KERDES.
Mi-képpen lehet az hiv ember lel-

kének

kének Isten kezeiben való ajánlása?
F. Az Isten lelke ez két dolgot olttya
akkor az ember elmejében. 1. Hogy
Istennek ereje által lésszen az.
2. Hogy ahoz akarattya és kedve is
légyen Istennek. Intés az halál előtt
való Istenes életre. 1. Az Enoch
példájával, ki Istennél járt és Isten-
től el-vitetet. Es 2. az bűnben e-
lőknek iszszonyu haláloknak példá-
jokkal is, ugy mint, az első világ-
jak, Sodoma Gomora, Datan, Abi-
ram, Core, Saul, Achitophel, Ju-
das, Heródes, Julianus, Arrius, Hof-
mesterus, Gutlacus, Jacobus Lato-
nius, Crescentius, Gardinerus, pél-
dájokkal. 3. Életünknek rövid vol-
taval. 4. Valamiben talál az halál,
abban talál az fel-tamadás is.
5. Minden bűnös bolond, mint az
gazdag, Achitophel, és az Évangé-
liombéli tiz szűzeknek az őre.

¹⁷
A Z T I Z E N - N Y O L C Z A -
D I K - b a n .

Az hiveknek mi-képpen legyen
az halál felelmes, s. miképpen nem?
Szabadé az Halált kíványi? Szabad
bizonyos conditiok szerént, azok
nélkül nem. Hoszszu életet is nem
tilalmás kérni jó módgyával.

Az hitetleneknek halálok mi-
okokért legyen gonosz?

A Z T O L D A L E K - b a n .

Az Sátánnal való tufakodás, és
abban való maga tartásnak mód-
gya, adatik előnkben, melly K N O -
x u s János példájával vilá-
gosittatik.

28
ECCLES. 7. V. 2.

Job az embernek halálának napja, hogy sem az ő születésének napja.

Ilyen szóokban az bölcs Salamon, felette fő tanításnak rendit akarta befoglalni, igen nagyokokért. Mert ez ő könyvének ez előtt való részeiben, szemeink eleiben hozzá, haszontalanságot minden nap alatt lévő teremtet dolgoknak, nagy búséggal és külön külön.

Mikor pedig azokkal az emberek gonoszúl élhetnének az magok meg-háborítására, mivel

1
mivel az emberi életnek állapattya nem jó szível viselnék. Arra nézvéen it nagy bölcsen, újabb tanításhoz kezd, és ebben az hetedik caputban fundamentumit veti fel, bizonyos reguláknak és vigasztalásoknak, hogy lenne kinek-kinek elégseges fegyvere, ez életnek sok-féle nyavalyai és háborúsági ellen.

Az első Regulának sommája és értelme ez: Az jó hír név fellyeb való az jó szagu drágakenetnél. Az az, Istenes életnek viseléséből szereztetet hír név, Istennek igen fő áldása, melly az embernek vigasztalására és megörvendeztetésére bőseges materiát szolgáltat sok-féle háborúsági közöt; sokkal

2 kal inkább, hogy sem mint az drága kenet az embernek tagait, meg-erőssíthetne és vidamíthatna.

De ez ellen azt mondhatná valaki, az jó hír és dicsíretes név; ez életnek folyásában nekünk igen sovány és gyarló vigasztalást szerezhet: Holot elkövetkezik osztán az halál, minden embereknek nyomorult vége.

Erre az ellenvetésre megfelel az Bölcs, ez második Regulában, és ez igikben, kit mi is fel-vettünk az meg-feytőgetésre, mikor ezt mondgya. Job az embernek halálának napja, hogy sem az ő születésének napja.

Hogy

Hogy pediglen ez mon- 3
dásnak igazán való értelmét eszünkben vehessük: Három dologra kell nekünk vigyáznunk.

1. Mi legyen az Halál, akkiről it szó vagyon.
2. Vallyon s-igazán mondatiké, hogy az halálnak napja job legyen az születésnek napjánál?
3. Mire nézvéen mondatik jobnak?

ELSŐ RESZ.

1. **A**Z halál ez élettől való meg-fosztatás, kit az emberre az bűnért büntetésül rendelt az Isten..

Elsőben azt mondom, hogy az halál az élettől va-

ló

1.
Mortis definitio.

Definitio
nis enodatio.

4 ló meg-fosztatás legyen.,
holot tulaydon természeti
ez az halálnak, hogy legyen
az, ez életnek távol-léte,
Cur vita mellyel Isten meg-ajándé-
privatio. kozta vala az embert az te-
remtésekor. Ahoz ezt adom,
hogy büntetés légyē, hogy
Cur pena. azzal az halálnak természete-
tit és mi vóltat jobban ki
fejezzem s-meg-jelencsem;
mert olly eszköz az, kivel
Isten az ō igazságát és itile-
tet igen helyessen forgat-
tya. Hogy pediglen bünte-
tés legyen, Szent Pál nyil-
ván bizonyította mikor azt
mondgya. Az bűn egy em-
Rom. 5.
6. 12. ber által jöve bé ez világra,
és az bűn által az halál. Es
Rom. 6.
6. 23. ismét ahol az halált az bűn-
nek soldgyának hija.

2. Továbba minden. 5
büntetésben ezeket kell
külön-külön meg-vigyáz-
ni. 1. Az mi az büntetést
szerzi. 2. Az mi azt magá-
ra vonzza. 3. Az ki annak
ki szolgáltatója.

Rendelte az büntetést ō
maga az Isten, még mikor
az ember ép vala, kiről il-
lyen törvényt adott vala ki.
Valamely nap az meg-til-
tot fának gyümölcsében
eszel, halálnak halálával
halsz-meg. De ez ellen azt
felelhetnéd, hogy Isten Eze-
chiel Prophetánál azt
mondgya: hogy ō nem a-
karna az bűnősnék halálát.
Azért arra nézvén úgy tet-
tzenek, hogy az halálnak
K bűn.

Gen. 2.

Obiectio.

Ezec. 33.

6. 11.

6 büntetését nem Isten ren-
delte volna. De az nem-
Rx. nehéz az meg csafolásra,
nem csak egy úton.

x. 1. Elsőben Isten ot nem
minden emberekről sem,
nem mindeneknek szól,
hanem az Sídókkal az Ő tu-
laydon népével ágal. Az
mint meg-tetszik az elő-
való igikből, ahol ezt ol-
vasod. Embernek fia szóly
6. 10. az Israél fiainak, &c.

2. 2. Ösztán mondatik az,
nem egy általlyában hanem
hasonlítás szerént: Tudni-
illik, hogy Isten inkább a-
karná az bűnösnek meg-
térését, hogy sem halálát a-
vagy veszedelmet.

3. Harmadszor, tulaydon-
és

7 és igaz értelme az igiknek
ez: Az Isten az bűnös em-
bernek halalában nem,
gyönyörködik, az menni-
ben az Ő munkájának rom-
lása és veszedelme. Ez pe-
dig annak ellene nem ál,
hogy Istē bizonyos dologra
való tekéntetből, akarja s-
el-is rendelheffe az halált,
az menniben igaz és méltó
büntetés, melly által az Ő i-
gasságát viszi végben: Igas-
ságot mondom, melly az I-
sten jó vóltára avagy szent-
ségére szintén ugy tarto-
zik, mint az Ő irgalmassá-
ga.

3. Effelét ezt-is mond-
hatná valaki: Hogy ha Isten
az halált büntetésül ren-
delte

*Alia ex-
ceprio.*

K 2

8 delte volna, az embernek
azonnal meg kellett volna
ölettetni, mielőtt el-esék,
holott még az fenyegetés-is
azt tartta vala. Valamelly
nap ejendel abban halállal
Rx. halsz meg. Arra ezt fele-
lem. Hogy az melly mon-
dások az szent írásban van-
nak, azok avagy az tör-
vényre, avagy az Evangeli-
omra tartoznak. Mert I-
stennek minden beszéde az
törvényre és az Evangeli-
omra oszlatik. Es az az
sententia törvényre nézen-
dő, melly mindaz-által ér-
tetik az Evangeliom sze-
rént, avagy az kegyelem-
nek frigye és szövege
szerént, mellyet szerze Iste
mind.

mindgyárt az eset után A- 9
damal. Értelme az fenye-
getésnek így vala. Meg kell
halnod ő ember; mielőtt
meg-eszed az meg-tiltott
gyümölcsét, hanem ha or-
vossággal vészem eleit, tud-
ni-illik az Aszszonyi-állat
magával, ki meg-rontya az
kigyó-fejét. Osztan így-is
felelhetni: Adam az ő ma-
radékival az eset után iga-
zan meg-holt, és ugyan va-
lóban, Ezért mert az ő te-
ste halandova tétetőt, és az
ő lelke az törvének átka-
la vettetőt. Mindgyárt pe-
dig nem akarta Isten őtet
meg-ölni, hanem csak azt
akara hogy meg-érzene,
mind az első s-mind az u-

*De lapsu
Adami.*

10 tólso halálnak eleit, és azt cselekedde igen nagy bölcsen, hogy az ő igazsága által útat készítene az ő irgalmaságára; melly nem lehetet volna, ha Adam mindgyárt meg-hólt volna.

4. Végben vivője is ugyan az akki az emberre büntetést bocsát ugymint az Isten, ki azt mondgya magáról az Esaiásnál. Én szerzem a békességet, én teremptöm az gonoszt. Az gonosz pedig három-féle. Természet-szerént való; Erkölcse tartozó, és materia-szerént való. Természet-szerént való gonosznak mondatik a-
Malum triplex.
Naturale. kar-melley teremtet-állatban, az teremtésben ada-

tot

tot jó rendnek meg-romlása vagy meg-változása. Az erkölcsre tartozó gonosz-
Morale. nak azt mondom, az minémű jószágot és épseget az Isten törvénye kíván az emberben, annak el-tavozását avagy el-foztását, melly bűnek mondatik. Materia szerént való gonosznak mondom az az lévő dolgot, akki ő magában noha Istennek jó teremtet állattya, de mind-az-által az embernek az ő eseti miát, életének avagy egészségnek ártalmára vagyon; az minémű az belend fű, az mérges fű, es az bűnök, s-több affélek. Esaiás pediglen, nem érti ot az erkölcsre tartozó gonoszt,

*Materia-
le.*

K 4 ha-

12 hanem avagy az materia-
szerént valót, avagy az ter-
mészet-szerént valót: Es az
halált az természet-szerént
való gonoszra viszem, mert
el-veszti és meg-rontya az
embernek teremtet ter-
mészetit.

5. Akki magára vonszá,
az halált ő maga az ember,
ki az ő bűnével magának
olyan büntetést készít, az-
ért mondgya Isten Oseás
Prophétánál. Oh Jsraël te
tölled vagy on à te veszedel-
med, de én tőlem vagy on à
te meg-maradásod. Mond-
hatnad: Az ember még az
ép állapotban-is romlása-
hányotló lehetet; Arrá azt
mondom. Ha az ember te-
sté-

stének egybē alkotását meg 13
nézük, ő magára nézve-is
halando vála, mert földből
csináltatot vala, és vízből, s
tőb élető állatokból à mel-
lyek magok-szerént válto-
zók. De ha meg-visgállyuk
az kegyelmet és az áldást, az
mellyel Isten az teremptsé-
bē az embernek testét meg-
ékesítette vala, halando-is
vala s-halhatatlan-is, és ab-
ban az állapotban annak az
áldásnak erejével Meg-ma-
radot volna, ha az boldog-
talā ember el-nem eset vol-
na; és ha magát attól az ke-
gyelemtől és áldástól meg-
nem foiztotta, és nyomor-
rultul magát az halál alá
nem vetőtte volna.

Ks 6. Igy

14 6. Így immár meg-tetstszik
némű-némű-képpen, mi lé-
gyen az halál ; Mindazáltal
hogy ez a része tanításunk-
nak, jobban meg-világosít-
tassék ; szűkség meg-jegyez-
nünk a külömbséget, melly
az embernek és az oktalan
állatoknak halálok között
vagyon. Az oktalan állat-
nak halála közönséges, ugy
mint az oktalan teremtet-
állatnak el-romlása. Mert
ott a test el-változik az előt-
való materiává : Abban lé-
vő érző lélek, melly az test-
nek elevensege, csak sem-
ben mégyen, De az ember
halalának más módgya va-
gyon. Mert noha az test
porra változik valami ideig,
szűk-

szűkség mind-az-által az u- 15
tolsó itéletkor fel-támadni,
hogy az után halhatatlan-
légyen. Az Lélek pedig az
test kívül-is meg marad ma-
gábā, és nem esik sem rom-
lás sem változás ő rayta.

7. Ezek holot így légye-
nek azt kérthetne valaki ;
Honnét légyen az hogy né-
ha az Léleknek-is halál tu-
laydonittassék ? Arra így fe-
lelünk : Hogy mondassék az
Lélek meg-halni, nem ugy
mint ha tellyességgel sem-
ve lenne, hanem hogy lé-
gyen mintha nem-is volna,
és meg-szünniek lenni az ő
épségére és Istennél való ed-
gyesülésére nézven. Val-
lyon azért lehetne ennél a-

Mors ana-
ma.

16 vagy néhezéb avag' igazab-
ban való halál, melly noha
az teremtet állatot el nem
ronttja, de azért minden
Istennél való edgyességetől,
kinél nagyobb gyönyörűség
nincs, meg-fosztja.

8. Az külöbségnek oka
ez: Hogy az embernek lel-
ke, lelki állat; kinek valósa-
ga lélek szerént való: De az
oktalan állatnak lelke, nem
állat-szerént való, hanem
csak némű-némű eleven-
ség, ki az testen kívül magá-
ban semmi sem. Ellenben
az embernek lelke, semmi-
ből teremtetet, az testen
öntetet, mind abbā s-mind
azon kívül vagyon és meg-
marad.

9. To-

9. Továbba az halál két 17
féle, mint szinten az élet, *Distribu-*
avagy testi avagy lelki. Az *tio mortis*
testi halál nem egyéb, ha- *humana*
nem az Léleknek az testől *qua vel*
való el-valása, az miképpen *corporalis,*
az élet-is nem egyéb, ha-
nem az Léleknek az testel
való edgyessége: És ez az
halál első halálnak monda-
tik, mert űdő szerént az u-
tólsót avagy az másodikat
elől vészti. Az lelki halál az *vel spiri-*
egész emberre tartozik, *tualis.*
melly nem egyéb hanem az
embernek testen Lélek-
ben való el-szakadása az I-
stennek kegyelmes edgyes-
ségétől. Ez kettő között
edgyik az halálra való me-
netel, az másik annak bé-

K 7 tel.

18 tellyesedése. Mert az mint az Lélek élete az testnek; úgy I S T E N élete az Léleknek, és az Ő lelke az mi lelkünknek lelke: Az Ő közösségéből való ki esés pediglen hoz az lelki ismételten véghetetlen s-ki beszéhetetlen rettőgéseket és szorongatásokat, mellyekkel az halált rettőgi.

Cujus gradus tres.

10. Az Lelki halálnak pediglen három egy mástól megkülömbéztetett gradusi vannak. 1. Mikor az ember az bűnökben testi életet élven, meg-hólt. Az halálnak erről az gradusról szól szent Pál, mikor azt mondgya: Akki az bujáságban él, élven meg-hólt

1. Tim. 5.
6. 6.

hólt. És ez állapot minden embereknek közösséges¹⁹ kik természetekből haragnak fiai, és az kik az vétkekben és bűnökben meg-hóltak. Az másik gradusa ez világ életnek vége, mikor az test az földben temetik, az Lélek az gyötreme-²⁰nek helyére vitetik. Az harmadik gradus, mikor az nagy iteletkor, az test s-az lélek uyjonnan edgyesül-³⁰vén, edgyűt mennek az el-kárhoztaknak helyére, hogy ot mind örökké gyöt-
trődgyenek.

Eph. 2. 11.

11. Noha azért természet és külömbségít, avagy nemeit az halálnak imár meg-tekéngettük légyen,

20 gyen, nyilván vagyon,
hogy az betű az mellyet
feytőgetünk, nem az Lelki,
de az testi halálról kell ér-
teni, mivel-hogy az ember
eredetinek vettetik ellene-
ben. Azokáért az bölcs Sa-
lamon beszédének ez az ér-
telme: Az testi halálnak i-
deje, mikor az Lélek és az
test egy-mástól el-szakad-
nak, jobb annál az üdönél,
mint az melly üdőben az
ember születik, és ez világ-
ra léfzen.

MASODIK RESZ.

*Explica-
tionis gno-
ma pars se-
cunda.*

1. **E**ddig vagyon az első
dologról: követkő-
zik az második; melyben
azt kell meg-tanúlnunk,
mi

mi legyen az bölcs Salamő 21
mondásának igaz értelme.

Az halálnak napja hogy
jobb legyen az születésnek
napjánál. Ez kérdést pedig *Scopus di-*
nē azért mozgatom, hogy *sputatio-*
az írást, melly ő maga az i-
gasság, kétségeffe tegyem,
hanem hogy az bölcs Sala-
mon itiletinek bizonyos-
váltában jobban-jobban
meg-erősíttesünk. Mert
az ellenköző értelemről
fok-féle okok hozattathat-
nak elő, mellyek hat részre
vitetnek.

2. Az első ok vétetik *Adversa-*
oly emberek itiletitől, kik- *ria ratio*
nek bölcseségeket sokan
csodáltak, azok azt tartot-
ták, hogy leg jobb volna
soha

22 soha nem születtetni, ahoz
közeleb való jó volna.
mingyárt meg-hálni. Ha fő
jó nem születtetni: Tahat
leg gonoszba meg hálni: ho-
lot semmi-képpen nem le-
het hogy meg haly, hanem-
ha először születtetől.

Rx. Erre így felelek : Hogy
két rendbéli emberek ne-
mei vannak, edgyik azoké
kik az bűnben élnek, és
meg-nem térvén abban
hálnak meg: Az más rend-
béliek azok, akik igazan
meg-térvén az Christusban
hifznek : Azért méltan
mondhatni azt az első em-
berek nemeiről, az mint az
Matt. 26. Christus is monda Judás-
6. 24. ról, hogy job volna az em-
ber-

bernek, ha nem születet 23
volna. De ugyan azt az
mondást, ha valaki az más
rendbéli emberek nemeire
akarja alkalmaztatni, nem
lészen igaz. Mert valakik ez
életben igaz poenitentiával
térnek Istenhez, azoknak
születések fő jó. Mert azok-
nak születések az bódogság-
ra való fel készítés : Es ahoz
az fő jóhoz közelben való
jó, idején meg-halni : Mert
azok az halál által mennek-
bé az bódog örök életnek
birására. Azért kívánnya-
vala Balaam meg-halni az
igazak halálával : Az bölcs
Salamon hasonlatos-kép-
pen itt ez helyen jobnak
mondgya az halálnak nap-
ját

Num. 23.
6. 10.

24 ját az születésnek napjánál,
értven azon olly halált,
melynek előtte jár az Iste-
nes élet, az az érti az igazak
halálát.

*Adversa-
ria ratio*
2.

3. Az másik ellenközö-
ok vétetik az írásnak bi-
zonyfág-tételiből. Aholot
az halál, az bűnnek sold-
gyának, *Rom: 6.* Christus el-
lenségének, *1. Cor. 15.* És az
törvény átkának monda-
tik: Mert innét lattatik ez
követközni; Hogy az em-
berek mikor meg-halnak,
az ő bűnöknek soldgyát és
jutalmát vészik akkor-el, és
hogy az halálnak nájja szo-
moru, mivel az ellenségtől
győzettetünk-meg, és az
meg-holt ember igazan a-
tokban eset.

Er-

Erre így felelek; Hogy az 25
halálról választással kell R.
szóllani, és azt két-képpen
kell meg vigyázni. Először
maga-szerént, az minémű
az ő természetire nézven.
Másodszor, Az minéműé
az Christus által változott.
Ő maga-szerént az halál i-
gazan az bűnnek soldgya,
az Christusnak s-minden ő
tagainak ellensége, az tör-
vénnek átka, sőt hostattya
és kapuja az pokolnak: De
más-képpen való tekintet-
ből, semmi-képpen nem ol-
lyan. Mert az Christus ha-
lálának erejéből immár,
meg szűnt, hogy az bűnnek
soldgya legyen, és noha a-
tok vala de áldassa válto-
zék,

26 zék, és lőn minékünk által
költözés és út az Örök élet-
re: és ayto gyanánt vagyon,
mellyen innét az testnek
satorából bé-megyünk az
mennyei Király palotájá-
ban. És illyen értelemmel
igasságos az bölcs Salamō-
nak mondása. Mert az szű-
letésnek náján jönnek az
emberek az nyomorúsá-
goknak völgyére, sok-fele-
kénoknak, változásoknak
gyötrelmeknek szenvedé-
sére. Az után mikor az ha-
lál által, ki immár az Chri-
stus halála által tellyessége-
sen el-változott, innét ki
költöznek, akkor osztán
bé-mennek, amaz minden
gyönyörűségnek gyönyö-
rűsé-

rűsegebb kertekben, kik 27
tellyessék minden igazan-
való bódogságokkal és
gyönyörűségekkel, hogy
I S T E N N E K minden-
szentivel egy társfásban
éllyenek.

4. Az harmadik ellen-
vetés véretik nevezetes fő
embernek példájokból, kik
kőnyörgettenek az halál-
nak tőlők való el-tavozása-
jért. Így az Christus az mi
idvőzítőnk kőnyörge ezt
mondván. Ha akarod At-
tyám ved-~~ez~~ ez Pohárt én-
tőlem; mindazáltal ~~nem~~ az
én akaratom, hanem a tiéd
légyen. Így Dávid is. Téry
hozzám URAM, szabadícs-
meg az én lelkemet, tarcs-
meg

3.
*Ratio ad-
versaria*

*Luc. 22.
v. 42.*

28 meg engem à te irgalmassá-
psal. 6. godért : Mert nincs te rólad
6. 5. 6. emlékezet az halálban, de
vallyon s-ki téfszen te rólad
vallást az koporsóban? Eze-
Esa. 38. chiás Király-is mikoron
6. 1. meg-hallotta volna Esaiás-
tól halálát, és házának jó
helyben való állatásának i-
zenetit, halála miát keser-
vesen kezdde sirni. Azért ez
fő és nevezetes emberek-
nek, főképpen az Isten fiá-
nak példájából úgy tetszik,
ezt hozhatni ki, hogy csak
egy napja-is az embernek
sem szomorúbb, sem siral-
masb, sem iszonyúbb nincs
az Ő halálának napjánál.

R. De arra-is így kell felel-
ni: Mikor az UR Christus'
az

29 az Ő Sz. Attyát úgy imád-
gya vala, igen kemény lelki
tusakodásban vala, és az mi
ügyünket mint meg-válto,
úgy viseli vala szendvedvén
azt az mit nekünk à mi bű-
neinkért szenvednünk kell
vala. Azért nem az halálnak
tavozaásáért könyörget egy
általlyában, hanem az ke-
resztnek átok alá vetet ha-
lálának el-vetelejért. Es'
nem-is fél-vala az haláltól,
ki nem egyéb hanem az lé-
leknek és testnek egy
mástól való enyvalása, hanē
az törvények az halállal
egyben kötötet atkától,
az az, az Istennek ki-befszél-
heterlen haragjától. Az el-
ső halál semmiben űtet
L meg-

30 meg-nem haborithatta, ha-
nem az első és az második
egyszer-s-mind. Az mi az
Sz. Dávidra néz, mikor ő
azt az hatodik Psalmust ír-
ná, nem csak testében vala
beteg, hanem akkor az ő
lelki isméreti az Isten ha-
ragjával tusakodik vala, az
mint ott az bőű azt meg-
mutattya; mert így szól; A'
te erős busulásodban ne
fegy-meg U R A M engem.
Azért meg-tetűzik onnéű
hogy nem az haláltól rette-
get, hanem az kéfértettél
egyelítettét haláltól. Az
psal. 23. haláltól úgy nem félt vól-
9. 4. na, holot másut ezt vallyá.
Ha az halál árnyékában jár-
nék-is, nem félnek az go-
nosz-

nosztól. Azért azt az ha- 31
lált rettegte, és hogy tavor-
nék tőle könyörgése által
kévánta, az melly halál az
Isten haragjának érzéscvel
egyben vala kötötven.
Továbbá Ezechiás-is az ha-
lálnak el-tavoztatásájért
könyörgöt, nem annyira
életének kívánságából és
Király hivatallya-szerént az
Isteni tiszteletre való va-
gyodásból, mint ezért, hogy
az ő halála után való állapa-
tról gődot viselhetne. Mert
mikor ő néki az Prophéta
halálat meg-jelente, akkor
még őtet Isten semmi mag-
gal meg nem áldotta vala, és
ő utánna az Király *successio*
meg-fogyatkozot vala. Ha

32 kérde; Micsoda fundamē-
tommal kívánhatta halálá-
nak tавozását ez okkal? Bi-
zonyára erős fundamētom-
hoz ragazkodót. Mert Isten
Dávidnak és az Ő maradé-
kinak kiváltképpen való i-
giretet tőt vala, hogy vala-
míg azok Isten felők lenné-
nek, és az Ő parácsolatiban
járnának, azoknak magvok
meg nem fogyatkoznék, ki
az Ő Királyi székekben űlne
hóltok után. Az Sz. Eze-
chiás meg-emlekezvén az
Isten igiretiről, és tudván
azt miném *conditiót* adot
vólna ISTEEN igireti mellé,
hogy azt Ő hiven meg-tar-
totta vólna, mert Isten előt
tőkélletesen járt vólna, fog-
lál-

33 lálvan magát azokban az
mellyek Istennél kedvesek
vólnának, könyörög az ha-
lálának el-tavozásáért, nem
a nyira annak fel-vételének
felelméből, mint gyermek-
telenségének szomorú meg-
gondolásából. Azokat az
könyörgéseket ISTEEN ked-
velte, s-meg-is halgatta, az
Ő életét tizen-öt esztendő-
vel meg-hosszabbítván, és
az Ő nemzetét az után két
esztendővel meg-szaporit-
ván.

5. Négyedszer, ezt is
mondhatni: Nagy sokan az
kik életekben jámbor és I-
sten-felő embereknek tar-
tattak, siralmas és igen ke-
serves halált szenvedtek:

34 Némellyek kétségbe estek:
Némellyek szitok átok kö-
zöt, némellyek iszonyu
faydalmoknak gyötrelmi
közöt végesztek életeket:
Mellyből úgy tetszik hogy
minden napnál nyomorúl-
tab az halálnak napja.

Rx. Erre elsőben közönse-
gesen felelek. Hogy tudni-
illik; Nem illik ítéletet ten-
ni az emberről, a külső döl-
gokból, ugymint életében
avagy halálában való áldás-
ról avagy büntetésről, Isten
előt mi állapotban legyen.

*Eccles. 9.
v. 2.*

Mert a mint Salamon mőd-
gya: Azon egy ki-menetele
mindennek, jónak s-gonosz-
nak, tisztanak s-tisztatalan-
nak, mind az ki áldozik, s-
mind

mind az ki nem áldozik, az 35
jámbornak mint az bűnös-
nek, az esküvenek mint ak-
ki írtozik az esküestől. An-
nak-utánna felelek a kivált-
képpen való példakra, az
mellyek ide hozattathat-
nak. Először ez bizonyos
hogy nem csak az gonosz
tévők és hitetlenek, de még
azok-is az kik bűnökből
szivek-szerént meg-tértek,
az kétségben eséssel meg-
hányottatnak, kiktől az ő
betegségekben gyakorta
meg-hallod ezt mondani,
hogy ők noha meg-eleven-
nek és az ő agyokban fe-
kűsznek, de ő nékik úgy
tetszik, hogy már az pokol-
ban ben vadnak, és annak

36 iszonyu kényyát szenyvedik. Mindazáltal semmit sem kételkedem ebben, hogy az I S T E N N E K fiai, kiknél semmi nincs Isten előtt dragalatosb, az kétségben eseknek hajjai közöt-is által eveznek és ki-szállanak az örök bódogságnak ki-fogó helyére. Nyilván-valóval tészi ezt az az ok, mellyet követ I S T E N az embernek meg-bódogításában. Mert minden ő munkait ellenkező okokkal viszi végben. Holot az tereméskor, minden dolgokat semmiből készíte, melly dolog az természet rendivel tellyességesen ellenkezik. Az meg-váltásban hozza-ki az életet, nem
az

37 az életből, hanem tellyességgel az halálból. Kérlek, nézzük-meg az kereszt-fán függő Christust! Vallyon s-akkor a mi paradicsomukat nem az paradicsom kívül láttjuk valae lenni? Mert az ő atok alá vetet halálából, nekünk áldást és örök életet hozza. Az szerént cselekeszik Isten az ő magához való hatható hívásban-is, mikor az ő irgalmasságából valakit az igaz poenitentia-val akar meg-ajándékozni, és ő magához meg-teríteni. Mert el akkoron az prädikáltatot Evágéliomnak ezközeivel, mellynél az okosság itileti szerént, semmi nincs alkalmatosb, az ember-
Is bere-

38 bereket az Istentől való el-
szakasztásra és el-idegeni-
tésre. Mert az Isteni Evan-
gélium szintén úgy ellen-
kezik az embernek termé-
szetivel, mint az tűz az víz-
zel, és az világosság a sötét-
séggel. De mind-az-által a-
kar mint láttassék az, az em-
ber elméjének és itiletinek
képtelennek lenni, de azért
osztán lassán lassán igé hat-
hatóképpen az Istenhez vi-
szi. Egy mikor ISTEEN az Ő
szolgait az égben akarja fel-
vinni, ellenkező uton a po-
kolnak kapuán viszi által az-
okat. Mikor az embereket
olly jó tételében akarja ré-
szesíteni, hogy mindenestől
az Ő gondviselésétől és ke-
gyel.

gyelmétől fügjenek; Akko- 39
ron az Ő haragját kostoltat-
tya-meg vélek, és azt csele-
keszi hogy ezekbē vegyék,
mert Ők csak semmik ma-
gokban és magok-szerént:
Es azt is azért cselekeszi,
hogy csak egyedül Ő hozzá
ragazkodgyanak, és meg ta-
nittassanak, hogy valamik
Ők, de csak Ő benne akar-
nak azok lenni.

6. Ha ezeket jól meg-
hannyuk vettyűk nyilván-
lészen előttünk: Hogy az I-
stennek fiait az pokolnak
nagy sűrű ~~hagyain~~ ~~vitetter-~~
nek által és úgy érközhet-
nek fel az égben. Mert az
Isten szereteti olyan mint
az iszszonyu nagy tenger,
L 6 melly-

40 mellyben ha bécik az ember, sem fenekét sem szélét nem tudgya.

Azért az hihetetlenség akar az testnek gyarlóságából származzék s-akar az bűn miat az lelki isméret szerezze azt, még szintén akkor-is mikor immár az halál körül fogta őket, az ő idvösségeket semiben meg nem bánthattya, valakik hathato-képpen hivattattanak az Urtól.

Az mi az több kemény haboruságra néz, mellyek az halálkor fők az emberré, azok az betegségnek gyümölcsei. Ugy-mint, Szörnyű busulás, átkozódás és bolondság, mellyek

az

az meg-halo emberekre 41
követköznék, fő-képpen, gyuytovány hideglelésben, lésznek az hevsegtől, mely az agy vélore rakodot. Szájának felre való vonodása, nyakának el-tekerődése, az inaknak s-mind egyéb tagyainak meg-nyulása, vagy egész testének egyben való sugorodása, szokták követközni, purgatióval, vérnek apasztásával, &c. szüntelen való éléséből.

7. Mikor pedig némely betegeknek olly erejőket láttyuk lenni, hogy edgyet azokban, három vagy négy férfi ember-is meg nem bírhat, kötözés nélkül: Nem kell köz értelem szerént, N. B.
bű.

7

42 bű-bajosságnak avagy az
Satannak tulaydonítani,
hanē az felettéb való hev-
ségnek, kivől az agy vélő
úgy-mint meg-gyuladot.

Igy mikor halálok után,
némellyeknek egész testek
meg-feketődik, az mint lá-
tunk néha affeleket-is, meg-
eshetik az, az betegségben
való kemény hankodásból,
avagy az fékete sárnak bő-
ségéből, az maynak rotha-
dásából. És affele dolog
nem mindenkor jegye, az
Istennek rend kívül való i-
tiletnek.

Noha pediglen effele be-
tegségek, és azoknak erei
és keserves faydalmi, meg-
fosztyák az embereket e-
gész-

géssegektől, testéket ép ta- 43
gaitól, sőt még okosságok-
tól-is, mindaz-által az hi-
veknek lelkeket az örök é-
letből ki nem rekeszthetik.

Es valami vétekben es-
nek az hiv emberek az ke-
serves faydalmok miat, a-
zokat az ő erőtlenségek-
nek kell tulaydonítani, kik
mihelt magokban szálnak
és magokat meg eszmellik,
ottán keseregnek és bocsá-
nátot kérnek Istentől. A-
zért csak az elmének egés-
sége adaffék-meg, nem kell
abban ketelkednünk hogy
az Christus halálával, min-
den bűnök el-nem temet-
tetőt és töröltetet volna-
8. És nem illik nekünk
vala-

44 valakinek keserves halála-
miát meg-haborodnunk,
ha ez nyilván lészén előt-
tünk, mert jámborúl és tö-
tökéletesen viselte-életet.
Azért mivel-hogy ez bizo-
nyos mert keserves faydal-
mok, és iszszonyu kemény
haborodások akar-melly
hiv emberre-is követkőz-
hetnék, mi tisztünk hogy
az meg-halo emberekről és
meg-holtákról való itile-
tünk, helyesen visellyük.

Az kösség vélekedése ez,
valaki nagy csendeszen-
fekszik mint az barány,
mint azokban az betegse-
gekben szokot lenni, az
mellyek el-szaraztyák az
embert, ha az olyan meg-
hál,

hál, azt mondgyák hogy id- 45
vőzült.

De látván némellyek-
nek betegsegekben való
nyughatatlanságokat avagy
bolondságokat, akkoron-
sokák ilyen itiletet szokták
tenni. Imé most nyilatkoz-
tatta ki Isten ennek az Ő
Hypocritaságot! Imé az ha-
mislát igazán bünteti az I-
sten!

De bizonyára sokkal kü-
lőmben vagyon az dolog.
Mert ki múlhatik némelly
igen csendessen mint az ba-
rány. De mindaz-által az
pokolra szólhat-lé: Ellen-
ben más az keserves kénok
és nagy szörnyű indulatok
közöt halhat-meg, és az
égben

46 égben mehet-fel. Távoly
légyen tehát hogy avagy az
élő vagy az meg-holt em-
bereknek állapotja felőt
Isten előtt, azoknak külső
állapattyokról tegyünk iti-
letet.

5.
*Ratio ad-
versaria.*

9. Ötödik ellenvetés.
Mennél közöleb vagyon az
ember az ő életének vége-
hez annal inkább igyekszik
az ördög meg-késértetni:
Mennél keménb ostromlá-
sokat téfszen pedig az em-
berré az Satány, annál félel-
mesb az embernek idvőssé-
ge: & hogy ne volna tehát
az halálnak nájja minden
nápoknál gonoszab?

R.

Erre azt mondom: Hogy
az Isten fiainak az halálban
két-

két-fele állapottyok vagyō, 47
mert némeltyeket bántya,
az késértet, némeltyeket
nem. Ezek köziben szám-
lalom az vén Simeont, ki
az Urat látván nagy öröm-
mel illyen szókat szóla:
Mostán bocsátod-el az te
szolgadat Uram nagy béke-
ségben, &c. Mert kétség-
nélkül eleve meg-látta va-
la, hogy ő néki csendessen
való ki mulása lenne az ő
halálakor..

Azoknak pedig a kik meg
késértetnek, noha szomorú
és keserves halálok vagyon;
de azért azzál az idvősség-
ből ki nem rekednek. Mert
jelen vagyon Isten azok-
nak, az ő szent Lelkének ki
beszél-

48 beszélhetetlen vigasztálá-
sával, és nekünk felettébe
erőtleneknek, mint erős I-
sten, segítségünkre vagyon.
Holot szokása Istennek,
hogy az ő hatalmat mutás-
sa-meg az erőtlenségben.
Azért az halálnak napján
igen rút szegyént vállal az
őrdög úndokúl meg-győ-
zettetvén, mikor magának
ékes győzedelmet ígért va-
la.

6.
*Ratio ad-
versaria.*

10. Hatodszor így is o-
koskodhatni: Az erőszak-
szerént való és hirtelen ha-
lál, nagy átok gyanánt va-
gyon, és valami gonosz kö-
vetközhetik ez életben az
emberre, mind-azoknál isz-
szonyub: Azért az halálnak
nap-

napját méltán igen nyo- 49
morúlt napnak tarthat-
tyuk?

Arra-is ez az felelet: Nő
tagadgyuk hogy az hirte-
len halál, az Istennek kivált-
pen való itileti köziben nő
számláltatnék, ugyan ret-
tőgik-is azt az emberek.

De mindaz-által ha min-
den szempillantásokat u-
gyan valóban meg-hányuk
vetünk, inkább kell nekünk
felünk, az feslet és poeni-
tentia-tartás nélkül való é-
lettől, hogy sem az hirtelen
haláltól.

Mert noha gonosz az, az
mint ~~akar~~ mely halál-is go-
nosz ő magában, de azért
nem kell egy általlyában
go-

50 gonosznak tartani; mert
nem minden embernek, s.
nem mindenre nézvé, go-
nosz.

Azt mondom nem min-
den embernek gonosz és
ártalmas: Holot az halál-
nak akar-mi-némű néme-
is, nem ártalmas sem kár-
hozatos azoknak, az kik az
Jesús Christusban vannak,
ugy-mint akkik fel-szaba-
dúlták az törvének min-
den árka álól. *Apoc 14.* *6. 13.* Ő maga az
Sz. Lélek azt mondgya:
Bódogok az kik az Urban
meg-hálnak, mert meg-
nyugosznak az Ő munká-
joktól. Jelentvén hogy az
Christus tagai ki költőzvé-
n ez életből, az bódogfágnak
helyé.

helyére mennének, akar- 51
mi halállal halnának-meg,
még ha hirtelen halállal-is.

11. Sőt azt-is állatom,
hogy az hirtelē halált nem
minden értelemmel kelle-
ne gonosznak mondani,
mert nem azért gonosz,
hogy hirtelen lészē, hanem
hogy az embereket készü-
letlenül talállyá.

Innét mondatik az halál-
nak nájja fekete nájnak,
mely veszedelmes az hitet-
leneknek, mert az által vi-
tetnek nyakra főre az po-
kolnak alsó fenekére. Ha-
hól az halál minket készen
találand, az hirtelen halált
nem halálnak, hanem az Ő-
rök életre sietséggel való
bé-

52 bé-menésnek kel nevezni.

Azért az ellenvetéseket
igy meg-razogatván meg-
tetstzik hogy igaz legyen
az bölcs Salamon monda-
sa: Tudni-illik hogy jób lé-
gyen az halálnak nájja az
születésnek nájjánál.

HARMADIK RESZ.

*Cur dies
mortis na-
tali ante-
cellat.*

1. **E**Zek után megyek az
harmadik dolognak
meg-fejtésére ; mely ez :
Mi-némű okokkal legyen
fellyeb való az halálnak
nájja az születésnek nájjá-
nál, kiket mind ez egy kő-
zönseges okra hozhatunk :
Hogy az születésnek nájja,
minden-fele faydalmaknak
és nyavalyáknak nemeire
való

való jóvés avagy kőltezés 53
légyen: De az halálnak nap-
ja ha egyben kőttetik az
kegyes és jámbor étlettel, az
bódog és őrők étletre való
bé-menés és kőltőzés. Azt *Quarum
alia gene-
ralis.*
pedig így magyarázom-
meg. Az őrők étletnek ál-
lapattya három karban va-
gyon. Az első az étletben-
vagyon annál, akki ezt iga-
zan mondhattya, hogy nem
ő, hanem az Christus él ő
benne. Azt pedig az mond-
hattya igazan maga felől,
akki az hittel edgyűve kő-
tötte az poenitentiát, és
meg igazittatván s meg-
szenteltettétvén békesége
vagyon istennél, és ő ben-
ne vannak az Sz. Léleknek
M tőb

54 több ajándéki, az Ő idvősségnek zalogi.

Az másik ez életnek végén lészén, mikor az test az földben tétetik, a Lélek az Angyaloktól az égben vitetik.

Az harmadik ez világ végén lészén és az utolsó itéletkor, mikor az test s az lélek egymással ismét edgyesülvén, az mennyei áldást edgyüt veszik el.

Azért ez három kárban lévő idvősség között az halál szerzi az közepsőt az Isteni felelemmel edgyüt; az melynek ismét az életre való fel-menésre két gradusa vagyon.

2. Az első, minden nyom-

55 moruságtól való meg-mekedés, mellyek ez élettel edgyüt múlnak-el tőlünk. Mert noha az ember ez életben sok nyomoruságok alá-vettetet, földön vízen buydosik, sok-féle betegségeket, kénokat, változásokat szenved, de mind azok meg-halnak edgyüt az halállal.

1. Míg ez életben élsz, akar ki légy, tudgyad hogy az te életed it nem egyéb, hanem az meg romlot természetnek és annak főpreinek szolgalttyok alatt élsz, ahonnét következnek az Isteni gödviselésről való kételkedések, hitetlenség, tudatlanság, fősvénység, tisztesség,

M 2 ké-

56 kévánás, bujaság, irigység,
gyűlölet, és több effélék;
kiknek soldgva és gyűmöl-
cse az halál. Az bűnnek pe-
dig ilyen igájával gyötret-
ni, avagy nem keserves ke-
serűsége? Minekokaért Pál
2. Cor. 12. Apostol az romlottság miatt
6. 7. az vétekre ősztonősztet-
vén, azt az késértetet az Sa-
tánnak artzúl való csapdo-
fásának mondgya; és ősz-
tonhöz hasonlittya, melly
meg-hatna az ő testét szi-
vének szintén belső része-
ig, és ugyan meg-is sebesi-
tene. Másut-is ugyan azon
romlottsággal tufakodván,
panaszolkodik hogy ő az
bűnnek szolgálattýára ada-
tott legyen, fel-kiáltván,
mond:

mond: Jay én szegény nyo-
morúlt ember, ki szabadít
engem meg az halálnak te-
steből. Dávid-is azt mond-
gya vala, hogy az ő szemei-
ből könnyhullatási, ki-folta-
nak legyen nagy bőfeggel,
mikor látna egyebeket hog
az ISTENNEK tudományát
meg nem őrzenék; men-
nyivel keservesben szeny-
vedte legyen az ő maga bű-
neit, mikor az csalárd test
miát azokban esék?

Nyilván az melly ember-
ben a kegyességeknek csak mi
kicsiny szikrája legyen-is,
ha attól az eredet szerént-
való nyomorúságtól, és szi-
vének vakmerőségétől, mi-
kor ottan ottan gyötretik,

M 3 ha-

57

Rom. 7.

6. 24.

Psf. 119.

136.

58 haborgattatik, olyan az,
mint az pokol; Nem-is ití-
lem kegyetlemb gyötrelme
hogy leheffen annál annak,
akki magát szent és új élet-
ben foglalta.

Miért nem mondanok
hát áldotnak az halálnak
napját, ki minden bűneink-
nek halálát el-hozza, hogy
meg szabadúlljunk akkor
mind azoktól? Mert miko-
ron mi meg-halunk, el-kél
akkor az mi testünknek
rölötsága mindeneftől fog-
va, meg-szenteltetésünk pe-
dig el-végeztetik és tőkél-
leteffé rétezik.

2. 3. Továbba ezt-is nagy
nyomoru ágnak kell tartá-
ni, hogy az Isten népének

ez

ez életben, az gonosz tévő 59
emberekkel edgyút kel lak-
ni, mint szintén az juhok-
nak az gödölyék között, ak-
kiktől meg-is fertőgettet-
nek, az legeltető mezőnek
fűveit-is meg-vesztőgerik,
az vizet-is meg-zavarják.

Azért szól vala így Dávid
nagy álmélkodással; Jay né- *ps. 120.*
kem, ugymond, melly sok *6. 9.*
ideig kellétik búdosnom és
lakoznom a Kedarnak sáto-
riát. Illyes-is látván hogy
Achab és Jesabel az Jsraélt
balványozással haborgat-
nak, és ő néki-is halálára
igyekeznének, maga sze-
rént az pusztában budosék,
és Istennek azon lőnyörög
vala, hogy ISTEEN csendes

M 4 halál-

60 halállal venné ki az Ő lelkét
az testből.

De ennek az nyomoru-
fágnak-is vége lesz az ha-
lálkor.. Mert az halál által
Isten az Ő szolgait mint egy
kezen fogva vonza ki, ez
gonosz világnak szemeté-
közzül, az Istentelenek köz-
zül, és magához vészi Őket.

3. 4. Végezetre ezt-is nagy
jó tétel gyanánt kell tulay-
donítani az halálnak, hogy
nem csak az jelen-valótól,
de meg-szabadít az követ-
kezendő nyomorúságtól-is.

Esa. 57. 1. Arról mondja Esaus. Az
igaz el-vész, és senki nem
gondolkodik róla, az irgal-
masságnak fírfiai el-szede-
get-

gettetnek, és senki eszében 61
nem vészi, hogy az igaz az
jövendő gonosznak előtte
ragattatik el.

Példánk nekünk arra Jo-
sias Király, kinek ezt mon-
da az UR, meg-lagyula az te
szűved és meg-álazad ma-
gad az Jchovának színe e-
lőt, mikor meg-hallottád
vólna azokat, mellyeket
szóllottam ez hely ellé, &c.
azokáért én-is azt cseleke-
dem, hogy az te Attyáidhoz
téteffél, és az te koporso-
ban való tested békefegben
légyen, hogy ne lássak az te
szömeid azt az gonoszt,
mellyet én hozok ez hely-
nek ellene.

*2. Reg. 22.
6. 20.*

Pál Apostol-is azt mond- *1. Cor. 11.*

M s gya,

62 gya, hogy az Corinthusbeliek között sokan el-aluttnak, az az meg-hóltanak, hogy ez világgal ne kárhoznának:

Eddig az nyomorúságból való meg-szabadulásról, az halálnak edgyik jó tételéről és az életre való menésnek edgyik gradusáról.

11. 5. Következik annak második jó tétele, az megjelenés avagy az bódogságban való béménés, kiben az lelkek az mennyeknek Országában, az halhatatlan Istennek, az Christusnak, az Angyaloknak, és minden szenteknek gyönyörűséges színének látásával élnek.

6. És

6. És jó tételnek nagy 63
vólta és méltósága olly nagy, hogy az igazaknak halálokat nem halálnak, de áldásnak kell tartani. Arról gondolkodván Sz. Pál, fel-
kiált nagy buzgósággal s ezt mondgya. Kévánn yok el-mennem; kévánfágának okát így jelenti, hogy az Christussal edgyütt lenne.

Sabának Királyné Aszszonya, Salamon Királynak nagy bölcseségét, palotainak csúda mesterfeggel való épűletét, Király asztalának étkeit, szolgainak rendit, előtte údválóknek öltözeteket és erkölcsöket, meg-szemlélvén ezt mondgya vala az Királynak; Bó-

M 6 do-

*Phil. 1.
6. 23.*

*1. Reg. 10.
6. 8.*

64 dogok az te emberid, bódogok az te szolgáid, akkik szüntelen előtted állanak, és hallják az te bölcseségedet.

7. Mennyivel tahát inkább mondhattuk mi azt, hogy valóban és igazan bódogok azok, a kik nem ez földi Királynak, hanem az Királyoknak Királyának, az mennek földnek Urának színe előtt állanak, és az ő job keze-felől, örökké való örömmel örvendőznek?

8. Nagy hire vagyon. *Exod. 33.* Móysesnek ezzel, ki-fel találta Istenné, ezt azt kedvet, hogy ő neki az ő hatulsó részé megtekénteni, engedné.

Men-

Mennyivel nagyob bódogság tahát az Istennek dicsőségét és felféges vóltat, színről színre meg-látni? Istennek mondom, az Attyának, az meg-válto Christusnak, az vigasztaló szent Léleknek, örökké való közösségével élni, és az bódog Angyalokkal és szent emberekkel, az mennyeknek Országában mind örökké edgyüt lenni.

Es így az harmadik dolog-is meg-magyaráztator; Miért légyen job az halálnak napja ez életnél.

NEGYEDIK RESZ.

1. **M**Indaz-által meg-esketik ez, hogy az

M 7

em-

66 emberi okosságnak nem lőtt
elég. Mert edgyűld nekünk
ellenünk szól az; Noha
(mond) az égben mennyé-
nek Isten kegyelméből az
Lelkek, azoknak hayléki
ugy-mint az testek, kik itt
igen gyönyörköttek, étel-
ben, italban, ruházatban,
lágyság és púha agyakban, kik
akkor oltán, az sötét sírek-
ben fekszenek nagy bűdös-
ségben, az férgek ragyak és
azok emesztik meg?

2. FELELET. Ezek jól-
léhet mindig azak, de sem-
mire valók csak, ha úgy iti-
lünk a koporsókról az mint
illik. Mert az mi temete-
sínkről nem testi szömmel,
de az hitnek itéletivel kell
érte-

67 értenünk: Es meg kell azt
gondolni, melly nagy vál-
tozás lőtt azokban, az Chri-
stus halálával és el-temeté-
sével, ki meg-győzvén az
kereszt-fán az halált, meg-
kergeté mind az ō varaig,
ott lé-veré meg-ronta, min-
den erejétől meg-fosztá.
Mert az ízerént az Ur Chri-
stus, az ō halálával az mi ha-
lálunkat el-temette, és az
mi koporsóinkat az ō el-te-
metésének erejével győ-
nyörűségesekké tette, és
hogy azok igen jó illatuak
lennének, azt cselekette:
Es mikor az előtt azok rútt,
iszonyú, bűdös barlangok
valának, tévé azokat Király
palotákhoz hasonlokka, és
olly

68 olly kedves ágyas házakka,
kikbē sokkal édesebb álmod
áluszunk, hogy sem amaz
púha és lágy párnakon fe-
kűnnénk.

3. És noha az testek az
földben meg-rothadnak, a-
vagy az férgek vagy az ha-
lak az tengerben meg-e-
mesztik, avagy hamua té-
tetnek, mindaz-által azon-
nem illik nekünk meg-ha-
borodnunk, meg-gondol-
ván az mi Christussal való
edgyesülésünket, melly I-
stennek mindē mi hozzánk
való kegyelmességének fű-
damentuma. Melly noha
lélek-szerent való, de azért
igaz és hatható egyben-fo-
glaltatás. Nem-is kell azt
vélni,

vélni, hogy csak az mi lel- 69
keink volnának az Christus
lelkével avagy testével egy-
ben szerkőztetvén, de sőt
ő véle egészen edgyesü-
lünk mind testestől lelke-
stől. És mi-helyen vagy egy-
szer ez romlando életben,
az ő lelkének körelével ő
hozza csatoltattunk,
hogy valaha ő tőle el-sza-
kadnánk, nem kell attól
semmit is félni.

4. Honnér az követkő-
zik, hogy noha az halálban
a Lelkeknek s az testeknek
el-szakadása legyen; mind-
azon-által sem az testnek
sem az Léleknek nem lé-
szen el-szakadás, az Chri-
stustól, hanem azon kopor-
sóban

70 sóban meg-rothatod test,
vagy az tengerben meritte-
tet, vagy hamuá tétetet test,
az Christussal való edgyes-
ségben meg-marad, szintén
úgy az után is, mint az élőt
mikor eleven volt, az Chri-
stusnak tagyának monda-
tik.

4. Ez az fundamentuma
minden mi vigasztalásunk-
nak, mellyet meg-tarcsunk
mint meg-mozdithatatlan
igasságot. Kérlek gondold-
meg, de mi állapattya vala
az meg-holt Christusnak?
Szintén olyan mint az több
ő tagainak? tudni-illik il-
lyen. Mert noha az ő teste
és lelke nagy meszsze valá-
nak egy-mástól szakadva,
mint

mint az égh s-az ő koporfo- 71
ja, azonban annak edgyik
sem vala az Fiúnak Istensé-
gétől el-szakadva, hanem
annak mindenik az halál-
kor is az ő személyéhez
vala foglalva. Így noha az
mi testeink és lelkeink, a-
vagy természet-szerént va-
ló avagy erőszak szerént va-
ló halállal el-szakadgyanak
egy-mástól: De annak ed-
gyik-is az Christustól semmi
okkal el-nem szakadhat.

5. De néálantán monda *Exceptio.*
hatna itt valaki: Ha akko-
ron az mi testünk az Chri-
stushoz kötöttet léssen,
szükség lenni hogy az ko-
porfóban-is éllyen.

FELELET. Abból azt
senki

72 senki igazan ki nem hoz-
hattya. Mert mikor vala-
mely ember kezét avagy lá-
bat az gutta meg űti, abban
akkor igen kicsiny avagy
semmi melegség, élet és ér-
zekénység nem léssen, de
mindaz-által az több testnek
úgyan tagyának mondatik,
mivel hogy mind húsa s
mind csonttya az több több
testének csonttyával s-hú-
sával egyben vagyō foglal-
va. Az mi testeink-is nem,
külömben Christus tágyai
léznek, noha ideig sem ér-
zenek, sem mozganak, sem
az magok felkétől, sem az
CHRISTUS lelkétől életet
nem vésznek.

6. Ezek fölöt ezt-is illik
tudni,

73 tudni, hogy eñek az edgyes-
ségnek ereje által, az meg-
hólt, meg-rothadot, meg-
éget, és akar-hogy meg-
emészttetőt test, fel-támad
az itilet nápján az örökké
való dicsőségnek el-vételé-
re. Télben az élőfak, gyū-
mölcsök nélkül, s-levelek
nélkül vānak, szélek vésznek
fergetegek miāt lattatnák
meg-hóltaknak lenni. De
el-közelgetvén az távasz,
ismét mint régen bimbocs-
kájokat, virágokat, levele-
ket ki-bocsáttják, és gyū-
mölcsöket hoznak. Mi oka
annak? Mert az élő fának
tőkes dereka, és minden
ágai egyben vannak kötöt-
tetvén a gyűkérrel, aholot
télben

74 télben meg-marad az fának
minden nedvessége, ahon-
nét osztán abból az egyben
való köttetésből, távasznak
idején meg-indul az fának
ereje az meg virágzásra és
gyümölcsözésre. Hasonla-
tos-képpen az emberek te-
steinek is meg-vagyon az ő
télek, melyben porra vál-
toznak és úgy-is maradnak
jó hosszú ideig, de osztán
az itiletnek napján, ettől az
valasztottaknak titkos ed-
gyességektől, némű-némű
Isteni és meg-elevenítő erő
származik, kivel az örök
bódoglágra meg-elevenit-
tetnek.

*Alia Ex-
ceptio.*

7. De ha mondod: Hi-
szem az gonoszok-is fel-tá-
madnak?

75 madnak? Fel-támadnak Ők-
is úgy vagyon. az Christus
ereje által, hogy mint bíró-
tól meg-itiltesse nek és kár-
hozatra sententiaztassanak.
De az hivek az ő fel-táma-
dásának erejéből, kelnek
fel, mellyet Ők vesznek a-
maz bódog és fel bomolha-
tatlan Christussal való ed-
gyesületekből. Mert noha
az valasztottaknak testek,
az koporsókban, sírekben,
meg-emészternek, mindaz-
által meg-maradnak az Iste
kegyelmében és az ő ke-
gyelmes frigy kötélében.
Minek-okaért mivel-hogy
még-holtokban-is meg-né
fosztatnak átról az jeles
méltóságtól, né lehet hogy
mind

76 mind éltig abban az állapotban maradgyanak de szűkség az utolsó napon az örök dicsőségre fel-támadgyanak.

8. Ha ezekről jól gondolkodunk az hiveknek az halál nem lesz halál. Innét vagyon hogy mind az ō s-mind az Uly Testamentumban az halál álomnak mondatik, az koporso ágyas-haznak és ágyanak: Mondom Alomnak és ágyanak kihez hasonlot senki né látot sem kostolt életében, az holot nagy csendességben nyugsznak az embereknek tagai, aholot sem álombéli rettézésnek, sem egyéb-képpé való meg-haboro-

borodásnak nincsen helye; 77
A' honnét osztán ha fel-serkennek, sem betegséggel sem egyéb gyárlosággal nem bántatnak, hanem mindgyáraft az örök dicsőségre mennek: Es innét megtetstszik, hogy az igazaknak halálok második gradus legyen az örök bódogságra való fel-menésre.

9. Végezetre, mivel hogy az mi Christussal való edgyesülésünkben fundáltot légye minden örömünk és vigasztalásunk, mind életünkben s-mind halálunkban, mitisztunk ezt az *praeceptumot* Isteni felelemben tanulnunk, és minden igyekezetünkkel azon lennünk,
N hogy

78 hogy mennél jobban lehet
ugykettettefsünk egyben.
Christussal. Mert valakinek
az megadatik, érőzvén ma-
gában annak erős bizony-
ságot, szintén mint amaz fő-
bortól a bánatos szű meg-
vidamodik, annak az ő lel-
ke az bűn miát való rette-
gésből meg-szabadittatik és
meg-újjtattatik.

10. Hogy pediglen az mi
Christusban való bé-óltat-
tatásunkról né kételked-
gyünk, szükség meg-bizo-
nyittatnunk minden-nap az
igaz poenitentiának gyű-
mölcsseivel, hogy mi az ő
lelki testének tagai vagyunk:
Ha hol osztán vagy egyszer
az mi Christussal való egy-
ben

ben kötöttetesünkrol bi- 79
zonyosok lejendünk: Min-
ket után az halál meg nem-
rettenthet, és soha lelkün-
ket testünktől el-nem sza-
kaszthattya olly kegyetlen-
ül, hogy az Istennek frigyé-
ből ki-rekesztheffen. Sőt
annak az frigy kötésnek e-
rejevel ismégint minden bi-
zonnyál edgyesülvén az ő-
rök életre és dicsőségre bé-
vitetünk. Mikor ellenben
az Isten kötéséből ki-reket
embereknek, és az kik az
CHRISTUSON kívül halnak-
meg, azoknak lelkek az po-
kolra vitettettetnek, testek
ideig az földben meg-szen-
vedvén, fel-támadandok
lésznek az örök gyötrelm-
nek

80 nek meg-szenyvedésére.

11. Azokaért minden embert felette igen intek; viselleyen gondot erre, hogy az ő lelki ismértiben az Sz. Lélek aňak bizonyságát bé-óltsa, hogy ő legyen az Isten templomának előköve, és amaz igazan való szőlőtőkének vefszője. Mert ugy fogja meg-érzeni, hogy ő az ő idvősségenek el-vételére, sokkal inkább fel-inditassék, még az halálnak utólsó szorongatási között is, hogy sem az előt való életének tellyes folyásában.

Es eddig vagyon az Salamon előttünk való mondásának magyarázattya.

Ő T Ő.

Ő T Ő D I K R E S Z. 81

1. SZóllunk imár annak gyümölcsseiről és hasznairól: mellyek sokák.

Altera tractatus hujus pars. de usu gnomæ.

Első és fő haszna ez: Mikor Salamon az halálnak napját jobnak mondgyalenni az születésnek napjánál, minket akkor arra tanít, hogy legyen egy igaz és bizonyos út, mellyet ha követünk jól és bódogúl léssen halálunk. Mert ha különben volna az dolog, vallyon s-miképpen módhatta volna, az halálnak napját jobnak lenni az születésnek napjánál. Mert mikor azt állattya egyszer s-mind azt-is jelenti, hogy lé-

1. Usus. Esse & iam bene moriendi.

N 3 gyen

82. gyen útja és módgya, kit az ember ha követ bódogúl fogja életét igazgatni.

*Quam ser-
bum Dei
monstrar.
duplex of-
ficium.*

2. Jertek tehát vizsgállyuk meg az utat, mellyet mind azáltal mi nekünk nem az emberi okosság mutogat meg, hanem az Sz Írás, és abban az Jstennek száva, kinek kezében vagyon mind életünknek s-mind halálunknak hatalma. . Hogy azért az ember bódogúl hallyon meg, kettőt kíván arra az Jstennek igie 1. Az halál előtt való helyős készületet. 2. Az embernek olly állapottyát, a minéműt kíván az bódog ki-mulás.

*Part prior.
Prepara-
tio ante
mortem.*

3. Az halál előtt való készület nem egyéb, hanem

az

az meg-tért bűnös ember- 83.
nek olly cselekedeti, mellyel rendeli magát az jól meg-haláshoz.

Ez olly szükséges, hogy arra való készülésre Isten törvényével kötelestünk, kire az szent Írásnak sok szép mondási szolgál-
*illa quam
necessa-
ria.*
nak, mellyek nekünk az vigyazást és könyörgést, szorgalmatoson parancsollyák, hogy az mi Urunk J E S U S Christusnak második el-jövetelire minden-képpen jól készüllyünk. Azok pedighen az parancsolatok minket egyszer s-mind arra köteleznek, hogy az halálra készicsük magunkat, holot I S T E N akkor-is arra jő-el
N 4 hogy

84 hogy meg itillyen: Mert va-
lami állapotban hadgya az
embert az halál, ugyan a-
zon állapotban találja őtet
az utolsó ítélet. Míg itt é-
lünk vagy on helyre az meg-
térésnek, és az gonoszról
az jóra való változásnak, de
az halál semmi változást nē
hagy. Azért az halálhoz va-
ló készülést senki el-nem-
halgathatta, valaki az ő é-
letét bódogúl akarja végez-
ni.

*Prepara-
tio duplex.
Generalis
& Speci-
alis.*

4. Ez az készülés avagy
közönséges avagy Rész-
szerént való.

Az közönséges az, mely-
ben az ember tellyes életé-
nek folyásában készíti ma-
gát az halálhoz. Kinek szük-
séges

85
séges lenni, és semmi-kép-
pen el-nem hágyhatni; E-
zek okai: 1. Mert az halál
bizonyos és felette bizony-
talan. Bizonyos mivel sen-
ki azt el-nem távoztathat-
ta. De igen bizonytalan
három-képpen. 1. Az ű-
dőre nézvén, mert senki nē
tudgya mikor hal-meg.

2. Az helyre nézvén, mert
azt sem tudgya senki holot
hal-meg az agyonné vagy
az mezőn. 3. Módgyára-
képest, mert vallyon s-ki-
túdhatta azt, ha hirtelen
halé-meg, vagy sokaig való
finlés után? természet sze-
rént való halállalé, vagy c-
rőszak-szerént valóval?

Innét az következők,
N s hogy

*Cur gen.
opus sit?*
1.

86 hogy nekünk minden-nap
késznek kel lőnünk az ha-
lálra való menételre. Mert
ha tudhatnok mikor, hól,
és miképpen kell meg hál-
ni, más volna az dolog. De
mivel annak edgyiket sem
tudhattuk, illik minden-
felé vigyaznunk és fel ser-
kent elmével lennünk.

5. Az második oká az el-
sőt meg ékesíti, meg világo-
sítja, ez az: Hogy ez vilá-
gon semmi nincs annál ve-
szedelmesebb, mind az halál-
hoz való készületet min-
den-képpen hatra hadni.
Mellyet illyen hasonlatos-
sággal magyarázok: Mint
mikor vala-mely embert az
Oroszlán kergetné, futtá-
ban

ban csak nem belé esnék 87
egy mélséges feneketlen. *Practa*
kútban, az esés közben. *simile*
meg-ragadna némű-némű
fának az ágat és csak azon-
csüggené, hogy az mélsé-
ges veremben nem esnek;
Ala felé nézvén, meg-látna
hogy az fának tővét két e-
gerek ragják, edgyik fejer-
s-másik fekete, fel-teként-
vén az fának fellyéb való a-
gain látna igen szép lépes-
mézet, Ő-is azért oda fel-
lyéb mēvén, és ott az méz-
ben eleget évén, és azzal u-
gyan kedvére lakozván, a-
zonban oda alab az fának
tővét, az két egerek szünte-
len való ragasokkal el-me-
czik, hogy az az ember.
N 6 mind

38 mind fastól az mely kútban
hányat. homlok vitéssék
nagy hirtelenséggel.

6. Az az Oroszlán az Ha-
lal, az ember kit az fene vad
kergete, példazza akar.
melly embert ez földön.
Az az melly kút, az pokol,
az fának az ága, az élet, az
két egér az nappali és étsza-
kai üdők, azoknak munká-
ja az fának tövének ragasá-
ban, az emberi életnek fen-
állását, az lépes méz, fris lá-
kás, robzodás és ez világ-
nak dicsősége és gazdag-
ga.

Ezeket ércs azon mert
mihelt az emberek mago-
kat ádgyák ez világi győ-
nyörűségnek, nem vigyáz-
nak,

89
nak az Ő halálokra, minek-
utánna az fának tövé el-ro-
mól, az az, el-szákad az Ő
életeknek fónalá, az pokol-
nak álsó fene kére ála esnek
nyakra főré. Ki volna azért
akki itt nem látna, melly
nagy nehéz okai légyenek,
hogy az halálhoz való ké-
születet nem illik halogat-
ni, míg az betegségek réánk
nehezednek, de sőt hogy
napról napra, orárol orára
az halál útára készicsük
magunkat?

7. De itt ezt módhatna *Objectio.*
valaki : Szintén elégseges
ha osztán meg-betegülők,
akkor magamat az könyör-
gésre és az szent életre fo-
gom.

N 7

Arrá

90 Arrá ezt felelem : Így csallyák - meg magokat nyomorúttól az nyomorútták, mert az melly üdöt magok eleiben határoz-
nak, semmi nincs álkalmatlanb, az készületnek el-indításához, mert akkoron, az betegségnek fájdalma, az testnek mind érzékenységét s-mind erejét el-fogja, úgy annyira hogy az beteg sok-fele való gondolkodással, meg csak akkor is megfárad, mikor ötet vagy barátit, vagy az orvosok, vagy az tanítók-meg látogatják, mikor azok testének vagy lelkének egészségének megnyerésének vagy meg-tartásának módgyáról beszél-
get-

getnek ő véle. Azért míg 91 egészségünk vagyon, addig készítsük arra magunkat, míg-mind testünknek s-mind lelkünknek ereje helyén vagyon.

8. Vadnak ollyák-is, kik *Alia.* mind magokkal s-mind egyebekkel ezt akarják elhitetni, hogy az ember megterhét ha akar, halálának szintén utolsó oraján-is, melly igaz elég volna az üdvösségre. De ez az vélekedés felettéb hamis. Mert *Rz.* az meg-térés nincs az embernek maga hatalmában, hogy vala-mikor akarna ottán meg-terhetné: De ha kiten akarja az bizonyos *Rom. 9. 6. 16.* hogy ottán meg-lehet, mert

92 mert nem az akarojé sem,
az futojé, hanem az kőnyő-
rűle Istené. Az Christus ő
maga-is ilyen értelemmel
Luc. 13. szól arról, hogy soknak
9. 14. volna akarattya az men-
nyeknek Országában bé-
menni, kiknek ismét nem
vólna erejek arrá. De val-
lyon s-miért? Tudni-illik
ezért, mert igen későn fog-
ják arrá magokat, mikor
immár el-múlt az kegye-
lemnek ideje. Azért felet-
te bálgaragok azok az em-
berek az kik magokat affele-
áloommal biztattják, hogy
az Istenhez való térésnek
szintén úgy parancsolhat-
nának, vala-mikor akarnak
mint egy kötelés szolgájo-
nak.

93 nak. Es nyilván igaz itéleti-
ből cselekeszik azokkal az
Isten, ha az ő halálok idején
az kárhozatra véti, kik még
élnek és erejekben vadnak,
az Istent meg-vetvén, csak
semminek tarttyák: Avagy
ha mikor azokról betegsé-
gekben tellyességgel el-fe-
leytkezik, kiknek ép és e-
gész állapotokban nehéz
vólt Istent még csak egy-
szer-meg-ementeni.

9. Ehez azt-is mondom,
hogy az az késő poeniten-
tia avagy soha, avagy igen-
ritkán léssen igazan való
poenitentia. Mert nem e-
gészséges az-is, mint ő ma-
ga-is az beteg ki meg-hir-
vadot és többire meg-hólt.

Az

94 Az meg-térésnek szabada-
karat-szerént valónak kell
lenni, az mint egészlen az
engedelmessegnek-is az ki-
vel Istennek tartozunk. De
az melly poenitentia beteg
állapattyában tartatik az
embertől, gyakorta kén-
szerítésből léfzen, az pokol-
tól való felelemből, és az
Isten itiletinek meg-érzese-
ből származik. Mert az ke-
reszt, az nyávalya, az beteg-
ség akar-melley gonosz hy-
pocritatis, úgy meg-hayto-
gat, úgy meg-sutul, és úgy
meg-álazzá az ISTEEN kezei
álat, hogy láttassanak nagy
Sz. embereket-is meg-ha-
ladni, az hittet, az poeniten-
tiával, és Istennek több aján-
dékival.

dékival, noha azokban iga- 95
zan semmi nincs affele. Mi-
nekokaért affele poenitēriát
csak szinnél valónak mon-
dunk leni. Mert az Istenhez
térő embernek, szükség el-
hadni az ő bűnét. De affele
poenitentiában az bűn had-
gya-el az embert, ki az ő
vétkéinek útait csak azért
hadta-el, mivel ő-is kénsze-
rittetik ez világot el-hadni.

Igen illendő dolog azért,
hogy míg az emberek egéf-
ségben vannak, jó erejek-
ben élnek, az Istenhez való
térésről elmélkedgyenek,
és magokat az halálhoz ad-
dig készítsék, míg az halál-
nak nájja és az betegség ő-
ket meg-nem nyomja.

10. Az

10. Az kik az keresztfán
Exemplum függő tolvaynak példáját
latronis. forgattyák, azoknak azt
 mondgyuk, hogy az az tol-
 vay tizenegy orakor hivat-
 taték, kinek tizenkettődik-
 ben keileték meg-halni;
 Azért annak az ő meg-té-
 rese csodálatos és rend-ki-
 vül való vala. És hogy az
 úgy lenne annak fő képpen
 való oka-is vala, az miért
 olly későn akara az UR
 Christus azt el-hini. Tudni
 illik mert akkor az Christus
 állapotja, felettéb nyomo-
 ruságos vala, retszék azért
 az Urnak az ő kényszerve-
 desének erejét az-szerént
 meg-mutatni, hog' az Chri-
 stus keresztfaja körül álló
 em-

emberek, azt az tolvayt lát. 97
 van, az Christust URNAK,
 meg-váltónak és idvőzítő-
 nek ismérnék lenni. Igen
 heltelen azért rend-kivül
 való példával, rend-szerént
 való regulát éppíteni.

Azért immár mivel hogy
 bizonyos, az köszönséges
 készületnek szükségesnek
 lenni, lássuk továbbba mi-
 képpen kell azt rendelni.

HATODIK RESZ.

1. **A**Z hogy helyőson lé-
 gven, imez őt do-
 lognak végben vitelére kell
 vigyáznunk. Első az halál-
 ról való elmélkedés. Mert
 micsoda az keresztyén em-
 bernek élete egyéb ennél?
 Ennek az keresztyéni tiszt-
 nek

*Ad illam
 instituen-
 dā quinque
 requirun-
 tur officia
 I.*

*Mortis in
 vita me-
 ditatio.*

98 nek igen emlékezetes példájá Arimathiabéli Joseph, akki jó egészséges állapotban lévén, magának merő kősziklából koporsót mecsetet vala, az maga kertében, kétség-nélkül ez végre, hogy az halálnak emlékezeti szöme előtt forganá, jó szerezés állapattyában is.

2. Hasonlátos-képpen az Pogányok között az Philosophusoknak igen fő gondolkodási vóltanak az halálról, de mivel az Christust nem ismérték, örök életek felől semmi tökéletes vigasztalások nem lehetet. Hatra hágyván azért azokat mint vakokat, mivel hogy ismérjük az Christust,
és

és Őtet magunkhoz hittel 99 kapcsoltuk, olly dolgokról illik elmélkednünk az mi azoknak még csak elmékben sem űlt, úgy-mint az halálnak okáról, mely az bűn, annak-utánna az halál ellen való orvosságról, tudni-illik az U R Jesus Christusnak átok alá vettető haláláról; Atok alá vettetőnek mondom az Ő réa nehézítettőt halálnak és büntetésnek nemére nézve, ki azért mi réánk nézve meg-áldattatot. Harmadszor az halálnak-elkövetkezéséről és jelen vóltáról, mellyről akkor elmélkedünk igazán, ha mindennapi cselekedetinkről számot

100 mot vészünk, (de itt az Istē-
nek kivál-képpen való ke-
gyelmére vagy on. szűksé-
günk) nem külömben mint
ha mindenik jelen-való
nap, az mi halálunknak len-
né napja. Ha fekünni me-
gyünk háló-házunkban,
szorgalmatoson meg-gon-
dollyuk, hogy meg-eshetik
ez, mert az mi ágyunkból
tálam többszer fel nem kel-
hetünk: Avagy ha fel-köl-
tünk az, vifellyük elöt-
tünk, hogy netalántan töb-
ször az mi ágyas házunkban
az nyugalomra bé nem-
mehetünk.

*Hujus me-
ditationis
fructus*
1.

3. Az halálról pedig len
effelé elmélkedés nekünk
nagy hasznunkra vagy on,
és

és az embernek életében. 101
sok-fele gyümölcsöt-hoz.
Elsőben hasznos arra, hogy
magunkat meg-alaszszuk
az Istennek hatalmas kéze
álat. Példát szolgáltat né-
künk arra Abraham, ki azt
mondgya vala Istennél be-
szélvén: Imé örömeft szől-
lanék, az én Urammal, no-
ha por és hamu vagyok. A'
holot ezt méltó jól eszünk-
ben vennünk, miképpen a-
laszta vólt-meg magát az
nagy szent ember, jól meg-
hányvan vetvén halandó
állapattyát. Hogy ha mine-
künk-is adatnék életünk-
nek napját utolsó napunk-
nak vélni, mi-is meg-alaz-
nok magunkat felette igen
O mint

*Gen. 18.
6. 27.*

102 mint az Pava, akki mikor
tündöklő tollajnak satorát
feje fölben fel-vonsza, meg-
tekéntvén rusnia lábait,
meg-szomorodik, le-bo-
csáttya satorát, meg-alazza
Job. 3. magát. Mint szent Job, mi-
is az faydalom miat az ha-
muban hevernénk.

2. 4. Másodszor az az elmél-
kedés segíti az poenitentiát.
Jon. 3. 4. Mert mikor Jonas az Nini-
vebélieknek azt mondotta
vólna: Még négyven nap
vagyon hatra, Ninivének
romlása lész: fákbán öl-
tözének, hamuban ülének,
és az ő igazan való meg-te-
réseket azzál mutaták-meg.
Achabnak-is mikor Illyés

azt

103 azt hirdette vólna, hogy Je-
zabelnek meg-holt teste
Jezreëlnek kőfalai előtt fog-
na heverni; sőt az Achab-
hoz tartozók között vala-
kik meg-halvának az varás-
ban azoknak testeket az e-
bek, de az kik az mezőn es-
nének-el, az égi madarak
1. Reg. 21.
6. 23.
ennék-meg: Igen meg-ala-
za magát és úgy kezdé kő-
nyörgeni, hogy így szolla-
na felőle Isten Illyésnek.
Ladde mint meg-alazta
maga Achab, az én szinem
előt? Holot azért az Halál-
ról való elmélkedés olly i-
gen hatható vólt az ember-
nél, kiben az kegyességek
csak mi kicsiny része sem
vala; Meg-gondolhatod az

O 2

iga

104 igazan Istenhez tért ember-
ben, melly nagy ereje és
haszna legyen annak, az I-
stenes életnek jó móddal
való gyakorodására.

5. Harmadszor, nyilván
való dolog ez, hogy az ha-
lálnak ilyen elmélkedése-
vel, à mi szivünkben némű.
némű *ἀνταρξία*, az magunk
állapattyával való meg-ele-
gedés származik, hogy vala-
minémű állapotban tart
minket az Isten, azt mindē-
kor csendes elmével visel-
lyük. Így amaz igaz Job an-
nak meg-gondolásával, no-
ha felettéb nyomorúlt álla-
pattal vala, magát így vi-
gasztallya vala. Mezitelen
jöttem, úgy mond, ki az én
Anyám-

Anyámnak mehéből, és if- 105
mēt meztelē térek oda &c.
Légyen áldot az Urnak az ő
neve. Es nem kétséges hogy
ha ez gondolatot ember-
gyakran elmejében forgat-
tya, tudni-illik hogy az meg-
halo emberek, az ő javok-
ból magokkal semmit el-nem
vihetnek, akar melly nagy
sok kénccsek legyen-is, töb-
bet egy lepedőnél, avagy
egy fá-szekrennél, akkiben
szorossan lésznek bé-tétet-
vén, nyilván le-tészik az a-
rannak felettéb kívánsá-
gát, és el-hadgyák ez világ-
nak felettéb való szeretetit.

6. Innét azért meg-tet-
szik melly nagy ereje legyē,
effele elmélkedésnek ben-

O 3 nünk

106 nünk az I S T E N ajándékia
nak mind fel-serkentésére,
s. mind meg-többítésére.

Es továbbá ezt az első
tisztet én ti néktek igen
commendálom, és titeket
intlek felette igen, hogy
abban szorgalmatoson gya-
koroljátok magatokat.
Hogy pediglen annak gya-
korlásának magatokat e-
gészlen néki adhasátok,
kettőt kell cselekednetek.

7. Először szükség hogy
azt az ártalmas hitelt az ti
sziveitekből ki-szagga-
tók; Melly nem egyéb, ha-
nem mikor az ember ma-
gát igen áldgya, és magának
nagyot tulajdonít: és noha
edgyik laba az koporsóban
lé-

107 légyen, mindazáltal ő ma-
gának azt igéri, hogy az ő
halála nincsen olly igen kö-
zel. Mert alig talál sz olly
meg meg vénhűt embert,
ki azt nem vélné, hogy meg
élesztendeig el-élhetne.

8. Jóllehet nehéz és ke-
gyetlen az halál, hogy sen-
kivel az halando emberek
közül szövetséget nem a-
kar szerzeni. Mindazáltal
az Esaias Prophéta az hitet-
lenekről azt mődgya, hogy
az halállal frigyét kötötték
vólna. Azért mondhatnad:
De vallyon s. miképpen le-
het az? Tudni-illik az az
szövetség származik csak
gonosz emberek *imaginatio*-
iból, kik vakmerőképpen

108 hitték azt-el, mert az halál
nincs ō hozzájok olly kő-
zel, noha lássák szőmekkel,
hog' minden emberek meg
halnak, valakik élnek è föld-
den. Példa vagyon erre az
gazdagról való példa-be-
szédben; ki nagy sok gaz-
dagfágot gyűitvén magá-
nak, így beszélget vala az ō
Luc. 12. lelkével: Én lelkem sok ja-
vaid vadnak le-téve sok esz-
rendőkre, nyugodgyal, c-
gyel, igyal, győnyörköd-
gyel; holot mindazáltal u-
gyan azon étszaka ki kőltő-
zék testéből az ō lelke.

9. Holot pedig ez az gyár-
loság minden ember elme-
jében ott légyen, azzál né-
künk szüntelen kell har-
czol-

czolnunk, és minden követ 109
megkel mozditanūk, hogy
az á gondolat mi bennünk
meg ne gyűkerezzen, s-meg
se álhasson. Mert valamíg
annak mi bennünk helye
vagyon, soha magunkat az
halálhoz helyesen nem ké-
szíthetjük.

10. De sőt inkább olly
gondot végyünk magunk-
ra az minéműt olvasunk
Hieronimus Doktor felől,
Mert ō akar vigyázot, akar-
alut, avagy akar mit mivelt
egyebet, tetűt néki mint-
ha trombita szót hallana az
ō füleiben illyen szózatnak
zengésével: *Surgite mortui,*
venite ad iudicium. Kéllyetek
fel halottak, jertek elő az i-
lletre.

O 5 11.

In epist.

11. Es hogy ebben való magatok gyakorlását ne rőstellyetek, szükség Daviddal edgyűt valóban könyörögjete. Ad tuttomra Uram az én életemnek végét, hadd értsem mi legyen az én napjaimnak mértéké.

Psal. 39.
v. 5.

Psal. 90.
v. 12. Es Móysessel. Számláld meg az mi napjainkat, hogy tudhassuk azoknak számát, hogy járhaassunk bölcs szível. Miért könyörögenek az emberek ISTENNEK azon, hogy meg-tanittassanak életeknek napjainak meg-számlalására? Avagy magoktól csak annyi esztendőket és napokat sem tudnak meg-számlálni? Kik olly bölcseséggel bírnak

hogy

111
hogy mind a földet s mind az forgo égeket meg-mérik, azoknak nagyságát, magasságát, szélességét, hosszúságát, mozgását, az csillagoknak járását, egymástól való távól létet, mind jól tudgyák? Igen-is méltó és szükséges-is Istennek az ő könyörögni, mert noha néha mint egy mulolán közönséges gondolkodás ölik szívünkben, az mi életünknek vége felől: Mindazáltal ha az Szent Lélek minket nem tanítand és nem oktatand; abbéli tisztünknek mint kelleffek meg-felelnünk soha alkalmatosok nem lehetünk arra, hogy az halálnak közel való voltát,

O 6 és

112 és hirtelen való réánk jövé-
set az mi elménkben bé-ve-
hefsük. Azért illik könyör-
genünk Daviddal és Móy-
seffel, hogy annak értelme
az mi szívünket kegyelme-
sen meg-világosítsa és bé-
tellyesítse, hogy igaz itilet-
ben lehessünk, és külön-
külön mindenik nápot és
orát az mi utolsó napunk-
nak és oránknek tarcsunk.

HETEDIK RESZ.

*2. Offici-
um ad ge-
neral.
preparat.* I. **A**Z mi második tisz-
tunk, melly az kö-
zönseges keszületre tarto-
zik cz, hogy ki-ki nápról
nápra az ő halálának erejét
meg-térje és meg-erőtle-
nicse. Minek-okaért kér-
lek

lek fordicsátok ide egy ke- 113
vessé az ti elmeiteket.

Tudván az Philistæusok
Samsonnak nagy erejét, ú-
tat keresének réa mi-kep-
pen tudhatnak-meg, az ő
testének mellyik részében.
vólna az az nagy erő: Vegé-
re menvén annak hogy
hosszu hajában avagy ú-
stókében, soha addig nem
nyughatanak, vala-míg fe-
jéről hosszú haját le-nem-
borot-váltaták: Így mi ré-
ánk-is el-jő az az mi nápuk,
mellyen az kegyetlen halál-
lál szömben kell szállanuk,
és ha valaha tanúltuk vól-
na az bay viadalnak me-
steriségét, nyilván akkor az-
zál bayt kell vinunk.

O 7 2. Mi

2. Mi réánk nézendő dol-
log tehát ez, jó idején hogy
meg-vizsgáljuk holot légye
az halálnak ereje, mellynek
végére menvén ottán min-
de kesedelem nélkül, Sam-
sonnak az hosszú haját el-
metélhettyük, erejétől,
fegyverétől ottá meg-fozt-
hattyuk, és oly igen meg-
erőtlenithettyük, hogy
minket semmi-képpen meg-
nem győzhet. Hogy annak
végére mehefsünk, Dalila
nélkül annak vizsgálására nem
szükölködünk. Mert jelen
vagyon az Istennek igié, ki-
ből igen nyilván és világo-
són meg-tanittatunk, mi-
ben helyhőzteret legyen
az halálnak az Ő ereje, tud-
ni-il-

ni-illik az mi bűneinkben. 115
az mint Sz. Pál bizonyította;
hogy az bűn legyen az ha-
lálnak Ősztőné. Holot pe-
diglen ez bizonyos legyen,
hogy minden embernek
halálának ereje, az Ő tulay-
don bűnében legyen hely-
hezttetvén, kívántatik fe-
lette igen, hogy minden
gondviselést és időt arra
fordicsunk és olly orvossá-
got szerezzünk, kivel az mi
bűneink tellyességgel el-
töröltessenek.

3. Arrá azért imez két,
maga gyakorlást nem-kell
hatra hadni: kinck edgyik 1.
ez, hogy el múlt vétkeink-
nek nevével magunkat
meg-álazzuk felette igen,
meg-

116 meg-ismérvén azokat, és
vallást tévén à mi szűvünk-
ben azokról, és kérvén bo-
csanattyát azoknak Isten-
től álázasos könyörgésün-
kel: Az másik ismét ez, hogy
az Istenhez térvén, az után
osztán el-rendellyük és el-
tökellyük magunkban,
hogy nagy szorgalmato-
sággal, az Istennek szenfé-
ges igié ála ádgyuk szűvün-
ket, és az mellé rendellyük
életünket. Es illyen okkal
az halálnak ereje fő módon
meg-rontatik, és az, az ha-
talmas és kegyetlen ellen-
ség, annyira meg-sziliditté-
tik, hogy szőmben mehe-
rünk azzal nagy bátorság-
gal, és győzödelmet-is ve-
he-

hetünk rayta minden bi- 117
zonnyal.

4. Minek-okáért intem *Admoni-
tio.*
erre-is felette igēti kegyel-
meteket, ebben ti magato-
kat serinyen viselleyetek éle-
teteknek hátra maradot ré-
szét tellyességgel ebben töl-
csétek. Mert ha kinck úgyé
vólna, vala-melly kegyet. *Simile.*
len tekinteti mérges sár-
kánnyál, avagy kigyóval, és
azzal olly ok álat kellene,
vini-s-hárcsolni, hogy avagy
öllyé azt, avagy ő néki kel-
lessék meg-halni, soha an-
nak az embernek ennél
hasznosab dolgot nem
mondhatnánk, mint hogy
annak vagy nyelvét, vagy
testének másrészét, melly-
ben

118 ben annak az mérge szokot
vólna lenni, mennél hama-
rób el-vágna. De az, az
Mors Dra- Sárkány, kigyó, avagy Scor-
co, Serpēs, pio, az Halál, annak mér-
Scorpius. ges fulakja az magunk bű-
ne, minket azzál fertőget,
sőt meg-is ōl azzál. Nő ta-
hát minden késcdelem nél-
kül, ezt az ō fulakját megfē-
tek-el.

5. Fegyvert kívánszé
hozza, kivel ez Basiliscus-
nak mérges igyekőzetit
ronthassad? Amaz fellyűt
meg-mondot tiszteknek
gyakorlásid ved elő; soha-
arrá sem alkalmasosbat,
sem méltóságosbat nem ta-
lálhatz. Nem tutta dé az I-
sten akarattyát? Az ō igié-
nek

nek halgatásának és szent 119
tiszteletinek gyakorlásának
el-mulatója vóltalé? Az
Isten szent nevének meg-
mocskolója vóltalé? Az in-
nepnek meg-törőjé, szüle-
idhez és fő gondviseleidhez
engetlené, gyilkos, paráz-
na, lópo, hamis tanu, gono-
szúl kívánoja fele-baratid
javainak vóltalé? Hád-el e-
zeket az bűnőket, és azo-
kat-is az mellyek ezekhez
hasonlok vólnának te ben-
ned, azokat az te szűvednek
mezejéről gyűkereftől ki-
szaggassad, és magadtól
nagy megszűze hanyad. Es
hogy az halál mind annyi
fulakjával fertőgetet vólna
meg tégedet, és lelkedet-is
meg

120 meg-ölhette volna, ezt el
hidgyed magadban.

6. Azért el-tavosztasd,
csak egy bűnőd se legyen
olly, kire nézvén magadat
meg nem álaznad, és akki-
ről igazan való poeniten-
tiát nem tartanál. Mert mi-
kor az halál valakit meg-a-
kar ostromlani, és meg-akar
ölni, akkor azt az fegyvert
kivel avagy magát erősicse,
avagy az embert sértőgéffe,
ugyan azon embernek ke-
zéből veszi el: Nem is árt-
hat mi nekünk más egyéb-
képpen, hanem csak az mi
bűneinknek erejével, mert
mi balgatagok azokat mi
magunkban igen szeret-
tyük.

7. Uyi-

7. Uytom azért és vi- 121
szontág ti néktek ezt ha-
gyom, hogy gondot visel-
lyetek azokról, az mellyek-
ről oda fel intest tőrttem,
hogy azokat kövessed tel-
lyes és haylando lelkeddel,
azokra fordicsad, tellyes el-
médet, életedet, egeffége-
det, hogy minek előtte
meg-halnál, az halált meg-
erőtlenicsed és meg-ron-
csad. Az mely kigyó mér-
gétől meg-fosztatot, akar-
ki is azt kebelében bántás-
nélkül hordoztattya : úgy
mi is kebelünkben bocsát-
hattyuk az halált, s-nem
bánthat, bátorlágoson ma-
radhatunk attól, noha min-
ket hoszszu labain fűtván.
kergef-

122 kergeffen, el-érjen, és az mi
testünkön hádgya az ō kő-
zel voltanak éktelen jelen-
seget, és belénk fúja, sőt
ráytunk hádgya az ō mér-
gét.

8. Továbba mivel-hogy
az oda fel elő számlált tisz-
teink mi-nékünk felette
szükségesek legyenek: Hó-
zok elő még-is egy-néhány
erőségeket, hogy meg tes-
sék azokból azoknak szük-
séges volta. Azt kell vala-
cselekedni embernek min-
den-náp míg egeessége va-
gyon, valamit halálakor
fog cselekedni. Tudgyuk
pediglen hogy amaz igen-
feszlet életben elő emberek-
is, kik mikor látták hogy
már

már meg kell halniok, mely 123
igen könyörögnek, egye-
bek könyörgesét-is mint
kévánniak, poenitentia tar-
tásra, és Istenhez való térés-
re mint ígírik magokat, fo-
gadást tévén arról, hogy ha
I S T E N ō nékiek életeket
meg-hosszszabitana, jó cse-
lekedetekkel úgy meg-éke-
sitenek hitőket, hogy Isten-
hez való térések mindenek
előt világoson meg-tetsze-
nek. Méltó azért minden-
idvősségére igyekező em-
bernek minden-náp azokat
cselekedni!

9. Végezetre ez is iga-
zan való mondás, hogy va-
laki halála után élni akar.,
és kívány igazan való éle-
tét

124 tét élni meg-kell annak hál-
ni míg él; tudni-illik az ő
bűneinek. Kérlek mond
meg-kévánodé örök élete-
det? Az égekben ohayta-
sal kívánkozzal, bűneid bo-
csánattyát kérjed, és jól
meg-lásd hogy míg élsz
meg-haly az bűnnek. Amaz
hamis Prophéta Bálaam ké-
vany vala meg-halni az iga-
zaknak halálával. De jáy!
csak hejában lőn, mert nem
vala ő néki kedve ahoz,
hogy az igazak életét élné.
Mert az el-tőkéllet dolog
vala ő nála, hogy varasla-
nak és fősvénységének útát
mind halálíig követné. Az
igaz embernek élete pedig-
len fug, szűvének bűnei
miát

miát való ála zatossá gaban, 125
és életének szorgá lmatos
meg-jobbitásában.

10. Ha azért kívánsz
meg-halni igazaknak halá-
lával, azt cselekedgyed
hogy az te életed légyen ol-
lyan mint az igazak élete.
Ha hol azt el-vége szted lé-
szen, hogy hamissáknak é-
letét éllyed, úgy érdemed
szerént hamissáknak halá-
lát-is varjad magadra. Ne
feleyts-elà miket mondok:
és ne vellyed elégnek az I-
sten szavát hallani, hanem
meg-tartani. Mert baran.
nagy bölcs értelemmel bí-
ro ember légy, mindazáltal
bizonyosez, hogy te az te
tudományodban. fellyeb
P sem.

*Ephes. 4.
6.21.22.*

126 semit nem éppültél, hanem
az mit életeddel meg-mu-
tatandasz.

NYOLCZADIK RESZ.

*B. Officiū
general.
preparat.*

Harmadik tisztí az hiv
embernek az halálhoz
való közönséges készületi-
nek ez: Hogy mindgyárt ez
életben, az örök életnek el-
ső gradusára legyen az fel-
állítás. Mert oda-fel meg-
módok, hogy az örök élet-
nek három gradusa legyen,
mellynek edgyik ez életre
tartozik. Mert valaki az ör-
ök és boldog életben ké-
vén élni, szükseg hogy az,
elkezdését mutassa, az ő bü-

nei

127 neinek koporsojából való
fel-támadásának mellyben
őtet az ő romlot természe-
tile-nyomta vala, és úy éle-
tet kezdgyen: az mint az
mennyei jelenésről írt köny-
ben olvassuk. Bódog és
szent akkinek része vagyon
az első fel-támadásbā, mert
azokon nincsen hatalma az
második halálnak. Sz. Pál-
is az Colossabélieknek azt
módgya vala, hogy ők meg-
szabadultak volna az sötét-
ségnek hatalmasságából, és
az Istennek szerelmes fiának
Országára által költözte-
nek volna. Az Ur Christus-
is azt monda az Sidóságban
való Ecclesiának. Az ISTEEN
országá (úgymond) ti köz-

Apoc. 20.

Col. 1. 13.

Luc. 17.

6. 21.

P 2

tetek

128 tetek vagyon. 2. Ezt pedig-
len ez életnek első gradusát
elsőben akkor érjük-el, mi-
kor Pál Apostollal azt mód-
hattyuk igazan: Nem én é-
lek, hanem az Christus él
én bennem: Az az, érzem
azt rész szerént az én meg-
szenteltetett lelkem ismére-
tinek bizonyfág-tételéből,
rész szerént az experientiá-
ból, hogy az én meg-váltó
Christusom az Ő szent Lel-
kével igazgattya gondolati-
mat, akaratomat, indulati-
mat, és mind testemnek, s-
mind lelkemnek erejét, az
Ő szent akarattyának dicsí-
retes parancsolattyára.
Hogy pediglen ezt maguk-
tól igazan mondhasfuk, ke-
vánta-

vántatik arrá az Isten in- 129
gyen való ajándékának há-
rom-féle néme, mert azok-
ból telik-ki, az életnek a-
maz első gradusa.

3. Az első ajándék, idvőf. 1. *Donum.*
seges isméret, mellyel bizo-
nyoson tudgyuk és el-tő-
kéllyük, hogy az Jes⁹ Chri-
stusnak szent Attya, mi né-
künk-is Attyánk, az Ur
CHRISTUS az Ő fia nekünk
meg-váltónk, az Sz. Lélek
mi vigasztalónk. Ez az is-
méret hogy része legyen, az
Őök életnek, az Ur Chri-
stusnak az Sz. Jánosnál való
mondásából meg-tetszik.
Ahól így szól: Ez az Őök
élet; Az az, az Őök életnek *Joh. 17.*
elei, és abban való bé-mé- *6. 3.*
P 3 ne,

130 ne, s-hog' csak te légy amaz
igaz Isten, meg-ismérjenek,
és akkít el-bocsátottal az
Jésus Christust.

1. Donum.

Phil. 3.

*Rom. 4.
G. 17.*

4. Az másik ajándék, az
lelki ismeretnek csendesse-
ge, melly minden örömet
fellyül halad. Azért mond-
gya Sz. Pál, hogy az Isten or-
szága legyen, igazság, és bé-
keség, tudni-illik az lelki is-
meretnek békesége, és ö-
röm az Sz. Lélekben. Mert
az lelki ismeretnek rettegé-
se, melly az bűntől őszdö-
nőztetik elei az halálnak és
veszedelemnek. Ellenben
az lelki ismeretnek békesé-
ge, eredetet vévén az Chri-
stusnak vére-hullasából és
halalából, élet és tellyes
bódogság.

5.

5. Harmadik, az Szent 131
Léleknek vezérlése, mel- 3. *Donum*
lyel viseltetik az embernek
szüve és élete, az Isten igié
szerént; és ahoz rendelte-
tik mind jobban jobban..
Mert az mint ezt-is Sz. Pál
mondgya: Valakik az Isten *Rom. 8.
G. 14.*
lelkétől viseltetnek, azok
az Istennek fiai.

6. Ezek mivel mind ez
szerént legyenek; tudni- il-
lik ha az örök életben ré-
szesek akarunk lenni, az bő-
dog és örök életeret itt kell
el-kezdenünk, minek-előt-
te meg-hálunk, arra gon-
dot kell viselnünk, hogy
két tevőlgéstől az mi szü-
vünket meg-otálmazzuk.
Edgyik tevőlgés ez: Hogy *1. Error*

P 4

az

132 az ember bé-nem megyen
addig az örök életben míg
meg-nem hal. O temérdek
hazugság! Mert mit monda
az Christus Zachæusnak?
Ma adaték-meg üdvössége
ez háznak. Jelentvén azzal
Luc. 19. hogy az embernek meg-
6. 9. bódogulása, akkor kezd-
tik-el, mikoron az Evange-
liumnak hirdetése által az
Urtól hathato-képpen hi-
vattatik. Azért valaki üd-
vőzűlni akar halála után,
annak az míg él, meg-kell
érszeni üdvösségének első
sengéjét. Szükség mondom
ez életben el-kezdessek an-
nak üdvössége, akki az ez é-
let után el-akarja veñi. Ho-
lot à Christus-is ezt mond-
gya.

133 gya. Bizony bizony mon-
dom, valaki halgattya az én
beszédemet, és hiszen abbā
akki el-bocsátot engemet,
annak örök élete vagyon:
tudni-illik ez jelen való é-
letben..

7. Az második tevőlgés 2. Error.
az embert illyen értelem-
ben tarttya, hogy az, akar
mi-némű életet élt légyen,
csak hogy halálakor sző-
meit az ég felé fel-emélvén
ez szókat mondhasa, Uram
könyörűly én raytam: A-
vagy mást ehez hasonlot, az
ottán minden kétség nél-
kül üdvőzűl és meg-bódo-
gúl. O bálgatag és vesze-
delmes vélekedés! Mert
szintén annyit téssen ez,
P 5 mint.

134 mint-ha az lopo azt mon-
dana; No el-töltöm az én é-
letemet lopással, prædalás-
sal, az Birónak sem senten-
tájától sem executiojától
semmit sem felvén, mert
mikor a laytorjan az akasz-
to-fá alá állatnak, akkor
könyörgők az Birónak, és
minden bizonnyal kegyel-
met nyerek fejemnek. A-
vagy nem veszedelmese ez
az okoskodás? Avagy nem
hasonlojehoz, azoknak az
embereknek állapotok
akkik az ő idvösségekre
gondviseletnek és röstök.

8. Mert baran téli torok-
kal ki-áltsa ezt valaki halá-
lakor; Könyörűly én ray-
tam Uram Isten, mindazál-
tal

tal övökké el-veszet, ha ez 135
világon halála előtt, az örök
életnek első gradusára fel
nem lépik. Mert nem min-
den akki azt mondgya Uram *Matt. 7.
v. 21.*
Uram megyen-bé az men-
nyeknek Országában, hanē
akki az én menyeyi Attyám-
nak akarattyát téfzi, azt
mondgya az Ur CHRISTUS.

KILENCZEDIK RESZ.

1. **N**Egyedik tisztünk ez, *4. Offici-
um gene-
ral. prae-
parat.*
hogy míg ez földön
élünk, minek-előtte ugyan
valóban meg-halnánk, ma-
gunkat serkengetvén. tá-
núllyunk lássan lássan job-
ban jobban meg-halni. De
vallyon s-azok az kik a pal-

136 Ilya futásbéli harczhoz rendeltetrenek, nem gyakorolhattyakémágokat, hogy míg az pallyat futnak, az előtt, az előtt játékosgyőzdelmet végyenek: Így nekünk is el-kelel kezdenünk az meg-halást, míg élünk, hogy osztán életünknek végét el-érvén, úgy haljunk-meg, hogy örökké győzdelmesek légyünk, és tökéletesen meg-bódogittassunk. Ha kérded miképpen kell annak lenni? Pál Apostól meg-tanít minket arra az maga példájával, mikor azt mondgya; Napról napra meg-halok az dicsekedés által, mellyet bírok az mi Urunk J E S U S Chri-

Christusban. Aholot nem, 137 érti csak az veszedelmeket, mellyeket hivatallya mellett szenvedet, hanem érti ott minden haboruságiban és nyomoruságiban az meg-halásra való készelméjét. Mert akkor kezdünk jól meg-halni, mikor mind testünknek, mind lelkünknek, haboruságival, jól élünk, és azokat békével szenvedgyük, és az minket szanyargató Istennek keze által magunkat meg-álazzuk. Valaki erre igyekszik, bizonyára az jó pallya futásra indul.

2. Hogy pedig az nehéz bűnöknek meg-halhas, az aproték vétkeknek meg-

P 7 halá-

138 halálofitásan kell el kezde-
ni; mellyeken. ha győző-
delmet vehetünk, könnyeb-
lészen osztán a nagyobb bű-
nőket-is meg-győzni. Így
az te szűvednek ha nehéz,
az mindennél nagyobb go-
noszt el-szenvedni, ugy-
mint az halált, tanuld meg-
elsőben az aproték haboru-
ságokat békével szenvedni,
az mi-néműek az testnek
betegségi, az Léleknek ha-
borui, marhaidnak kár-val-
lási, javaidnak vagy baratid-
nak, vagy kedves házad né-
pének el-vesztési, mert e-
zek te ráytad mint egy né-
mü-némü halál gyanánt le-
hetnek. Azért nekünk ma-
gunkat illyen könnyű halál-
hoz

hoz hozza kell szóktat- 139
nunk, hogy amaz nagy ha-
lálnak el-szenvedésére-is e-
legségesek lehessünk.

3. Ez életnek is meg-
vadnak az ő nyavalyai, mel-
lyek a halálnak követi, min-
ket illet elsőben azt meg-
tanulni mi képpen kellyen
azokat befogadnunk, mint
valami elől járókat, hogy
az halált, úgy-mint magát
az gázdat, mikor el-jő mél-
tosága-szerént tarthassuk.

4. Ezt meg tartotta
elsősen *Bilnaus Martyr*, ki
minek-előtte meg égettet-
ték, az ő úyját gyakran
gyakran az gyertyában sü-
tívala, nem csak azért hogy
meg-probálna álhatatossá-
gat

*Exemplum
Bilnae
Martyris*

140 gat és erősségét, hanem
hogy magát idején hozzá-
készítené, és olyan meg-
szokot dologgal magát
meg-keményítené, az ha-
lálban nagyobb kén szenved-
éseknek el-tűrésére.

Meg értéd negyedik tisz-
tedet, te dolgozol azt hűsege-
sen meg-tartanod, és elöt-
ted viselned, mert soha kü-
lőmben nem lehetünk e-
légsegesek, hanem ha első-
ben ez életnek háborúsági-
nak szenvedésiben jó maga-
gyakorlottak leszünk.

5. Offici-
cium gen-
praparat.

5. Az ötödik tisztet Sa-
lamon adgya előttünkben, mi-
kor azt mondgya: Valamit
akarasz cselekedni az te ké-
vényságod-szerént azt cse-
le-

lekedgyed (fordics ide el- 141
médet) mert semmi csele-
kedet, okoskodás, tudo-
mány és bölcseség, nincs
az koporsóban ahova me-
nendő vagy. Illyé értelem-
mel szól Szent Pál-is ezt
mondván: Míg üdönk va-
gyon ráá, jól tegyünk min- *Gal. 6.*
denekkel.

6. Azért há valaki vagy
az Ecclesiához, vagy az pól-
gári társasághoz, vagy e-
gyéb köz emberhez jó aka-
rattal akarsz lenni, idején
cselekedgye azt, az ő ereje
szerént, hogy azt az halál
el-ne bonthassa, s-meg-se
előzhesse.

7. Az kinek fő gondgya
erre lészén, hogy ez szerént
éllye

142 éllye életét, az semmit ne
kétkedgyék, hogy életét
vigasztalásnak bőségével,
és jó lelki ismértinek cse-
deségével nem végezni.

TIZEDIK RESZ.

*De speciali
præparati-
one appeti-
te & letu-
dine.*

EDdig vagyon az kö-
zönséges készületeiről va-
ló tanításunk: Követkő-
zik az kiváltképpen való,
mellyel élni kell mikor mi-
réánk betegség és nyomor-
úság következik.

Elsőben itt azért azt mu-
tatom meg, mi legyen arról
az Papisták értelmé; Annak
utánna szólok arról, mi lé-
gyen, annak igaz és Sz. Írás-
szerént való módgya.

2. Ha mikor valaki halá-
los

143 lós betegségben vagyon, az
Pápasok akkor az betegnek
három dologról adnak pa-
rancsolátot 1. Hogy meg-
gyonnyék, főképpen hogy
ha (az mint szólnak) magát
halálos bűnben eytette.

2. Hogy az óltari szentseget
el-vegye. 3. Hogy szentelt
oláyt kérjen, az az, az mint
ők szólnak, az utolsó ke-
netnek sacramentomát.

2. Az gyonás ő nálók
nem egyéb, hanem az Pap-
nak előtte, minden te bű-
neidnek elő számlalása, az
végre hogy azoknak bocsá-
nattyát nyérjed. De effele
gyonás ellen sokféle erőssé-
geket hozhatunk. Mert 1.
azt sem az Isten parancso-
lat-

144 lattya, sem az Isten igiében való példa, helyésnek nem hadgya.

3. Jól-lehet ōk azt állat-
tyák, és ez szerént akarjak
azt meg-erősíteni, valaki
ugy-mond, halálos bűnben
eset, annak az I S T E N tör-
vénye szerént poenitentiát
kell tartani, és köteles arra
hogy meg-békéllyek Isten-
nél. Az Istennél való meg-
békellésnek pediglen szük-
séges ezközé az keresztség
után, nem egyéb, hanem
minden mi bűneinknek c-
lő számlalása, és az Papnak
fülében való sugása. Mert
az Christus à Papokat, ren-
delte bíráknak az egész
föld-kerek ségén, úgy mon-
danak,

145 danak, illyen hatalmat ad-
ván nékiek, hogy valaki az
keresztségnek fel vétele u-
tán vétőkből esik; az ō iti-
letek és sententia monda-
sok nélkül meg nem odoz-
tatik: Es mivel-hogy iga-
zan való itiletet nem tehet-
nek, hanem ha az ember-
nek bűneit értik: Tartoz-
nak azért mindenek vala-
kik az keresztségnek felvé-
tele után el esnek, az Isten i-
giének parácsolása szerént,
minden ō bűnőkről hogy
à Pápót bizonyossa tegyek.

4. En arrá így felelek: 14.
Hogy ezt ōk heltelenül ál-
lattya, tudni illik hogy az
Pápok olly bírák legyenek,
kiknek hatalmuk legyen az
embe-

146 emberek bűneinek meg-
vizsgálására ; olyan tulay-
donfággal hogy meg-bo-
csátanak azokat vagy meg-
tartanak. Mert az Istennek
igie semmit többet nem
parancsol az embereknek,
sem hogy többet higgye-
nek, hanem csak az Isten-
nél való meg-békélésnek
Evangelium szerént való ki-
szolgáltatását : mellyben
nem az magok hanem az
Istennek nevével szólnak,
és az ő igiéből illendő-kép-
pen prädikállyák, hirdetik,
meg-bizonittják , hogy
csak az Isten légyen az, ak-
ki meg bocsátja s-meg-is-
tartja az embereknek bű-
neit. De az bűnöknek meg-
bo-

bocsátása-is' meg-hirdet- 147
tethetik, igaz itilet-is lehet
akar-mely embernek álla-
pattya felől, ha szintén va-
la-mely nevezetes vétkek-
nek elő számlalása, nem-
lőt-is'. Mert valaki igazan
és szüve-szerént bánkodik
vala-mely vétkein, ha csak
keveseken-is , ugyan az,
minden bűnein egy-árant
bánkodik.

5. Másodszor az az Gyo-
nás, el-rontatik az Prophé-
táknak és Apostoloknak el-
lenköző példajokkal, mert
ők nem csak külön külön
némely embereket, hanem
egészlen való Ecclesiákat-
is meg-odosztanak, semmi
sugo Gyónást nem kíván-
van

148 van azoktól. Nathán Pro-
phéta, Dávidot, két nagy
halálos bűnről mikor meg-
fedde; meg-győzötteték

2. Sam. 22.
v. 13.

Dávid lelki ismértiben, fel-
kiálta, vétkeztem úgymód,
ottan mindgyárt minden-
tudakozást ō felőle hatra-
hagyvan, Isten beszédével
az ō bűneinek bocsánat-
tyát hirdete.

6. Harmadszor nem hoz-
hatnak az Pápa sok semmi
hitelős bizonyfágot, kivel
meg-mutassak ezt az ō gyo-
násokat az Apostolok ide-
jében-is, vagy az után az
Christus Ecclesijában fen-
lőtnek lenni, minek-előtte
az Christus születése után,
öt száz vagy hat száz eszten-
dők

dők el-múltanak volna. 149

Mert à minémű Gyonás ak-
kor fen forog vala, avagy
nyilván lészzen vala az Ec-
clesiában, avagy valamelly
közönséges bűnnek bizo-
nyos emberek előtt lészzen-
vala, titkos meg-jelentése.

7. Hogy pediglen szük-
ségképpen kötelezik, az
halálhoz közel lévő bete-
geket, és tulaydon mago-
kat, hogy az óltari szentfeg-
gel (az Ur Vacsorájával) él-
lyenek; annak az ō cseleke-
deteknek okát semmi mó-
don meg-nem mutathat-
tyák. Mert nem vesznek-el
akkik sacramentum nélkül
maradnak, hanem akkik
azt meg-utállyák. Sőt meg

Q az az

150 az az meg-utálás is nem,
meg-bocsáthatatlan azok-
nak, akik valóban meg-
térnek és azt igazan meg-
szannyak és bányák. Nincs-
is semmit ok alatta, az miért
azt alíthatnok, hogy az mi-
némű vigasztalást szolgál-
tat az Urnak Vacsorája, at-
tól az betegek üressen ma-
radnának, ha az szent Va-
csorával nem élhetnének.
Mert az Sacramentomnak
egyszeri vételének creje és
gyümölcse, nem csak an-
nak az üdőnek momento-
mára szolgál, mellyben vé-
tetik, hanem el-térjed az u-
tánra-is és ki-arad az em-
bernek tellyes életére.

8. Továbba az Ur Vacso-
rája,

151 rája, nem egy embernek va-
ló, hanem Ecclesiai, és az I-
steni tiszteletnek közönse-
ges helyen, való gyüleke-
zetnek cselekedeti. Így
szólvan arról az Ur Chri-
stus. *Hoc facite.* Ezt csele-
kedgyetek. És Szent Pál-is.

*Luc. 22.
v. 19.*

Cum convenitis. Mikor egy-
ben gyülekeztek, úgymöd.

*1. Cor. 11,
v. 20.*

9. De ez ellen hozzák-bé
ezt, Hogy az Isfraël fiai Ægy-
ptomban lakozvan, az Huf-
vétibaránt az magok háza-
nál öttek-meg. Kire én azt
felelem. Hogy akkor üdő-
ben az Isfraël fiainak nem,
völt szabadságok, az egy-
ben való gyülekezésre kö-
zönseges helyre. És az Isten-
nek ki-jelentet parancso-

Q² lat.

152 lattya-is azt tartotta, hogy azt ugyan azon egy nap ennék-meg mindenek az ő házoknál.

10. Hozzák-bé ellenünk à Nicæabéli Conciliumnak némű-némű canonát, Reguláját-is, mellyben parancsollyák, hogy az betegeket halálok idején, az UR Vacsorájától meg ne tiltak, és utra való nélkül ne hadgyák. De arrá-is ez az felelet, hogy az az Concilium, nem minden halálra való betegeknek parácsolta az UR Vacsoráját adatni, hanem csak azoknak akkik az üldözésnek idején az igaz vallásról el-allottanak, vagy valami cegeres vétekb^{ben}

ben estenek, és az Ecclesiá- 153ból ki-rekeztettetvén, halálokig az Ecclesiától számkiverésben élvén, csak halálok előtt, vagy szintén halálok idején mutattak Istéhez való téréseket.

11. Harmadszor hoznak-bé illyen ellenvetést-is, hog^z az Apostoli fírfiák idejében, egy Serapion nevű Pispöknek, beteg agyában fekűvén, egy gyermek vitte légyen az Sacramentumnak edgyik részét. Arrá-is ezt felelem. Hogy az régi Ecclesiának régi szokása volt az, hogy az kenyérnek és bornak jegyeit, az egyházi szolgák, az betegekhez vitték, kik egesztelensegek

Q³ miát,

154 miát, az Ecclesiának köz-
zónsleges gyülekezetiben.
jelen nem lehettek; de az
semiképpen helyben nem,
állattya, az Ur Vacsorájá-
nak egy embernek használ-
való ki-szolgáltatását, mert
viszik vala az Ur Vacsorá-
ját az beteghez, az közön-
sleges helyről, mikor az e-
gész Ecclesia communicál-
na, azokhoz akkik akkor ot-
nem lehettek akkik mivel
szívek-szerént kívántak
azt, tartattak úgy-mint je-
len-valóknak.

Basil epist. 12. Végezetre hozzák-
ad Cas. bé, amaz régi szokást, melly
Tert. lib. 2. köz volt mind a két sexus-
ad uxor. nak, mind firfiáknak s-mind
Hier. in A- Aszszonyoknak, hogy az sa-
pol. pro. lib. cra-
in

cramentumnak kicsiny ré- 155
szetskejét, magával minde-
nik hazához viszi vala, szük-
sleges dologra, úgy-mint,
vagy betegség ellen, vagy
más hasonló végre.

De arrá-is ez az felelet:
Ezök merő babonáság, ba-
ran régi légyen-is, mert an-
nak ki-szolgáltatása kívül,
az az minek-előtte el-kez-
detik, és minek-utánna el-
végecszterik, az Sacramen-
tum nem léssen Sacramen-
tum, az szent jegyek nem
lésszenek szent jegyek. Hogy
pedig némelleyek az Ur Va-
csoráját az kországosoknak
szajokban-is bé-tollyák, mi-
kor őket az az nyavalya-
bántya, nem csak babona-
ság

156 fág de sőt tellyeffégesen ké-
ptelenség.

13. Az mi illik az bete-
geknek utolsó kenetökre,
mellyel az testet, főképpen
pedig az érzékenységnek ez-
közeit meg-kenik, az bű-
nöknek meg-bocsátására,
az ördögnek minden-féle
kesérteti ellen való vigasz-
talásra, hogy az betegség-
nek faydalmit könnyebben
szenyvedhesse, az halál ret-
tenetességét meg-győzhes-
se, és az betegnek minde-
gességének meg-nyerésére
s-mind idvösségére szolgál-
lyon.

14. Tellyeffégesen s-min-
denestől fogva emberi fő-
nek találmanya, ki hogy
helyes.

helyesnek bizonyittassék, 157.
minden igaz oknak még
csak az arnyékatol-is meg-
űressittetik. Jól-lehet ide
tekerik facsarjak à Sz.Jakab
mondását cap. 5. De az mi-
némű kenetről ot emleke-
zet vagyon annak semmi
közössége nincs à Pápasok-
nak azzál az kenő és kővér
sacramentumokkal. Mert
az testeknek az az meg-ke-
nése, az Apostoloknak s-
egyebeknek-is némelleyek-
nek sz. Ceremoniájok vala,
mellyel élnek vala, hogy
meg-mutatnak az csodala-
toson való meg-gyógyulás-
nak ajándékát, melly meg-
szűnt immár az Ecclesia-
ban. De azzál az Ceremo-
niá-

158 niával egyben vala köt-
tén az Istennek ígére-
ti, az beteg embernek meg-
gyulása felől. De ez az Pá-
pások keneti afféle ígértől
üres. Mert gyakorta akki-
ket ōk azzál a kenettel meg-
kennék, meg-sem gyógyul-
nak, és az után nem sokára
meg-halnak, kik mikor az
régí Ecclesiában meg-ke-
nettetnek vala, mind ed-
gyik meg-gyógyúlnak vala.

15. Hármadszor az az ré-
gi meg-kenés csak testi e-
gességét ígír vala; de ez re-
ményét ad az bűnek meg-
bocsánattya felől-is, és olly
erőt ígír kivel minden ké-
sértetek meg-győzetteffe-
nek.

TIZEN-

TIZEN-EGGYE- 159
DIK RESZ.

MInek-utánna meg-lat- *Orthodoxa*
tuk legyen, micsodás *sententia*
legyen az Papások tudo- *prescribit*
mánya, immár azt kell bé- *tria offi-*
hoznunk, mi legyen az ha- *cia.*
lálhoz kivált-képpen való
készülésnek igaz módgya.
Ō magában az három tisz-
tet foglal-bé, mellynek ed-
gyik Istenre, az másik ma-
gunkra, az harmadik fele-
barátunkra vitetik.

Első ez, hogy meg-bé- *Refertur*
kéllyünk Istennél az Chri- *I.*
stusban, noha immár régen *ad Deum.*
értésünkre vagyon, az ō mi
hosszánk való jó akarattya.
Az több tisztek második

Q 6 hely-

160 helyre tartoznak, és azok ez
első nélkül csak semmik.
Istennél pediglen akkor bé-
kéllyünk-meg, mikor hi-
tünket meg-úyittyuk, és i-
gazan poenitentiát tartunk.

2. Továbba az meg-úyé-
tásnak így kell lenni, mi-
hélts meg-érzi az ember,
hogy ōtet az betegség meg-
környek ōszte, azontúl mē-
nyen végére, honnét jōt lé-
gyen az ō réá. Meg-talállya
pediglen azt, ha annak min-
den nyomdokat kegyesség-
gel keresi; hogy nem tör-
ténetsből jōt, hanem Istén-
nek kivált-képpen való
gondviseleseből bocsátta-
tot légyen ō réá az beteg-
ség. Ezt hogy meg csele-
kezi

kezi mennyen tovább, han- 161
nya-veffe meg, mi okáért a-
karja Isten az ō testecskéjét
el-annyira gyōtreni, és
meg-tanittatik az Isten igié-
ből, hogy az bűnből szár-
maznak a betegségek. Miért
panaszolódik az élő em-
ber? Az firfi az maga bűne-
jért panaszolódikgyék.

*Thren. 3.
v. 33.*

3. Nem tagadhattyuk
hogy az betegségnek töb-
okai-is nem volnának, az
bűn kívül-is, noha mi azo-
kat nem tudgyuk. De azo-
kat-is tudgya az Isten. Hon-
nét mikor az UR Christus
latta volna az vákon szüle-
tet embert, és kérdenek an-
nak világtalanságának okat
az ō tanítványi, ezt felelé.

Q 7

Sem

162 Sem az vák sem az váknak
Leh. 9. v. 3. szülei nem vetkőztenek,
hanem hogy az Isten munkái ő rayta nyilván lennének. Mindaz-által mi tisztunk ez, hogy vizsgáljuk Istennek nem titkos, de ki jelentőt akarattyát, magunknak ilyen hasznos szerezzünk az mi betegségekinkből, hogy meg-tanuljuk, mert Isten vétőtte mi réánk az betegségeket az mi bűneinkért. Mert minnek-utánna az Ur az Gutta ütőt embert meg-gyógyította volna, azt mondgya vala. Bizzál fiam, meg-bocsáttatnak te néked az te bűneid. Es az *Bethesda* nevű to mellet, az melly beteg

get meg-gyógyita, ki 38 163
esztendeig fekűt vala az ő betegségekében, annak-is azt parancsolta vala; Meg-lásd, ugy-mond, ez után ne vetkőzzél, hogy ennél-is nagyobb nyavalya réád ne követkőzzék: Jelentvén mindeniknek hogy az minémű betegségeket szenvednének, azokat az ő magok bűneinek tulaydonitanak.

4. Mikor immár eddig mentünk, és az mi nyavalyánknak igazan való okat fel-találtuk; Az betegnek meg-is három meg-cselekedendő dolga vagyon hatra, szükség arról-is meg-emlekedzünk.

Először, az mi elménk és
min-

164 minden mi életünk mitő-
lünk egészen meg visokal-
tassék, hogy azt mondgyuk
az nyomorúságban. eset
Thren. 3. Israél fiaival. Hannyuk ves-
8. 40. sük-meg az mi utainkat, és
térjünk-meg szintén az Ur
Istenhez.

2. 5. Annak-utánna Uy és
kivált-képpen való vétke-
inkről vallást tegyünk Isten
előt kik minket Uy és ki-
vált-képpen való ostorok-
kal fertőgetnek, illendő
lenni. Így Dávid mikor,
érzené az Istennek kivált-
képpen való ostorát az ő
bűnejért, úgy annyira hogy
az ő benne való fő nedves-
ség, nyári szárazságra válto-
zot volna, meg-valla, meg-
gyona

gyona Isten előtt, és nagy 165
könnyen mind az egefféget
s-mind az bocsánatot meg-
nyeré.

6. Harmadszor Uy kő-
nyörgéseket és az oda-fel-
valóknál mind buzgosá-
gossabbakat kell tenni, az
mellyek szűbéli fohazko-
dásokkal és lelki indulatok-
kal tellyesék légyenek,
hogy meg nyerjék azok az
bűn bocsánatot, és az Isten-
nél való meg-békéllést az
Jesus Christusbán. Ez há-
rom tisztóket végben vi-
vén az mi hitünk és Isten-
hez való térésünk, meg-úy-
jéttatik, meg-őregbittetik,
fel-serken és meg-elevenit-
tetik; és az betegségek men-
nél

166 nél inkább nehézednek ray-
tunk, annál szorgalmatos-
ban kell nekünk azokban
el-járnunk, hogy öregbed-
gyek az lelki élet, mikor fo-
gyatkozik az testi élet. Így
Ezechias Király mikor a-
gyában fekünnék, és az
mint ő véli vala halálos be-
tegségben, igen keservesen
sir vala, egyéb-okokért is
de fő-képpen az ő bűnejért;
kérven Istent, hogy azokat
kegyelmesen szömei elől
el-vetné és el-feleytené.

7. Így Dávid némely
Sóltarit, avagy betegsége,
avagy bűnei miát szerzet-
te, úgy-mint az hátodikat,
hármincz-kettődiket, hár-
mincz-nyolczadikat, mel-
lyek

lyek tettetősök az poenité- 167
tia tartásnak bizonyfág-té-
telivel, az mellyekben meg-
láthatni mind az testi nya-
valyákban, s-mind az lelki
probákban, mint ügyétotta
légyen meg-hitit és Isten-
hez való térésért, az ő bű-
neit szűve-szerűen siratvan,
és azoknak az Urtól bocsá-
nattyát kívánvan. Hason-
latos-képpen Manassés, mi-
nek-utánna Istentől el-ha-
sonlot volna, és ő magát
iszszonyu bűnökkel meg-
mocskolta volna, fogla e-
sék, Babiloniában az tőm-
lőczben vetteték; könyör-
géssel folyamék az Jehová-
hoz, az ő Attyáinak Istené-
hez Isten őtet meg-halgata,
és

2. Chrō. 33.
6. 12. 13.

168 és Országában háza szállita,
Jerusalembe Király széki-
ben újjonnan bé-ülteté, és
igy az Jehovát igaz Istené-
nek lenni meg-isméré. Va-
lamit azért Manassés csele-
kedék nyomorúságában,
nékünk is betegségünkben
úgyán azt kell cseleked-
nünk.

8. Nékem pediglem, lé-
szen itt egy kis módomban
ki térésre, hogy szóllyák
egy némű-némű temerdek
vétekről, mely az mostani
időben igen közönséges,
meg-azoknál-is, akiket
már régen kebelében tart
az Ecclesia. Ez pedig az az
vétek akkiről szólni aka-
rok. Az embereknek az
hit-

hitnek és az poenitentiának 169
gyakorlására el-añyira nin-
csen gondgyok, hogy ha
meg-betegülnek és az ha-
lálnak kapujára érköznék
olly tudatlan értelemmel
vannak, hogy az hitre és
poenitentiára újjonnan kel-
tanítani őket, mintha csak
à minap jöttek volna bé az
Ecclesiában, ne mondgyá,
mint-ha csak nem régen-
löttek volna ez világra. De
hogy én ebben igazat szól-
lyák, meg-isméri az, akki
oda fordittya elméjét, mi-
kor az betegeket meg-láto-
gattya.

Melly rút s-mely méltat-
lan dolog pediglen olly em-
bereket találni az Ecclesiá-
ban.

170 ban, kik 20. 30. avagy 40. esztendőknék folyási eltelvén, nem tudákoznak, s-nemis szorgálmatoskodnak eléb az Hírnek és poenitentiának természetiről, és az idvősségnek útáról; hanem mikor ki kelletik ez világból költőzniek. És csak ez egy bűn-is nyilván meg-bizonyítva ez világnak utálatosrőstségét, Istennek és az Ő igiének szent-segtelenül való meg-vetése.

9. Akarok azért inteni főre-főre mindent, ez után szorgálmátosfab gond-viselése legyen, ilyen nagy szükséges dolgára, az az, idvősségére; sőt minden ok-

kokkal úgy éllyen, hogy a- 171
zok Őtet az könyörgésnek és poenitentia-tartásnak gyakorlásira, mind betegségében s-mind halálában, bódogul való el-követésre fel indic sak.

10. Ha hól történik, hogy az beteg sem hitit, sem poenitentiáját fel-nem serkenhetné akkoron egyebek segítségével éllyen. Így mikoron amaz Gutta ütő ember az Christushoz nem meherné, egyebekkel közlé dolgat, kik agyástól vivek el-Őtet, és mikoron az sokaság miát, az Urnak eleiben való menésben módgyok nem vólna, felbonták az háznak padlását, és

Marc. 2.

9. 4

172 és le-bocsátak az noszolyát
kötélen, melyben az Gutta
útót fekszik vala. Ugy kell
mostan-is azokkal az bete-
gekkel cselekedni, kiknek
előttők levő tiszteknek el-
követésére, magok szerént
erejek nincsen. Attyokfi-
ainak segítségét kell kíván-
ni, kik kötelesek Attyok-
fiaihoz, hogy őtet tanát-
sokkal-is segítsek, s-kö-
nyörgésekkel-is eleiben vi-
gyék Istennek és az UR
Christusnak.

11. Az mi pedig néz itt
az beteg körül való forgo-
lodásra, annak egy-néhány
*requisitum*it illik érteni, tud-
ni. Szent Jakáb Apostol
négyet számlál elő, mely-
nek

173 nek kettei, magára néznek
az betegre; kettei az több
Attyafiákat illeti, kik tar-
toznak a beteg körül lenni.

Az betegnek első tiszt
ez, hogy segítségét kíván-
nyon. Itt két okot kel meg-
nézni. 1. Kit kel segítségül
hini. 2. Mikor. Az elsőről
igy szól Szent Jakáb: Bete-
gösködik valaki ti közte-
tek, hivassa az Ecclesiának
Prasbiterit, (véneit) mert ér-
ti az *prasbiter*eken nem
csak az Apostolokat, avagy
egyéb egy házi szolgákat,
hanem, akar-melly üdős
embereket, ugy-mint ak-
kik látot hallot emberek
bölcseségnek és imádko-
zásnak lelkében részesek, és
R akkik

174 akkik meg-vóltanak éke-
sítettvén gyógyításnak a-
jándékival-is.

*Tertull. de
corona mi-
litis c. II.
Et Idil.
cap. 12.*

Mert az Uj Testamentū
első Ecclesiájában, annak
az ajándéknak nemé sok
hivekkel közölte vala,
hogy még az vitézek-is ör-
dögöt üznének, és az szü-
lék gyermekeken csodákat
tennének.

12. Innét meg-tetszik
hogy noha az Tanítók tisz-
ti legyen a betegöket meg-
látogatni és vigasztalni:
Mindazáltal nem csak ō ré-
ájok néz az, holot mind o-
dajarulhatnak valakik az I-
steni tudomannyal, és a kő-
nyörgésnek lelkével meg-
ajándékoztattanak. Intse
edgyi-

edgyitők az másokat azt 175
mondgya az Sz. Lélek, va- *Heb. 3.*
lamíg ez mai nap nevezet- *6. 13.*
ben vagyon. Incsétek az
rendeletlenöket, vigasztal-
lyátok az felelmesekeket, az *1. Theff. 5.*
erőtleneket segitsetek. Sőt *6. 14.*
az köz igazság-is azt kíván-
nya, hogy före-före minden
keresztyénnek ez legyen.
tisztí, hogy beteg Atyafiát
meg-látogassa, és az szente-
ket vigasztalással meg-újit-
sak.

13. Itt pediglen semmi-
képpen el-nem titkolha-
tom, az közönseges vétkeket
sokákban, mind férfiakban
s mind Asszonyokban:
Mert mikor azok beteg ba-
rattyokat vagy szomizéd-

R 2 gyo-

176 gyokat meg latogattyák, alig hallasz azoktól olly szót, melly az lelki tanuságra, vagy az vigasztalásra szól gálna, hanem csak halgatnak mint az némak s-néznek szömekkel, avagy szólnak beszélnek olly hejában valókat, kiknek semmi hasznok nincs. Azoknak beszédeknek mayd illyen formája vagyon. Hogy Ők igen bánnyák az betegnek nyomorúlt állapotát: Kérik azon hogy jó s-bátor elmével légyen: Mikoron Ők azt semmiképpen meg nem mondhatták, mint kellene, s-miért kellene, embernek szivét és elméjét megbátorítani. És hogy Ők nem kétel-

kételkednének abban, mert 177
előbbeni jó egeffége ismét meg-adatnék, és még sok jó napokat érne, mint az előt-is, vigáságosokat és örvendetéseket. És hogy Ő érte Istennek könyörgésnek; holot minden ő könyörgések, csak az Apostoli Credónak, az Tíz parancsolatnak, (de még azt-is hatudna mindenik) vagy az Urtúl tanúlt imádságnak, minden elme nélkül való Zöngése. Ez tudni-illik egészlen minden ő vigasztalások, akkivel az betegeket vigasztallyák, mikor barátai avagy szomszédi Őket meglatogattyák. Ennek az gonoszoknak oka, az Isten aka-

R 3

rat-

178 rattyának tudatlansága,
melly az embernek tellyes
életét el-fogta, és ímez vé-
lekedés, mint-ha annak az
tisztnak terhe, tellyességgel
csak az tanitok vallaira té-
tető voltna.

14. Utolsó környűl-állás,
néz az időre, mikor kell az
præbitereket, az beteghöz
hini, hogy azoknak tanita-
sival és könyörgésivel gya-
molittassék. Annak azért
mēnél hamarēb kell lenni,
elēb hogy sem más egyéb
segitségnek neme kerestē-
nék. Mert ahol az Lelki or-
vos jelen vagyon, ott kell az
testi orvosnak az ő első ere-
jét meg-probálni. És az mi
ezzel ellenben való móddal
vagyon

179 vagyon tellyességgel, nem
jó. Mert valamíg lelkedet,
és bűnődöt betegségidnek
gyűkerét meg nem orvos-
lottad, minden te orvosa-
god csak semmi és haszon-
talan lészén.

Igen kárhozatos azért ez
mostani üdőbéli szokás,
hogy leg elsőben is a beteg-
höz a testi orvost híjak, hog-
az betegségnek elein mind-
gyárt jelen légyen; Az egy-
házi szolga csak akkor hi-
vattassék, mikor immár az
beteg halálan vagyon (vo-
nogik) és csak alig leh pih,
mintha az Evangeliomnak
szolgai az üdőben csodát
tehetnének.

15. Második tiszti az be-
R 4 teg-

180 tegnek ez, hogy az ő bűnei.
ról vallást tégyen, az mint
Sz. Jakab mondgya: Meg-
vallyatok egy-másnak bű-
Jac. 5. neit őket, és egy-másért kö-
6. 16. nyörögjete.

De ez ellen így szólhat-
nál. Ha úgy lenne az Pápa-
fok gyonása vizza jó ne az
Ecclesiában. FELELET. Az
mi bűneinknek meg-vallá-
sát az emberek előtt-is, soha
senki nem kárhoztatta,
mindenestől fogva. Hanem
arról való viszszaalkodás
völt annak módgyában. És
nagy külömbség-is vagyon
az Pápasok gyonása, és az
vallástétel között, mellyet
Sz. Jakab állat. Mert it az-
oknak az vétkeknek vallás-
tété-

tételét kívánnya, az mel- 181
lyek az betegeknek lelkét
haborgattyák. Az Pápai fe-
niték pediglen, embernek
mindē bűneinek elő szám-
lalását kívánnya. Osztán
Sz. Jakab kívánnya az val-
lás-tételt úgy-mint hasznos
és illendő dolgot. Az Pápa-
fok pedig úgy-mint az bű-
nök meg-bocsátására hasz-
nos dolgot. Harmadszor.
Sz. Jakab hatalmat enged a-
kar ki előtt vallást tenni, és
egy-más között: Mikor az
Papistai gyonásnak helye
csak a Pap előtt legyen.

Második tisztí azért az az
betegnek, hogy mikor meg
haborodot vala, mely vagy
az előtt eset bűnejért léssen,

R s vagy

182 vagy az Satántól haborgat-
tatván, noha erre az kete-
lenségnek törvényével né-
kényszerittetik, hanem ma-
ga jó akarattýára hagjatik,
szabad akarattýa-szerént az
ő terhét, afféle emberek-
nek kebelében bé-tenni,
akkik az örömeft cseleke-
szik, sőt készek-is réá, hogy
segitsék őtet, hogy illendő
vigasztalással élheffen, és
csendes lelki isméréttel
múllyék ki ez világból.

16. Eddig vagy on az be-
tegnék tisztiról, követkő-
zik az beteg körül való-
nak tiszték.

Első pedig len ez, hogy
könyörögyenek érette, és
mindgyárt ott az beteggel
ő

183 ő véle és ő érette, az beteg-
nek mind személyet s-mind
állapattyát Istennek com-
méndálvan. Illyen könyör-
gésnek módgyával éltenek
Elisæus Prophéta, Pál Apo-
stal, és az mi üdvőző Chri-
stusunk mikoron csodalá-
toson vala-kinek ideig való
életét helyben állatni akar-
tak. Azokáért az illik mi
hosszánk-is fő-képpé, hogy
az könyörögésbéli buzgosá-
got, és az betegőkkel ed-
gyűt szenvedő indulatot,
magunkban, mennél job-
ban lehet fel-serkencsük;
könyörögvén. Istennek a-
zoknak bűnöknek bocsá-
nattyáért, és lelkeknek üd-
vősegejért.

R 6 17. Má-

17. Második tiszt az betegeknek meg látogatóinak ismét ez; Hogy megkennie olajal az beteget. Ez pedig az kenet külső ceremoniája vala, melly mind az meg-gyógyításnak aján-dékival, most immár megszűnt, minek-okaért most én arról többet nem mondok.

TIZEN-KETTŐ- DIK RESZ.

*Officium
agri erga
seipsum.*

*Concernit
animam
& corpus.*

Eddig az beteg tisztiról, melly Istenre illik: Immár szóllyunk azokról mellyekkel magának tartozik: Melly kettőre vitétik; Edgyik lelket, a másik illeti az ő testet.

Lel.

hogy magát jól készítse, az előtte való és őtet fenyegető halálnak felelme ellen, és meg-is erősítse. Annak nyilván való oka vagon. Mert noha az emberek tellyes életének folyásában hól inkább félnek, hól ismét gyengebben félnek, az haláltól, természetekből; mindazáltal az betegség idején, az halál-is jelenlétén, az az felelem sokkal inkább ki jelēti magát, hogy egész testünket meg-részketteri inainkat meg-szag-gattya, és úgy meg-nyom, hogy gyakorta mind az kételkedést, s-mind az két-

R 7 seg-

186 segben esést réá hozza az emberre.

2. Azért nekünk kéte-
lenseg álat az segítsegekkel,
az mellyek minket az halál
felelme ellen meg-erőssíte-
Animam nek. Ezek pedig az segítse-
à compe- gek két rendbéli gyakorlás-
sūt duo. ban fogláltatnak, cselekő-
Actiones. derben és el-mélkődésben.

1. *Actio.* Első cselekedet ez, hogy
meg-tekénese az ember,
nem annyira az halált ő
magát, mint az Istennek jó
téteményit, mellyekben
részesül az halálnak után-
na. Mert nem illik ember-
nek szívét, az halálnak
gyötrelméhez és rettőgé-
sihez kötni, hanem minden
gondolkodásokat és indu-
lato-

latokat, olly állapottal kel 187
viselni, hogy azok az kö-
vetkezendő bódogságra
nézzenek, mellyre az halál
után rendelte Isten bé-me-
netelünket.

Mint akki nagy szélyes
folyo-vizen akar által men-
ni, nem nézi az viznek fo-
lyását, hogy vala-hogy meg
ne rettenyen, hanem labat
néki keményíti, szőmeit az
ellenben való parttyára. *Simile*
függeszti, és úgy gázol által
az vízön. Így az halálra me-
nendő ember, ne fordicsa-
az ő tekintetit az halálnak
habjaira, hanem az ő híti-
nek szőmeit egyenésen az
örök életnek parttyára i-
gazgassa.

á3. M-

3. Második cselekedet
 2. *Actio.* ez, hogy meg-nézzük az
 halált, nem az törvénynek
 tükörében, hanem az Evan-
 geliumában, az az, nem úgy
 tekintsünk arra, az mint
 azt nekünk az törvény
 előnkben adgya, az miné-
 mű iszonyu orczát az tör-
 vény ad annak, hanem az
 mint azt nekünk az Evan-
 gelium előnkben állattya.
 Mert az törvény szerént az
 halál, némű-némű átok, és
 az pokol fenekére nyakra-
 főre való vettetés. De az
 Evangeliom szerént, az ég-
 ben való bé-menés. Az tör-
 vény az halált úgy muto-
 gattya mint halált. Az E-
 vangeliom nem úgy-mint
 halált,

halált, hanem mint álmot, 189
 tanítván hogy az Christus
 halálával úgy el-változott az
 halál, hogy az Christus szol-
 gainak nem lehet az, halál
 gyanánt. Mikor azért az ha-
 lálról ez szerént gondolko-
 dól, úgy kértélheted bé-
 magadat fő módon, hogy
 minden rettőgesek ellen e-
 légsége lehessen, az mellyek az
 betegőket szokták habor-
 gatni.

4. Az el-mélkődések-
 nek pedig az mellyek ide-
 tartoznak száma igen sok.
 Azokat nem számlálom,
 mind elő, hanem csak egy-
 néhányat, és az többinek
 úgy-mint fundamentomat.
 Négy az fő-képpen. Az el-
 ső

*Medita-
 tiones.*

*1. Medita-
 tio.*

190 ső vétetik, az Istennek ki-
valt-képpen való gondvi-
seléséből, hogy mindeñek,
de fő-képpen az hiv ember-
nek halálat, nem csak eleve
meg-latta Isten, de sőt ugyā
él is rendelte: Mondom a-
kar melly embernek-is az ő
halála, mellyet az ő bűné-
vel érdemlet, Istentől bo-
csáttatik réá, akki arra való
tekéntetből az halálnak o-
kanak-is mondattathatik.
Igy szól vala az Sz: A N N A
Aszszony: Az Ur ōl-meg s-
az Ur elevenit-meg. Az Je-
rusalembéli Ecclesiá-is azt
vallotta, hogy semmi nem lőtt
az Christ' halálában egyéb,
hanem az mit az Isten keze
és tanácsa el-vegezőt volt
hogy meg lenné.

1. Sam. 2.
6. 6.

Act. 4.
6. 28.

5. Minnek-okáért min- 191
den Christus tagjainak ha-
láli, Istennek kivalt-képpen
való gondviseléséből eleve
meg lattatnak s-élis rendel-
tetnek. Oda adom az kör-
nyűl álló dolgokat is, úgy-
mint az űdőt, az helyt és az
halálnak módgyát, és annak
előtte jaroit, az az, az be-
tegségnek el-követkőzését,
nevekődését, ki menetelit,
és valamik az halálnak ret-
tendő el-jöveteliben szó-
tak meg-lenni, mind azo-
kat nyilvánfággal az Isten-
tanácsa öröktől fogván az-
szerént rendelte légyen. Az
mi fejünknek haja szalai
meg-vadiak számláltat-
ván, azt mondgya az mi űd-
vőzi-

Matt. 18.

192 vőzítők, s-az földre sem-
esik egy az apro verebecs-
kékben, az mi mennyei At-
tyánknak akarattya nélkül.
Ilyen értelemmel igen fő-
psal. 139. módon szól David-is! Nem
6. 15. volt titkos te előtted az én
útam, az mióta lőttem tit-
kos helyen mestersegesen-
fel éppítettvén, úgy-mint
az földnek also részeiben.
Az én testemnek tesztához
hasonlo materiáját láttak
az te szőmeid, és az te
könyvedben mind azok bé-
irattattanak, az mely na-
poktól fogván formáltatta-
nak, még mikor azok nem-
is valának. Másut pedig I-
stent azon kéri, Hogy az ő
köny-hullatásit tömlőben
szed-

szedgye. Hogy-ha Istennek 193
olly tömlője vagyon, akki-
ben köny hullatafokat sze-
degeti az ő szolgainak: val-
lyon s-inkáb nincse olyan
mellyben az ő vérőket sze-
degéssé? Mennyivel inkáb
réa vigyáz azoknak faydal-
mira, nyomorúságira, be-
tegsegőknek s-haláloknak
környül álló dólgaira!

6. Avagy csak az mi fe-
jünknek, az egy Christus-
nak csendesz gondolkodá-
sa, az halálnak idején fel-
fegyverkőztethet, mind az
rettőgések, kételkedések,
s-mind az nyughatatlanág
ellen. Mellyet nyilván való-
vátésznek az példák. Meg-
nemulok, meg nem nyitom
az

194 az én szajamat. Azt mond.

Psal. 39.
6. 10.

gya David. Honnét pedig-
len az Ő el-enyire való
csendessége? Meg jelentik
a következendő igik; Mert
te cselekedted, úgymond.

Gen. 45.
6. 9.

Joseff-is így szóla az Ő At-
tya-fiainak. Ne gyötörje-
tek az banattal ti magato-
kat, Isten bocsátot engemet
ide ti előttetek.

Ihon ez az Joseph payfa-
mellyet szerzé az Isten.
gond-vifeléséből, és akkio
eleiben vete nyughatatlan-
ságának, faydalmának és
szüvének busongásának.
Hansolátos-képpen. min-
ket-is minden felelem és
szomorúság ellen, meg e-
rőstithet, ha ezt mondand-
gyuk

gyuk Daviddal, Drágalátos 195
az Urnak szőmei előtt, a-
zoknak halála, akkikhez Ő
jó akarattal vagyon.

Baran azért csak egyfzer
gyűkerezhessék meg az mi
szüveinkben ez az tudo-
mány, hogy valami esik mi
raytunk akar betegségünk-
ben, s-akar halálunkban,
azok egészlen az Isten göd-
vifeléséből jönnek, ki az Őtet
szeretőknek mindeneket
javokra szolgáltat.

Rom. 8.

7. Az második elmélke-
dés, forog az Istennek főfő
igireti mellet Isten ki adot
az Istenesen ki-múló embe-
reknek; illyen ez Bódogok
kik az Urban meg halnak,
mert meg-nyugofznak az Ő
mun-

2. Meditatio.

196 munkájoktól és az ő csele-
Apoc. 14. kedetek követik őket. Meg
6. 13. ígírte ezt az igazságnak au-
thora ő maga az igazság, ak-
ki nem tud hazudni. Ezt a-
karom tudni-illik, hogy az
melly halál az meg-jobbít-
tatot élettél egyben kötö-
töt, arra néznek az örök
bóldogságnak igireti: És
hogy az, minden indulato-
kat, és az halálnak képtelen
felelmének haboruit hat-
hatoképpen meg-csende-
sziti, és annál-is inkább ha-
eszedben vészed miben-
helyheztetet legyen az bó-
dogság.

8. Ki-vettetünk ugyan-
mikor meg-halunk, az mi
2. Cor. 5. földi testünknek hayléká-
6. 2. ból,

197 ból, satorából, mellyben
régén lakozunk; de mi vé-
gre? Bizonyára nem egyéb-
re, hanem hogy az Chri-
stussal élvén, holtunk után
olly éppületet birjunk;
melly haylékot Isten ad,
nem kézzel csináltat, hanem
örökkévalót az égekben,
az az, ki beszélhetetlen és
halhatatlan dicsőséget. Ha
vala-melly szegény ember-
ről az Fejedelem rongyos
öltözetit le véttené, és
drága erő Király ruhákban
fel-öltöztetenné, kétség
nélkül nagy öröme lenné
annak az embernek. Men-
nél örvendetesbnek kell ta-
hát ennek az hir mondás-
nak lenni, minden szüből
S Isten.

198 Istenhez tért bűnös ember-
reknél, mikor az égeknek
és az egész földnek Királya,
ő hozzájuk járul az halál ál-
tal, és azt parancsolja,
hogy az ő testeiket, mint va-
lami viselt köntőst le-vét-
közék magokról, és Király
ruhát öltözzenek-fel, az az,
mennyei halhatatlanfagra
készüllyenek! De vallyon
s-micsoda nyelv mondhat-
na ki, annak az bódog álla-
patnak dicsőseges vóltát?

3. Medi-
tatio.

9. Harmadik elmélkő-
ködés vétetik azoknak ál-
lapattyokból, akik a Chri-
stusban vannak, vagy élnek
vagy halnak. Az ki az Chri-
stusban hiszen s-meg hal,
nem távoly az Christustól,
ha-

199 hanem az Christusban hal-
meg, holot mind testestől
lelkestől az Christushoz
kötetet, kiről bizonyfá-
got tésznek az I S T E N ke-
gyelmes kötősenek pecse-
tes levelei: Jnnét lészén
hogy noha az test az halál
által el-valik az Lélektől,
mindazáltal annak edgyik-
is a Christustól el-nem sza-
kad. Az edgyesülés melly
ez életben egyszer el-kez-
detet örökké meg marad.
Minek-okáért noha el-had-
gya az Lélek az testét, és
noha meg-rothadgyon az,
az koporsóban, mindazál-
tál, mind ketten az Chri-
stusban, mind ketten az
frigyben (kötésben) mind
S 2 ket-

200 ketten az Isten kegyelmébe
egy-aránt meg-maradnak,
nem különben mint a ha-
lal előtt. Es ismét edgyesül-
nek, mikoron az test az
Christussal való edgyesülé-
sének erejével az örök élet-
re fel-támadando leszén.

Ugy vagyon ha ez a Chri-
stussal való edgyesülés úgy
meg-oszlana mint az test s.
az Lélek hogy el-válnak
egy-mástól, úgy bezzegh
vólna valami módgya az
kétkérdésnek s-az felelő-
nek. De mivel-hogy az mi
Lelkünknek az Christussal
való edgyesülésünknek, és
egyben való alkottatásunk-
nak fundamentuma, mind
testünk s-mind lelkünk sze-
rént,

rént, mind örökké fen ál- 201
lyon, bizonyára igen nagy
öröm és hatható vigasztá-
lás származik abból az hívő
emberre.

10. Negyedik elmélkő-
dés néz az igiretekre, mel-
lyekkel kötelezi Isten ma-
gát, kegyelmes és kivált-
képpen való jelen-létére,
minden beteg, meg-haló és
egyéb nyavalyákban kinlo-
do szolgálaihoz. Mikor által
menéndesz az vizeken, azt
mondgya az UR, te véled
vagyok, és az folyo-vizek
el-nem boritnak tégedet.
Mikor az tűzön jársz meg-
nem égz, és a tűznek lángya
meg-nem emeszt tégedet.

*Esa. 43.
6. 20.*

11. Isten pedig az ő je-
S 3 len-

1.

len-létét három-képpen je-
lentötte-meg: Edgyik an-
nak ilyen. Mikoron az be-
tegségőknek és az halálnak
faydalmit és gyötrélmie
meg-enyhíti, az mint im-
már az bé-hozot mondás-
ból megtetszik: Jnnét va-
gyon hogy az halálnak fe-
lelme és az faydalom-is-
sokkal kisseb némely em-
berekben azoknál az faydal-
mokban, az mi-néműeket
az elöt életekben egy-né-
hányszor szenvedtenek.

2. 11. Második módgya az
Isten jelen-létének ilyen,
mikor belől ki beszélhetet-
len-képpen az mívelkűnket
vigasztallja és meg-báto-
rítja, arról így szól Sz. Pál:
Dicse-

Dicsekedünk az nyomoru- 203

ságokban, tudván hogy az *Rom. 5.*
nyomorúság tűrést szerez- *6. 9.*
zen, &c. De vallyon s-hon-
nét lészzen ez az dicsekő-
dés: imez követközendő
szókban jelenti-meg. Hogy
az Istennek szereteti ki-ön-
tetet az mi szűveinkben az
Szent Lélek által. Továbba
Pál Apostol igen meg-ne-
hezítettén, és elötte lévén
az halálnak el-végezet dol-
gai, így szól ő magáról. Az
mint bővölködnek à Chri-
stus kén-szenvedési mi ben-
nünk, így bővölkedik az mi
vigasztalásunk-is à Christus
által. Arrá tanít azért ot az
Apostol, hogy mikoron az

2. Cor. 1.
6. 8. 9.

204 fogyatkoznak, Isten maga
jarúl akkor az betegnek a-
gya mellé, és Ő latogattya
meg hogy meg ne fogyat-
kozzék az Ő lelke az Ő meg-
úyítása nélkül. Bal kezét fe-
Can. 2. je alá tévén, és jobb kezével
v. 6. meg-őlelvén.

3. 12. Harmadik módgya,
mellyel Isten meg mutattya
az Ő jelen-létét, az Sz. An-
gyaloknak szolgálatyok;
Mert azokat Őrizők és day-
kák helyét rendelte az Ő
szolgai mellé, kik őtalmaz-
zak és kezökben hordoz-
zak azokat, és strasát álla-
nak az Őrdőgnek és annak
Angyalinak ellene.

Az Angyalok pedig ezt
az Ő tiszteket az emberek
és

és hivek körül fő-képpen 205
akkor viselik, mikor bete-
gők, mert akkor nem csak
nem hadgyák megszűze az I-
sten-feleket, de sőt készen
vannak azoknak lelkeknek
el-fogására és az égben való
bé-vitelre, az miképpen az
Lazar példájával tanitta-
tunk.

TIZEN-HARMA- DIK RESZ.

EDdig vagyon a betegnek *Officium*
első tisztiről, melly ma- *agri quò*
gára néz, és az halálnak fe- *ad corpus.*
lelme ellen viseltetik: kö-
vetkezik az második melly
az testét illeti, az pediglen
ebben fűg, hogy minden
beteg egessegenek és életé-
nek

206 nek ótalmazására s-meg-
tartására gondot viselleyen,
mind addig valamíg Isten
azt el-nem vészi. Mert azt
mondgya Sz. Pál: Senki mi
közülünk magának nem
él, és senki magának meg-
nem hal, mert ha élünk-is
az Urnak élünk, ha meg-
halunk-is az Urnak halunk.
Azért vagy élünk vagy ha-
lunk, az Uré vagyunk.

Minekokaért mi nem va-
gyunk szabadok az mi éle-
tünkkel, de aŋnak minden ha-
talmat az Urnak kell tartá-
nunk, hogy mind életünk s-
mind halálunk az Ő dicső-
ségére szolgállyon. Mert az
mint köz példa-beszédben-
is szokták mondani: Igen
édes

207 édes az ember élete. Azért-
is engedtetet meg ez az em-
bernek, hogy meg ne fosz-
tatnék az üdötől, hanem,
hogy minden ezközökkel
élhetne, mellyek szolgálná-
nak örök életeknek meg-
nyerésére.

2. Nem-is azért adatot az
embernek az Ő élete, hogy
az mi napjainkat gyönyör-
kedéssel, jó lakással tölte-
nek-el, hanem hogy lenne
módunk benne, által köl-
tözni az sötétségnek orszá-
gából, az világozságnak és
kegyelemnek Országára, és
az bűnnek szolgálattyaából
az Istenek fiainak amaz ne-
mes szabadságokra. E' vé-
gre szorgalmatosan gon-
dot

208 dot kell viselnünk életünk-
re, mint Istennek szép aján-
dékára, valamíg Isten töl-
tünk azt el-nem vészti, vala-
míg minket az életnek au-
thora, az mi Fejedelmünk,
az Ur Isten innét ki nem
szólit.

3. Es az mi életünknek
meg-tartására élnünk kell
az eszközökkel, törvén-sze-
rént való móddal. Az eszkö-
zök közzé számlállyuk az
jó és idvősséges Orvosságot,
mellyet noha sokák csak
hejában való, és semmire
való dolognak alitanak,
mindazáltal illik azt ismér-
nünk Isteni rendelésnek, és
az Istennek igen szép álda-
sanak lenni. Hogy az úgy
légyen

légyen meg-tetszik az szent 209
Léleknek az Sz Írásban ar-
ról való bizonyfág-tételi-
ből.

Mert mikoron úgy tet-
szet volna Istennek hogy
Ezechias Királynak előb-
benijó egeffégét helyére ál-
latna, Esaias Prophétának ^{2. Reg. 20.}
parácsolattyából fűgét kő- ^{6. 2.}
tének az sebére, és úgy gyo-
gyula-meg. Némű-némű-
képpen jól-lehet az az Or-
voslás csudálatos vala, mert
két vagy három náp meg-
gyogyulvan, hármadik ná-
pon az Urnak Templomá-
ban fel-ment vala meg e-
rőssödvén. Mindazáltal az
fűge, kivel sebet bé-kötöt-
ték vala, az természet-sze-
rént

210 rént való orvosságnak né-
me vala, kiből flastromot
csinálván az sebet meg-
nedvesíteni, meg-lagitani,
meg-érlelni igen hasznos.
Igy az Samaritanus-is di-
csírtetik, hogy az mely em-
ber Jerusalemből Jerico-
ban indúlt, az az tolvajok-
tól útában meg-vagdálta-
tot vala, sebeit bé-kötözé
olayt és bort öntvén azok-
ban.

4. Avagy ez az cseleked-
et az Orvosságnak nem i-
gazán való példája valajé?
Mert az borral az sebek
meg-tisztulnak, belső fay-
dalmak meg-enyhítettnek;
az olay pediglen az sebet
huffal bé-tölteni és külső
fay-

faydalmakat meg-enyhite- 211
ni, igen hasznos. Lattatik a
Prophéta-is ez orvasságot
commendálni, mikor így
szól: Az ő talpatól fogva
tétéjeig nincsen épség az ő
testében, hanem, seb, fe-
kély, tőr, var, rakvagyenet-
séggel, mellyet ki sem,
nyomnak, bé-sem kötnek,
olayal-is meg-nem lagyit-
nak.

Holot még ő maga is az
Ur Isten azt parancsolta va-
la, hogy az aprogyermek-
csék nyolczad nap előtt
környül ne meczetnének,
lattatik az orvosságnak re-
guláját, mely minden idő-
ben meg-tartatot, hogy I-
sten-is; meg-tartotta légye
melly

212 melly Regula így vagyon. *Tantissper infantes de vitapericlitari, dum primos septem dies superarint.* Az aprocskaknak életek mind addig veszedelmes, vala-míg az első hét napokat el-haladgyák. Melly meg bizonyosodik Dávidnak Bersabétól születet fiának példájával is, ki az ő életének hetedik napján hala-meg. Es ezokáért a Pogányok is régenten az ő gyermekeknek nyolczad nap előtt nevét nem ádnak vala.

5. Nyilván vagyon tehát immár, hogy az Orvossággal való élés szabados és dicsiretes legyen. Hogy pediglen az Orvosság az egészségre helyősen szolgál

213 hasson, azt kell fő-képpen meg-látni, minémű orvosokkal közöllyük dolgunkat; kell azért keresni tudos, sok dologban forgot, igaz valláson való, jó lelki ismereti orvos Doctorokat, mert itt-is szintén úgy-mint egyéb hivatalokban sok vétek eshetik, mellyek ártalmasok, mind az egészségnek s-mind az testi életnek.

Mert némelleyek készek mindgyárt bé-adni az betegnek azokat, az mellyek ő nekik hasznosoknak latatnak lenni, az betegnek vizeletit meg-nézvén minden helyős meg-ítülés és vizsgálás nélkül.

*Medici
quales
quaerendi.*

6. De abban az tudományban az kik tudosbak, nyilván tanítták, hogy az szerént nem meg-gyogytatnának, de meg-öletetnének az emberek, az *experientiával* meg-is bizonyítták, hogy az-szerént nem kevesen ölettettek legyen meg. Mert csak az ő vizeletből való itilet, család: Holot az gyuytovány mérges hideg-lélésben, a-vagy nehéz betegségben feküvő embernek vizeletiállattára és színére nézvé, hasonlonak lattatik lenni, mint az jó egészségben levőnek. Az-szerént azoknak is akkik negyed napi hideg-léléstől gyötretnek, fő-képpen

pen ha az betegségnek kezdetitől fogva, mértékletesen éltek, és illendő étkekkel. Az oldal fajoknak és akkiknek tüdejek rothad, a-vagy akkiket torok fajas bánt, vagy akkik halálokhoz igen közel vannak.

7. Annak-okaért mikor az meg-haló embereknek vizeleteknek tekénter néha hasonló legyen, az egészségben levő emberek vizeletihez, következik hogy ugyan azon egy színe az vizeletnek, mind az halálnak s-mind az életnek jelensége lehessen, és nem csak külömböző, de sőt ellenkőző betegségeknek is, homályos jövőendő mondoja legyen.

216 gyē. Zavaros, nyers és sárga
vizeleti, az nem betegek-
nek, hitvan emésztésnek je-
gye: De az kik nehéz és
gyuytovány hideg-lélésben
fekűsznek, eszők nélkül va-
ló létőket és halálokat
minden bizonnyál jelentik.

8. Némellyek csak sem-
minek tartják az ő orvossá-
goknak erejét, az gvogyi-
tásban, az betegek szeren-
csejére próbálni; kiért az
remélltet egésség avagy meg-
bantatik, avagy meg-kés-
lelterik.

Vadnak ollyak-is, akkik
soha az orvosságot bé-nem
adgyák az betegnek, seme-
ret nem vágnak külőmben,
hanem tanácsot kérdenek

az

217 az ég forgasához rendelt
Kalendariumtól és az csil-
lágok-állasítól. Es illyen ú-
tat követvén, bizonyára a-
zok-is sokakat meg-ölte-
nek. Légyen előttünk pél-
dajúl egy kővér testes em-
ber. kit mikor az óldal fa-
jas olykor bántana, mikor
az hód az Oroszlány jegyé-
ben vagyon, mit kellene ak-
kor azzal cselekedni? Ak-
kik abban az tudományban
bölcsőbbek azt tanácsol-
lyák hogy eret vágasson. Az
égben nézők azt hadgyák
hogy varakozás légyen,
míg az hód ki megyen az
Oroszlányból, az nápnak
hazából: Azon-közben az
űdő álat annak faydalma az
ned-

218 nedvességeknek bőfűségével
úgy meg-őregbedik, hogy
semmi okkal azt egy-mástól
el-nem oszlathatni, sem,
meg nem érlelhetni, hanem
abbéli betegségében meg-
kell halni, avagy az meg-
gyuladásnak ereje miát, a-
vagy az tudónak rothadása
miát; mivel-idején nem or-
vosoltatot.

9. Ha valakit vala-mikor
torokgyék, avagy szünte-
len való hideg-léles győ-
tőr, oly-kor, mikor az hód
az Planetáknak gonosz-te-
kénzetiben, avagy ellenke-
ző Planetakkal vagyon ed-
gyűt, és az ér-vagás mind
addig halladgyon, míglen
az hód azoktól az gonosz
tekén.

tekénzetektől meg-szaba- 219
dullyon, azonban az beteg
meg-halhat.

Felettéb igen tevőllýőg-
nek azért azok akkik sem,
purgatioval sem ér vagással
nem élnek, míg az csillágok
járása felől nem értekőz-
nek; holot sokkal bátorfa-
gossab út ez, ha az beteg-
ségnek természetit, vagy
állapattyát, nevekődését, o-
kat és külső jegyeid meg-
hanyod veted.

10. Ezek mivel-hogy
mind így legyenek szintén
olly gondviselésének kell
lenni, az Orvos Doctörök-
nak keresésében, kikre biz-
hassak egészségeket az bete-
gek, mint az perlekődő em-
be.

220 berek az tanácsos okostör-
vény tévőket, az mint meg-
keresik: Es à mint az jó lel-
ki tanítókat, az lelki ismé-
retnek dolgainak forgatá-
sára, meg-szokták valasz-
tani.

11. Továbba intünk itt
mindeneket, hogy tilalmas
ezközökkel ne éllyen, se
hogy affelével orvosoltas-
sék, el-ne szenvedgye. Az
minéműek, minden bű ba-
josságok, varaflások, akar-
minémű szokból állyanak
azok, képecskék, fákra
vagy papirosra (kártyára)
vagy egyebre akarmire,
nyomot bötűk, és minden
affele orvosságok mellye-
ket vagy nyakára, vagy te-
sté-

stének más egyéb tagjára. 221
szokták függeszteni; Ha-
nem ha annak természet-
szerént való okat adhatni,
úgy-mint az Basa-rosának
magvát, ha ki nyakában
hordozza, az nehéz beteg-
ségellen használ. A' mint
az Farkas ganeyit-is ha az
embernek testére kötik, az
colicának faydalmit meg-
csendesziti, nem Őrdőgi ha-
nem természet-szerént va-
ló erejével. Azért affelek
mind hejában valók és ba-
bonaságok, úgy-mint ak-
kikben sem az teremtés ál-
tal nem óltatot olyan erő,
sem az Istē igiének bizony-
ság-tétele affeleknek olly e-
rőt nem tulaydonit, hogy

T

az

222 az testeket meg-gyógyí-
hatnak. Mért az szozatnak
nincs egyéb ereje, csak az
mit zöngésével jelent, sem
az abrazatoknak, betűk-
nek, vagy bélyögőknek, ha-
nem csak az mit azok je-
lentnek. Mindazon-által ef-
fele meg-tiltatot és képte-
len orvosságokat, inkább
kapja az kösség, s-inkább-is
élaffelékkal, hogy sem azi-
gazan való és üdvösséges
orvosságokkal.

12. De meg-emleköz-
zünk hogy Isten Ő Felsege-
meg-tiltotta legyen, min-
den emberektől igen ke-
ményen, hogy se várásfál-
sal, se bű bájál, ne éllyenek,
mert bizonyos hogy effe-
lék,

223 lék, az űrdöggel közlik dol-
gokat, akar mint hja űket
az köz nép tudósoknak.

Job volna az betegnek
meg-halni, hogy sem affele
emberek szolgalttyával e-
gességet megnyerni. Mert
vala-mely lélek az várásflok-
hoz, nézekhez köti magát,
hogy fertelmeskedvén ke-
resse azokat, én az én hara-
gos orczámat ellene fordí-
tom annak az léleknek, ki
vágom azt az ű népe köz-
zül; azt mondgya Isten.

Igy Ochozias Király beteg
levén, követeket küldé az
Belzebubhoz, az Philistæu-
sok Ecron nevű várásának
Istenéhez, hogy meg-mon-
dana, ha meg-gyógyulnájé

T 2 avagy

Lev. 20.
6. 6.

224 avagy nem. Mikor azért
mennének az követek Jlyés
Prophéta eleikben, mene ezt mondvan : Tér-
jetek vissza az Királyhoz,
akki titeket elküldöt, és
ezt mondgyatok nekié, Azt
mondgya az UR, Talam,
hogy Iffraëlben nincsen
Isten, és azért küldesz az
Belzebubhoz tudakozni, az
Ecron Istenéhez, azért az
agyról kire fel-feküttél, le-
nem szállasz.

Azért oly távól vagyon,
hogy afféle tudományok
meg-gyogyítanak az mi be-
tegséginket, hogy azokat
őregbitik inkább és meg-is
erősítik.

TIZEN.

TIZEN-NEGYE- 225
DIK RESZ.

EDdig az egésznek ez-
közéről. Im már szol-
lyunk azokkal való élésnek
jó módgyáról, kire három
Regulák szolgálnak.

Első Regula ez : Élni a-
karvan az Orvossággal, nem
csak testedet készíts hozzá
az Orvos Doctoroknak pa-
rancsolattya szerént, ha-
nem lelköd-et-is, meg-aláz-
van magadat az Isten keze
alat az te bűneidért, kiknek
bocsanattyáért könyő-
rőgy, minek-előtte egy
morsat avagy cseppecskét
vettel volna hozzád az or-
vosságban.

*Modus &
tendi me-
dis.*

*1. Regu-
la.*

*Vetus &
sus medi-
cina his
requirit
Regulas.*

T 3

2. Hogy

2. Hogy it ilyen rendet
kellyen követni, innét bi-
zonyosodik-meg, mert az
betegségök az bűntől mint
egy gyűkértől származnak,
azt kell leg-először-is ki-fe-
szíteni, hogy annak ágát
meg-hirvadgyanak. Innét
Afa Király noha egyéb kép-
pen dicsiretes vala, de meg-
feddeték az Sz. Lélektől,
hogy az ő betegségében
nem Istent keresé, hanem
az Orvosokhoz ragaszkó-
dék, felettéb bizván azok-
hoz.

3. Azokáért sokszor
meg-esik ez, hogy az melly
betegségek magok szerént
gyógyulandók volnának,
gyógyúlhatatlanokká lesz-
nek

2. Chron.
16.12.

nek az betegnek bűne és
poenitentia - tartatlansága
miát. Hasznos azért min-
deneknek valakik kíván-
nyak egészegeknek meg-
nyerését, hogy mindgyárt
mihelt Isten őket az beteg-
séggel fanyargatni kezdi,
Isten előtt magokat meg-
álázván, meg-térjenek ő
hozza.

4. Második. Minck-után 2. Regula
na az beteg, az mint el-vé-
gezte hogy éllyen az Or-
vossággal, és az mint illik
magát hozza-is készítötte,
az orvosságot mint szintén
az ételt és italt, az Isten igié-
vel és könyörgésével meg-
szentellye. Mert az Isten i-
giével, illik bizonyosok le-
gyünk,

228 gyűnk, hogy az melly or-
vossággal élni akarunk, sza-
bados orvosság, könyör-
gésünkkel pedig az Isten ál-
dását kell meg-nyernünk,
hogy egészségünk helyre ál-
lattassék ; ha úgy tetszik
I S T E N N E K.

5. Harmadik. Az beteg-
nek értésére legyen, és élőt-
te-is viselje az orvosság-
nak igazan való és fő hasz-
nát, ha magát meg nem a-
karja csalni. Nem kell azt
gondolni, hogy az orvos-
ság az vénségnek vagy az
halálnak útát meg rekeszt-
hetné, avagy azoknak min-
deneftől ellenek állhatna.
Mert az nem lehet, holott
Isten rendelte, hogy min-
den

den halando ember, vagy 229
meg-hallyon vagy el-val-
tozzék.

6. Füg az élet az termé-
szet szerént való melegség-
nek és gyűkeres nedvesség-
nek egyenlő temperamen-
tomában, (egy-aránt való
állapotban levő meg-mara-
dásban) de vala-mikor an-
nak edgyik az másikat meg-
haladgya, avagy meg-e-
mészti, semmi mesterseg-
gel helyére nem állathatni,
hanem ketelenség álat, ha-
lál követi.

7. Igazan való haszna
azért az Orvosságnak, az é-
letnek meg-tartása, és az ő
határaig való terjeztése :
Mely határ, avagy az ő fo-
lyá-
T s lyá-

230 lyásának természet-szerént
való vége akkor jó el, mikor
az természet, melly vala-
míg lehetet minden-fele
ezközökkel erőssítetet,
osztán tellyességgel meg-
fogyatkozik.

8. Noha pedig ez élet-
nek ilyen bizonyos határ-
ban vetet circulusa (abron-
csa) semmi emberi tudo-
mánnyal killyeb nem szé-
lesíthetethetik, mindazáltal
ételbéli mértéklenséggel,
nagy részegesködéssel és
nehéz betegségekkel, kön-
nyen meg-szorongattatha-
tik.

9. Azért azokat az ár-
talmaffágokat tellyes igye-
közettel el-kell tavoztatni,
hogy

231 hogy az mi életünknek ter-
mészet szerént való gyert-
tyája mind addig égyen,
míglen ő maga meg alu-
szik. Mert annak az üdőnek
spaciumja, igazán az üdvös-
séges kegyelemnek nájja.
Mert mikor az UR Isten
maga hatalmával az mi éle-
tünket meg-rövidíthetné,
sőt mindgyárt el-is metz-
hetné, kedvez nekünk igen
kegyelmesen, és üdőt en-
ged, hogy az Országának
el-vételére készítenők ma-
gunkat. Ez viszsa vehetet-
len üdő ha egyszer el-mú-
lik, tisztszer való világnak
árrán-is viszsa nem ve-
hetni.

10. Hogy azért ez Or-
T 6 vof.

232 visszáról való tanításunk-
nak részét, immár végtére
bűnösségük, az Orvos-
nak két tisztit akarom meg
illetni.

*Officia
Medici.
I.*

10. Az első ez: Ha ollyak
nincsenek, akkiknek fő-
képpen való gondgyoknak
kellenne arra lenni, hogy
az betegőt bűneiről inte-
nék, ő maga az orvos, ha az
Christ' Ecclesijának tagja,
járjon el-abbán, intvén
hogy könyörgéssel min-
den bűneinek nagy buzgo-
sággal kérje bocsánattját,
Istentől. Kétség nélkül eb-
ben serényben eljárának
annál az mint szokot lenni,
ha az orvosok eszökben
vennék, hogy gyakorlatos-
sággal

sággal haszontalanná lesz 233
az ő munkájok, nem annyi-
ra tudományokban való
fogyatkozás miatt, vagy né
akárasok miatt, hanem az
melly betegnek meg-gyo-
gyítására igérték magokat,
annak poenitentia tartat-
lanfága miatt.

11. Az másik ez; Hogy 2.
mikor láttya az el-követ-
közendő halálnak bizo-
nyos jelenfegyit az betegen,
ne titkollya azokat az be-
tegtől, hanem mennél ha-
marébb tudósítsa őtet azok-
ról: Mert afféle dolognak
el titkolása veszedelmes le-
het, à mint hogy gyakorta
az-is szokot lenni, mikor az
tisztá igazság szőm eleiben
T 7 ho-

234 hozattatván, igen hasz-
nos legyen. Mert az beteg az
ő életének határa felől bi-
zonyos lévén, ez földi dol-
gokról minden bizodal-
mat el-fordítván, csak e-
gyedül az Isten irgalmaffá-
gában helyhezseti.

2. Reg. 20. 12. Így szólot vala nagy
nyilván, beteg ágyában fe-
kűvén Ezechias Királynak
az Prophéta. Had helyben
házadat mert meg-halsz.
Mennyi jót vehessünk pe-
diglen abból, ha bizonyo-
fok lejendünk, az mi halá-
lunknak Istentől rendelt
2. Cor. I. 6. 9. határáról, orajáról. Sz. Pál
meg-mutattya ezt mond-
van. Tudva vagyon nálunk
hogy meg-kell halnunk, ne
biz-

biznank magunkban, ha- 235
nem Istenben akki az halot-
takat fel-tamasztja.

TIZEN-ÖTTE- DIK RESZ.

MInek-utánna azoknak *Tertium*
az tiszteknek nemel- *adproxi-*
ről szoltunk legyen, mel- *mum agri*
lyel az beteg magának tar- *refertur.*
tozik: Immár szöllyunk a-
zokról az mellyekkel fele-
barattyának tartozik Az
pedig kettő. Az edgyik *i.*
meg-békellő, hogy tudni- *Adversa-*
illik mindennek minden vét- *rio recom-*
két meg-bocsássa, és ismég- *cilietur.*
int mindenektől bocsana-
tot kérjen. Mert mikor az
O testamentumban, az kik
őkről avagy juhót az áldo-
zatra

136 zatra fel-vísznek vala, az ól-
tárnál kellett vala hadni,
és háza menvén meg-hara-
gut Attyafiajával meg-kell
vala békélni, és úgy viheti
vala végben az áldozatot.

Matt. 5.
v. 24.

Mennyivel inkább nekünk
erre nagy gondot kell visel-
nünk, holot magunkat, az
mi testünket, és lelkünket
az halálban úgy-mint meg-
áldozzuk Istennek.

2. KERDES. Mit kell ott
cselekedni, mikor azzál ak-
kivel meg-akarna békélni,
szemben nem lehetne, a-
vagy ha az más-fél nem a-
karna az békeséget?

FELELET. Ha az beteg,
az meg-bekéllésben szive-
szerént töreködik, és az
meg

137 meg nem nyerheti, avagy
az ő haragossának távol-lé-
te miát, avagy az más-fél-
nek keménysége miát: Ak-
koron az ő lelki isméretiből
csendes sz lehet s-örvendez-
het, meg-tudván hogy Isten
azt az ő akarattját cseleke-
det gyanánt vőtte. Példá-
nak okáért, fekűdgyék ha-
lalos agyában egy némű-
némű beteg, és víszszát vőt
légyő valakivel, akki akkor
Lengyel Országban avagy
Erdélyben légyen, azért az-
zál semmiképpen nem lehet
szemben, meg-bekéllésnek
okáért, és miképpen csen-
deszitheti meg-elméjét az a
beteg? Igen jól, el-hivén
azt magában, hogy annak
az

238 az meg-békélésnek kíván-
ságát Isten úgy vészi, mint
egy meg-lőt békélést.

2.
*Poster-
itati pro-
spiciat.*

3. Az utolsó tiszt ez;
Hogy ha kik egyebeknek
jószágoknak gondviselői,
gondot-viselleyenek, és a-
zoknak javait olly helyben
hadgyak, hogy az meñiben
lehet, halála után, ez élet-
ben marad emberek, hely-
ben talállyak.

Nékünk pediglen itt há-
rom rēdbéli hivatalról kell
emlekeznünk. Az polgári
gondviselők, az Egy-házi
szolgák, és az cselédős At-
tyák hivataláról.

*Magistra-
tus offi-
cium.*

4. Az Magistratusnak ha-
lála előtt erre fő gödgyanak
kell lenni, hogy az hely az
várás

239
várás és az polgári tarsaság,
kegyes és csendesz állapot-
ban maradgyon: Mellyet
rész szerént úgy vihetz vég-
ben, ha azt cselekedendő,
hogy az tiszta tudomány az
jó erkölccsel edgyűt hely-
ben maradgyon; Rész-sze-
rént ha olly helyben had-
gyod az dolgot, hogy az
polgári igazság az külső bé-
keséggel edgyűt erejében
maradgyon.

Illyen gond-viselésnek
szép példáját mutattya né-
künk az Istennek igié. Mi-
kor Móyses 120 esztendő
vólna, és immár nem vala-
elégséges, hogy az Israël né-
pének előtte járhatna: Elő
hivata az Israël fiait, és meg-
jelen-

*Deut. 32
6. 29*

240 jelenté nekik ez életből való ki költözésének idejét, és szíve szerént nunkalodik abban, hogy az polgári társaságnak javára bizonyos rendet szerzene.

Mert leg-először maga helyén Josué-t rendelé el. Iken Fejedelmül, hogy ő vinné-bé őket az igiretnek földére. Annak-utánna inté az népet hogy bátor szívvel lennének, magokat úgy viselnék mint erős férfiak az ellenség ellen, az Istennek egész törvényét, szorgalmason megtartanak. Móysesnek ilyen példáját Josue-is követé az után; Mert egyben gyűjtván az népet, hogy az ő halálának napja

Jos. 23.

napja közel volna meg. 241 monda; Parancsolván nekik, hogy szívekben bátrak, Istenhez pedig engedelmesek lennének. Így tanúsággal hagyvan az alatta való népet, az mint illik valagőzhetetlen Fejedelemehez, nagy bátorsággal végezé életet.

Ugy Dávid Király, mikor immár csak ágyában fekünnék, és akarna eredni az minden testnek utára, Salamon fiat az ő székiben helyheztetvén, mind az Isten tiszteletiről, s-mind az igazságnak otalmazásáról való gond-viselést keményen megparancsolá.

5. Az egy-házi szolgákhoz

Ecclesiasticis officium.

242 hoz ez illik : Hogy serinyen
és szorgalmatosan az mint
jobban lehet, jó idején gon-
dot-viselleyenek az Eccle-
siának állapotára, melly
az ő hűsegekre bizatol,
hogy éppen maradgyon.
minden részében. Méltó itt
2. Pet. 1. emlékezetre az Szent Pé-
6. 15. ter példaja, ki így szól: Sőt
erre is gondot viselők,
hogy ti az én halálom után
ezekről meg-emleközhetsé-
tek. Ha azt az intést hatra
nem hattak volna, soha az
hitben ennyi szakadások,
tévölgések és eretnységek
nem lőttek volna, az Ec-
clesiának is ennyi kára
nem következött volna.
Holot pediglen sokkal szor-
gal-

243 galmatosbak voltak az em-
berek, az szőmélybéli suc-
cessionnak (következésnek)
ótalmazására, hogy sem az
igaz következésnek, melly
fűg az Apostoloknak igaz
tudományában, azért az ra-
gadozó farkasok, hamis Do-
ktorok és Pásztorok bé-há-
gának az juhoknak aklá-
ban, és el-következők az
Christus Ecclesijára amaz
közönseges Apostasia, igaz
vallásnak meg-változása,
akkiről szól Sz. Pál, ki az
Ecclesiának egész testét tel-
lyességesen el-bórita.

6. Az csalados Attyak-
ra néz ez: az ő házok népe
között, mindeneket jól el-
rédelni, minek-előtte meg-
hal-

Act. 20.
6. 26,

2. Thess. 2.
6. 3.

Patris fa-
mil. offi-
cium,

244 halnának. Az mint Eze-
chias Királynak-is monda-
2. Reg. 20. gya vala Esaias Prophéta.
6. 1. Had helyben az te házadat
mert meg-halsz. Hogy pe-
diglen az mi házunk népe
halálunk után jó rendben
maradgyon ; kettőt kell
véghez vinni. Edgyik an-
nak ez életre és annak álla-
pattyára tartozik, melly ez
hogy az Ő javairól jól ren-
dellyen, melly hogy helyő-
sön lehesse Testamentu-
mot tegyen, kire éllyen az
beteg az régi nevezetes em-
bereknek, az Szent Attyák-
nak példájával ; Mert Abra-
ham-is az szerént Testamē-
Gen. 25. 5. tomot tőt vala. Igy Isák. Igy
Gen. 27. Jacob-is. Kiknek Testamē-
Gen. 49. tom

I.
Officiūm
T. d.

245 tom tételek, bé-foglál sok
szép áldásokat és Propheci-
ákat az Ő fiainak jövendő-
béli állapattyok felől. Ha-
sonlatos-képpen. az U R
Christus à mi üdvözítőnk-
is, az kereszt-fan függvén.
gondot-visele, az Ő Szent
Annyára, leg-szerelmeseb Joh. 19.
tanítványának gond-visele. 6. 26. 27.
sere commendálvan.

7. Bizonyára nem kicsin
dolog az Testamentom té-
tel, mellyben sok dolog
helyheztetet, mert sok há-
zigyűlősegeknek, az örő-
kösök között való viszfa-
vonásoknak, magvát sza-
kasztja. Azért nem kell azt
az olly dolgok közzé szám-
lálni, az mellyek meg-is le-
het-

V

246 hetnek s-el-is múlhatnak
az mint némellyek méltat-
lanúl vélekődnek felőle; és
akarnak inkább meg-halni
Testamentom nélkül, né-
mű-nemű vak, és maga-
gondolatlá tanácsoktól el-
hitettetvén, avagy azért
hogy az ő gazdagfágoknak
nagy vólta ki ne tudód-
gyék, avagy hogy nyomo-
ruságos dolgok titokban
maradgyon; Avagy attól
félnek ne kényszeritesse-
nnél hamarébb meg-halni,
hogy Testamentomot töt-
tenek.

*Testamen-
taria di-
spositio.*

8. Noha pediglen az Te-
stamentom tételnek mód-
gya más helyt, és más tudo-
mánt illet, mindazáltal
sem-

semmit sem árt, ha mit ar- 247
ról az Sz. Lélek az ő igié-
ben írásban hagyot, azokat
meg-mondgyuk, és minde-
neftől bizonyos Regulák-
ban foglallyuk.

Első ez. Hogy az Testa-
mentom rendeltessék az
természetnek törvénye
mellé, az Istennek meg író
igie mellé, és az Országnak
vagy tartománynak, meg-
szokot törvénye mellé, az
melynek lakosa az Testa-
mentom tévő. Azoknak
az törvényeknek tartása,
szerént lőt Testamentom,
tételnek, ha mi utólso aka-
rat eleiben kerülne, vétkes
lészen.

9. Másik ez: Az melly jók

248 gonoszúl kerestettének, a-
vagy tulaydó uroknak meg
nem adtanak, avagy akkor
meg-adattassanak, vagy Te-
stamentum által, vagy más
móddal. Azért Istentelen-
ül, sobrakúl és szemtelenül
való telhetetleneké azt cse-
lekedni: Lelkeket Istennek,
gyermekeknek vagy rokó-
ságoknak olly jókat hadni,
mellyeket az Ő tulaydon u-
roknak kell vala viszsza ad-
ni.

Q. KERDES. Hogy ha vala-
kit feddene az Ő lelki ismé-
reti, gonoszúl győytőt gaz-
dagfágáról, mellyeket mind
azáltal nem tudna, kiket il-
letne törvény-szerént; mit
kelletik ott cselekedni?

FELE-

FELELET. Ez esetre, mert 249
nem kevés-szer szokot len- R.
ni, illyen tanácsal élünk;
Ha isméred akkinek bosz-
szút töttél, jó lélekkel ad-
meg Ő néki az Ővét: Ha
nem isméred avagy meg-
hólt ad az gondviselőknak,
kik añak javaira vigyáznak,
vagy jó akaróinak ha egyéb
nemzete nincs; De te ma-
gadnak és az tieidnek meg
ne tarts az más javait, vagy
gonoszúl kerestett, ha
nem ad ISTENNEK, vagy az
Ecclesiának vagy az polgári
tarfáságnak hadgyad, mint
egy polgari elég-tételnek
neve álat.

10. Harmadik Regula: 30
Hogy az Ház-népének fejei,
V 3 úgy

250 úgy sáfarkodgyanak az Ő ja-
vokkal Testamentom tété-
lekben, hogy gyermekek és
Rokonfágok hatra ne ha-
gyattassanak s-meg se csa-
lattassanak. Ezt mondgya,
vala Isten Abrahamnak Eli-
ezerről, az Ő idegen szolgál-
járól: Nem leszén te Őrő-
kösöd, hanem akki az te a-
gyékodból származik, a lé-
szen az te Őrőkösöd. Ide
tartozik az Isten törvénye-
is, mellyet az Isráél fiainak
ada, melly így vagyon: Ha
ki meg-hal és nem leszén Ő
néki fia, akkoron az Ő jo-
szágat az leányak adgyatok,
ha leánya nem leszén, akkor
az Ő Őrőksegét az Ő Attya-
fiainak adgyatok. Ha Ő né-
ki

Gen. 15.
v. 4.

Num. 27.
v. 8. 11.

251 ki Attyafiai nem lesznek,
adgyatok az Ő jószágat az
Attyának Attyafiainak. Ha
ismét nem lesznek az At-
tyának Attyafiai, akkoron
Őrőksegét és egyéb javat is
adgyatok az Ő kedves ba-
rattyának, avagy annak há-
za népe között leg-közeleb-
valónak. Szent Pál-is azt
mondgya: Ha fiak hat Őrő-
kösök. Es másut-is: Ha ki
az Őveire, főképpen háza-
népére gondot nem visel,
az hitetlenél-is alab való.

Rom. 8.
v. 27.

1. Tim. 5.
v. 8.

11. Vétket téstnek azért
azok, akkik az Ő javokat ro-
konfágokról avagy mara-
dékokról idegenékre for-
dították, mert azt még a ter-
mészetnek törvénye-is kár-

V 4 hoz-

252 hoztattya. De itt-is vétik
esik: Ha minden java az első
születnek, a többinek pedig
semmi sem adatik; mint ha
az első szülöttek birodal-
lomra, az kisebb Attyafiak
pedig igára és kuldusságra
születtetnének.

Ugy vagyon az első szü-
letnek méltó többetské-
adni, hogy sem a több Attya-
fiaknak, azért-is hogy üdö-
vel nagyobb, s-azert-is mert
az ő nemzete avagy háza-
népe annak szőmélyében
tartatik meg. Jarúl ez-is
hogy kell egynek illendőb-
nek lenni az többinél, ne-
vezetes ügyeknek forgatá-
sára az polgári tarsálságnak
mind csendesz s-mind ha-
boru.

boruságos idejében; melly 253
ollyan jó móddal meg nem
lehetne, ha egyaránt való
mértékkel, osztatnának
meg az örökes jók az At-
tyafiak között.

12. Négyedik és utolsó 43
Regula. Csak egy Testamē-
tom sem helyős, vala-míg
az Testamentom tévő meg
nem hal. Mert vala-míg él
annak meg-valtoztatására
hatalma vagyon.

Ezek pedig az Regulák,
mivel az Sz.írásban vannak,
méltok hogy meg-tartassa-
nak. Az több részekben és
környül álló dolgokban
való bőveb tanitást az Ju-
reconsultusoknak kell ke-
resni.

12. Második tisztí az ház népének fejének, azoknak lelke üdvösségére tartozó, akiknek gond-viselése ő réabizattatott; ilyen az: Hogy meg-hadgya az ő cselelédinek, tanúllyak az igaz tudománt, melly az Prophétak és Apostolok írásiban ki-adatot, azt hittel vegyék, cselekedetekkel nagy engedelmefféggel bétellyeficsék. Dicsíri Isten ezzel Abrahamot; Mert azt mondgya: Tudom hogy meg-parancsollya az ő fiainak maga után, hogy meg-örizzék az Urnak utat, követvén az igazságot és a törvényt. Ugy Dávid-is mikor ágyában fekszik vala, és halála

lála csak közel vala, igen 255 nemes és névezetes parancsolatot ada Salamonnak, 1. Reg. 3. kinek sommája ez vala. Hogy meg-ismérné az ő Attyainak Istenét, és azt nag'engedelmességgel tisztelné: mellyet el-végezvén könyörgéssel őtet Istennek ajánla.

Az 72. Soltár-is ilyen értelemmel iratot. De kérek, nem méltójé az Dávid példaja hogy mindenek serinyseggel kövessék? Hogy ha az Fejedelmek és fő-fő gond-viselők első-sőn akarnak disponálni az ő maradékoknak az ő javokról, ha parancsolatot adnak azoknak az igaz Religionak o-

256 talmazásáról, úgy adgyák-
meg Istennek-is az Ő igaz
tisztességét.

T I Z E N - H A T O - D I K R E S Z.

*Secunda
artis bene
moriendi
pars.* **E**Kkedig az halálhoz két-
képpen való készület-
nek módgyaról tractáltuk:
Következik a bodógúl va-
ló meg-halásnak második
része. Mely azt tanittya mi-
képpen kell az embereknek
magokat az halálban visel-
niük.

Az pedig az mód semmi
nem egyéb, hanem a szent,
Isten-felő és aytatos szü-
nek, Istenhez való fel-eme-
lése; ha immár szintén az
halállal tusakodol-is, és ha
mayd

mayd nem sokára arra ér- 257
köznel-is. Füg az három, *Dividitur
in tria of-
ficia.*
tiszteknék nemeiben.

Első ez: Hogy az te meg *I.*
halásod az hitben és az hit *Officium
moribun-
di, curet
ut in fide
moriatur.*
által légyen: Akkor halunk
pediglen meg az hitben,
mikor mi magunkat min-
denestől fogva, szüvünk-
szerént ajánlyuk az ISTEEN
kegyelmének, szeretetinek
és irgalmasságának a Chri-
stusban, az mi-képpen az i-
giben meg-jelentetet. No-
ha pediglen az mi életünk-
nek minden részecskéje, az
hitnek ki-mutatására és
gyakorlására elégseges ál-
kalmatosságot és okot szól-
galtat mi-nékünk, mindaz-
által leg-bővebben hozzá-

258 el azt az mi halálunknak o-
raja, melyben raytunk lé-
szen az halálnak rettentése,
melyben barátink, javaink,
gyönyörűségink, külső ér-
zekenségink és minden föl-
di segedelmink el-hadnak
minket.

2. Akkor azért az hit
minket némű-némű-kép-
pen magunk kívül viszen,
s-azt cselekeszi, hogy ma-
gunkból tellyességgel ki öl-
tőzvé, magunkat meg-ta-
gadgyuk, ez földi dolgok-
nak minden vigasztalásit és
segitsegit hatra hadgyuk,
szívünknek minden erejé-
vel és indulattyával, az Isté-
nek tiszta kegyelméhez ra-
gaszkodgyunk. Innét mon-
dotta

dotta D. *Lutherus. Homines* 259
in morte summè Christianos es-
se. Az embereket az halál-
ban igen fő Keresztyének-
nek lenni. Az hitnek ilyen
példajat fel-talállyuk Dá-
vid Királyban, kinek sző-
mei előt mikor egyéb sem-
mi nem forgana, az jelen-
való halálnak iszszonyu a-
brázattyánál, mikor őtet
az nép kövel akarja vala-
meg-ölni; azon szőm-pil-
pillantásban meg-bátorita-
szívét, és az mint à Sz. Lé-
lek szól, magát meg-erős-
sité az Jehovában az ő Iste-
nében.

3. Ezt pediglen az erőt
hittel keresé magának, mi-
koron az Istennek kegyel-
mes

1. Sam. 30.
6. 6.

260 mes igiretit az Ő lelkében
foglala, az mint Ő maga bi-
zonyította maga felől ilyen
Psal. 119. igikkel. Emlékezzél az te
6. 49. 50. szolgaddal lőt beszédedről,
kivel reménységét szerzettél
énnékem: ez az én vigaszta-
lásom az én nyomorúságo-
ban, mert az te beszédet e-
Psal. 73. levenit-meg engem. És is-
6. 26. mét: Meg fogyatkozván az
én testem és az én szívem;
Az én szívemnek kő-fala,
és az én örökségem Isten
mind örökké.

Azért az mit értünk hogy
Dávid cselekedet legyen,
nékünk-is mindenikünk-
nek azt kell cselekednünk
hasonló dologban.

Mikor az Izraél fiait az
puszt-

pusztában az kigyok mar- 261
doszák vala; és mikor szin-
tén meg-is akarnának hal-
ni, mindgyarást az Ő sző-
mőket Isten parancsolat-
tyából az nagy rúdra fel-e- *Num. 21.*
melt kigyora fordítottak va-
la, és ottan meg-gyógyúl-
nak vala. Így valakire az ha-
lál el-következik, és annak
hegyes nyilai szívét sérte-
getik, és azt mintha az tűz
emésztené, erzik s-nehezen
szenvedik, szükség es akkor
az elő hitnek szőmeit az
meg-feszítettet Jesus Chri-
stusra fordítani, és Ő rayta-
hadni.

Illyen úton által költöz-
nek az halál között az örök
életre.

4. To-

262 . 4. Továbba mivel az igaz Hit, nem valami megholt állat, szükség megmutatassa magát élő cselekedetekkel, kik között nem utolsó az Istenhez való könyörgés, mikor ő tőle avagy kérünk, avagy halálat adunk. Ugy Jacob megérezvén az halált réá közelgetni, igyeközék betegagyából magát fel-emelni, orcáját megfordítván, és erőtlensége miatt az botratamaskodván, úgy imáda az Istent. Az pediglen az könyörgés, az ő tettetés hitinek tettetés gyümölcse vala. Így Sz. Jobnak az ő felesége keserves nyomorúságának idején, helyesön mond-

mondgya vala; Hogy nem, 263
áldod-meg az Istent s-hal-nál-meg. Tudom, nem-is tagadom, hogy ez szót az Interpreterek különben fordítottak legyen: tudni illik, Atkozod-meg Istent, s-haly-meg.

De az én értelmem szerint job amaz első fordítás. Mert nem itilem az igazhoz hasonlonak lenni, ilyen fő haz-népe között akar mellyik-is, nem hogy Anya és gazda Aszszony lőtvölna, akki olyan szenteteltelen és gonosz tanácsot, mert völna elő hozni, à kitől meg szintén az felettébb gonosz erkölcsű ember-is iszonyodot völna, csak az ter-

Job. 23
v. 9.

264 természetnek világától vi-
seltetvén-is.

Es noha Szent Job ötet
esztelen Afzszonyiállatnak
monda, de ötet nem azért
monda annak, hog' károm-
lásra indította volna, hanē
hogy az ő barátival egy ér-
telmen vala, alitvan hogy
az ő férje, az ő igazságában
felettéb biznék. Céllya és
sommája azért az ő taná-
csának ez vala: Ald-meg az
Istent, az az, En jó Uram az
te nyavalyádnak keferűse-
ge olly nagy, hogy csak igē
közeli vagy az halálnak ka-
pujához, azért hogy immár
à te igazságod felől való vé-
lekődésedet az te szűvedről
el-harithassad, azért illendő
hogy

265 hogy az te bűneidért veled
ellenkőző Istennek kezű
meg-ismérjed magadon, az
dűcsőseget ő néki adgyad,
és az te bűneindnek bocsá-
nattyát kérjed, és ezt az te
utadat ez szerént el-végez-
zed. Ez az tanács ő magá-
ban jó, és méltó akkinek ő
is engedgyen. Mindazáltal
lehetet ez álat valami eszte-
lenség, mellyet Sz. Job eszé-
ben vőt és azért dorgálta
ötet.

5. Ez ellen pediglen az *Obiectio.*
én értelmén ellen ezt mōd-
hatna valaki: Az emberek
az halál szorongatási közt,
mind érzékenységektől s-
mind nyelvek szólásától
meg-fosztatnak, azért nem
kő-

266 könyöröghetnek. F E L E.
R. L E T. Az foházkodások,
nyegések, jaygatások, mel-
lyek az hiv és kegyes bűnös
embertől származnak, szin-
tén ollyā hathato könyör-
gések Istennek elötte, mint
azok az mellyek nagy han-
gos és értelmes szókkal
mondatnak. Mert az Isten-
hez való könyörgés az szü-
nek mozgásában, és buzgo
kévánfágában fűg, az szó és
az beszédek csak külső je-
lenségi és követi aňak. Nem
az szó de az szű kedves Istē-
nél. Ide néz Dávidnak a-
maz mondása. Az szilidek-
nek kívánfagokat meg-
halgattad U R I S T E N. És ís-
mét: Az ötet felőknek aka-
rat-

ps. 10.
v. 17.

rattyokat cselekefzi. De sőt 267
az hiveknek köny-húllatá- psal. 45.
sok-is hangos szóval való v. 15e
könyörgések és ki-áltások
gyanánt, mennek-bé az
Istennek füleiben.

6. Annak-felette az utól-
so szók-is bizonyfágot téfz-
nek az Hitről, mellyek gya-
korlatossággal az Christuf-
nak hiv szolgáiban, tellye- *Exempla*
sek vigasztalással, hathatok
és gyönyörűségesek szok-
tanak lenni.

Utólso szavai valának *Jacobi.*
Jacobnak, mellyekkel meg-
jelenté az ō fiaira el-követ-
közni mind az áldásokat s-
mind az átkokat: Főek az *Gen. 49.*
többi közöt ezek: Nem vé- *v. 10. 18.*
tetik-el Judától az Királyi
pál-

268 páltza, sem az törvény-té-
vő az Ő labaitól, míglen el-
jő az Siloh: Ismét: Az te űd-
vőzitedet varom Ő JEHO-
VAH.

Mosis.

Az Moyses utolsó szavai
az Ő Éneke melly vagyon.
Deut. 32.

Dauidis.

Dávidnak utolsó szavai
ezek: Dávidnak Isai fiának
2. Sam. 23. mondását mondom, az fir-
6. 1. & 2. fiúnak ki felségeſſé rendel-
tetet, az Jacob Istenének fel-
kenetet Királya, és ékes az
Jſraël fiáinak énekeivel. Az
Jehovának lelke szolót én-
bennem, és az Ő beszéde az
én nyelvem által száрма-
zot.

Zachariasnak, Jojadas fi-
ának, utolsó szava, mikor
meg-

meg-követeték ez vala: 269
Meg-láttya az UR, és meg-
keresi.

7. Az mi űdvőzítő ke. *Christi.*

rezt-fán meg-halo Urunk-
nak szavai, felette csodalá-
tosok és lelki kegyelemmel
tellesők: ezt mondván az
Ő Attyának: Attyám, bo- *Luc. 23.*
csás-meg ezeknek, mert
nem tudgyák mit cselekez-
nék. 2. Az tolvaynak: Bi-
zony mődom tenéked, má *Joh. 19.*
én vélem lészesz Paradicső-
ban. 3. Az Ő Anyának: Afz-
szonyállat: Imhól, à te fiad.
Janosnak; Imé, à te Anyád. *Matt. 27.*
4. Utolsó szomorúságában:
En Istenem, én Istenem,
miért hagyál-el engem?
5. Es szomjuhoz van az mi
X űd-

270 űdvessęęőnkert azt monda:
Szomjuhozom. 6. Es bō.
seggel eleget tėvén à mi bű-
neinkért azt monda: Bé-tel-
lyesedet. 7. Mikor lelke az
testét el-hagya. Atyám, à te
kezeidben, ajánlom az én
lelkemet.

*S. Stepha-
ni.*

8. Szent Istvánnak utólso
szavai: Imé, látom az ege-
ket meg-nyitaknak, és az
embernek fiát állani az I-
stennek jobban. 2. Uram
Jesús, vedd hozzád az én
lelkemet. 3. Uram, ne tu-
laydonits ezt ő nékiek bűn-
nek.

*Polycar-
pi.*

Polycarpusnak utólso
szavai ezek: Igaz mondol-
STEN, hazudni nem tudo:
Mindenekről azért tenéked
hálá-

271 hálákat adok, téged áldalak,
téged dicsírlek, az őrökké
való Isten által, és à fő Papà
Jesús Christus által, à te egy-
szűlőt és szerelmes fiád ál-
tal, ki által és kivel tenéked,
és à Szent Léleknek legyen
minden dűcsőseę, mostan
és mind őrökké.

Ignatius-is ezt mondgya *Ignatijs.*
vala: En késsémé avagy az-
zál gondollyaké, micsoda,
halálnak nemével hallyák-
meg? Az Urnak buzája va-
gyok, illik azért hogy az O-
roszlánok fogai között meg
őröltessem, hogy tiszta ke-
nyérelgyek à Christusnak,
ki én érettem életnek ke-
nyérévé lőt.

9. Ambrús Doctor. Nem *D. Ambr.*
X 2 éltem *brofij.*

272 éltem úgy veletek, hog' életemet szégyenlenem, meghalni sem félek, mert kegyelmes Istenünk vagyon.

D. Augustini.

Agoston Doctor. Nem, nagy ember az énnékem, akki előtt nagynak tetszik, hogy az eskő épűletek elromlanak, s az haládo emberek meghalnak.

D. Bernhardi.

Bernhardus Doctor. 1. Az Ő Attyafiait inti vala, hogy az Ő hitőknek és reménsegeknek vas szerszamat erőssen és álhatatosan helyheztetnek az Istennek szent és batorfágos rehelyében. 2. Mivel úgy-mond nincsen az Isteni tiszteletnek oly nevezetes példája bennem akkit néktek hagyhat-

hatnék, imez hármát ajánlom ti-néktek akkiben engemet kövessetek; melyeket meg-tartottam én is abban az melly pályát futottam. 1. Nem vigyáztam úgy az magam értelmére mint az másokéra. 2. Ha mikor meghaborítottam, az boszszu-állásnak nem voltam kívánoja. 3. Hogy valaki én miattam, meg ne botránkozzék szorgalmatoson, el-távoztattam; Mely ha mikor meg-eset az én akaratom ellen, mennél job módal lehetet el-bontottam.

10. Mikor Zuinglius az hadban meg-sebesítettet volna lanczával. Mi lehet úgy-
Zuinglii.

274 úgy-mond ez? Nő ám barant
meg-öllyék az testet, az lel-
ket meg nem ölhetik.

*Oecolam-
padii.*

Oecolampadius, 1. Inti
vala az egy-házi szolgakatu
akkik ő mellette valának,
hogy az tiszta tudománt
éppen meg-tartanak, az ke-
gyes és tiszteffeges életre jó
példat adnának egyebek-
nek, és a keresztet alhatatos
tűréssel viselnek. 2. Maga
felől így szól vala; vadolta-
tom az igazságnak meg-
vesztegetésével, semmit vé-
le nem gondolok. Immár a
Christus széké eleiben me-
gyek, Isten kegyelméből jó
lelki ismérettel, ott meg-
tetszik hogy én az Christus
Ecclesiáját semmiben meg-
nem

275 nem csaltam. Illyen én be-
szédemnek titeket hadlak
tanúinak, és azokat utolsó
szavaimmal meg-pecsétlő.
3. Az ő gyermekinek ezt
mondgya vala; Szeressétek
az Attya Istent. És rokon-
ságihoz fordulvan, Illyen
Testamentum tétellel úgy-
mond titeket arrá kötelez-
lek, kik azt halgattyatok,
Legyetek azon hogy ez én
gyermekim légyenek jám-
borok, békeségesek, és az
igasságnak követői. 4. Egy
baráttyanak ki őtet meg-
latogata, Mit szóllyak tené-
ked úgy-mond, tudni illik
jokat és újjakat. Ezennél,
ezennél az Christussal ed-
gyűt lészek. 5. Mikor kér-
X 4 denek

276 denek ha az vilagosság nem
artanajé néki? De ot elég
vilagosság vagyon. úgy.
mond. 6. Az ötven edgye-
dik Soltárt egészen, nagy
foházkodással szűbéli buz-
gosággal el-monda. 7. Az
után egy kevesé. Tarcs.
meg engem Uram Jesus'.

Lutheri.

11. Lutherus utolsó sza-
vai ezek. En mennyei At-
tyam Istenem, és az Jesus'
Christusnak Szent Attya,
minden vigasztalásnak Iste-
né, hálákat adok tenéked,
hogy az te fiadat az Jesus
Christust, akkinek hittem,
akkiről vallást-is tőttem, és
tiszteltem, és akkit az Ro-
mai Pispók, több gonosz tar-
saival meg-vetvén üldözöt,
azt

277 azt énnékem meg-jelentet-
ted. Kérlek tégedet én U-
ram Jesus Christus, az én.
szegény lelkemet ved hoz-
zád, mert noha ez földről
el-vitetem, és ezt azt én te-
stemet le-kel énnékem ten-
nem, de azért bizonyoson
tudom, hogy én mind Ő-
rökké te véled edgyűk lé-
szek, és engemet az te ke-
zedből senki ki nem raga-
dozhat mennyei Attyam.

Annas Burgaus. Ne hagy-
el Uram engem, mert úgy
én tégedet el-hadlak.

*Anna
Burgai.*

Melanchton. Ha Isten úgy
akarja én-is akarok meg-
halni, és kérem Őt er enged-
gyen én-nékem Őrvende-
tes ki-menetelt ez életből.

*P. Melan-
tonis.*

12. *Hopperus*. Kegyelmes
Hopperi. légy én hozzam ô Uram,
 Jesus Dávidnak fia, és az én
 lelkemet ved hozzád.

Calvini. CALVINUS. 1. *Tacui*
quia tu fecisti Domine. Hal-
 gattam mert te cseleketted
 Uram. 2. Nyögtem mint
 az galamb. 3. Meg-rontot-
 tal és apró porra töttél en-
 gemet: De elég énnékem,
 hogy az te kezed által lőt.

P. Mar- *Petrus Martyr*, ezt mond-
tyris. gya vala hogy az ô teste-
 rőtlen volna, de szüve jó, és
 hogy azon kívül más életet
 nem ismérne, hanem csak
 az az melly vagyon az Je-
 susban az emberi nemzet-
 nek az Attyától adatot e-
 gyedül való meg-valtojá-
 ban:

ban. Es azt irásbéli bizony-
 ságokkal meg-erősítvén,
 ismét így szól vala. Ez az hi-
 tem az melyben meg-ha-
 lok, és akkik külömben ta-
 nitanak el-veszti Isten. Az
 után minden jelen lévő ba-
 rátnak kezöket fogdosván,
 Legyetek egésségben úgy-
 mond édes Attyámfiak és
 tisztelendő barátim.

13. Nem volna nehéz
 több példakat-is effeléket bé-
 hoznunk, de ezek sokak
 gyanánt lehetnek. És mayd
 minden szentek mondási i-
 de illenek: Kik közzül né-
 mellyek Prophétai lélekkel
 vóltanak meg-ékesített-
 vén, kik jóvendőt mondot-
 tak mint Jakob és Joseph az *Gen. 49.*

280 Patriárák között. Némel-
Gen. 50. lyek nevezet szerént meg-
jelentették kik szállának
holtok után helyekben, az-
oknak maradékok-is kik
lennének, és mindeniknek
mi állapotja lenne. Némel-
lyek meg-mutattak memo-
riájoknak (emléközetek-
nek) halhatatlan nagy ere-
jét, mikor elő számláltak
tellyes életeknek actioit,
Istennek ő vélek való jó té-
teleit, hogy azzál inditáná-
nak magokban, nagy buz-
góságot az hálá-adásra.
Váltak olyak-is kik igazan
értőtenek arról, hogy az ő
jelen-való életek jobb álla-
patra változnék, mert ter-
mészet felet való értelem-
ben

ben vóltanak, hogy ők ez 281
földről az mennyei Paradi-
csóban vitettetnének, mint
Babylas Antiochenus, kinek *Babylai*
mikor fejét el-akarnak ven- *Martyris.*
ni, ezt mondgya vala: Téry
viszsa én lelkem, à te nyu-
godalmadban, mert meg-
áldot tégedet az I S T E N. *psal. 116.*
Mert te Ur Isten az halálból *6. 7. 8.*
ki ragattad az én lelkemet,
meg-szabadítottad à köny-
hullatásoktól az én szőmei-
met, az én labaimat az el-
escstől. Szüntelen az Ur
előt járok, az élőknék lako
helyében.

14. Végezetre vóltanak
ollyak-is, kik halálok ide-
jén fő módon peroráltak,

282 ez életnek haszontalan-
ságáról, az halálnak hejában
való rettentéséről, és arról
való hamis vélekedésekről,
az örök életnek kezdetéről,
az Sz. Lélek vigasztalásának
belső érzéséről, és az ő Chri-
stushoz való el menésekről.

Q. K E R D E S. Azokról mit
kell érteni, akkik ilyen em-
lekezetes szokot nem mon-
danak, hanem eszök nélkül
képteleneket szóllanak?

R. F E L E L E T. Itt az beteg-
ségnek természetit kel meg-
hanni vetni, esendesebbé
avagy keményeb légyen.

Mert a kemény és nehéz
betegségek gyakorta bo-
londságot, és illetlen maga-
tartást szereznek, melly e-
rőt-

rőtlenéseknek mivel mi-is 283
alája vettettünk, azokat
mind jó végre kell magya-
rázni.

T I Z E N - H E T E - D I K R E S Z.

E Ddig az első tisztról, 2. Moribū
di officiū.
ut obsequi-
osus Deo
moriatur.
tudni illik hogy az Hit-
ben hallyunk-meg.

1. Az másik ez; Hogy
engedelmések legyünk s-
úgy hallyunk-meg, melly
nélkül az mi halálunk az
Urnak kedvében semmi-
képpen nem lehet. Mert
úgy lattatnánk az UR elei-
ben felelemmel menni, és
kényszerítéssel, mint az Ra-
bok mennek az ő Uroknak
eleiben, de nem ő hozza-
való

284 való szeretetből és kívány-
fágból, mint az fiak az Ő
Attyokhoz.

Engedelmesek lévén pe-
dig akkor halunk-meg, mi-
kor keszek vagyunk öröm-
mel és kíványfággal ez vi-
lágból el-menni, mikor
Isten akarja nem feleselvén
semmit Ő véle, mi űdőben
avagy micsoda helyen vé-
gyen minket hozzája. Akar
élünk, akar halunk, azt
mondgya Szent Pál, ma-
gunknak semmit nem ve-
tünk sem aratunk, hanem
Istennek. Azért szintén úgy
engedelmesféggel tartozuk
Exemplo. ISTENNEK halálunkban-is
mint szintén az életben.
Christi, Előttünk jár ebben né-
künk

*Rom. 14.
v. 7. 8.*

künk az Christus maga pél- 285
dájával, az halállal való tu-
lakodáskor utolsó szoron-
gításban lévén. mert azt
monda. Tavozzék ez po-
hár Attyam én tőlem: De
osztán nagy engedelmes-
séggel monda ezt; Nem az
én akaratom hanem az te
akaratom legyen. Tanítvan
minket, hogy az halál ret-
tentési közöt, az Isten jól
teczése alá adgyuk magun-
kat.

Mikoron Ezechias Király *É Eze-
chia regis.*
az Prophétától az Ő halála-
felől való követseget meg-
hallotta vala, semmit sem
felele, sőt meg motzana,
mindgyárt az könyörgés-
nek ada magát. Ez-is bi-
zo-

286 zönyös, az Isten igié pan-
csollya, hogy magunkate-
gészlen úgy-mint szabad a-
karat szerént való áldoza-
tot, fel-vigyűk Istennek, az
űdőnek (melyben az lenne)
semmi határát nem rendel-
vén, halálunkban úgy-mint
életünkben. Azt mondom
azért, hogy szintén olyan
Isteni felelemel kell az ha-
lálnak fel-vételében Istéhez
való engedelmessegűnk
meg-mutatnunk, az mint é-
letünknek tellyes részeibē.

3. *Officiū
moribun-
di.*

2. Harmadik és utólso
tisztí az halálra menendő
keresztyén embernek ez,
hogy az ő lelkét Istennek a-
jánlya, úgy-mint fő és hű-
seges gond-viselenek őrizé-
se

se alá. Mellynek példaja az 287
Christustól adatik, ki az ke-
relzt-fán függvén, nagy szo-
rongatások között lévén, ez
szókkal szólita az ő Sz. At-
tyat. Attyam úgy-mond,
az te kezeidben ajánlom
az én lelkemet; Ésezt mód-
van ki bocsáta Sz. Lelké-
t. Szintén úgy viselé magát
Sz. István, ki az kőveknek
sokásága, mint az sebes zá-
por eső, mikor el-kénsze-
ritette volna, monda: Uram
J E S U S ved hozzád az én
lelkemet. Dávid pediglen
noha él vala, de életének
veszedelme között forog-
ván, az Christusnak ugyan
azon szavaval élt vala. És
igy értryűk immár miné-
mű

*Luc. 23.
v. 46.*

*Act. 7.
v. 59.*

288 műdolgozókban kell magunkat foglalnunk, az halál szorongatási között, hogy az örök életnek örökiségében bémehessünk.

3. De netálatan mondana itt valaki: Nem kellé egyebet semmit cselekedni, hanem hogy az hitben engedelmesseggel, és az mi lelkünket Istennek commendálvan hallyunk-meg? Mire való tehát az idején való készülés arra az napra? Miért hogy el-annyira fardunk az bódogul való kimulásnak tanulásával? Mert kétség-nélkül az mikor az halálnak ideje el-jő, amaz több elő számlált tiszteket mind végben vihettyük, nagy könnyen.

Igy felelek erre: Hamis 289 hitel az, hogy azoknak az tiszteknek eléget tehetne az ember, halálakor-is azért akkora kellene halasztani. Mert soha azokat az halálkor végben nem vihettyük, hanem ha életünk folyásában szorgalmatos készületünk léssen réája.

4. Akkinek kedve van 290 azon az hitben való meghalásra, szükség annak az hitben élni: Mert az egész Biblia-is egy példánál többet nem ad minékünk arra, akki hitbē holt volna meg, noha nem élt vala az hitbē, úgy-mint amaz kereszt-fán függő tolvajét. Mert láttyuk a nyomorúságokban, melly ne-

290 nehezen hisznek, meg-szint-
tén az Istennek szent szol-
gai-is és Istennek szép aján-
dékival meg-ékesítet em-
berek-is. Azt mondgya va-
la ugyan az fekélyös Szent
Job. 13. Ha meg-ől-is engem az
6. 15. Ur, meg-is ő benne remél-
lek : De az után meg-ho-
mályosodván az ő hiti, nem
óhata, de ilyen szokat sza-
laszta ki-szájából, hogy Isté
ő néki ellenségeve lőt lé-
gyen és ő lőt Istennek cél-
lya, hogy az ő nyilaival lö-
völdözzön reája. És azon-
Job. 19. kívül-is az ő hiti nagy fok-
6. 11. szor meg-hanyattatik vala
kétkedésekkel és felel-
mes állapattal. Miképpen
lehetnek tehát készek a-
zok,

291 zok, hogy ő magokat min-
denestől az Isten irgalmassá-
gára bizhassák, az halálnak
szorongatási közöt, akkik
soha az hitben nem élte-
nek, sem abban magokat
nem gyakorlották? Így az
kévántatik attól, akki az ha-
lálban engedelmeffégét a-
karja mutatni, hogy tellyes
életében engedelmeffégbe
visellye magát, Istennek rē-
delt törvénye szerént. Mert
valaki engedetlenül él, le-
heté inkább, hogy engedel-
mesen szabadakarattya sze-
rént, állyon eleibén Isten-
nek, mikor őtet hivattya az
ő szolgálja az halál által?
Meg-hal, úgy vagyon, de
kétkelenségből, a természet
ren-

292 rendinek erejéből, nem kü-
lönben mint az több terem-
petet állatok.

3. 5. Harmadszor, valaki
az Ő lelkét Isten kezében a-
karja adni, szükség kettőt
tudgyon bizonyoson. Első,
Hogy meg cselekedheti :
Osztan, akarja-is Isten az Ő
lelkét az égben magához
venni, és az utolsó itéletig
ot tartani. Ezekről pedig
senki bizonyos nem lehet,
hanem ha az Sz. Lélek lé-
szen Ő benne, akki azt el-
hiteffe az lelki ismérettel,
hogy az Christus Őtet meg-
vallotta, meg-igazította,
meg-szentelte, és az mikor
aŋnak ideje leszzen Őtet meg-
is dűcsöiti.

Akki

293 Akki ez szerént meg-nem
tanittator, s-hozza nem ké-
szítettör, avagy mereszlié
magát Istennek meg-áldoz-
ni, és az Ő lelkét Isten kezé-
ben ajánlani? Mert kérlek
mi lehet az bizodalomnak
oka, kit Dávid-is commen-
dál, mikor az Ő lelkét Isten-
nek ajánlya. Bizonyára az
hitnek bizonyos vóltanál
egyéb semmi sem, az mint
ezt meg-bizonyittyák az
következendő szók igen-
világoson. Mert Uram re-
váltottál meg-engem. Meg-
tetszik tehát hogy senki az
meg-nevezet tiszteknek
végben vitelére nem elég-
seges halálákor, ha azokban
magát éltében nem gyako-
rollya.

Y 6. E.

*psal. 30
6. 6.*

6. Ezek mivel-hogy ez-
szerént legyenek, az én in-
tésemet ismét meg-úyi-
tom, hogy az halálra készü-
lő med-mondot tiszteket
tellyes életetek folyásában
előttetek visellyétek, élete-
teket hitben és engedel-
mességben éllyétek, a tite-
keketőket Istennek com-
mendálván, minden mun-
kaitokat és gondolatitokat
Istenre és az Ő gondviselé-
sére haritván. Mert valakik
magokat így viselték, az Ő
utolsó napjokat nagy bó-
dogúl végezték. Enoch
Patriárka Istennél jár vala,
mint egy el-valhatatlan úti
tarsával, az hitnek általa:
élvén ép és Isteni életet, és

*Enochi
exemplū.*

azo-

azokaért el-viteték Istentől 295
ne látna az halált. Hebr. 11.
v. 5. Valamint lőn azért
Enochnak dolga, mind az-
oknak úgy lészén dolgok,
valakik az hitben és enge-
delemben töltik-el élete-
ket. Mert azoknak az halál
nem halál, hanem álom lé-
szen, nem ellenség de jó a-
karo, mind a testnek s-mind
a Léleknek.

7. Jól meg-hannyuk ves- *Malè mor-
tuorum e-
xempla.*
sük pediglen nyomorúlt és
szomorú ki-meneteleket,
azoknak, kik életeket bü-
nökben töltötték-el, sem
hitőket sem jó lelki ismére-
tőket meg nem tartván.

Az első világnak népei
az őzön vizevel vészének- *Gen. 8,*

el.

Y 2

Az

Gen. 19. Az Sodoma, Gomorra-
6. 24. béliek, égből le-szálló tűz-
 zel emésztetének-meg.

Num. 16. Dathánt, Abiramot több
 tarsajokkal egyben az föld
 hasadása nyelé-el. Corét
 magát à mint az börtű láttat-
 tik jelenteni az tűz emészté
 meg.

Saul. Amaz Istentelen Saul,
Psal. 106. Achitophel és Judas ma-
6. 7. gok lőnek magoknak ho-
 héri.

Herodes. Herodes testét az férgek
Act. 12. övék-meg, és úgy hála meg.

Julianus. Julianus Apostata az har-
 tzon egy nyíllal meg-sebe-
 sítterék, dühösképpen a-
 gyarkodván az Christus ne-
 ve ellen, el-vésze.

Arrius. Arrius Eretnek az arnyék
 szé-

széken minden beleit ki- 297
 onta, és úgy hála-meg.

De ez à mi üdönk hason-
 ló példák szolgáltatására i-
 gen termékeny.

Hoffmeisterus, nem ala *Hofmeisterus.*
 való Pap és Doctor miko-
 ron az Ratisbonai gyűlésre,
 az Evangelicusok ellen va-
 ló disputatoria indul vólna,
 hirtelen utában az Isten ke-
 zétől meg-tiltaték, iszonyu
 tekintet, zörgés csattogás
 között nyomorúltul hala-
 meg Lovaniumnak nemes
 Oskolájában,

8. *Guatlacus* bölcs Pap és *Guatlacus.*
 Doctor, beteg lévén, hala-
 lát-is érezvén, esék lelki ha-
 boruban és tusakodásban,
 nagy szomorúsággal fel-ki-

298 áltván, bűnei miát nem jól
viselvén életét, és az Isten-
nek el-szenvetetlen itiletit-
is érezvén, az rettentő két-
ségbe esésnek illyen szavait
bocsáta-ki szájából. Hogy
az ő bűnei nagyobbak vol-
nának, mint a mellyek meg
bocsáttathatnának, és így
hala-meg kételkedvén az
Isten kegyelme felől.

Latomus. *Jacobus Latomus*, ugyan az
Lovaniumbéli Academiá-
nak Doctora, Bruxellában
mikor azt reméllené, hogy
LUTHERUS és az ő tár-
sai ellen, tisztós győzödel-
met és nagy hírt nevet kap-
na, olly illetlen és kaba ora-
tiót declamála, az Császár
előt, hogy az egész udvár
népe

299 népe előt csak kész nevet-
ség lön: Háza térvén Lova-
niumban, az ő közönséges
lektze olvasásában nyilván
kezde eszelősködni, és az
kétségben esésnek szavait,
olly Istentelenséggel kezde
szájából-ki szorni, hogy az
több jelen való Doctores,
mint egy megdühödöt em-
bert, fogatni és erős zaros
kamorában rekeszteni kén-
szerítették. Az időtől
fogva semmi ennél egyéb
az szájából ki-nem ment,
mind haláláig, hanem hogy
ő el-kárhozott volna, és hog'
ő néki üdvössége felől sem-
mi reménsege nem volna,
mert az Isten igienek meg-

300 ismért igazságának ellene
támadot volna.

*Crescen-
tius.*

9. *Crescentius* az Triden-
tumbéli synatban, az Ro-
mai Pápának követé, mi-
kor az Pápához való level
írásban sok éczakakon nag-
későig foglalatot volt vol-
na, dolgot el-végezven, fel-
kele az asztaltól hogy ma-
gát meg-mulassa, fel kelvén
láta egy fekete ebet, felette
nagyot, langaló szőmeivel,
bé-jöni az házban, fűleir
mayd az földig le-függeszt-
vén, és egyenesen ő hozzá
menní, és osztán az asztal
alat el-veszni. Az Cardinál
meg-rettenvén és el-almél-
kodván, minek utánna e-
szére jöve, az szolgákat ki-
álta,

301 álta, parancsola gyerttyat
gyuytani, és az ebet meg-
keresni. Mikor pedig sohol
sem volna, még az első ka-
moraban-is, nagy gondol-
kodás szállaréá, meg-bete-
gődék és egyszers-mind é-
lete felől kezdé ketelkőd-
dni, noha baráti és az orvo-
sok mind vigasztalásokkal
mellette vóltanak és osztán *Sleid. l. 23*
meg-hala.

Gardinerus István, mikor *Gardine-
rus.*
halálos betegségben egy Pi-
spóktól meg-látogattatott
volna, több beszédi közöt
ezt-is hallotta volna, hogy
Sz. Péter-is Mesterét meg-
tagatta volna, ezt felele,
hogy ő-is Péterrel edgyűt
meg-tagatta volna, az Chri-
Y 5 stust,

302 stult, de abból soha meg-
nem tért volna, és úgy
(hogy Foxus szavával szól-
lyák) bűdeffen és poeniten-
tia-tartatlanúl hala-meg.

10. Hogy pediglen an-
nál inkább fel-indittassunk,
ez meg-értet tisztetek
végben vitelére; Jertek gö-
dollyuk-meg a mi életünk-
nek nájainak bizontalan-
vóltat. Mert noha mostan
ez életben élünk, mindaz-
által senki arról nem mér-
felelni, hogy mi az hólnapi
napig, avagy csak az követ-
közendő oraig-is hogy él-
lyünk. Hól vagyon tehát
az az kéz irással erősttetőt
pecsétes levél, mely minket
életünk fen állásáról bizo-
nyosít tenne?

Továbba erről mi-né- 303
künk meg-kell emleköz-
nünk, hogy valamiben hád-
gya az halál az embert, ol-
lyan állapotban találja az
itiletnek nájja. Azért ha az
halal űtet készületlenül ra-
gadgya el, az űrők kárho-
zat bizonyoson és minden
haladék-nélkül fogja űtet
követni.

11. Ha valamely gonosz-
tévő az tömlőczből ki-ho-
zatik, hogy az törvény-té-
vő bírótól sententiát hal- *Simile*
lyon, vagy ki vitetik az bűn-
tetésnek helyére; mely igé
firattya az ő életének go-
noszul való töltését, és éle-
tének meg-váltásának re-
ményével, erkölcsének
Y 6 meg-

304 meg-jobbitására mely csu-
dálatos igireteket téfszen,
noha mindeneknél latrab
vólt, valahól kiket az föld
szinén lathator.

Mi pediglen hasonlok va-
gyunk az Orvokhoz, és töb
prædállo tolvajokhoz, Istē-
nek elõtte, valamennyen
vagyunk, egy nap sem mú-
lik-el, hogy az Isten széki-
hez közeleb közeleb nem
mennénk. Ebben az út-
ban, mi csak kevéssé-is meg
nem álhatunk, mint az vi-
zõn hajóban jarok menten
mennek akar vigyázzának
s-akar alugyanak, mikor az
hajo az vitorlaktól és sze-
lektõl vitetik. Minek-
okaért ez úthoz nagy se-
riny-

305 tynységgel készítsük magu-
kat, életünket idején meg-
jobbitsuk, hogy mikor
meg-halunk életünket jól
végezhesük.

12. Avagy mit kiáltnak
ennél egyebet minden-náp
az Evangeliomnak hirde-
tõi, hanem hogy ez tisztek-
ben hívén el-járjunk? De
hól annak ki szolgáltatása,
az Isten nevével illy sokszor
parancsoltatot dolognak?
Micsoda embereknél; a-
vagy életnek nemeiben lát-
hatz valami jót? Jay! Az
kösség az Isten akarattya-
nak értésére egy oratskáig
adgya az Ő füleit: De szûve
és kezei hogy az I S T E N
akarattyanak be-töltésére

306 szolgálnának, mely igen rit-
ka? Okát nem szükség
metszszül elő keresni, mert
szömeink előtt vagyunk.
Tudni illik mindnyáján bű-
nösök vagyunk, és minden
bűnös bolond az mint az
írás szól. Ennek pedig az
bolondságnak, nem utolsó
részének tartatik, ez világi
szorgalmatosságnak úgy e-
rezkődni, hogy az miát az
Istennek Országa hatra ha-
gyattassék: Nem az Lélekre
viselni gondot, hanem az
testre, éjjel, nappal szünte-
len ezt forgatni elmejében,
miképen élhessen gyönyö-
rűségesen frissen és kedve-
szerént.

*Omnis
peccator
stultus.*

13. Ezt az bolondságot
nékünk

307 nékünk üdvözítőnk a gaz-
dagban mutattya-meg, ki-
nek gondgya vala az ő csü-
reinek meg öregbitésére,
de az életből való ki-me-
nés, és lelkének üdvössége,
nem jút vala ő néki eszébe.

Effelék közzül való vala
Achitophel, kinek tanátfa-
az mint az Írás bizonyította, <sup>2. Sam. 17.
6. 23.</sup>
Isteni felelet gyanánt tarta-
tik vala. Mert bölcs vala és
eszes, mind az közönséges
dolgokban s mind az maga
tulaydon dolgaiban; Noha
pediglen ezekben éles el-
mējű, metszszé láto, jó gond-
viselő vala, mindazáltal mi-
képpen halhatna-meg az i-
gazaknak halalával, és mint
vénné-el az örök életet;
hogy

308 hogy ō arról csak köz érte-
lemmel és okkál-is nem gö-
dolkodot volna, cselekedet-
ivel meg-bizonyíta. Azt a
bolondfágot a Szent Lélek
mint egy úyal mutatván,
ezt mondgya: Látvan hogy
bé-nem télik az ō tanátfa,
el-méne az ō házához, és
parancsolatot adván az ō
háza-népének meg-foyta ō
magát.

*Matt. 25.
6. 14.*

Igy az ōt esztelen szű-
zek-is, meg-elégettek vala-
véle, hogy az külső vallás-
nak üres lampasi kezekben
vólnának, nem viselvén ar-
ra gondot, hogy kézeknél
lenne az igaz és elő hitnek
meg-romolhatatlan olayja,
mellyel az ō lampások fén-
let

et és tündöklőt vólna, 309
mind életekben s. mind ha-
lálokban.

Ha azért ez dögletes bo-
londfágot le-teszszik, és fő-
képpen az Isten Országát s. *Matt. 6.*
annak igazságát keresűk, él-
vén életűnket hitben és en-
gedelemben, úgy halunk-
meg hitben illendőképpen.

TIZEN-NYOLCZA- DIK RESZ.

Eddig ez első tudmánnak *II.*
részéről, tudni illik hog, *usq. Salomona*
vagyon olly bizonyos út, *gnoma*
kit akki követ, jól és bодо-
gúl halhat-meg. *mortem*
Járulók *credenti-*
immár az másodikra. *bis, haud*
nimis me-
tuendam
esse.

Azokáért mikor Sala-
mon azt mődgya: Hogy az
halál-

310 halálnak napja job az születésnek napjánál, akkor azt tanította, hogy az hiveknek, az az, akik Istennek fogadott fiai az Christusban, nem kell azoknak az haláltól felelték felni. Nem felettéb azt mondom: mert nagyon annak módgya, mire képest kell attól felni, s mire képest nem. Mert ō nekik két okáért kell az halált felni: Első, mert az emberi természetnek le rontoja, mind az hív személyében s mind egyebeképen. Arrá nevezén az Christus is felte azt vétkek nélkül. Félnünk kell nekünk-is attól de nem külsőben mint az betegség-től, szegénységtől, szűkségtől,

Timenda,
1.

től,

311 től, és az léleknek s-testnek több affele nyavalyaitól, mellyeket nekünk nem illik semminek tartanunk, vagy csak mint mulolani meg-tekéntenünk. Hanem azt akarja Isten hogy azokat némű-némű faydalommal meg-éreszsűk, az haláltól s-több nyomorúságoktól fellyünk, mert azok mi raytunk Istennek feddési és az bűnnek büntetési. Azt akarja hogy el-tavoztassuk, és azokat el-tavoztatvan, azoknak okait az bűnőket-is el-tavoztassuk: mikor pedig az faydalmakat érezzük: Istent birónak, az bűnnek meg-büntetőjének ismerjűk, és vallyuk lenni.

2. Az

2. Az halálnak felelme-
nek második oka: Az à kár,
az mellyet szenved, vagy az
Ecclæsia, vagy az Pólgari
társaság: mikor vagy mi
vagy egyebek meg-fosztat-
nak azoktól, akkiknek éle-
tek mind közönségesen.
Országunknak s-nemze-
tünknek, s-mind kivált-
képpen valamely helynek,
vagy familiának hasznos
völt.

*Mors non
timenda.*
1.

3. Ellenben pediglen nem
kel felni az halált, de öröm-
mel kell várni sok okokért.
Első ez: Hogy nekünk al-
kalmatosság adatik, mert à
melly engedelmefféggel I-
stennek tartozunk, azt ő
szent Felfégének meg-mu-
tat.

athassuk, mikor minket el-
hív ez világból magához.
Az mint à Christuf-is mód-
gya vala: Nem az én akara-
tom hanem az te akaratod
légyen. 2 Mert az halállal
az bűn el-töröltetik, és vé-
ge lészén az Isten haragjá-
nak ellenünk való fel-ger-
esztésének.

4. Harmadszor, az mi
meg-hólt testünk jób álla-
patra mégyen, annál az mi-
ben vólt ez életben, mert
az halál őtet győzheretlen-
né téfzi, és meg-űresíti ez
életnek minden nyavalyái-
tól és faydalmitól, és meg-
szűnik mind az cselekedet-
ekben, s-mind az szenved-
ésekben az bűnnek eszkö-
zé

314 zé lenni, az minémű volt
az előt.

4 5. Negyedszer, mert által menetelt szolgálta, az mi lelkeinknek a mennyei nyugalomra, életre és dicsőségre, ahol Istent meg láttyuk, az mint vagyon, őtet tekéletesen meg ismervén, örökké dicseit-tyük és örökké való innepet szentelünk. Azért mondgya Pál Apostol is, kíványok megoszlatnom és az Christussal lennem, melly lég jób.

*Phil. 2.
6. 23.*

5. Ötödször mert Isten a halál által itellet szolgálta az Istentelenek ellen, és megűresíti azoktól az ő Ecclesiáját. Azért mind ezeket

315 keket az hivek meg-hany-
an vetvén, sem az magok
halálában sem egyebeké-
ben, nem talállyák fel az fe-
lelemnek és szomorúság-
nak okát, de őt hogy ör-
vendőzzenek.

6. Harmadszor, mivel *III. usus.*
az halálnak nájja, el-annyi- *An liceat*
ra fő és bódog légyen, kö- *optare*
vetkőzik hogy azt méltan- *mortem.*
kévánhattuk, és hogy nem
mindenkor sem nem egy
általlyában vétkes az halál-
nak kívánfága: Mert ő ma-
ga szent Pál mondgya, ké- *Phil. 2.*
ványok megoszlatnom, és *6. 23.*
az Christussal lennem. És
másut is: En szegény bűnös
ember, ki szabadit ki enge-
met az halálnak testéből? *Rom. 7.*
Mind- *6. 24.*

316 Mindazáltal annak az ké-
vánágnak nem egy által-
lyában valónak kell lenni,
hanem kell azt rekeszteni
bizonyos conditiók hatari-
ban: úgy mint, 1. Szabad
az halált kívánni, az men-
nyiben olly eszköz, mellyel
az mi testünknek romlotá-
gától meg-szabadulunk.

2. Az mennyiben az által az
Istennek és az Christusnak
eszköz nélkül való közöse-
gére vitetünk. 3. Ez élet-
nek nyomorúságira való te-
kénzetből: De két akadált

Cautio.

1. szorgalmatoson el-távo-
tatván, tudni illik hogy az
halált ugyan felettéb ne ké-
vannyuk; Es hogy az Isten-
nek jól teczésen is harra ne

had-

hadgyuk, mert méltó a'nak 317
alája vettetnünk minden
exceptio nélkül: Ez *conditiók*
nélkül, az halálnak kíván-
ságát vétköznek kell tarta-
ni. Minekokaért Sz. Job, Je. *Job. 3. 4.*
remias és Jonas Prophétak *Jer. 14. 20*
vétköztenek, mikoron az *Jon. 4.*
szenyvedhetetlenségtől vi-
seltetvén halálokat kíván-
nyak vala. *6. 8.*

7. Ellenben ismét nem
tilalmas Istentől hoszszu é-
letet kérni. Így Ezechias,
meg-értvén halálának ize-
netit, Istent azon kéré hogy
életét meg-hoszsza-bitana: *Es. 38.*
De mi végre? Hogy Istent *6. 18.*
továb tisztelhetné. Szent
Pál-is élni akara az Philippi *Phil. 1.*
várásbélieknek kedvökért, *6. 22. 23.*

Z

noha

318 noha az halált magára né-
vén nyereségnek tartana.

*IV. usus.
Infidelium
mortem
damno-
sam esse.*

8. Utólszor, mivel-hogy az halál az poenitentia-tar-
to étellel edgyezvén olyan
igen bódog legyen; Azoka-
ért az hitetlenek és poeni-
tentia-tartatlanoknak halá-
lát, mindenképpen nyomo-
rútnak, átkozotnak és iszo-
nyotosnak ítélhettyük: kér-
dede okait?

Először, mert az termé-
fzetnek romlása:

2. Az sz. Léleknek sem-
mi vigasztalását nem érzik,
sem faydalmoknak meg-
enyhítését nem vészik, nin-
csen igaz ügiők sem jó lelki
ismérerek, mellyet mint
egy mérték felet való nehé-
zeke-

zeketskér az fontra vethet. 319
nének. 3. Mert az testi ha-
lál, (ki felette rettentő go-
nosz) eleje az örök kárho-
zatnak, kétségben esésnek,
pokolbéli kénoknak, mel-
lyekből való ki-szabadulá-
sra, nincsen soha semmi re-
ményeg.

Immár beszédemet el-
akarván végezném, felette
és felette igen kérlek tite-
ket és intlek, hogy élljétek
jól, úgy léssen osztán az ti
halálotok-is jól.

Az Halállal tufakodo
embereknek utolsó
gondolkodá-
fokról.

AZ Őrdöggel való utolsó
hartz, mayd szintén az
halál torkában gyakorta fe-
lette igen veszedelmes.
Mert akkor nem kisézi az
embert a kétségben esésre,
eleve meg látván, hogy an-
nak ellene való állására fel-
indíttatnék az ember: ha-
nem olly úton igyekezik Ő-
tet meg-sarkalni, mellyen-
re tufakodhassék ellene,
hogy azzál az Ő gyakorlásá-
val az reménység szintén úgy
meg-

meg aludgyék, mint az tűz, 321
ha szél nem fuja, és az ha-
mu bé-borította.

Egyéb kétfertetekben, a-
hól vagy az hit vagy az re-
ménység ostromoltatik, kü-
lön-külön, nem szokot kö-
vetközni, az mint ebben az
harczban, ahól mint az hit-
nek, s-mind a reménységnek
erős várát, igen keményen
meg-szállja, és álnok me-
sterseggel ostromlja. Azért
it igen szorgalmazaton kell
vigyázni, mert mikor az Sa-
tannak lesben levő csalárd-
sági (mint egy ellenségnek
csatára készült fegyveres
seregi) úgy viseltetnek, és
az Ő kétfertetivel azt csele-
kedi, hogy meg se ismerjék,

322 s-el se tavosztassák szűvők-
ből-is ki ne gyomlállyák:
Akkoron leg-könnyebben
győzödelmet vészzen az Sa-
tán: Es könnyeb-is azt az
ellenfeget meg-győzni, ak-
ki minket nyilván ki hiv az
hartzra: Hogy sem azt akki
minket attól tilt, és magát
nem ellenfegetnek de bara-
tunknak mutattya.

2. Angliai K N O X U S J A-
N O S Doctornak kéférteti
méltó meg-jegyzésre, mel-
lyet halálakor szenvedé.
Mert ágyában fekűvén
nagy halgatásban lőn 4. e-
gész óraig, szűbéli suhaytá-
sokat és főhaszkodások té-
vén, hogy akkik hozzá kö-
zel valának igen könnyen
cszók-

cszókben vővék, hogy ő 323
nehéz kéfertettől habo-
gattatnék. Minek-utánna
pediglen magát valamen-
nyire fel-emelitötte volna,
kérdik tőle, mint volna?

F E L E L E. Hogy ő né-
ki életének rendiben, noha
sokszor vőlt a kéfertő Sá-
tánnal ügye, mostan pedig
az a Sivo Oroszlány, sokkal
keményben ostromlotta
volna meg őtet. Nagy gya-
korta ennek előtte úgy-
mond, az én bűneimet szű-
meim eleiben rakta: Gya-
korta engem kétségben ey-
teni igyekőzöt: Gyakorta
az testi gyönyörűségnek
faytalan háloival akart meg-
fogni: Demindenkor meg-
Z 4 gyö-

324 győzetet az Léleknek fegy-
 „ verével, az Isten igjével, a.
 „ zért soha semmit sem nyert.
 „ Mostan pedig engemet más
 „ felől ostromol. Mert az az
 „ ravasz kigyó azt akarja ve-
 „ lem el-hitetni, hogy én az
 „ örök életet, az én egy-házi
 „ tisztemben való munkai-
 „ mért, magam érdeme sze-
 „ rént vészem-el. Aldom pe-
 „ diglen az Istennek nevét, ki
 „ énnékem az szent írásnak
 „ oly szép mondásit hozta.
 „ elmémbe, hogy az Sátán-
 „ nak olyan tűzes nyilait szé-
 „ pen meg-óltottam. Olyan
 „ ez; Mid vagyon az mit nem
 1. Cor. 4. vőttel? Es ismét: Isten ke-
 6. 7. gyelméből vagyok az mi
 15. 10. vagyok: Es ismét: Munká-
 lot-

325 lottam nem én hanem az
 Isten kegyelme, melly én-
 vélem vagyon. Így győzet-
 teték meg s-el vesze.

3. Ha mikor téged az Sátán
 meg-késért, és tetízenék
 mint-ha sohonnan semmi
 ótalmad nincsen, húnd-bé
 az szőmődet csak egy szót
 se feleli néki, magadat és ű-
 gyedet ajánlyad Istennek.
 Az keresztyéni bölcseség-
 nek fő részeiben ez az első,
 halálunk óráján szorgalma-
 toson meg-kell tartani.

Hogy-ha az te tested ret-
 teg azért hogy ez élet tőle
 el-vétetik, más életre kelle-
 tik menni, de hogy bódog
 életre meheffen azt nem hi-
 hetti: Od magad arra semmi-
 Z 5 kép-

326 képpen ne hajoli, mert fe-
lettéb igen meg-bántatól.
Fogd-bé szõmeider vala-
mint lehet, az mint ez eléb-
is intélek: Es ezt mondgyad

Actor. 9. az Sz. Istvánna: Uram Jესus
az te kezeidben ajánlottam
az én lelkemet. Jelen lészen
te-néked az U R Christus
mindgyarást szép sereg An-
gyalival, és õ lészen vezé-
red, és úti társod. Amen.

Légyen dűcsõség Isten-
nek ! Bocsánat az bűnõs-
nek !

H A.

SSSS

327

H A L A L H O Z K E S Z Ű L Ő I M A D - S A G.

Egyes Isten,
ki az ember-
nek életének
határt vetõttel, mel-
lyet által nem hághat
mert szabot ideje va-
gyon. Az õ hólnapi-
nak számá nálad va-
gyon. Életének min-
dē napjait meg-szám-
láltad, mellyek ha-
marsággal el-múlnak
Z 6 mint

328 mint egy Zápor, nem
külömben mint-ha
el-röpülnének.

Minden mi eszten-
dők olyan mint az
fűst és az arnyék, mely
hamar el-múlik ; És
olyan mint az mezei
virág ki hamarsággal
el-szárad és el-húl.

Tanics-meg Uram
Isten hogy meg-gon-
dolhassam, mert én-
nékem el-kelel men-
nem, az mint az én
Uram Jesus Christus-

nak

nak példaja meg-mu- 329
tattya.

Jme mint egy négy
úynak mértékére töt-
ted az én nájaimat,
helyheztetvén azo-
kat, gyermekségben,
Ifjuságban, meg-ért
emberiségben, és szo-
moru véniségben, és
mind ezek-is csak ol-
lyanok te előtted
mint az semmi.

Tanics-meg Uram
Isten, hogy meg-gō-
dolhassam, mert én-

Z 7 né-

330 nékem meg-kell hal-
nom, és ez testi búdo-
sásban maradandó
helyem nincsen. Ad
tuttomra U R A M az
én életemnek végét,
hogy elmélkedhes-
sem ki-múlásomról,
hogy ez világon ne
magamnak csak ha-
nem te-néked éllyek
és hallyak meg-is;
Hogy hitőmben vi-
dám lévén, az én meg-
térésemnek napját, és
az én Christusomnak
én

313 én hozzám való jöve-
telit várhassam.

Adgyad azért hogy
igaz vallásban végez-
hessem az én élete-
met, hogy az én el-
mém és értelmem ak-
koron fogyatkozást
ne tegyenek.

Otalmaz-meg U-
R A M I S T E N, vélet-
len és hirtelen halál-
tól, és az örök kárho-
zattól, hogy az én éle-
temnek utolsó órája,
engemet készületle-
nül

332 nül ne talállyon. Ha-
nē annak-előtte tisz-
ta hittel és igaz poeni-
tentiával, készics en-
gemet az ideig tar-
tandó halálra, melly
semmit nem árthat,
de az örök életre útat
nyit énnékem.

Engem te szolgálá-
dat bocsás békeséggel
akkor, mert meg lat-
ták az én szömeim az
te üdvözítődet, kit ké-
szítőttel minden né-
peknek szinek elei-
ben,

ben, az pogányoknak 333
világosságotokra, és az
Ísraélnek az te néped-
nek dűcsőségére.

Adgyad azért, hogy
azt az igit mondhas-
sam, az én utolsó órá-
mom, mellyet az te
szerelmes szent Fiád
az magas kereszt-fán
halálakor monda: At-
tyam, Attyam, én sze-
relmes szent Attyam,
az te szent kezeidben
ajánlottam az én lel-
kemet.

Hogy

Hogy mikor
 az szólásnak nemétől
 meg-fogattatom, a-
 maz én utolsó suhay-
 tatomat, kérlek hal-
 gasd-meg. Hogy az
 én Christusomnak fel-
 támadásában, és an-
 nak érdemében vet-
 hessem reménfeg-
 met, hogy a holot ő
 vagyon, én-is lehes-
 sek ot URAM ISTEN.

Enged meg ezt mi-
 nékünk, mi szerelmes
 Szent Attyánk, az te
 fze-

335
 szerelmes szent Fiad-
 nak az mi Urunk JE-
 SUS CHRISTUS-
 NAK általa.
 AMEN!

*Mi Attyánk, &c. Hiszek
 egy Istenben, &c.*

Deo æterno, gloria
 æterna, &c.

Q No 20

Ne hags el vejnem
felegyes Isren
binom den, for leg.
Legelmes es engedél

370

179

549

Minden napi róvid
Ha akarok vol elni es bodosgul
Az eger keresztien elenke

Gondolatod
Lelki smereced.
Aharatod
Beszeded
Cselekedeted,
Magad uiseler
Taplala sod,
Rubaratod,
Alina sod,
koniorgesed
Mulat sagod,
fenad de sed,
Emleke sed.

Legien.

Memento mori, et no peccabis.

okas.

lag bol h mulni.
ammaris is konpedd.

A tenes Alapatos, legies
Ertelmez, Ertelmez bekiseg.
Allando, Engedelmes gior.
Keads, Tiszelegis igaz
Hasnos, fent, koniorulo mason.
Mileosagos, filigij uida.
Koran, Allando, Takarok.
Lazatos, Tizea, kles.
Kertek, lora, Sendas, ide u koran,
Korid, Ajtatos, ~~Korid~~ Giahor
Prabados roind, Kithos,
Sendas, megterito ioremelegi,
Az balalrol, az hido segröl, az
buntetrol.

225

